

కృష్ణచారిణీగ్రంథమ

దురేశనందని

చా గం టి శే ష య్య గా రు.

ప్రధాన పోషకులు.

ప్రొ. జె. శ్రీ. అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారు,
రాజమహేంద్రవరము.

రెండవకూర్పు పీఠిక.

భాషాభిమానుల సూదరముచేతను, భాషాపోషకుల యభిమానముచేతను, ప్రభువుల యనుగ్రహముచేతను, మా గ్రంథమాలికనుండి ప్రథమసంవత్సరమున వెలువడిన నవలలన్నియును పునర్ముద్రణమునకు వచ్చినవని తెలియజేయుటకెంతయు సంతసించుచున్నారము.

ఆంధ్రభాషాసేవసేయుచున్న మా యాంధ్రప్రచారణగ్రంథనిలయమునకు గంటికిఁజెప్పివోలె నెల్లవిధముల సహాయులైయుండి మా యుద్యమములకుఁ జోత్సహముంగూర్చుచున్న మాప్రభానపోషకులును, ఆంధ్రభాషాపోషకులును, సుదూర హృదయులును, నగు శ్రీ శ్రీ కొవ్వూరిచంద్రారెడ్డిగారికి మేమంతయుఁ గృతజ్ఞతాభివందనముల నాచరించుచు సత్కార్యనిర్వహణదీక్షాదక్షులగువారికి సర్వేశ్వరుఁడు దీర్ఘాయురారోగ్యములనిచ్చి రక్షించుగాకయని ప్రార్థించుచున్నారము.

మిక్కిలి శ్రమపడి పదిదినములలోనే ఈగ్రంథ ముద్రణాదికార్యములఁబూర్తిచేయించియిచ్చిన హెచ్. పి. కృష్ణ అందు కంపెనివారి యెడ మేమంతయుఁగృతజ్ఞులము. ముద్రింపించినజ్యోతిషశ్రీముద్రాక్షరశాలాధికారులును మిక్కిలి ప్రశంసనీయులు.

సంపాదకుఁడు.

పీఠిక

వంగదేశకవిసారస్వభాముఁ డగు రావుబహదూరు బంకించంద్ర చటర్జి సి. ఐ. యి. వారి నవలలో నాకిది రెండవది. “రాధారాణి” ని వలెనే, దీనినిఁగూడ నాంగ్లేయభాషాంతరీకరణమునకుఁ జూపి యాంగ్లేయీకరించి తిని. దీనిని బెంగాలిభాషనుండి యింగ్లీషునకుఁ మార్పుచేసినవారు చారుచంద్రచటోపాధ్యాయులు. హాణశకము 1876 మొదలు 1880వ సంవత్సరమువఱకును మనదేశమున రాజప్రతినిధిగనున్న లిట్టన్ ప్రభు పున కిది యాంగ్లేయభాషయందు దంకితము చేయఁబడియెను.

ఆంధ్రపాఠకులకుఁ బరిచయమయిన బంకించంద్రునినవల లన్నిఁ టిలో నీది చాలప్రౌఢముగనున్నది. ఇది, యాంగ్లేయభాషయందు మూడవకూర్పునకు సిద్ధముగనున్నది. ఈనవలయిచ్చడు మొత్తమున కాలుభాషలయందు వెలయుచున్నది. ఉర్దూ, కన్నడము, అరవములలోని కిదివఱకేభాషాంతరీకరింపఁబడినది.

కథానాయిక తిలోత్తమ యగుటచే నీనవలకు తిలోత్తమ యనుపేరు గూడ సుచితమయినదియే. అయినను నవలలోఁ బ్రధాన భాగము దుర్గముతోడను, దుర్గేశుఁడగు వీరేంద్రసింహునితోడను, సంబంధించి యుండుటచే దుర్గదుర్గేశులను, కథానాయికను, సూచించు పదము లిమిడియున్న దుర్గేశనందని యను నామమే దీనికిఁ జాల బాగుగ నున్నది.

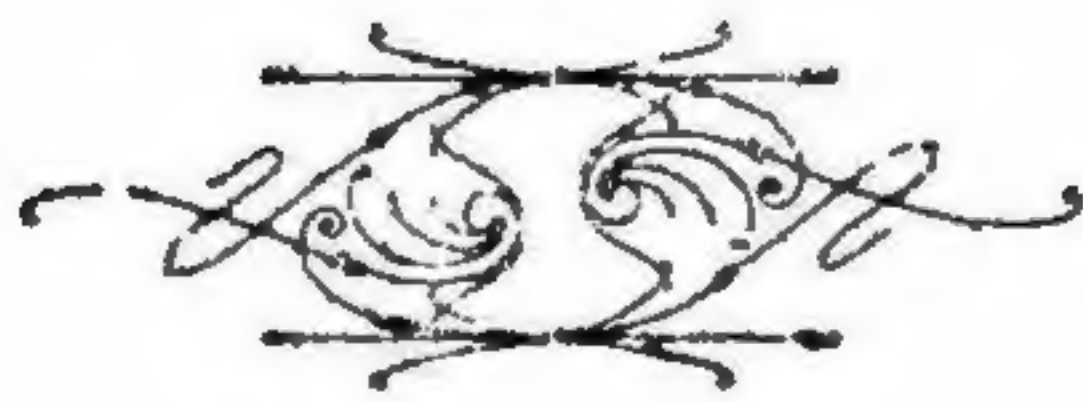
1910 వ సంవత్సరము డిశంబరు 1 తేదీ నారంభించి ఆనెల 16 వ తేదీ నాటి కీయాంగ్లేయీకరణమును బూర్తిచేసితిని. ఇది బంకించంద్రుని నవలయగుటచే దీని శాస్త్రమనుగూర్చి నేనేమియు వ్రాయ నావశ్యకములేదు.

రాధారాణికివలెనే ఈ గంధాంధ్రీకరణమునకుఁ గూడ నాకు
 సర్వవిధములఁ బ్రోత్సాహముసంగిన మత్రియమిత్రులును, జమీం
 దారులును, నిడదవోలువాస్తవ్యులు, సగుశ్రీకొవ్వారిచంద్రా రెడ్డిగారికి
 నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

గీ. శ్రీరమామణు లురమునఁ ♦ జెలఁగువాఁడు
 అఖిలరక్షకుఁ డగుశౌరి ♦ యధికభోగ
 భాగ్యులఁ గూర్చి కొవ్వారి ♦ వంశిడలధి
 సోముఁడైనచంద్రా రెడ్డి ♦ నోముగాత !

నల్లూరు }
 17-12-10. }

ఇట్లు
 సుజనవిధేయుఁడు
 చాగంటి శేషయ్య.

శ్రీరామచంద్ర.

దుర్గేశనందని

—(0)—

ప్రథమభాగము.

మొదటి ప్రకరణము.

దేవాలయము.

వంగదేశశకము 998 వ సంవత్సరమున వేసవికాలపుకడపటిదినములలో నొకపురుషుఁ డొంటరిగ గుఱ్ఱము నెక్కిపోవుచుండెను. ఆతఁడేగెడుబాట విష్ణు ప్రరమునుండి జహనబాదునకుఁబోవును. సూర్యుఁడస్తమించునమయ మైనది ఆతఁ డింకను జాలదూరము పోవలసియుండెను. ఒంటరిపాటు. మార్గమున నెక్కడ నాశ్రయము లేదు. ఆఱుతువునందుసాయంకాలమగునప్పటికి, ఉఱుము, మెఱుము, లారంభమై గాలియు, వాయు, వచ్చుచుండుట కలదు. అట్లయినచో నాశ్రయంహీనమైనమాప్రదేశమున నాతఁడు మిక్కిలి కష్టపడవలసివచ్చును అందుచే నాతఁడు గుఱ్ఱమును బరుగెత్తింప నారంభించెను. సాయంతనమయినది. క్రమక్రమముగఁ గనుచీకటి పడెను. ఆకసమునంతట నల్లని వారిధియును కాఱుక్రిమ్ముకొనినవి. రాత్రిపడినతోడనేగాఢాంధకారము హాసానునంతప్రదేశమును గప్పివేసెను. గుఱ్ఱమునకు దారిచూపుట కష్టమయ్యెను. ఆతఁడు మెఱపుసాహాయ్యమున నతికష్టముతో మార్గమును జూచుచుండెను. కొలఁదిసేపటిలోనే వరముతోఁగూడి గాలి రోజనారంభించెను. బాటసారి తుదకెట్లుపోవలయునో యేర్పరింప లేకపోయెను. కల్లెమును సడలించెను. గుఱ్ఱము దానియిష్టమువచ్చిన తోవను బోవుచుండెను. ఇట్లు కొంతదూరమరిగెను. గుఱ్ఱముకాలున కేదో కఠినపదార్థము తగిలికలుజారెను. అంతలోవిద్యుత్కాంతిఁబుట్కు

మనియెను. ఆప్రకాశమున బాటసారి కన్నులకుసమీపమున తెలగ నెత్తెనదేదో యొకటి యటనున్నట్లు కాన్పించెను. ఆతఁ డదియొక గృహ మనుకొనెను. అశ్వమునుండి క్రిందికి లంఘించెను. క్రింద రాత్రితో నిర్ద్రింపఁబడినసోపానము లున్నవి. వానిచేతనే గుఱ్ఱము కాలు జాఱివడెనని యాతఁడు గ్రహించెను. అందుచే నిట నొక్కయాశ్రయ ముండవచ్చునని తలంచి యాతఁ డాయంధకారమున మెల్లగ నామెట్ల నెక్కనారంభించెను. విద్యుత్ప్రకాశసాహాయ్యమునఁదనయెదుట నెత్తుగ నున్నదొకదేవాలయ మని యాతనికి స్పష్టపడియెను. మెల్లగా నాతఁడు దానిద్వారమును సమీపించెను. కాని, అదిమూయఁబడియున్నది. అతఁడు తలుపును దడవి చూచెను వెలుపలిప్రక్క గొల్లెమువేసి యుండలేడు. బాటసారి నివ్వెఱిశడెను. ఆశ్చర్యమగును డయ్యెను. “మనుష్యనివాసములేని ప్రదేశమున నున్న యీదేవాలయమునందెప్పు డెవరున్నారు ? తలుపులు లోపల వైచినవారెవరు ?” అని తనలోఁ దాననుకొనెను. పాప మాతనిశిరస్సుపై వర్ష మతికఠినముగఁ మొత్తు చుండెను. “లోన నెవరున్న నేమి” అని యనుకొని యాపాదఘఁడు తనపాణితలమున నతివేగముగఁ దలుపును దట్టనారంభించెను. మరలఁ దట్టెను. మరలఁ దట్టెను. కాని, నిష్ఫలమైనది. తలుపులు వీడలేదు. ఒక్కతన్ను తన్ని తలుపులను బ్రద్దలకొట్టవలయునను నత్యుద్రేక మాతనికిఁ గలిగెను. కాని, తన్మూలమున భగవదపరాధమును జేసి వాడ నగుదునేమో యని శంకించెను. ఓర్పువహించెను. తలుపు విఱుగఁగొట్టలేదు. కాని, యదిపెళుసుకఱ్ఱతోఁజేయఁబడుటచేఁగఠినమగు నాతనిచేతివేఱులకుఁ జేరి యూఁగిపోయెను. బాటసారి తలుపును వినరి త్రొసెను. లోనఁ బ్రవేశించెను. ఏదియో యస్పష్టధ్వని యొకటి యాత నికి వినవచ్చినది. ఆతనితోఁగాలికూడ లోనఁ జొరఁబారెను. వెలుఁగు చున్నదీప మూగిపోయెను. లోపల నెవ్వరుండిరో, - యందున్నవిగ్రహ

మేడేవునిదో యెనికి బోధపడినది కాదు. నిర్భయముడగు నా బాటసారి తనస్థితినిజూచుకొని యిండుక నవ్వుకొనియెను. భక్తిశ్రద్ధలతో సగోచరముగనున్న యావిగ్రహమునకు శిరస్సు వంచినమస్కారమొనర్చెను. ఆతఁడాచీకటిలోనే “ఈమూలయమునందున్నవా రెవరు?” అని యడిగెను. ఎవరును బ్రత్యుత్తర మీయలేదు. ఆభూషణకేంకారములు మాత్రము విననయ్యెను. మాటలవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యాతఁడు తలంచెను. గాలియు, వానజల్లును, రాకుండఁ దలుపులు మూసెను. చీలకుబడులుగ నాతఁడు తలుపు నాని కూర్చుండెను. మరల నిట్లు కేక వేసి చెప్పెను.

“ఇందున్న మీరెవ్వరో యిట్లు వినుడు. ఆయుధపాణినై నే నిటఁగూర్చున్నాఁడను. నావిశ్రాంతికి భంగముఁ దేబోతుడు, మీరు పురుషులై యట్లుచేసితిరేని మీకపాయము సంభవింపఁగలదు. కాని, స్త్రీలై నచో మీకేమియు భయములేదు. ఈరాజపుత్రి వీరునిచేతఁ గత్తియు, డాలు, నున్నంతవఱకు మీకు లేశమాత్రమును విచారము కలుగఁబోదు.”

“అయ్యా! మీరెవరు?” అనునొకమాట వినవచ్చెను. ఆధ్వని యొకస్త్రీది. బాటసారి యాశ్చర్యముతో “ఈకంఠధ్వనినిబట్టి నన్నిట్లడిగినదొకయువిదయని నాకుఁదోచుచున్నది. నన్నెఱుంగుటవలనమీకేమి ప్రయోజనము?” అనియెను.

“అయ్యా! మేము చాలభయపడుచున్నారము.”

“నేవెవరైన నేమి? నన్నుఁగూర్చి నేజెప్పుకొనను. అది యాచారము కాదు. అయినను నేనిట నున్నంతవఱకు నబలలగు మీకిసుమంతయేని భయము లేదు. నెమ్మదిగనుండుడు.”

— “అయ్యా! మీవాక్యములవలన మాగుండెలు కుదుటబడినవి. ఇంతదనుక మాప్రాణముల్పై మాకాశలేదు. ప్రాణము లఱచేతఁ

దు గ్గే శ న ం ద నీ.

బెట్టుకొని యున్నాము. నాచెలిమూర్చుపోయినది. ఇంకను చేరలేదు. మేము సాయంతన మీశైలేశ్వరునిఁ బూజింపవచ్చితిమి. వర్షముమూలమున మాపరిచారకులును, బోయవాండ్రిను, మమ్ముల దిగవిడిచి పోయిరి. వారెట కేగిరో మేమెఱుంగము. ”

“ మీ కేమియు భయము లేదు. ధైర్యమువహింపుడు. విశ్రాంతిఁజెందుడు. జేపుదయమున మిమ్ముల మీయింటికిఁ గొంపోయెద.”

“ అయ్యా ! శైలేశ్వరుడు మిమ్మురక్షించుఁగాక ! ”

రాత్రి రెండుయూమము లయినది. వర్షము, గాలియు, తగ్గెను. బాటసారి యిట్లనియెను,

“ అబ్బలారా ! మీర లొక్కొంత సేపిట ధైర్యముతో నుండుడు నేనీసమీపమందలి పల్లెకుఁ బోయి దీపమును గొనివచ్చెదను.”

“ అయ్యా ! మీరెంతదూరమో పోనక్కఱలేదు. ఈదేవార్చకుఁ డిట కత్యంతసామీప్యముననే యున్నవాడు. సుధాకిరణుని ప్రకాశమిప్పు డగపడుచున్నది. అందుచేమీరవ్వల కేగితిరేని యాతనికుటీరమును గాంచఁగలరు. నిర్జనమైన యీప్రదేశమున నాతఁడొక్కఁడేవాసముచేయుచున్నవాడు. ఆతనియొద్ద నెప్పుడును దీపమునకుఁ గావలసినవస్తువు లుండును.” అని మొనటియాపెయే ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ఆమెచెప్పినరీతిగ పాంథుడవ్వలికేగెను. వెన్నెలయం దర్చకుని గృహమును గని తలుపురొద్ద కేగి యాతనిని లేపెను. అర్చకుడు భయపడియెను. తలుపు తీయలేదు. రంధ్రముగుండ నీతఁడెవరోయని తొంగిచూచుచుండెను. బాగుగఁబరీక్ష చేసిచూచెను. బాటసారియందుఁ జోరులిలక్షణములు గనుపట్టలేదు. ఇంతేకాదు. బాటసారియొంటనున్న యమూల్యాలంకారముల నాతఁడుచూచెను. వానియందు సహస్రాంశ మయినను దనయింటలేదు. ఇదియంతయు యోచనచేసి చూచి యర్చకుడు తలుపుతెరచి దీపమును వెలిగించెను.

బాటసారి దీపముతో దేవాలయమునకువచ్చి యందుస్థాపించిన విగ్రహమును జూచెను. అది శ్వేతశివలింగము. దానివెనుక నిరువురు స్త్రీలుండిరి. అందొక్కరూ యావనవశి. ఆమె దీపమును జూచిన తోడనే మేలిముసుగు వైచుకొనియవనతముఖి యయ్యెను. ఆమెహస్తములు కంకణస్థగితవజ్రకాంతులచే మెఱయుచుండెను. అవి మార్వారీ దేశపుఁగంకణములవంటివి. ఆమెదుస్తులు శ్రేష్ఠమైనవి. ముతేదారిఁగనితోఁ జక్కఁగానున్నవి. వానిపై నామెయలంకారములు మనోహరములై కనుపట్టుచుండెను. పాంథుఁడామె యెవ్వరో యొకగొప్పయింటివనిత యని స్పష్టముగా గ్రహించెను. ఆయువతి ధరించినవానికంటె నాకెండవస్త్రీదాల్చినవస్తువులు తక్కువవిలువగలవి. అందుచే నామె యాయువతిపరిచారికయై యుండునని యాతఁడూహించెను. అయినను, నామె సామాన్యపరిచారికలకంటె చాల విలువగల నగలనే ధరించి యుండెను. ఆమెవయసు ముప్పదియైదుసంవత్సరము లుండవచ్చును. ఇంతదనుకఁ దనతోడ మాట లాడినదాపరిచారికయే యని యతఁడు తలంచెను. అది స్వభావమేకదా ! వారలవేషములను జూచి యాతఁడాశ్చర్యపడెను. వారిరువురి వేషములునుగూడ వంగ దేశపుస్త్రీలవి వలె లేవు. ఉత్తరహిందూస్థానపు స్త్రీలవినలె నున్నవి.

బాటసారి దీపము నక్కడ నుంచి వారి కెదురుగ నిలిచెను. దీపపుఁగాంతు లాతనిపైఁ బ్రసరించినవి. ఆయువిదలాతనివయస్సిరువది యైదుసంవత్సరము లుండుననుకొనిరి. ఆతనిశరీరము పొడవయినది. ఇతరులెవ్వరైన నింతపొడవుందురేని యంతసౌందర్యముగ నుండరు విశాలమయినవక్షస్థలము. ప్రత్యవయవమును మాంసలమైనముచి తౌన్నత్యమును గలిగియుండెను. అందుచేతనే యాతనియాన్నత్యము మనోహరముగనుండెను. నర్మసమయమునందభివృద్ధినందుమెత్తనివచ్చిక వంటిశరీరచ్ఛాయ. కాదేనిదానికంటె మనోహరచ్ఛాయగలిగి వసంత రు

వందలినవమృదుపత్రిమునంటి శరీరవర్ణము. దానిపైరక్ష, తాయెతులు, మొదలగురాజపుత్రాంకారములు స్రీకాశించుచుండెను. సడుమునకాసె కోక. దానఁ గట్టెతోఁగూడిన యొకయొకటి వ్రేలాడుచుండెను. పొడవయిన యాతనిచేతియందు దొక పెద్దబల్లె మున్నది. సీరమున వ్రజపు దురాయితోఁ గూర్చినయష్టిపము. కర్ణముల ముత్యాలతాటంకములు. కంఠమున హారమొకటి శోభిల్లుచుండెను.

ఒకరినొకరు చూచుకొనిరి. ఒకరినొకరు పరిచయ మొనర్చుకొన నువ్విభులూరుచుండిరి. కాని, యెవ్వరు నాపిషయమున ముందంజ వేయలేకపోయిరి. అట్లు చేయుట యిరువురకును మర్యాదభంగమేయ ని యనుకొనిరి.

రెండవ ప్రకరణము.

పరిచయము.

తుదకు రాజపుత్రిఁడే తనమనస్సును మొదట వెలిపుచ్చెను. ఆతఁడు పెద్దయాపెత్తో “అమ్మా ! మీరొక గొప్పయింటివారని తలంచెదను. మీవంశనామధేయముల సడుగ నాకుసందియ మగుచున్నది. కాని, నావలె మీరు మీవృత్తాంతములఁ దెలుపనభ్యంతరములేనివారై యుండవచ్చును. అందుచే మీరెవ్వరని యడుగస్వతంత్రింపించున్నాఁడను.” అనియెను.

“కాదు. కాదు. అమ్మా ! స్త్రీలెప్పుడైన ముందుగఁదమ్ముఁడ మెఱింగించుకొందురా?”

“పరిచయము గలిగించుకొనుటకు ముందువెరుక లేమి?”

“తనకులగౌరవాధిక్యమునుగూర్చి చెప్పుకొనఁదగని స్త్రీతమ్మదా నెఱుఁగింగించుకొనఁగలదు? తనగృహమునుండఁ యివ్వలకు రాదగనియలబ

తనసంగతి నెట్లు చెప్పుకొనును ? తనభర్తనామోచ్చారణ మొనర్పననర్హ మైనవనితకు తననుదాను దెలుపుకొలుటకుమాత్రము స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది ?”

ఈమాటల కాయశావనుఁ జేమియుఁబ్రత్యుత్తరమియలేదు. ఆత నిదృష్టి యన్యథా లీనమయియుండెను. ఆరెండవయువతి క్రమక్రమము గ మేలిముసుగునుదొలఁగించి తన చెలివెనుకనుండి యాపురుషునినికీక్షించు చుండెను. పసింగసందర్భమున నాతనిచంచలవీక్షణ మామెపైఁ బ్రస రించెను. ఆమెమొగమున దృఢముగా నాటుకొనియెను. అట్టిలావణ్య రాశిని, జూచుభాగ్య మిఁకఁ దనకెన్నఁడును లభింపదని యాతఁడను కొనెను. త్రోవనె యువతీయువకులవీక్షణములొండొంటితోఁ గలిసికొని యెను. యువతి యవనతాలోకన యయ్యెను. పరిచారికావాక్యములకు బ్రత్యుత్తరము రాలేదు. ఆమె బాటసారివంకఁ బరికించెను. ఆతఁడు చూచుచున్నవిధమునంతయు గ్రహించెను. తనసఖికూడ నాతని నాతుర తతో నికీక్షించుచున్న దని తెలిసికొనియెను. అపవారించి, యామెతో నిట్లనియెను.

“ అమ్మాయీ ! ఇదియేమి ? ఈయీశ్వరునిసన్నిధిని పెండ్లియా డవలయునని యుద్దేశమా యేమి ?”

“ చాలుచులే ” యని యువతి పరిచారిక నొక్కగిల్లుగిల్లెను.

పరిచారికనిపుణవతి. సంగతినందర్భములను జక్కఁగఁగనిపెట్టెను. తనలోనిట్లనివిరక్తిఁచుకొనుచుండెను. “ నాకుఁ జాలభయమగుచున్నది. ఈయశావనుని రూపసంపద మాచెలిహృదయాకర్షణమొనరించుచున్నది. ఈమెమనసు నాతనికర్పించెనేని యందువలన నంతచెడుగు సంభవింప కున్నను—అయ్యో ! —ఈమెమనసునకిక నెప్పటికిని విశ్రాంతియుండఁ జాలదు. ఆహా ! ఎట్లయిన నిది వాతంప నర్హము. ఔను. అయిన నద్ది యెట్లు ?—ఇప్పుడ మీమీతని విడిచిపోవ యత్నించెదముగాక !”

కుశాగ్రబుద్ధియగునాపరిచారిక యిట్లు నిశ్చయించుకొని మాతనితో
 “ అయ్యా! స్త్రీలప్రతిష్ఠ సశ్వరమైనది. సామాన్యవాయుస్పర్శమునకు
 సయితము నిలువజాలదు. ఇక నీనాటి ప్రచండవాయువునుగూర్చి చెప్పిన
 దేమి? గాలియు వానయునడగినవి. మేమింటికినడచిపోవయత్నించెదము.
 మాకనుజ్ఞ నొనంగుము ” అనియెను.

“ ఈయర్థరాత్రముననే మీరింటికి నడచిపోవలయునేని నేను
 మీకు సహాయుడనై నచ్చెదను. ఆకసము నిర్మలముగ నున్నది. నేని
 దివటకే మాయుంటి కేగవలసినవాడను. అయిననురక్షకులెవ్వరును లేకుం
 డమీసఖివంటిసౌందర్యవతిని విడిచిపోవ నిష్ఠములేక యింతవట కట్టె
 యుండవలసినవాడనైతిని ”

“ మీరు మాయెడల మహానుగ్రహముఁ జూపినారు. నామనో
 భావముల నన్నిటిని మీకడ విన్నవింప లేకున్నదానను. చెప్పినమమ్ముఁ
 గృతఘ్నినులనుగ భావించు రేమో! అయ్యా! స్త్రీలయదృష్టమునకు
 శాపమున్నది. ఆవిషయమున మీకేమిచెప్పదును? మేమెప్పుడును నను
 మానముతోఁ జూడఁబడుట సర్వసామాన్యమయినది. మీరు మాతోఁ
 గూడవిచ్చేయుటకన్న సౌఖ్యమేమి కలదు? కాని, యీ బాలికతండ్రి
 యామెనడిగినచో నెట్లు వచ్చునో యోచింపుడు. ఈయర్థరాత్రమునమి
 మ్ముల నెవ్వరుతీసికొనివచ్చిరనియడుగనామెయేమి బ్రత్యుత్తరమియఁ
 గలదు ? ”

యువకుడు కొంచె మాలోచించి యిట్లనియెను.

“ ఏమి? మానసింహమహారాజుగారి తనయుడగుజగత్సింగునా
 హామ్యమున వచ్చితిమనిన నేమి ? ”

పిడుగుపడిన ట్లయ్యెను. అయ్యువిదలిరువురు మహాశ్చర్యనిమగ్న
 లైరి. ఏమియుఁ జేయలేకపోయిరి. లేచి నిలువఁబడిరి. యువతీమణిశిలా
 విగ్రహము చాటునకరిగెను. వాఙ్మి ఫుణయగునాపరిచారిక, క్రేలాడుచున్న

చీరచెఱుగును, కంఠమునకుఁ జుట్టుకొని చేతులు జోడించి “రాజ కుమారా! క్షమింపుము. ఎఱుంగక వేయియపరాధములను గావించి తిమి.” అనియెను.

జగత్సింహుఁడునవ్వుచు “అట్టియపరాధములకు మన్ననలులేవు అయినను మీరెవ్వరో నాకుఁదెలియజేసితిరేని నేనవియన్నియు మఱచి పోయెదను. లేనిచో యుక్తమయినదండనము మీకుజరుగక తప్పదు.”

మృగువాక్యములు నిపుణవతియగు స్త్రీకి ధైర్యమును గలుగఁ జేయును. ఆమెయిట్లనియెను.

“అయ్యా ! అదేదియో యాజ్ఞయిండు; సిద్ధముగ నున్నారము.”

“ఋక్ముల నింటికిఁ గొంపోవుటకన్న వేతేమున్నది?”

పరిచారిక కేమిచెప్పటకును దోచలేదు. డిలీ సార్వభౌముని సేనాధిపతికిఁ దనసఖినిగూర్చి చెప్పట కామెకిష్టములేదు. అందుల కొక ప్రత్యేకకారణ మున్నది ఆతఁడు తమతోగూడవచ్చుట యామెకంత కంటె నిష్టములేదు. ఆమె శిరస్సునువేల్చివైచి యోచించుచుండును.

ఇంతలోఁ జాలదూరమున నెన్నియోయశ్వముల కాలిచప్పుడులు వారికి విసవచ్చెను. రాజు తటాలున నావలికేగి చూచెను. నూరుగురు రాతులు గుఱ్ఱములపైవచ్చుచుండిరి. ఆతఁడు వారిదుస్తులను గుఱ్ఱిం చెను. వారాతనిరాజపుత్రి సైనికులే. కొలఁది కాలముక్రిందట నీతఁడు విష్ణుపురమునకు సైన్యసంబంధమైనయొక కార్యముపైఁ బోయియుండెను. నూఱుగురాళ్వికులతోమరలఁదండికడకేగుచు మధ్యాహ్నమున నీతఁడు వారిని విడిచి ముందువయనముఁ జేసెను. పిమ్మట రాజాకత్రోవను, నాళ్వికులొకత్రోవనుబోయిరి. జగత్సింహుఁ డీమార్గమునవచ్చి వర్షముచే నిట్టిశ్రమకు లోనయ్యెను. ఇప్పుడు మరల నగపడినావా రాయాళ్వికులే. వాచుతన్నానవాలుపట్టినారో లేదో తెలిసికొనుటకై “డిలీశ్వరునకు జయమగుఁగాక !” యనియొక్క కేకవైచెను. ఆక్షణమేయొక రాతాతని సమీపించెను. జగత్సింహుఁడాతనిఁజూచి యిట్లనియెను.

“ధర్మసింహా! వర్షముచే నేనిట నాగిపోతిని”

ధర్మసింహుఁ డతివినయపూర్వకముగ వందనమొనర్చి “ప్రభూ! మీకొఱకుఁ జాలసేపు వెదకితిమి. మీరగడలేదు. మీగుఱ్ఱపుడెక్కల జాడను గుఱ్ఱించుకొనుచు నిట్లుబయలువెడలితిమి. అదిగో! అట దూరముగనున్న యామఱ్ఱీచెట్టుకడ మీగుఱ్ఱము గాన్పించినది. దానిని తీసికొని వచ్చినారము” అనియెను.

“అశ్వముతోఁగూడ నీవిటనుండుము. ఇరువుర మనుష్యుల నీ నమీపమున నున్నవలెకు, బోయవాండ్రును బుల్లకితోఁగూడఁ దీసికొని రమ్మని పంపుము. మిగిలినపైనికులను ముందునకుఁ బొండునుము”

ధర్మసింహుఁడు కొంచెమాశ్చర్యపడియెను. ఆజ్ఞాపేతు వేదియో యతినికిఁ దెలిసినదికాదు. యజమానునినడుగుటతన కనగత్యమైన పనియని యాతఁడు తలంచెను.

“అయ్యా! మీయాజ్ఞానుసరణి నొనర్చెద” అనియెను.

రాజాజ్ఞను ధర్మసింహుఁడు సైనికుల కెఱింగించెను. అందొకఁడు తన ప్రక్కనున్నయతనితో “అదృశ్యమైనయు తరవులైన వెందులకో? విశేషములేవియో?” అనియెను. ఇంకొకఁడు “ఏమి? ఎందులకుఁ గాఁగూడదు? రాజపుత్రశిరోమణియగు మహారాజున కైదునందలకుఁ దక్కువకాకుండ రాణులుండవలయులనుమాట జ్ఞప్తియుంచుకొనుము” అని ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

రాజుతవయొద్ద లేనిసమయమున నాయువతీమణి పేల్చునుంగును దీసితనతోఁగూడ నున్నయాపెతో “విమలా! రాజునకు నన్నెఱింగింప నీకేల యిష్టములేదు?” అని యడిగెను.

“నీప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము మీతండ్రిగారికిఁజెప్పెదనులే! కాని యిపుడాధ్వని యేమియో?”

“రాజును వెదకుటకై యాతనిపైనికులు వచ్చినట్లున్నది. కాతఁడు మనతోనున్న నీకు భయమెందులకు?”

బల్లకి, బోయవాండ్రుకొఱకేగిన యాళ్ళికు లింకను రాలేదు. ఆయువిదల నటవిడిచి సమీపమందలిపల్లెకు విశ్రమింపనేగినమనుష్యులు మరలవచ్చుచుండిరి. జగత్సింగు వారిని జూచి లోనికేగి పరిచారికతో నిట్లనియెను. “కొందఱుబోయవాండ్రును, ఆయుధపాణులగు మనుజులు కొందఱును, బల్లకితో వచ్చుచున్నారు. నీవావలకేగి వారు మీసేవకు లగుదురో కారో గుఱ్ఱింపుము.”

విమల తలుపునందునుండి వారలఁ జూచెను. వారామెమనుష్యులే. జగత్సింగు గిట్లు చెప్పెను. “ఇక నేనుమీకడ నుండఁగాదు. ఉండిన నేదైననాపద రావచ్చును. మీకు సుఖ మగుఁగాక! నాకనుజ్ఞఁ సుఖముగ మిమ్ముల నింటికడఁ జేర్చుమని శైలేశ్వరు నిదె వేడుచున్నాడను. నాదొక్కప్రార్థన మున్నది. వారముదినములలోపల మన యీ సమావేశ మెక్కడను దెలియనీయరాదు. కాని, నన్నుమాత్ర మెప్పు డును మఱవకుఁడు. నన్నుమఱచిపోకుండ నిదిగోదీనిని నీకడ నుంచుము. మీప్రభుతనయ యెవ్వరో నేనెఱుంగలేక పోయినను మీలక్షణములు నాహృదయమున నాటుకొనియున్నవి—” ఇట్లు చెప్పుచు జగత్సింగు తలపాగనుండి ముత్యాలహారము నొకదానిని తీసి విమలశిరస్సు పై నుంచెను. ఆయమూల్యహారము నామె గ్రహించి తనకబరికిఁ జట్టుకొని యవనతశిరస్కయై నందనమొరర్చి యిట్లనియెను.

“రాకుమారా ! మీరత్యంతాధిలాషతో సన్నొక్కవిషయ మునుగూర్చి యడిగితిరి. దానికిఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేకపోయినందుల కెంతయో చింతనొందుచున్నదానను. నన్నుమన్నింపుదు. మీరడిగిన విషయమున నేనిట్లు మౌనము వహించుటకుఁ దగినంతకారణ మొకటి యున్నది. యీనను మీకంతగాఁ బ్రియతమమగునేని పదునేను దినములు గడచినప్పటికి మిమ్మెట దర్శింపఁగలుగుదునో యాజ్ఞయిండు, ”

జగత్సింగు కొంచె మాలోచించి యిట్లనియెను. “ఈమూలయము నందే. ఇట నన్నజూడనేరవేని మరల మనమెన్నడును గలిసికొనఁ జాలము.”

విమల వందనమొనర్చుచు “భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించుఁ గాక!” అనియెను.

జగత్సింగు మరల నొక్కమారాయువతీమణిపైఁ జంచలదృష్టి పారించెను. పిదప నశ్వాశోహణమొనర్చి యదృశ్యుఁ డయ్యెను.

మూడవ ప్రకరణము.

మొగలాయిలు—పఠానులు.

పాఠకులారా! ఆలయమునుండి వెడలినజగత్సింగే మయ్యెనో, లావణ్యరాశియగునాయువతిచారిత్ర మేదియో, తెలిసికొన మీరువేడుక పడుచుందురు. కాని, యావిషయ మిప్పుడుచెప్పరాదు. జగత్సింగు రాజ పుత్తుఁడు. ఆతఁడు వంగదేశమున కేల వచ్చెనో యొంటరిగ నేలప్రయాణము చేయుచుండెనో మీకెఱింగించుటకై యాకాలపువంగదేశ రాజ కీయస్థితి నిట సంగ్రహముగ వర్ణించెదను. అందుచే నీప్రకరణము చారి త్రాంశములతో నిండియుండును కావున నోర్పువహింప లేనిచదువరు లీప్రకరణమును జదువకుండ దాఁటించెదరుగాక! కాని, యొర్పుతోఁ దుల్యమయినది లేదునుండి!

భక్తియూర్జిల్లి, వంగదేశమున స్థాపించిధ్వజమును నాటినతరు వాతఁ బఠానులు దానినిగొన్ని శతాబ్దములునిరంకుశముగఁ బరిపాలించిరి. 932- వ సంవత్సరములో సుష్మసిద్ధుఁడగు సుల్తాను బేబ రప్పటి డిల్లీ చక్రవర్తియగు నిబర్హీనులొకఁడని జయించి డిల్లీ సింహాసనము నాక్రమించు కొనియెను. కాని, యప్పుడును వంగదేశముమాత్రము తామరలేన్ పరిశీలయలయధికారము క్రిందకుఁ బోయియుండలేదు.

మొగలాయీవంశదీపఁడగునక్కరు, సింహాసన మధిరోహించు వఱకును వంగదేశము పఠానులస్వతంత్రపాలనములోనేయుండెను. అవివేకి యగుదాయూదుఖానుఁ డొక చెడుముహూ రమున సాహసించి, నిద్రించు చున్నసింగమును దనచేతులతో మేలుకొలిపెను. అతఁడు చేసిన యా దుడుకు కార్యమునకు ఫలము వెంటనే లభించినది. అక్కరుని సేనాధిపతి యగు మఱియొక యా సనునాతఁడు రణరంగమున నాతనినోడించెను. దాయూదు సింహాసనమును గోల్పోయెను. 982-వ సంవత్సరములో దాయూదుఖాను తనతోడివారలతోఁగూడ నొరిస్సాదేశమునకు బాటి పోయెను. వంగదేశము మొగలాయీలచేతఁ బడియెను. పఠాను లొరి స్సాలో రాజ్యము స్థాపించుకొనిరి. వారి నొరిస్సానుండి లేవఁ గొట్టుట మొగలాయీలకుఁ జాలకషమయినపనిగానుండెను. తుదకు వంగశకము 986-వ సంవత్సరములో రాజప్రతినిధి యగుఖాన్ జహాఖా సనునతఁడు పఠానులను రెండవపర్యాయ మోడించి యొరిస్సాను చక్రవర్తి యధి కారముక్రిందికిఁ దీసికొనెను. తరువాత నల్లరులు బయలువెడలెను. వంగ దేశమునఁ బన్నులు వసూలుచేయుటలో నక్కకొక క్రొత్త సెటిలుమెంటు పద్ధతి నేర్పాటుచేసెను. అందుమూలమున నచ్చటిజాగీరుదార్లును, భూస్వాములును, నసూయజెందిరి. వారిశాత్వతస్వాస్థ్యములను సంరక్షించు కొనుట కాయుధములను జేతఁ బూనిరి, ఇదేసమయమని పఠానులు మరల ధ్వజమెత్తిరి. తమలో, కటుల్ ఖా సనునతని ప్రభానునిగాఁజేసి యొరిస్సాను మరలఁ దమయధికారముక్రిందికిఁ దీసికొనిరి. సమయమును గనిపెట్టి తమశక్తిసామర్థ్యముల నగపరచి మిథునపురము విష్ణుపురము లను రెండుజిల్లాలనుగూడ పఠానులు వశపఱచుకొనిరి. ఈ రెండుమండలములు నొరిస్సారాజ్యములోఁ జేరినవికావు.

చక్రవర్తిప్రతినిధి యగుఖాన్ అజీమును, నాతనితరువాత ప్రతినిధి షహాబ్ జహానును, గూడశత్రువులనుండియాప్రదేశములను లాగు

కొనలేక పోయిరి. తుదకీ దుష్కరకార్యనిర్వహణమునకు హిందూ యోధుఁ డొకఁడు నియమింపబడియెను.

నూతనమతాభిమానావేశమై హిమాలయపర్వత పంక్తినుండి మహమ్మదీయసేనాప్రవాహము మనదేశమునకుఁ ద్రోసికొనివచ్చినప్పుడు పృథ్వీరాజును, మఱికొందఱు రాజపుత్రశూరులును, తమనిరుపమాన శౌర్యముచే దానినాఁపి హిందూదేశమును గాపాడిరి. కాని, అయ్యో! హిందూదేశమా! నీవడుగంటుటయే భగవదుద్దేశము కాబోలును. రాజపుత్రవీరు లై కమత్యముతోఁ దమబల మభివృద్ధిచేసికొనుటకు బదులు తమలోఁదాముగలహించిరి. విసుఁగుఁ జెందకుండఁ బూనికతోఁ జేసిన ప్రయత్నములవలన మహమ్మదీయులు హిందూరాజ్యముల నొక్కతొక్క టిగ నొడిసికొనిరి. తుదకు డిల్లీయందు వారిరాజ్యమును స్థాపించిరి. చాల కాలమువఱ కిట్లు మహమ్మదీయులు జనుముల సందుచున్నను నొక్క మాఱుగఁ త్రియజన్ములగు రసపుత్తుల నణఁగఁ ద్రొక్కలేకపోయిరి. రాజపుత్తులలోఁ జాలభాగ మెప్పుడును స్వతంత్రులుగనే యుండుచు వచ్చిరి. ఇదిమొదలు మహమ్మదీయప్రభుత్వము పూర్ణముగ విచ్ఛేదమగు పఱకును బరాక్రమైకజీవనులగు రాజపుత్తులు యవనులతోఁ దఱచుగా యుద్ధమునకుఁగాలుద్రవ్వచునే యుండెడివారు. అనేకసమయములలో మహమ్మదీయులఁ బలాయనులను గావించుచువచ్చిరి. అయినను గ్రామ క్రమముగ డిల్లీసార్వభౌమునకుఁ గప్పముగట్టవలయుననిచాలమంది రాజపుత్తులునిర్బంధింపబడిరి. క్రమక్రమముగ రసపుత్తుల పరాక్రమమును క్షీణించినది. వారు పురాతనగౌరవప్రతిష్ఠలను నీలుపుకొనుటయం దలశ్చ్య భావము వహించిరి. చక్రవర్తికుటుంబముతో సంబంధబాంధవ్యములు చేసికొనుట మొదలగు నుపాయములచే వారి యనుగ్రహసంవాదనముఁ జేయ మొదపెట్టిరి. ఇఁకఁజక్రవర్తులో! పరాక్రమవంతులగునట్టి శత్రువుల నెవ్విధముననై నఁదమకు లోబఱచుకొనవలయు ననతలంపున

రాజపుత్రులతో బంధుత్వమును స్నేహము నభివృద్ధిచేసికొనుచుండిరి. ఆ కాలమున సామంతరాజు లండఱుఁ గ్రామక్రమముగఁ జక్రవర్తిసేవకు లు కాజొచ్చిరి. ధీవిశారదుఁ డగు నకృరుచక్రవర్తి పూర్వపుసార్వభౌములకంటె నన్నివిషయములందును జాలఁదెలివిగలవాఁడు హిందూగా జ్యమును బరిపాలించుటకు స్వదేశస్థులేతగినవారనియు, విదేశీయు లనర్హులనియు, యుద్ధమునందుఁగాని పరిపాలనమునందుఁగాని రాజపుత్రులతో సమానము లేరనియు యక్బరునకు నమ్మకము. కావుననే యక్బరు సర్వ సామాన్యముగ హిందూదేశవాసులనే, యందు ముఖ్యముగ రాజపుత్రులనే, తనప్రభుత్వమున ముఖ్యోద్యోగులుగ నియమించెను. మనకథా కాలమున నకృరుకడ నున్నతోద్యోగమున నున్నరాజపుత్రులలో, రాజగు మానసింహుఁ డగ్గిగఁబుడఁడు. అకృరునకునూరుఁ డగునలీమున కీతఁడు బావమఱుది. అజీమ్ఖానుఁడును, షాబాస్ఖానుఁడును, విఫలప్రయత్నములై పోవ నకృ రీషరాజక్రమశాలిని బెంగాలుబీహారుదేశములకుఁ, బరిపాలకునిగఁ బంపెను.

997-వ సంవత్సరములో మానసింహుఁడు పాట్నా చేరి యక్కడి యల్లరుల నణఁచివైచెను. మరుసటిసంవత్సరమున నొరిస్సాపై దండువెడలెను. మానసింగు పాట్నాకువచ్చినప్పుడు వంగదేశమునఁ దనకుఁ బ్రతినిధిగ సయ్యదుఖాను అనునతనిని నియమించివచ్చెను. ఒరిస్సాపై కేలచునిప్పుడుసయ్యదుఖానున కితనీసైన్యముతోఁగూడ ‘బరద్వాను, నొద్దకువచ్చి తన్నుఁగలిసికొనుమని యుత్తరము వ్రాసెను.

మానసింగు బరద్వాను జేరెను. సయ్యదురాలేదు. ఇట్లు వర్తమానముమాత్ర ముపెను. “సైన్యమును సమకూర్చుటతోఁ జాలనా లస్యము గాక తప్పదు. అప్పటికి వర్ష కాలము వచ్చుచు, వర్ష కాలమున సైన్యములతోఁ బ్రయాణమునలుపుట దుర్ఘటము. కావున నదిగతించు వఱకును మీరటవిడిస్థియుందురేని నాసైన్యముతోవచ్చి చేరెదరు.”

అంతకంటె వెలుమార్గము లేనందున నాతఁడు చెప్పినరీతిగ దారుకేశ్వర నదీతీరమున నున్న జహనబాదునగరమున సేనలను విడియించి మానసింహుఁడు సయ్యదుకొఱ కెదురుచూచుచుండెను.

తానూరకుండుటనుజూచి కటుల్ ఖానుఁడు దేశమును గొల్లగొట్టుటకై బయలుదేరినాఁడనియు సమీపమునగొన్ని మైళ్ళలోనున్న వాఁడనియు జహనబాదులోనున్న మానసింహున కొకసమాచారము వచ్చెను. మనసింగు పరిపరివిధముల చింతించెను. శత్రువెక్కడనుండెనో, యాతనియద్దేశ మేమియో మాతఁడేమిచేయుచుండెనో, మొదలగువృత్తాంతముల నిజమును తెలిసికొనిరా నొకయువ్వోగుని బంపవలయునని నిశ్చయించెను. అప్పుడాతనిప్రియపుత్రుఁడగుజగత్సింహు డాతనితోఁగూడ నున్నవాఁడు. శత్రువు సమాచారములను తెలిసికొనటకై పోవలయునని జగత్సింగుకూడ నాతురపడుచుండెను. అదియెఱిగి మానసింగునూ టుగురాళ్వికులతో జగత్సింగును శత్రుసమాచారములను గనుగొనుటకుఁ బంపెను. రాజపుత్రుఁడు తనపనిని నెఱవేర్చుకొని మరలెను. ఆతఁడు మరల జహనబాదునకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యమునఁ జదువరులకుఁ బరిచయుఁ డయ్యెను.

నాల్గవ ప్రకరణము.

యశావన సేనాధిపతి.

జగత్సింగు తండ్రికడకు వచ్చెను. “పతాను లించుమించేబది వేలున్నారు. వారిప్పుడు ధోరాపురసమీపమున విడిసియున్నారు. చుట్టు ప్రక్కలఁ బల్లెలఁ గొల్లగొట్టుచున్నారు. కొన్నిదుర్గములనుగూడఁబ్రట్టుకొనిరి. జయమును సంపాదించుచున్నారు. విదిరించువారులేక నిర్భయముగ నున్నారు.” అనివిన్నవించెను. మానసింహుఁడు వారిదౌర్జన్యము నా

క్షణమే యణచివేయవలయు నని యూహించెను. కాని, యాపని సామాన్యమయినదికాదు. మిగులగష్టము. కర్తవ్యమును నిశ్చయించుటకై యాతఁడీదండయాత్రయందుఁ దనతో గూడ వచ్చినసేనానాయకులందఱిగూర్చి సభచేసెను. అందఱఁ డిట్లుచెప్పెను.

“ఆదినముఁ కాదినము, గ్రామమునకువారఁగ్రామము, పరగణా వెంటపరగణా, క్రమక్రమముగాఁ జక్రవర్తి చేతినుండిదాటి పోవుచుండును. మన మిప్పుడు పఠానుల నణచి తీరవలయు. కాని, ఇదియెట్లు? వారిబల మతివిస్తారముగ నున్నది. మఱియు, వారుకోటలోపలనుండిరణమొనర్పఁ గలరు. మనమిప్పుడు వారినెదుర్కొని జయించినను, వారినినాశనమొనర్పఁజాలము. కోటనుండి వెడలఁగొట్టలేము. ఒకవేళ నట్టియెడ మనమే యోడిపోవుట సంభవించెనేని మాశ్రయవిహీనమయిన యాశత్తు ప్రదేశమున మనమువాతించేఁ జిక్కి నాశనమగుదుము. ఆలోచనావిహీన మైన మాసాహసకార్యముచేఁ జక్రవర్తి సైనికులప్రాణముల నెన్నఁటిలో గోలుపోవలసివచ్చుటయేగాక యొరిస్సానెప్పటికైన జయింపఁగలుగుదు మనునాశ కూడ లేకుండఁ జేసికొనిన వారమగుదుము. కావునసయ్యదుఖాను వచ్చువఱకు మనమిట నిరీక్షించుచునుండుటయే కర్తవ్యమని నాకు దోచుచున్నది. కాని, యీలోపునశత్తువులుచెలరేఁగకుండ నాపుటకై తగినయేర్పాటుల శీఘ్రముగఁ జేయవలసి యుండును. మీయభిప్రాయఁ మేమి?”

“సయ్యదువచ్చువఱకును వేచియుండుటయే యుక్తము” అని వృద్ధోద్యోగులందఱుఁ బ్రతివచనంబిచ్చిరి.

మాన—“శత్తుల నాపుటకై సమర్థుడగునొక్కనియాధిపత్యము క్రిందఁ గొలదిపైన్యము సంపుటమేలని నాయభిప్రాయము. సైన్యము సంతనుఁజంపి కోల్పోవుటకంటె నిది మంచిది”

వృద్ధు—: మహారాజా! యావత్తైస్యము సంపినను గెలుపొన గూడదని భయమొందుచున్నప్పుడు వేఱుగఁ గొలదిసైన్యము సంపిన బ్రయోజనమేమి?”

“రణరంగమునకు శత్రువుల కెదురుగఁ బంపవలయునని నాయభి ప్రాయము కాదు పల్లెలపైఁ బతానులు గుంపులుగుంపులుగఁ బడి కదా పాడుచేయుచున్న వాడు. కొలదిసైన్యమైనను రహస్యముగ దాగియుండి రణమొనర్చినచో శత్రుసమూహము నావగల్గుదురని నాయుద్దేశము.”

“మహారాజా! అమోఘమైన నాశమున కిష్టపడి యెవఁడట్టి పైన్యాధికారమును వహించును?”

మానసింహుఁ డాగ్రహమున బొమలుముడివడ నిట్లనియెను. “ఏమీ! మృత్యువనినఁ దృణపాయముగ నెంచెడినిందరరాజపుత్రులలో, నిందర మొగలాయీలలో, నొక్కనిహృదయకోశమునుండియు నూపి రాడుచుండుట లేదా?”

ఆతఁడతఁడొందఱుమొగలాయీలును, గొందరురసపుత్తులును, లేచి “రణమున కేగ మేముసిద్ధముగనున్నాము.” అనిరి. అటజగత్సింగు గూడ నుండెను. అక్కడనున్నయందఱులో నాతఁడు మిగులపసివాఁడు. వారివెనుకనుండి యాతఁడు “మీయాజ్ఞయయ్యెనేని చక్రవర్తి కార్య మును నిర్వహించుటకు నేనుగూడసిద్ధముగనున్నాఁడను.” అనియెను.

“ఆ! అట్లేలకాకూడదు?” అనిమానసింగు గారవమున మాఱు పలికెను.

“రాజపుత్తులును, మొగలాయీలును, నింతలో జారుపహీను లవిపించుకొనరని నాకు చైర్యముకలిగినది. అట్లయిన నపాయకరమైన యీపనిని నిర్వహించుటకు మీరందఱును సిద్ధముగ నున్నట్లేకదా? ఇప్పుడిందెవ్వరి నిషణికి నియమింతును?” అని యాతఁడనియెను.

అందొక సభ్యుడు నవ్వుచు నిట్లు చెప్పెను.

“మహారాజా! ఇప్పుడిటుల చాలమంది ముందంజవేసి వచ్చుట జయసూచకము. వీరందఱు నీపనికై పంతములాడుచున్నవారు ఇందెవఁడు కొలది సైన్యముతో నేగుట కిష్టపడునో వాని నీకార్యమునకు నియమింపుడు.”

“ఔనోను, ఇదిమంచియూలోచన” అని చెప్పి మూనసింహుఁడు మొట్టమొదట తనకుఁ దానేయీపనికిముందంజవేసి నచ్చినయాతనితో “నీవెంత సైన్యముతో శత్రువులపై కేగెదవు” అని యడిగెను.

“పదు నేను వేలతో. అట్లనుగ్రహింపుము.”

“అట్లు చేయవలనుగాదు. పదు నేను వేలవాహిని నిందుండి విడదీసితిమేని నిక నిట చాలినంత సైన్యముండదు. పదివేలతోఁ బోవ సిద్ధముగనున్న శూరుఁ డెవఁడు?”

సేనానాయకు లందఱూరకుండిరి. తుదకు యశవంతసింగుపదివేల కునుసైనాధిపత్యమునుదనకిప్పింపుమనియడిగెను. అతఁడు రాజపుత్రుఁడు మూనసింహునకిష్టుఁడు. మూనసింహుఁడు వారలనందఱుసంతోషముతోఁ గలయజూచెను. ఇంతలో జగత్సింగు లేచెను ఆతనిదృష్టి యాతనపైఁ బ్రసరించెను. రాజదృష్టి యాతనిపైఁ బడెను. అతఁడు వినయముతో “మహారాజా! మీయనుగ్రహముండెనేని నేనయిదువేల సైన్యముతోఁ బోయి కఱువ ఖానుని సువర్ణ రేఖాసదియావలియొడ్డునకుఁ దరిమివేయగలను.” అనియెను.

మూనసింహుఁ డూరకుండెను. సభ్యులు గుసగుసలాడుచుండిరి. కొంచెము సేపుండి “కుమారా! రసపుత్రువీరులందఱును నిన్నుజూచి గర్వపడవలసినదే. అదినేనెఱుగుదును. కాని బిడ్డా! నీవుచాలాకుడుకు వాడవు” అనియెను.

జగత్సింగు చేతులుజోడించి, "తండ్రి! నాప్రతినిఁ జెల్లించుకొన నేరక చక్రవర్తిసేనల వ్యర్థముగఁ గోలుపుచ్చితినేని నాకర్హదండనముఁ గావింపుడు" అనిప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

మానసింహుఁడొక్కించుక యోచించి, "కుమారా! ఇటువినుము రాజపుత్రోచితమైన నీస్వేచ్ఛావిక్రమమునకు నేనేలయభ్యంతముఁ జెప్పవలయును? అట్లభ్యంతరము కలుగఁజేయుట భగవదుద్దేశము కా నేరదు. కావుననీకార్యమునకు నిన్నే నియమించితిని" అనియెను.

ఇట్లు చెప్పుచు మానసింహుఁ డత్యంతాప్యాయనముగ నాతని శాగలించుకొని, సెలవుసంగెను.

అ య ద వ ప్ర క ర ణ ము.

గరమందరము.

జగత్సింహుఁడుప్రయాణమాచేసిన విష్ణుపురమునుండి జహానబాదు నకుఁ బోవు బాటయొక్కగుఱుతు లిప్పటికి నున్నవి ఆబాటకు దక్షిణమున కొంతదూరములో గరమందరమును నగర మొకటియున్నది. దేవాలయమున జగత్సింహునిగలిసికొనినశ్రీ లీలట్టణములకే పోయియుండిరి. ఈనగరమునఁబురాతనదుర్గములు చాలనున్నవి. హుళాదానికాపేరు, నానిమూలముననే వచ్చియుండును. ఆమోదరాసది దానిగుండఁ బ్రవహించుచుండును. మూఁడుకోణములగానున్న యాపట్టణమునకు మలపు తిరిగి రెండువైపుల నానది వ్యాపించియుండెను. మూఁడువప్రక్కఁబర్వతమునుదొలిచి నిర్మించినకోటగలదు. ఆకోటయొక్క శిరోభాగమున, నది మొట్టమొదటఁబట్టణమున నెటఁబ్రవేశించియుండెనో యాతావున, - నాక నములంటుచు నీటిలోవిశాలమైనదుర్గమొకటి నిర్మింపఁబడియుండెను. అది యంతయునల్లతాతితోఁగట్టఁబడినది. అభీద్యమగునాదుర్గముయొక్కపాడె

పోయిన పక్షాలోన్న తభాగములిప్పుడు కూడఁగ నబడుచున్నవి. కాలమాహా త్యమున నందలి కట్టడములన్నియుఁ గూలిపోయి కిందిభాగము లింకను గన్పట్టుచున్నవి. వెలుపలిభాగములఁజింత, మఱి మొదలగు వివిధ వృక్షము లును, మాధవిమున్నగు పొదలును, శరణ్యమువలె బెట్టిఁగి, పాములకును, దోడేళ్ళు మొదలగు క్రూరజంతువులకును, నివాసస్థానములయ్యెను. సదీ తీరమున మఱికొన్ని దుర్గము లున్నవి. వానియందు దేకవంశీయులగు కొందఱు భాగ్యవంతులు కాపురమున్నారు. కాని, మనకథకును వీనికిని సంబంధ మేమియును లేదు. మొదటిదుర్గమే మనకుఁ గావలసినది.

డిల్లీ నార్యభౌముఁడగు బాలిన్, వంగదేశమును జయింపనేతెంచి నప్పుడు జయధారసింహుఁడను యోధుఁ డొకఁ డాతనితోఁ గూడ నుండెను. బాలినునకు జయమొనఁగూడిన నాటిరాత్రి చక్రవర్తి పక్షమున నాతఁ డత్యద్భుతశౌర్యమును జూపియున్నాఁడు. అతడొనర్చిన సేవకు సంతసమంది చక్రవర్తి గరమందరవనుజుగీరు నాతనికి బహుమాన మిచ్చెను. ఈజుగీరుదారుని వంశీయులు క్రమక్రమముగ పరాక్రమ వంతులై కొటలను గట్టుకొని వంగదేశప్రభువును నిరాకరించుచువచ్చిరి. వంగశకము 998-వ సంవత్సరములో పై నివివరించిన యాదుర్గమువీరేంద్ర సింహుని స్వాధీనమందుండెను. ఈతఁడు జయధారసింహుని వంశీయుఁడు

ఈతనిచిన్నతనములోఁ దండ్రికిని నీతనికిని సరిపడినదికాదు. ఇతఁడు దురహంకారి. తాలిమిలేనివాడు. తండ్రి యానతిప్రకార మొకప్పుడును బ్రవర్తించినవాఁడుకాదు. అందుచేఁ దండ్రియును, దనయుఁడును నెప్పు డును గలహించుచునే యుండిరి. ఎప్పుడును వాదప్రతివాదములఁడుచునే యుండెడివారు. వీరియింటి సమీపమున నొకభూస్వామి యున్నాఁడు. ఆతనికిఁ బుత్తులు లేరు. ఒక్కకుమార్తెయుండెను. ఆమెను దనకుమారునకుఁ బరిచయము చేయవలయునని వీరేంద్రసింహుని తండ్రి నిశ్చయించెను. ఈసంబంధమును జేసినచో వీరేంద్రునకు గొప్పమూర్తి లభించు

నని యాతనియుద్దేశము. ఇంతేకాదు. ఆకన్నెకూడ చాలసౌందర్యవతి ఏవిధముచే జూచినను ముసలివానిదృష్టి కీవివాహము మిక్కిలి యనుకూలముగాఁ గాన్పించెను. వివాహప్రయత్నము లన్నియుఁ జేసెను. దీనిసంతను దోసివైచి వీరేంద్రసింహుండు తమకు సమీపముననున్న నిరాధారురాలును బేదము నగు నొకయనాథస్త్రీ తనయును రహస్యముగఁ బరిణయమయ్యెను. ఈవార్త తండ్రిచేవులఁ బడియెను. పట్టరాని కోపమువచ్చెను. తనయునినావలకుదరిమివై చెను. తండ్రిచేలేవఁగొట్టఁ బడి వీరేంద్రుఁడు డిల్లీకివచ్చెను. సేనలోపై నికుఁడుగాఁ జేరవలయునని యాతనియుద్దేశము. ఆతనిభార్యయష్టాడు గర్భవతి. ఆమెనుదనతోఁ దీసికొనిపోలేదు. తల్లియింటికడనుంచెను.

కుమారుఁడు వెడవిపోయినపిమ్మట నాముసలివాఁడు చాలశోకించెను. పశ్చాత్తాపపడెను. కుమారునివృత్తాంతములను దెలిసికొన శ్రద్ధ వహించెను. అన్నివిధములఁ బ్రయత్నించెను కాని, నిష్ఫలమయ్యెను. పిమ్మటఁ గోడలిని సన్మానించి సంతోషపూర్వకముగా సేదరాలగునామె తల్లియింటనుండి తనకడకుఁ దీసికొనివచ్చెను. ఏదిగ వీరేంద్రసింహుని భార్యయొక మూడుశిశువునుగని కొలఁదిదినములలోనే కాలధర్మము నొందెను.

డిల్లీజేరి వీరేంద్రసింహుఁడు సైనికవృత్తి నవలంబించెను చక్క వర్తి రాజపుత్రసైన్యములోఁ జేరెను. కొలఁదికాలములోనే తనశక్తి సామర్థ్యములఁజూపి యందున్న తాధికారమును బడసెను. కొన్నివత్సరములు గడచినవి. వీరేంద్రసింహుఁడు చాలద్రవ్యమును సంపాదించెను. గొప్పపేరుతెచ్చుకొనియెను. ఇంతలో నాతనితండ్రి మరణించెను. ఆ సమాచారమును విని యాతఁడిట్లు వితర్కించుకొనెను. “ఇక మనమింత దూరదేశమున నుండు టనగత్యము. సేనకావృత్తియు ననవసరమే.” అతఁడు మరలఁదనస్వగృహమునుజేరెను. డిల్లీనుండి యాతఁడెందఱునో

మనుష్యులను దనతోఁగూడఁ దీసికొనివచ్చినాఁడు. అందొకపరిచారికయు, నొకసన్యాసియు నుండిరి. మరగఢయందు వీరిరువురితోడను మనకుఁ బనియుండును. పరిచారక పేరు 'విమల' సన్యాసిపేరు 'అభిరామ స్వామి.'

మనమిదివఱకు విమలను పరిచారికయని పిలుచుచున్నారము. ముందునునట్లే పిలుతుముగాక! ఆమెవీరేంద్రునిపనికత్తెయని యందఱు ననుకొనెడువారు. వీరేంద్రసింహు గృహకృత్యవిషయము లన్నియు నామెయే నిర్వహించుచుండెను. విశేషించి యాతనికుమార్తెవిషయమున మిగుల శ్రద్ధతీసుకొనుచుండెను—కోటలోనామెనివసించియుండుట కింక వేఱుకారణము లేవియుగనబడవు. అందుచేనేనామెను బరిచారికయని పిలుచుచున్నాఁడను. కాని, యామెయందు బరిచారికాలక్షణము లేవియు, గాన్పించుటలేదు. ఆమెను గోటలోనివారందఱు గృహయజమానురాలుగ గౌరవించుచుండిరి. మిక్కిలి విధేయతను జూపుచుండిరి. ఆమెముఖలక్షణములనుబట్టి చూడ యశావనమున నామె యత్యధికసౌందర్యపతి యని చూపట్టుచున్నది. ప్రత్యూషసమయమున నస్తమింపనున్న చంద్రరేఖవలె నామెసౌందర్యతేజోకిరణలేశ మిప్పుటికిని బ్రకాశించుచున్నది. గజపతివిద్యాదిగ్గజుడను నతఁ డొకఁ డాకోటలో నివసించియుండెను. ఆతఁడభిరామస్వామిశిష్యుఁడు. శాస్త్రసాంక్షిత్వ సంపాదన విషయమున నెట్లున్నను, చాతుర్యముగా మాటలాడి హాస్యగాఁ డని పించుకొనవలయు నని యతనికిఁ జాల నభిలాషకలదు. అతఁడు విమలను జూచి "ఈపనికత్తె నేతిముద్ద తపేలావలె మనోహర మయినది. మోహగ్నిచల్లారినకొలఁదిని యీమెశరీరమంతకంతకు బింకము నొందుచున్నది." అని చెప్పుచుండును.

తన్నీరీతిగ నెగతాళిమాటలాడినది మొదలు విమల, యాతనికి 'రసికదాసస్వామి' యనునెగతాళి నామమొసఁగి పిలుచుచుండెను.

రూపము, నడవడి యట్లుండనిండు. విమలనాగరికత, సంభాషణతీరుఁ బరికించి యా నామెను సామాన్యపరిచారిక యని భావింపవలనుపడదు. ఆమె చాలాకాలము చక్రవర్తిజనానాలో నుండెనని చాలమంది చెప్పెదరు. అది సత్యమో యసత్యమో విమలయే చెప్పవలయు. కాని, యీవిషయమునమాత్రమెప్పుడు నామె యేసూచనయుఁజేసి యుండినట్లు కనబడదు.

విమల వితంతువా? భూషణములను ధరించినదే! విధవవలెపర్వదినముల నుపవాసముచేయుచుండుట లేదే! అయిదువలెనే సంచరించుచున్నది.

తిలోత్తమ నామె యతిగారాబముతోఁ జూచుచుండును నిజముగా నామెయెడల నెంతోప్రేమ. ఆమెస్వభావ మాలయములోస్పష్టపడినదికదా! విమలయన్నఁ దిలోత్తమకుఁగూడ సతిప్రేమ. వీరేంద్రసింహునితో వచ్చినయభిరామస్వామి సర్వదా యింటికడనుండఁడు. తఱచు దేశముతిరుగుచుండును. ఒకటిరెండుమాసములు గరమందరమున నున్న, నొకటిరెండునెలలు తిరుగుచుండును కోటలోనివారును, దదితరజనులును, సభిరామస్వామి వీరేంద్రసింహునకు నాధ్యాత్మికగురువని తలంచెదరు. అందులకుఁ దగినట్లే వీరేంద్రుఁ డాతని యెఱుకలేకుండ నేకార్యమును జేయుఁడు. ఆతనినెంతయో పూజించుచుండును. ఆతఁడు చెప్పినట్లు ప్రతివిషయమును జరుగుచుండును. అభిరామస్వామి యనుభవశాలి. కుశాగ్రబుద్ధి. మఱియు జితేంద్రియుఁడు. ప్రాపంచకవిషయములపై మనసు వోసీయఁడు. అవసరమున్నప్పు డింద్రియవృత్తులను సాధించి శాంతముగ లోకవ్యాపారములఁ జూనిపి నడపింపఁగలఁడు. ఇంక నట్టి మహానీయుని యాలోచనలు కొనసాగుట కేమికోదువ? అహంకారస్వభావుడై తాలిమిలేనివీరేంద్రసింహుని యోచనలకంటె నాతని యోచనలు జయప్రదములనిన నందాశ్చర్య మేమున్నది?

విమలయు సభిరామస్వామియునేగాకుండ నామ్మాని యనునింకొక పరిచారికకూడ వీరేంద్రసింహునితో వచ్చియుండెను.

ఆచార్య ప్రకరణము.

అభిరామస్వామి యాలోచన.

విమలాశిలో తమలు సుఖముగా నింటికి జేరిరి. మూడు నాల్గు దినములు గడచెను. ఒకనాడు వీరేంద్రసింహుడు గృహకార్యార్థ హానిస్థానమున మనలందుపై గూర్చుండ అభిరామస్వామి విచ్చేసెను. వీరేంద్రుడు లేచి స్వామికొక సర్భాసన మొసంగెను. అభిరాముడు దండపై గూర్చుండెను. అతని యనుజ్ఞగైకొని వీరేంద్రుడు మరల మనలందుపై నుకవిష్టుడయ్యెను.

“వీరేంద్రా! ఈదినమున నీతో గొన్నిచు ఖ్యమైన సంగతులు మాటలాడవలసి యున్నది.”

“స్వామీ! అవహితుడను అనుజ్ఞ యిండు”

“మొగలాయిలకును బఠానులకును గొలది కాలములో కొక గొప్పయుద్ధము జరుగనున్నది.”

“ఔను. ఏదో ఒకగొప్పయుద్ధము బహుశా జరుగఁగలదు”

“ఇప్పుడు నీవేమిచేయ నెంచినాడవు?”

“ఈహస్తము శత్రుహతముఁ జేయకుండనూరకుండునది కాదు. రానిండు.”

“వీరేంద్రా! నీనాశిన వాక్యములు నీవంటివీరాగ్రేసరునకుఁదగిన వే. అయితను, జయముమాత్ర మొక్కపరాక్రమవిలాసమువలననే మకూడు నదికాదు. సంధివిగ్రహములను గూర్చినపద్ధతులను బాగుగ నెఱుంగుటను బట్టి యుండును. నీవుపరాక్రమశాలివి. వీరాగ్రగణ్యుడవు కాని, నీస్వైర్యము వేయికిమించి లేదు. శత్రువులునీకంటెమాటుమడుంగు లధిక బలమును గలిగియున్నారు. ఎంత యోధుఁడయినను నట్టిశత్రుని తోయుద్ధమునకు జిక్కునునా? తెక్కకు నీస్వైర్యముకంటె మొగలాయి

లయొక్కయు బతానులయొక్కయు, వాహినులు చాచి హెచ్చుగనున్నవి నీవందొక్కరిసాహాయ్యమును గలిగియుండినగాని రెండవవాడిచేతినుండి నీవెట్లుదాటిపోగలవు? నేనిట్లంటినని కోపింపకుము. బాగుగ యుచింపుము. నీకిరువురును పిరోధులైన నేమి ప్రయోజనము? ఎవరితోనైన శత్రుత్వమునర్థకమే. అట్టియెడ నొకరికిబదులిగువుతో పైరమెందులకు? కావున సందొకరితో నిష్ఠముగనుండిన మేలని నాయత్నప్రాయము”

వీరేంద్రసింహుడు చాచిన పూరకుండి యిట్లనియె.

“అయ్యా! అయినను నన్నెవరితో జేరుమనియెదరు?”

“జయమెప్పుడును న్యాయపక్షమున నుండును. ఏపక్షమున న్యాయముండునో, యాపక్షమున జేరుము. రాజతోహము వాహిపాపము, చక్రవర్తిపక్ష మంగీకరింపుము.”

“చక్రవర్తియెవరు? మొగలాయిగాలును, పాతానులును, రాజ్యమునకుఁ బోరాడుచుండుట లేదా?”

“కష్ట మెవరుగై కొనుచుండురో వారే చక్రవర్తులు.”

“అక్కరా?”

“నిశ్చయముగ నక్కరే.”

వీరేంద్రుని మొగమునఁ గోపచిహ్నములు కన్పించెను. క్రమక్రమముగఁ గన్నులెఱ్ఱవడియెను. అలక్షణములఁ జూచి యభిరామ స్వామి యిట్లనియెను.

“వీరేంద్రా! కోపము నణంపుము. డిలీ సార్వభౌమునితో జేరుము. మానసింహునితోఁ గాదు.”

వీరేంద్రుడు కుడిహస్తమును జూచి యెడమ వేలితో దానిని జూపుచు “అయ్యా! మీ మాకీర్వచనప్రభావమున నీహస్తమును మా నసింహునిరక్తముతో మోంచెదఁగాక!” అనియెను.

శాంతింపుము. శాంతింపుము. అహంకార మభివృద్ధికి భంగ

కరము. మునుపటితప్పిదమున కేయపాయముచేనైన మానసింహుని దండింపుము. అక్కరుతో నీకు వైరమేల శి!”

“ నేను చక్రివర్తి జేరియే సేనాధిపతి చేతికింద రణ మొనర్చెదను ? ఎవరికిసాయమొనరును ? ఎవరిని గౌరవింతును? మానసింహునా? అట్లెన్నడును సరిపడదు—కాలు చేయి యాడుచున్నంతవఱకు—కంఠమున జీవమున్నంతవఱకు—వీరేంద్రసింహుఁ డట్టిపని చేయబోడు” అని కోర్కెగా ననెను.

అభీరామస్వామి ఖిన్నుడై యూరకుండెను. అటు కొంచెము సేపుండి “అయినఁ బతానులలో జేరుటయే మంచిదనెదవా?” అనియెను

“ ఎవరితోనైన మైత్రిసంపాదించుట నాకంతయగత్యమా ?”

“ ఔను. అగత్యమే ”

“ అయినఁ బతానులపక్షమే యవలంబించెదను.”

స్వామి నిష్టూర్పువిడిచెను మాసము వహించెను. ఆతనికి నేత్రముల బాష్పము లుదయించెను వీరేంద్రుఁడు మహాశ్చర్యముతో “ స్వామీ ! నాయపరాధములను తుమింపుడు. ఎఱుంగక నేనేమి నేరములజేసితినో యానతిచ్చి నన్ననుగ్రహింపుడు” అనియెను. అభీరామస్వామి నేత్రములఁ దుడిచికొని చెప్పెను.

“ వినుము. కొన్ని దినములనుండి జ్యోతిశాస్త్రగణితమును జేయుచున్నాడను. నీకుమార్తెయందునీకంబెనాకెక్కువప్రేమయున్నదని నీవెఱుంగుదువుగాదా ! ఆమె గ్రహస్థితిని గణితము చేసినాడను.”

వీరేంద్రుఁ డూరక చూచుచుండెను. ఆతురముతో “ అయ్యా! గ్రహస్థితి యెట్లున్నది? మీరేమికనిపెట్టితిరి ?” అనియెను.

“ ఒక మొగలాయీయుద్యోగస్థునివలననామెకొక గొప్పయువద్రావము రానున్నది.”

వీరేంద్రసింహులు నల్లవడియెను.

“ మొగలాయిలు నీకు శత్రువులుగానుండిననే వారిమూలమున నీకాపద వచ్చును. వారికి నీవు స్నేహితుడవేయైనచో నట్టిదేదియు సంభవింపదు. ఇందువలననే మొగలాయిల పక్షమున నుండుమని నీకు బోదించుచున్నాడను. ఈరహస్యమును వెల్లి ఛచ్చి నీకు వ్యధ కలుగఁ జేయుట నాయుద్దేశముకాదు. అయినను, మనుష్యప్రయత్నములు పనికి రావుకదా ! యోగమును దప్పింప నేవ్వరితరము ? అది జరుగకతీరునా ? లేకున్న నీవల్లెందులకు నిశ్చయించుకొని యుండువు ? ”

వీరేంద్రసింహుడు మూకీభావము వహించెను.

“ వీరేంద్రా ! కటుల్ ఖానునిరాయబారి యొకఁడు వచ్చి ద్వారముకడ నున్నాడు. నేనాతని జూచియే యిటకు వచ్చితిని. నేను వలదనిచెప్పటచే ద్వారపాలకుఁ డాతనిని జాలసేపటినుండి నీకడకు రానీయలేదు. నేను చెప్పవలసిన దేదియో చెప్పితిని. నీనాతని నిష్పాదు రప్పింప వచ్చును. అర్హమైన ప్రత్యుత్తరం బీయవచ్చును. ”

వీరేంద్రుడు మోమెత్తి నిట్లూర్పుతో నిటనియెను.

“ అయ్యా ! తిలోత్తమను నేను చూడనంతవఱకు, నామెనాతనయయని భావింపనే లేదు. ఇప్పుడో ! అమె దక్క నాకీప్రపంచమున నెవ్వరునులేరు. నేను మీయాజ్ఞానువర్తినై మెలంగెద. గతమునంతను మఱచి పోయెదను. మానసింపబడిన పక్ష వనలంబించెదను, రాయబారిని గొనిరానిమ్మ ”

వీరేంద్రునివాజ్ఞానుసరణి దూతను లోనికిఁ దెచ్చిరి. ఆతఁ డొకయుత్తరము నిచ్చెను. అది వీరేంద్రసింహునకు కటుల్ ఖాన్ వ్రాసినది. ఆయుత్తరమునందలి సారాంశ మిది.

“ వేయిగుఱ్ఱపుదళమును, నయిదువందల మొహరీలును శీఘ్రముగఁ బంపుము. లేకున్న గరమందరముపై నిరువదివేల సైన్యముతో నెత్తివచ్చెదము. ”

వీరేంద్రుడు తనముం జదివి యిట్లు చెప్పెను.

“ రాయబావీ! మీరాజు సైన్యమును బంపనిమ్ము ”

దూత, యవనతళిరస్కుండై వందన మొనర్చి పోయెను. విమలచాటునను యీ ప్రసంగమును వినెను.

ఏ డ వ ప్ర క ర ణ ము.

ప ర ధ్యా న ము.

తిలోత్తమ కోటలోనియొకగది గవాక్షములోఁ గూర్చుండి యుండెను. ఆగదియామోదరానదినంటియున్నది. అదివేగముగఁబ్రవహించుచు మర్మరధ్వనులను జేయుచుండెను. ఆమెప్రవాహమునందలి యొకసుడివంక వీక్షించుచుండెను. మనసుమాత్ర మక్కడలేదు. పరధ్యానముతో నుండెను. సాయంతనమైనది. అస్తమించుచున్న సూర్యునిమృదు కిరణములచే నాకసమునఁ బశ్చిమాశయందలి మేఘములకుబంగారువూత పూయబడెను. ఆబంగారుమేఘము లీనిరంతరప్రవాహోదకమున నాట్యము చేయుచుండెను. వదికావలియెట్లున నత్యున్నతసాధరాణియు, వృక్షపంక్తియు, నాకాశపటముపైఁజిత్రింపఁబడినట్లొండెను. కోటలోపల శుకవికళాఠికానుయూరాది విహంగము లవ్యక్తమధురధ్వనులు సేయుచుండెను రాత్రి సమీపించినతోడనే యొక విహంగ మాకసమునఁ దనతెక్కలవిప్పి నిశ్శబ్దముగఁ జరించుచుఁ గూటికై వెదకుచుండెను. రసాలవృక్షవనమందును, నామోదరానదీజలములందును, విహారమొనర్చినమందమలయానిలుం డిప్పుడు తిలోత్తమకుటిలాలకములతోడనో, యామె భుజములపెసాగసుగనున్న పయ్యెదతోడనో, యాటలాడుకొనుచున్నవాడు. తిలోత్తమలాన్యవతి. ఆమె నిరుపమానరూప

సంపదలను బాఠకమహాశయులదృష్టపథమునఁ బెట్టవలయునని నాకెంతో యభిలాషకలదు. కాని, యది గొంతెమ్మకోరిక. నాకదిసాధ్యపడునా? ఓపాఠకమహాశయా! నీయశావసమున నెప్పుడైన మోహావలోకనమున శాంతమృదుప్రకాశవిశిష్టనవయావసవతీలావణ్యమును జూచియుంటివా? ఆమెమాఘరీరూపము నీహృదయ భావములయందెన్నటికిఁబోవకుండునట్లు మలఁచియున్నదా? ఆయస్సరస్సన్నిభవిగ్రహము నీయశావసమున, కౌమారమున, వృద్ధత్వమున, కార్యభారముచే నిరవకాశముగనున్నప్పుడు, విశ్రాంతి సమయమున, నిద్రయందు, మోఁతువను, నృష్ణమున, లోపల, వెలుపల సంతట నెప్పుడును, గన్నట్టుచుండెనా? అట్లుకన్నట్టుచున్నను లేశమైన హృదయకళంకమునుగలుగఁజేయనిపరిశుద్ధవృత్తియగునట్టికన్నియ నెప్పుడైనఁ జూచియుంటివా? చూచియుండిననే తిలోత్తమ యెట్టిలావణ్యవతియో నీవు గ్రహింపఁ గలుగుచువు. కోన్నిమనోహరాకృతులు తమ యుద్వలలావణ్యప్రభాజాలముల మనయజ్ఞానాంధకారమును బాఱఁదోలును. వఱికోన్ని తమశరీరకాంతిచ్ఛటలఁ గపటవిన్యాసములు నెఱపుచు మనహృదయములవిషపూరితములుగఁజేయుచుండును. తిలోత్తమరూపరేఖావిలాస మట్టిదికాదు. ఆమధురాకృతి కుసుమపేశలము. అది తనకోమలావయవరూపసంపదల మనమనోవీధి హర్షామృతబిందువుల గురియుచుండును వసంతికాలమున సాయంసమయమందానిలంబులఁజూగాడు మంజులమాకందాంకురంబు చాడున నాకోమలాకృతి మనశలంపుల నర్తనము సేయుచుండును.

తిలోత్తమ ప్లదునాతెండది. ఆమెశరీరమింకను నిండు చశావసవతికివలెఁ బూర్ణముగ నభివృద్ధిఁ జెందియుండలేదు. ఆమెరూపరేఖలయందొకను బాల్యచిహ్న మగపడుచునేయున్నది. ధనురాకారమై మనోహరముగనున్న యామెఫలప్రదేశము సంకుచితమునుగాదు, విశాలమునుగాదు. స్నిగ్ధజ్యోతిస్సవలె శాంతప్రపూర్ణము. ఆమె పిసీలమూర్త

కుటిలకుంతలములు, భూరితలను, గండభాగములను, కంఠప్రదేశన నను, భుజతలంబులను, వక్షస్థలములను, విహరించుచుండెను. మిగిలి ముకచ సంక్తివెనుకభాగమున మౌక్తికహారమున ముడువబడియుండెను. ధను రాకారముగఁ దీర్చినట్లున్న యాభూతలు చిత్రకారుఁడు చిత్రించిన టొప్పుచుండెను. ఇకనొకఛాయమాత్ర మిచ్చియుండినయెడల నవియే లోపమును లేక పరిపూర్ణత్వమునుబొంది యుండును. చదువరీ! హాస విలాసస్వరీతములగు చంచలనేత్రములు మాత్రమే నీకుఁ బ్రియతమ ములా? అటయినఁ దిలోత్తమ నీహృదయాకర్ష మొనర్ప నిరాశపడవల సినదే. ఆదృష్టులు ప్రశాంతములు. తనచూడ్కుల నామె విద్యుత్కాంతులఁ బ్రసరింపఁ జేయనేరదు. ఆకోమలనేత్రము లతివిశాలములు. నిరంతరశోభా పరిపూర్ణములు. ప్రశాంతతేజో విభాసితములు. అవి ప్రత్యూషసమయనిర్మలగగనభాగంబుక రణిసుందర నీలకాంతు మెఱయు చుండుచు పేక్షించునప్పు డాసుందరినిర్మలవిశాలనేత్రములయందెందును గాపట్వ్యలేసమయిననుగానఁబడదు. కుటిలవీక్షణము లామెయెఱుంగదు. ఆచూడ్కులు ధారాళములు. కాపట్వ్యశూన్యములు. హృదయభావ ప్రబోధకములు అవియే గూఢ హృదయనైర్మల్యము నెఱుకసేయు నమోఘ సూచకములు ఆసుందరివదనము నెవ్వరైనఁ దేలి పాఱఁ జూచిన నామె యవసతముఖియగును. చూడ్కులఘోముఖంబు లగును. తిలోత్తమ సమగ్రినాసిక యలంకారభారవహనక్లేశ మించుకయిన నెఱుంగదు.

కేంజాయగంజిల్లునాయుల్లసితోష్ణపుటంబుమాధురీరసార్ద్రమయి యొప్పారుచుండెను. ఆయోష్మములు శరీషకుసుమపేళలములు. కించి ద్వక్త్రభావవిలసితములు. నిరంతరమందహాసరేఖావిభాసితములు. ఆహా! మృదుమందహాసాలంకృతంబగు నాసుకుమారాధర కిసలయంబును గాంచుభాగ్యమొక్క తఱినైన నీకన్నులక బృనేని, నీవునన్యాసివైనను,

త త్వవేత్తవైనను, యశావనుడవైనను, వృద్ధుడవయినను, నీజన్మమధ్యమున దానిని మఱిపొందజాలవు అయిన నమాయకత్వమును, బాలికాత్వమును, దప్పనందు వేటొకటేదియు గోచరింపదు.

పోతఁ బోసిననీతి బాగుగఁదీర్చినట్లొప్పుచున్నను, దిలో తమసుకుమారావయవములు పరస్పరానుగుణముగఁ బరిపూర్ణత్వముమును బొందియుండలేదు. యశావఁప్రాదుర్భావముననో, నైసర్గికగుణవిశేషమువలననో, సూసుందరగాత్ర మనుమాత్రమైన స్థూలమైకట్లగపడదు. అయిన నాసుకుమార శక్తిరావయవములన్నియుఁ బరిపూర్ణ వల్లసూకారమునొంది యతికోమలముగఁ గన్పట్టుచుండెను. ఆనిండయిన మణిబంధమున మార్వారీకంకణములు, నానిండయినదండల వజ్రదీపికములగు భుజాలంకారములు, నానిండయిన వేల సంగుళీయకము, నానిండయిన కటిసీమ బంగారుమొలనూలు, నానిండయిన భుజముల భుజకీర్తుల్లు, నానిండయిన కంఠమునరత్నహారము, మెఱయుచుండెను. ప్రత్యేకవయవమును బరిపూర్ణ సౌందర్యవిభాసితమై యుండెను.

తిలోత్తమ యామెభవనమున గవాక్షమునఁ గూర్చుండి యేమిఁ చేయున్నది ? సంజకెంజాయ నొప్పొలుచున్న యాకసమును జూచుచుండెనా ? అయిననామె సుందరావలోకనముభూమిపైఁబ్రసరించుచునరాదేమి ? సదీతీరమునుండివచ్చు మందమలయానిల సౌరభము ననుభవించుచుండెనా ? అయిన, నామెఫాలభాగమున స్వేదబిందువులు దయించుచున్నవేమి ? మలయానిలుఁడా మెవదనముననొక ప్రక్కనుమాత్రమేసోకుచున్నాఁడు. పొలములమేయుచున్న పశుగణమునుజూచుచుండెనా ? అదియునుగాదు, పశుగణమితకుఁ బూర్వమే 'అంబా' యని యఱచుచుఁ దమయిండ్లకుఁ బోయియే యుండును. కోకిలాగీతమునువినుచుండెనా ? అట్లయినచో దీర్ఘాలోచనసేయుదానివలె నట్లుచూచుచున్నదేమి ? లేదు.

ఆమెయేమియుఁజూచుట లేదు. విచుట లేదు. — తాననుభవించిన కష్టసుఖముల నెమరువేసికొనుచుండెను.

ఈబాలప్రాయమున నెత్తిమూలోచన లామెహృదయమునాకర్షించియుండును ? ఆమెహృదయమున నేదయినమోహంకరముదయించి యపూర్వవికారమునకులోనుజేసెనా ? అయియుండును.

ఒకపరిచారిక దీపమునుగొనితెచ్చెను. ఆలోచనలవిడిచి తిలోత్తమ యొకపుస్తకమును గైకొని దీపముకడఁ గూర్చుండెను. ఆమె చదువఁగలదు. అభిరామస్వామికడ సంస్కృతము నభ్యసించెను. ఆమె యేమిచదువుచున్నది ? కాదంటరి. అపుస్తకమామెకు సంతోషజనకముకాలేదు. కొంచెముచదివి దానినటనుంచెను. పిదప సుబంధునిరచితంబగు వాసవదత్తం గైకొనియెను. ఒక్కించుకచదివి పరధ్యానముతో నాలోచించుచుండెను. మరలఁజదివెను. మరలయోచించెను. వాసవదత్తకూడ నామెకంత మనోహరముగ లేకపోయెను. పిదప గీతగోవిందమును గైకొనెను. కొంతసేపటివఱకది యింపుగనేయుండెను. కాని,

“ ముఖరమణీరమ్ త్యజమంజీరమ్ రిపుమివ కేళీలోలమ్ ” అనుగీతమును చూచునప్పటి కామెకు సిగ్గువచ్చెను. పుస్తకమును గ్రిందఁబడవై చెను. ఆమెకొంతవఱకు శయ్యపైఁ గూర్చుండెను. అట, కలమును సిరాబుడ్డియు, నుండెను. పరధ్యానముతో నామె యదియు నిదియు వ్రాయ నారంభించెను. — క-న-మ-గది-తలుపు-చెట్టు-మనుష్యుడు. ఇంక నేమేమియో — క్రమక్రమముగ నాశయ్యయం దొకభాగమంతయునట్టి వ్రాతలతో నిండిపోయెను. ఇంక వ్రాయుటకుఁదావులేదు. ఆమెచేయుచున్నదేదియో యిప్పుడు గ్రహించెను. తాను చేసినపనికంటే నవ్వుకొనియెను. తానేమివ్రాసెనో చదువుకొనియెను. ఆమె యేమివ్రాసినది ? వాసవదత్త. — మహాశ్వేతా — క-న-మ-ప-చెట్టు-సంజాతి-శివా- గీత

గోవింద- విమలా- పాదలు-ఆకులు- కొన్నియడ్డగీతలు- కొన్ని నిడుపు
గీతలు-కొన్ని వంకరటింకరగీతలు-కోట-అది-ఇది-ఇంకను నేమి వ్రాసినది ?

“కుమారజగత్సింహా”

తిలోత్తమముఖము సిగ్గుచే నెట్టవడియెను. తెలివితక్కువపిల్లా !
నీవు సిగ్గుపడుట కిక్కడ నెవరున్నారు ?

“కుమారజగత్సింహా” తిలోత్తమ యీమాటనొకసారి రేండు
సారులు, మూడుసారులు, లెక్కలేనన్ని సారులు చదివెను. దొంగతనము
చేయునప్పటిదొంగవలె నామెతలుపువంకఁ జూచెను. మరలఁజూచెను.
మరలఁచదివెను.

తనకృత్యము నెవ్వరె నఁజూచిపోవుదురనుభయముచే నామెకుఁ
జాలసేపుచదువధైర్యములేకపోయెను. అతిశీఘ్రముగ జలమునుదెచ్చి
వ్రాసినదంతయు, గడిగివైచెను. కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను.
ఆమె తనవస్త్రముతోఁ దుడిచివైచెను. ఇంక నేదయినస్పృష్టముగఁగన్నట్లు
చుండెనేమోయని పరీక్షించెను. ఒకగురైనదానిపైలేదు. కాని, ఇంక
నేదియో యున్నటులామెకుఁ గాన్పించుచు డెను. ఆమె మరలఁగడిగి
శుభ్రముగదుడిచివైచెను. ఇంకనునింకనుగన్నట్లుచునేయుచున్నది. ఏమది?

“కుమారజగత్సింహా.”

నినిమిదప ప్రకరణము.

విమలయాలోచనము.

అభిరామస్వామి తనకుటీరములోఁ బవిత్రాసనముపైఁ గూర్చుం
డెను. విమల యట నిలువఁబడియుండెను. జగత్సింగునితో వారెట్లుకలిసి
కొనిరో యాకథనంతయు నాతనితోఁ జెప్పుచుండెను.

“ ఈదినము పదునాల్గవదినము. తేపటితో పదునేనుదినములు పూర్తయగును.”

“ మంచిది. నీవేమినిశ్చయముచేసికొంటివి ?

ఈవిషయమున మీయాలోచనకావలయు. అందులకే మిమ్ముల దర్శించితిని.”

“ అట్లయిన నావిషయమున నీకే నేమియు నాలోచనము సేయరా దని నాయభిప్రాయము.”

విమల యూరకుండెను. మిగులవిచారమునొందెను.

“ ఏల ? అట్లువిచారముతో నున్న దానవేమి ?”

“ ఇక తిలోత్తమ నేమి సేయవలయు ?” ఏమి ! తిలోత్తమ హృదయశ్లేశమున మోహంకురములుదయించెనా ?”

కొంచెముసేపుండి విమల యిట్లనియెను.

“ స్వామీ ! నేను మీకడ నెంతని యీవిషయమును వెలిపెట్టుదును ? ఈపదునాలుగుదినములనుండియు సహర్షిశము నామెచేష్టలంగనిపెట్టుచున్నదానను. మోహవికారము లామెహృదయమున బాగుగా వృద్ధిచొందినవి.”

“ నీవాడుదానవు. అనురాగచిహ్న మొక్కించుక కనబడిన తోడనే యది యెంతోమనముగ నున్నదని యూహింతువు. విమలా ! తిలోత్తమ భావిసుఖమునుగూర్చి విచారింపకుము. ఆమెబాలిక. ప్రథమావలోకమున నామెహృదయ మించుకంత యొకప్రక్కకొఱగినది. ఈవిషయమగుప్రసంగము నామెకడఁ దేకుండ నుండినచోఁ గొలఁది కాలములోనే యామె జగత్ప్రపంచమిటచిహ్నగలదు.”

“ స్వామీ ! ఇదియట్లు కాదు. ఆమెలక్షణములను బరికింపమీర నుకొనినట్లు లేవు. ఈపదునేనుదినములలో పలనామెస్వభావముననెంతయో

మార్పుజెందినది. సఖులతోఁగాని నాతోఁగాని యుల్లాసముగా మాట
లాడుట లేదు. మాతోడనేకాదు ఈనడుమ నామె తఱచుగ మాట
లాడియే యెఱుంగదు. చదువుకొనుటలేదు. పుస్తకములు శయ్యకింద
నిద్రించుచున్నవి. పూలచెట్లెండిపోవుచున్నవి. నీరుపోయువారెవరు ?
ఉపేక్షవహించుటచే వినోదవిహంగములు కృశించుచున్నవి. వేయేల ?
ఆమెభుజించుటలేదు. నిద్రించుటలేదు. పరిశుభ్రవస్త్రముల ధరించుట
లేదు. ఆమె మున్నెన్నఁడు నాలోచనచేసియెఱుంగదు. ఇప్పుడో! పట్టి
ఘటికలు నాలోచనానివగ్నమై యుండును. ఆమెవదనము వాడి
పోయియున్నది.

అభీరామస్వామి చాలసేపు మాటలాడలేదు. “ ఒక్కమఱు
చూచినంతమాత్రమున సంతదృఢానురాగమేర్పడదని నానమ్మకము.
ఇదియు, స్త్రీహృదయము దుర్లభగాహము. అందు ముఖ్యముగ నవయా
ననల హృదయము భగవంతునకేయెఱుక. ఒరులెఱుంగఁజాలరు. కాని, నీ
విప్పుడేమిచేయుదువు? ఆసంబంధమునకు వీరేంద్రుఁడెన్నఁటికినిసమ్మతించడు.”

“ నేను నాభయముమూలముగనే యీవిషయము నింతవఱకు
వెలిపుచ్చలేదు. జగత్సింగునకు మావంశనామము లెఱింగించియుండ
లేదు.” పిమలమొగ మొక్కింతమార్పుఁ జెందెను. ఇట్లనెను. “ఇప్పుడు
మనమహారాజు మానసింహునితోఁజెలిమిచేయ నిశ్చయించుకొనియెను
గదా ! జగత్సింగు గల్లుఁడగుటకు సమ్మతించిన నందుపద్రవమేమున్నది ?”

“ మానసింహుఁడుమాత్రమావివాహమున కెట్లంగీకరించును?”

“ అతఁడంగీకరింపకున్న జగత్సింగే స్వతంత్రింపఁగలఁడు.”

“ వీరేంద్రసింహునితనయనాతడునూ తమేలపరిణయమాడును?”

“ కులగౌరవవిషయమున నీరెండువంశములలోను నంత లోటు పాటు లేనివంశమేది? జయధారసింహుని పూర్వులు యదువంశములోని వారేకదా ! ”

“ అట్టివంశమున జననమొందిన తిలోత్తమన్లేచ్చుని బావమఱు దిని బెండ్లియాడునా ? ”

విషయ యాతని డైదృష్టి సారించెను.

“ ఎందులకుఁ బరిణయమాడరాదు ? యదువంశమునకంటె హీన మగు వంశమేది ? ”

ఈమాటయనినతోడనే సన్యాసినేత్రములగ్నిఁ గురియసాగెను.

“ దుష్టురాలా ! నీదుష్టగుణమును నీవు పోనిచ్చుకొంటివికావు. నాయెదుటనుండి యావలకు బొమ్ము ” అని కఠినముగా ననియెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

కులగౌరవము.

జగత్సింగు తండ్రికడ సెలవుఁగైకొని బయలువెడలెను. ఆతని సమాచారములు పఠానుల కత్యంతభయమును గలుగఁజేసెను. వారికి దిగులుజనియించెను. కటుల్ ఖానునినే బదివేలపై న్యముతోఁగూడసవర్ణ రేఖానదియూవలకుఁ దరిమివేయునుననికదా యాతఁడు శపథముపట్టి యున్నాఁడు. ఆతఁ డింతవఱకునట్టిజయమును గాంచకపోయినను జహాన బాదునుండి బయలుదేరిన పదునైదుదినములలోపల సేనాధిపతిగ నుండి చూపిన వ్యూహరచనాది యుద్ధనైపుణ్యమును విని మానసింహుఁ డపరి మితానందమును బొందెను. “ పరాక్రమశాలియగు నాతనయనిమూల మున రాజపుత్రుల ప్రాచీనయశస్సు పునరుద్ధారణమునొందఁగలదు ” అని మెచ్చుకొనెను.

జగత్సింగు పరిపంథిచమూసాగరముపైఁ దనకొలఁది సైన్యముతోఁ బోయి బహిరంగముగ రణమున నెదిరించుట తగనిపని యని యెఱుంగును. అట్లెదిర్చిన సపజయమో, మృత్యువో, తప్పదు. అందుచే శత్రు సేనల కెదుటఁబడి రణమొనర్పకుండుటకై జగత్సింహుఁడొకకొత్త పద్ధతి నవలంబించెను. తన సైన్యమును సాంద్రాణ్యములయందును, విశాల పర్వతగుహలయందును, దాచియుంచుచువచ్చెను. అట్టితావులదేశమున నున్నవి. పటకుటీరములకుఁ గూడ నట్టిప్రదేశములనేయేర్పఱచెను అవి యెత్తైనగుట్టలమఱుగుననుండి యత్యంతసమీపముననున్న మనుష్యునకుఁగూడఁ గానరాకుండనుండెను. ఇవిధంబున దాఁగియుండి పఠానుల గుంపేదైన సమీపమున నున్నదని తెలిసినతోడనే సముద్ర తరంగమువలెఁ బైఁబడి వారిని నిర్మూలముఁజేయును.

వివిధ వేషములతో వేగువాండ్రింబంశి శత్రువులసమాచారములఁ దెప్పించుకొనుచుండెను. వేగువాండ్రు, పండ్లముక్తచారిపోలిక, చేపలమ్మువారివిధమున, కూచకులభాతి, మతసన్యాసులకీతి, బ్రాహ్మణుల వైఖరి, వైద్యులవలె, బోయి శత్రువులయుద్ధేశములను, బ్రయత్నములను, దెలిసికొని నచ్చుచుండిరి. ఆతఁడిట్లు వార్తలనెఱింగి యనువయిన తావుల కతిశీఘ్రముగ రహస్యముగ సైన్యమును భవితవ్యమెఱుఁగకుండ వచ్చు పఠానులఁ దాకుటకై పంపుచుండెడివాడు. ప్రస్తుతావస్థను బట్టి యొకచిన్నయపజయము సంభవమైనను, నది తన సంపూర్ణనాశ నమునకుఁ గారణ మగునని జగత్సింహుఁడెఱుంగును. అందుచే నామార్గమున నొకవేళ పఠానులబల మధికముగ వచ్చెనేని యెగుర్కొనెడి వాడుకాఁడు. వారుదృష్టిపథమును దాటినపిదప మెల్లగ వారిని వెంబడించి, యశ్వముల నాహారపదార్థముల నాయుధ సామగ్రిలఁ గొల్లకొట్టుకొని పోవుచుండును. అట్లుగాక వారు స్వల్పముగనుండివేని యనువగు ప్రదేశమునకు వచ్చువఱకునుబొంచియుండి రాఁగనే వారిపైఁబడి

యాకలిగొన్న పెద్దపులివలె ముక్కలుముక్కలుగ వారిని నఱకించుచుండెను. ఇట్లు చేయుచుండుట చే రాజపుత్రబలము సమీపముననున్నదని యెఱుంగక పఠావలు యుద్ధసన్నాహముచేయకుండ నుండుచు వచ్చిరి. పాపము వారాకస్మికముగ రాజపుత్రులనోటబడి పోరాటము లేకయే ప్రాణములను గోల్పోవుచుండిరి.

ఈవిధముగా నెందఱో చాలఁగలవడిరి. పఠానులునాశనమైరి. తుదకు భహిరంగణమున జగత్సింగుసేనల నిర్మూలముజేయవలయునని వారు దృఢనిశ్చయమైరి. కాని, వారెక్కడనున్నారోయెవరును జెప్పలేదు. యమభటులవలెపఠానులయవసాసకాలమునవారంతట వారగపడి వారిమరణకార్యములు సమాప్తి నొందినతోడనే మరల నదృశ్యమైపోవుచుండిరి. జగత్సింహుఁడుపూహరచనాదివిద్యలఁ బ్రపూర్ణుఁడు. ఆతఁడెప్పుడును దనయయిదువేలవాహిని నొక్కచోఁ గూర్చులేదు. ఇక్కడవేయి-అక్కడ నైదువందలు మఱియొకచో-రెండువందలు ఇంకొకచో రెండువందలు-ఈరీతిగ నుంచుచువచ్చెను. శత్రువు వచ్చుచున్నాడని తెలియుటతోడనే యెక్కడకెంతపంపవలయునో యక్కడ కెంతసైన్యము పంపుచుండెడివాఁడు. కార్యము ముగిసినపిమ్మట నితనాతావునఁ దనసేనల నుంచెడివాఁడుకాఁడు. రాజపుత్రులెక్కడనుండిగోయెక్కడలేరో పఠానులు తెలిసికొనలేకపోయిరి. ప్రతిదినమునను, ప్రతినిమిషమునను, పఠానులనాశనసమాచారములే కటుల్ ఖానునకు వచ్చుచుండెను. ఏదియెట్లున్నను కోటలోనుండి కొలఁదికొలఁదిగ సైనికులీవలరాను జంతుచుండిరి. వారిదుండగము లణగిపోయినవి. వారికి గోటయే శరణ్యమయ్యెను. తుద కాహారపదార్థసంపాదనమే వారికి దుర్ఘటముగ నుండెను. పఠానులవలన దేశమున కుపద్రవముగలుగకుండ వారింపఁబడెననియు, వారుగగత్సింహునిచేతిలోఁ జిక్కికొనిరనియు, మానసింహునకు, సమాచారమువచ్చెను. అతఁడు తనయునకిట్లుత్తరమువ్రాసెను.

“క్షత్రియకులాలంకారమా ! కుమారా ! చక్రవర్తిదేశమును పఠానుచేతినుండి విడిపింపఁగలవని నమ్ముచున్నాడను. నీకు సాహాయ్యమునకై యింకను బదివేలసైన్యమంపితిని.”

దానికి జగత్సింగిటులఁ బ్రత్యుత్తరము వ్రాసెను.

“తండ్రీ ! మీచిత్తము. ఇంకను నధికముగ నేనలువచ్చిన మేలే రాకపోయినను మీయనుగ్రహమున నీయైదువేలతోడనే నాశపథముఁ జెల్లించుకొనియెదను.”

జగత్సింగు వీరావేశుడయ్యెను అవిచ్చిన్నవిజయాభిలాషియై యేగెను.

ఓ శైలేశ్వరా ! నీమూలయమున నేయువతీమణియొక్క ప్రేమావలోకనమున కీతఁడువశ్యుఁడయ్యెనో, యాభువనై కసుందరి యీసంగర కల కలారావమధ్యమున జగత్సింహుని మనసునకుఁ బలపునకువచ్చునా అదృశ్యమయిపోవునా ? అదృశ్యమైనచో నాతఁడును నీవలె రాతితో సృజియింపఁబడినవాడే.

పాఠకులారా ! రగడు. మనము విమలయొద్ద కేగుదము. జగత్సింగు రాయియో మనుష్యుడో చూతముగాక ! ఈరణగుణధ్వనులతో మనకేల? ఈయన్నిటికంటె విమలయొక్క తెయే మనోహరమైనది.

ప ది య వ ప్ర క ర ణ ము.

❦❦❦❦❦❦

అలోచనావంతరప్రయత్నము.

అభిరామస్వామి విమలను బొమ్మనిననాటిసాయంకాల మామె తనభవనమున నలంకరించుకొనుచుండెను. అమెముప్పదియై దేండ్లవయసు గలస్త్రీగదా ! అలంకరణమునందింకను నామెకుత్సాహముండునా ? ఏమి? ఎందులకుండదు ? యశావనమున కిన్నియేండ్లతోఁబోవుననునియమ

మున్నదా? ఎప్పుడునుండదు. మోహసౌందర్యము లెంతకాలముండునో యంతకాలమును యశావనముండును. అవి వ్రోయిన సిదియుఁబోవును సౌందర్య విస్తీర్ణయగువలె నిజముగా యువతియైనను పలితయే. యువతి సౌందర్యవతియై యెనేని యామెనిరంతర యశావనవతియగును. ఎవతెహ్యదయము మోహకొల్లసములకపరిచయమో యామె యువతి కాదు. నానియందనుభవ మెవతెనుండునో యామె కేండ్లతోఁ బలిలేదు. ఇప్పుడును విమలశరీర ముల్లసభావములచే నుప్పొంగుచునే యున్నది. ఇంకను నామెయంతరంగము మోహపరిపూర్ణమయ్యేయున్నది. ఇప్పటికిని మోహప్రేరితములగు భావము లామె హృదయమును వీడనే లేదు. ఇంతే కాదు. ఏండుగడచిరకొలఁది సుకుమారసౌందర్యము మృదుభావము నొందుచుండును. చదువరులు కొంచెము వయస్సుగడిచినవారుగనుండు రేని, యీమాటకుఁ దప్పక సమ్మతించెదరు.

ఆమె యోష్యములు పక్వబింపఫలశములు. తాంబూలరాగ సంయుతారుణకాంతుజ్వలములు. వానిసౌందర్యమును జూచిన యే మనుజుఁ డామెయశావనవతి కాదని చెప్పగలఁడు? కజ్జల సంయుతవిశాల నేత్రములనుండి వెడలుచున్న యాచంచలకటాక్షవీక్షణములం జూచిన, నామె యిరువదియైదేండ్ల యివతికంటెఁ దక్కువయస్సుగలది కాదని యెవఁడుచెప్ప సాహసించును? ఆహా! ఏమియానేత్రద్వయసౌందర్యము! ఏమి యానిర్మాణకుశలత! ఏమియాసుందరతరవీక్షణము! ఏమి యా ప్రకాశము! కొదఱుస్త్రిలనేత్రము లాశాప్రపూర్ణములు. అనవరతకేళి విలాస తత్పరాయత చిత్త సంసూచికములు.

విమలనేత్రములిట్టివే. సాతకులారా! విమల నిశ్చయముగ యశావనవతి. ఇంతే కాదు. ఆమె నిరంతరయశావన మనుభవించుచున్నదని చెప్పవచ్చును. చంపకకుసుమచ్ఛాయతో మెరియుచున్న యామెమృదు గాత్రమునుగాంచి, పదునా రేండ్లయువతీమణి యింతకంటె కోమల

శరీర యని యెవ్వఁడు చెప్పగలఁడు? ఆమెకర్ణములమాటుననుండి వచ్చి గండభాగములపైఁబడు చూర్ణకుంతలములనుజూచిన నామెను జవ్వని యనిచెప్ప సందేహ మెందులకు? యువతికిమాత్రమట్లు కపాలములపైఁ బడుచుండవా? ఓపాఠక మహాశయులారా! నాదొక్కసార్థనము. నా మనవిచెల్లింపుఁడు. మీమనోనేత్రము నొక్కమాటు వికసింపఁజేయుఁడు. విమల దర్పణముకడ తలమవ్వుకొనుచు నెట్లు గూర్చుండియున్నదెనో చూడుడు! సాంద్రములగుశిరోజముల వామహస్తమునఁ బట్టుకొని యెట్లు దువ్వెనచేఁ జిక్కుదీయుచున్నదో పఠికింపుఁడు. ఆమె యశావన మనోహరవేషమును దర్పణమునఁ జూచుకొని యెట్లుమందహాసముఁ జేయుచున్నదో వీక్షింపుడు. నడుమనడుమ నామె యోష్ఠములనుండి వచ్చు మృదుమధురగానామృతమును మెల్లగఁ జెవియొగ్గివినుఁడు. ఇంతే కాదు. మీకభిలాషకలదేని కామోదేకజన్యములగునామెవత్తోజవైభవ దర్శనమున మీనేత్రములకు విందొనర్పుఁడు. పిమ్మట నవి కాలమును జయించెనో లేదో నిష్పక్షపాతముగఁ జెప్పుఁడు. ఇవియన్నియుఁ గనివిని మీరిప్పు డామెకంటె నేయువతీరత్నము మీహృదయము నాకర్షింపఁ గలదో యోచింపుఁడు.

ఆమె శిరోజములను జడయల్లుకొనియెను. జడముడివేయలేదు వీపున వ్రేలాడవైచెను. పరిమళోదకములలోఁ దడిపిన చేరుమాలుచే వదనమును దుడిచికొనియెను. సుగంధద్రవ్యములతోఁ గూడినతాంబూల రాగముచే నామెయోష్ఠములు ప్రకాశించుచుండెను. ముత్యములచేఁ జెక్కఁబడిన కంచెల దొడిగికొని యెను. ఆమెశరీరమంతయు సువర్ణ మమాలంకారముల ధరించెను. పిమ్మట నాలోచించి మరల నామె యందు కొన్నిటిని దీసివైచెను. బుటేదారియంచులతోనున్న మనోహర వస్త్రముల ధరియించెను. పగడములచేఁ బొడుగఁబడిన పాదరక్షలఁ దొడిగికొనియెను. జగత్సింహునిచే నియ్యఁబడిన ముత్యాలహారమును జక్కగదువ్విన యామెశిరోజములఁ బట్టుకొనియెను.

అలంకరించు కొనుట యయినది. విమల తిలోత్తమయున్న గది లోనికిఁ బోయెను. ఆమె వేషమును జూచి తిలోత్తమ యాశ్చర్యపడి యిట్లనియెను.

“విమలా! ఇదేమి? ఈమలంకార మెందులకు? విశేషములేమి?”

“ఆగొడవ యంతయు నికేల? నీకుఁ జెప్పదగినదికాదు”

“చెప్పవా? నిజము చెప్పు! నీవెట కేగెదవు?”

“నేను వెళ్ళిపోయెదనని నీతో నెవరు చెప్పి?”

తిలోత్తమ కలనరపడియెను. విమల యామె యాకులపాటు గ్రహించి నవ్వుచూ నిట్లనియెను.

“నేను చాలదూరమేగుచున్నాను”

తిలోత్తమవదనము పూర్ణముగ వికసించిన కమలమునలె నయ్యెను.

“నీవెట కేగెదవు?”

“చెప్పుకో!”

తిలోత్తమ యామెవదనమునఁ జూడ్కులు నిలిపెను,

విమల యామెహస్తమును గ్రహించి గవాక్షముకడకుఁ దీసి కొనివచ్చి యిట్లు చెప్పెను.

“నేను శైలేశ్వరునియాలాయమున కేగుచున్నదానను. అచ్చట నేనొకరాజోత్తమునితోఁ గలిసి మాటలాడవలసియున్నది.”

తిలోత్తమ శరీరము కంపమొందెను. ఏదియోగొప్ప మనో వికార ముదయించెను. ఆమె ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. విమల చెప్పఁ దొడంగెను.

“నేనభిరామస్వామితో మాటలాడితిని. జగత్సింగునకు నిన్నిచ్చి పరిణయమొనర్ప మీతండ్రిగా రెన్నటికి నిష్టపడరు. అట్టిప్రస్తావము నాతనికడఁ దేరాదు. ఇంక నీవిషయ మాతనిచెవిఁ బడిన నేమి ముప్పు వాటిల్లునో? ఎంత మాగ్రహమొందునో? ఎట్టి దండనవిధించునో? ఈ గండము గడచిన భగవంతున కనేక వందనములొనర్చెద.”

తిలోత్తమ యవతనముఖమై “అయిన నెందులకేగెదవు?” అనెను ఈదినమున వచ్చెద నని యాతనితో వాగ్గత మొనర్చియుండ లేదా? మనవృత్తాంతమునెఱింగించెదనని చెప్పియుండ లేదా! మనలనెఱింగి సంతమాత్రమున కతనికగు ప్రయోజన వేదియో యెఱుంగను. ఐనను మనయదంత మాతసికిఁ దెలిపెదను. ఈసందర్భమున నాతఁ జేది శ్రీయస్కరమనితలంచునో చూతవా గాక! నిజమగా నిన్నాతఁడు ప్రేమించిన—”

ఆమెను సంపూర్తిగ నుడువనీయలేదు. తిలోత్తమవస్త్రపుఁ జెఱఁగుచే నామెనోరును మూతవెచి “విమలా! ఈమాటయేమి! సిగ్గు! సిగ్గు! నీయిష్టము వచ్చినచోఁటకుఁ బొమ్ము. అంతేకాని నావిషయ మెవరి యొద్దను దలపెట్టకుము. ఒకరివిషయమును నాకడ నుడువకుము.” అని యెను.

విమలకు నవ్వువచ్చెను. “నీవు బాలికవు; పాప మీవయసున నిన్నీసందర్శమున మునుఁగు మనియెవ్వరు చెప్పదురు?”

“పో! ఇంక నీమాటలు నేనవినను పొమ్ము.”

“అయిన నేనాలయమనకుఁ బోను”

“ఒక్కడకును బోవలదని నిన్ను పట్టుకొంటినా యేమి? నీ పెక్కడకుఁ బోవలయునన్నక్కడకుఁ బోవచ్చును.”

“అయిన నేను వెళ్ళనేవెళ్ళను” అని విమల నవ్వుచుచెప్పెను.

తిలోత్తమ యవతనతావలోకనమై “వెళ్ళు” అనెను. విమలకు మరల నవ్వు వచ్చెను. ఒక్కొంచుకనేపూరకుండి యామెతో “నేను వెళ్లెదను. మరల వచ్చునటకును నిద్రబోకుము.” అనియెను. తిలోత్తమ మోమునఁ జిఱునగవంకురించెను. అది “నేనెట్లు నిద్రపోగలను.” అని చెప్పుచున్నట్లుగపడియెను. విమల దానిని గ్రహించెను. ప్రయాణోన్ముఖ యయ్యెను. తిలోత్తమభుజముపైఁజేయివైచి రెండవచేతితో గామెగడ

మును బట్టుకొని ఒక్కచూ టామెను ఖమువంకఁ బరికించెను. నిండు ప్రేమమున నామెను ముద్దు పెట్టుకొనెను. తిలోత్తమ బాష్పలోచనయై చూచుచుండెను. ఇంతలో నాష్మానీ గదికలుపునొద్దకు వచ్చి “విమలా! ప్రభువు వారిశలవయినది.” అనియెను.

తిలోత్తమ యామాటపని విమలతో రహస్యముగ “నీవు నీదుస్తులను మార్చుకొని మఱియటకుఁజొమ్ము” అని చెప్పెను. విమల “భయము లేదు” అనిబదులునుడిచి వీరేంద్రసింహుని శయనాగారమున కేగెను.

ఆయన పండుకొనియుండెను. పరిచారిక యొకతె పాదములు పట్టుచుండెను. ఇంకొకరు విసరుచుండెను. విమల పానుపుకడకేగి “ఏమిసెలవు” అనియెను. వీరేంద్రుండు తలయెత్తి చూచి యాశ్చర్యము నొంది యిట్లనియెను.

“విమలా! నివేదెనపనిమీఁదఁ బోవుచుంటివా?”

“చిత్తము ఏలిక యాజ్ఞయేమి?”

“తిలోత్తమ యేమిచేయుచున్నది? ఆమెకు దేహరోగ్యము చెడినది. ఇప్పుడు నెమ్మదిగనున్నదా?”

“ఉన్నది”

“విమలా! నీవొక్కొంతవిసెరదవా? ఇంతలో నాష్మానీ తిలోత్తమును దీసికొనివచ్చును.”

ఇంతవఱకు విసరుచున్నస్త్రీ యవ్వలికేగెను. విమల యాష్మాని నావల వేచియుండుమని సైగచేసెను. వీరేంద్రుండు కొండొకపరిచారి కతో “లక్ష్మీ! తాంబూలమును గొనిరమ్ము.” అనియెను. పాదసంహాహన మొనర్చుచున్నయామె తాంబూలమును దేబోయెను.

“విమలా! ఈదినమున వేషమువైచితివెందులకు?”

“సనియుండి”

“ఏమిపని? నేనువిసరాదా?”

“అయినవినుడు”

విమల మాతనిపై మోహవికారబీజములగువీక్షణములఁ బఱసి
యిటనియెను “నేను జారిణిగదా! నే నిప్పు డొకస్థానమునకుఁ
పోవలయు”

ఇట్లుచెప్పుచు నటనుండి యామె తక్కువగా వెడలిపోయెను.

పదునొకండవప్రకరణము.

ఆష్టానీదౌత్యము.

విమలసైగప్రకార మాష్టాని యామెకొఱకు వేచియుండెను.
విమలవచ్చి యిట్లు పలికెను.

“నీతోరహస్యమయినమాటయొకటి చెప్పవలసియున్నది”

“నీవేషమునుచూచి యీదినమున నేదోగొప్పవిశేషమొకటి
యుండియుండునని యిదివఱకే యనుకొంటిని.”

“నేనిప్పుడొకకార్యముమీఁదఁ జాలదూరము పోవలసియున్నది.
ఒంటరిగఁబోలేను. అన్యులఁగూడ దీసికొనిపోవుట శ్రేయము గాదని
తోఁచెడిని. నీవిప్పుడు తప్పక నాతోరావలయు”

“నీవెటకేగెదవు”

“ఆష్టాని! నన్నింతగానీవెప్పుడునడుగ లేదే?”

ఆష్టాని కలవరపడియెను. విమల యిట్లుచెప్పెను.

“కొంచెమీగి నేజెప్పునది వినుము. నేను కొన్నిగృహకృత్య
వ్యవహారములనిమిత్త మేగుచెన్నదానను. అవి నిర్వహించుకొని మరల
వచ్చెదను. ఆష్టానీ! ఇంకనొకమాట. ఈదినమున నీపూర్వపరిచయు
నొక్కనిని నీవు చూచెదవనుకొమ్ము. ఆతఁడు నిన్నానవాలుపట్టఁగలడా?
ఆష్టానీ యాశ్చర్యముతో “అదేమి?” అనియెను.

“నీవు రాజాజత్సింగును జూచెదవనుకొమ్ము.”

ఆమ్మానీ యూరకుండెను. గద్గదస్వరముతో నిటనెను.

“అంతటిభాగ్యము నాకు లభించునా?”

“లభించుననుకొమ్ము.”

“రాజపుత్రుడు నన్ను దప్పక గుర్తించును”

“అయిన నీవు రావలదు. ఇక నేనెవ్వరిని దీసికొని పోవుదును? ఒక్కతెను పోలేనే?”

“రాజపుత్రుని జూడ నాకుఁ జాల నభిలాషగలదు.”

“ఆకోర్కె నిష్పడఁగించుకొనుము. నేనిప్పుడేమి చేయుదును? ఏమియునుదోఁచుట లేదు.”

విమలయూలోచింపఁ దొడంగెను. “ఆకస్మికముగ నామ్మానీ విమలకుఁ దెలియకుండ నవ్వమొదలు పెట్టెను.

“నిర్ణిమిత్తముగ నవ్వచున్నావెందులకు?”

“నాకొకయూహ వొడమివది. మనదిగ్గజుని గూడఁ దీసుకొనిపోఁ గూడదా?”

“మంచిమాట చెప్పితి. ఆరసికుని దీసికొనిపోయెదను”

“నేనూ అకహాస్యముకొఱకంటిని.”

“పరిహాసముకాదు. ఆమందునిగూర్చి నాకేమియు ననుమానము లేదు, గుర్జ్వికన్ను తెరచినను మూసినను సమానమే. దానికి రాత్రిం బవళు లనుభేదమేమి? ఆబ్రాహ్మణుఁ డేమియు గ్రహింపలేదు. కాని, యాతఁడు వచ్చుట కిష్టపడఁడేమో? ఏమిచేయవలయు?”

“ఆపనినాపైయిఁబెట్టుము. నేనాతని దోడితెచ్చెదను. కొంచెము సే పీద్యారముకడ నాఁగుము” అని ఆమ్మానీ సవ్వచుఁ జెప్పి కోటలోని కుటీరము వంక కరిగెను.

అభిరామస్వామిశిష్యుడగు గజపతివిద్యాదిగ్గజునిఁ జదువరు లెఱిఁ గియే, యున్నారు. విమల యాతనిని ‘రసికదాసస్వామి’ అనియెందులకుఁ

బిలుచుచుండెనో కూడ పాఠకు లెఱుఁగుదురు. ఈసుప్రసిద్ధ పురుషుఁ డాకుటీరములో నివసించి యుండెను. ఇంచుమించాతఁడు తొమ్మిదడు గులపాడ వుండును. కొంచెము తక్కువగా నొక యడుగు విశాలము. కటిప్రదేశము మొదలు పాదమువఱ కతని కాళ్ళపాడ వాఱడుగులు. వానిపుష్టినిగూర్చి చెప్పనక్కఱలేదు. రెండును రెండు పుల్లలవలె నుండును, ఆతని శరీరకాంతి సిరానుబోలి యుండును. అతనికాళ్లను కట్టి లనుకొని యొకప్పుడగ్ని మింగివేయ యత్నించెను. కాని, వానియందు రస మేది? రసవిహీన మని విసర్జించుటచే నవి కొరకచ్చు లయ్యెను. ఆతఁడు చాల పాడవగుచే వంగి మడతఁబెట్టుటకు సిద్ధముగ నున్నట్లుండెను. ఆతనియవయవము లన్నిటిలోను ముక్కు ప్రధానస్థానముగైకొనినది. శరీరమునందంతట నుంపవలసినపుష్టినంతయు నటనుంచినట్లు కన్నట్లుచుండెను. ఆతనిశిర సోధ్రప్రదేశపు బోయవానివలె డోరము చేయఁబడియుండెను. ఇప్పుడిప్పుడే పెఱుఁగుచున్న వెంట్రుకల లాతనిశిరసుపై ననేకముగ సూదులను గుచ్చినట్లున్నవి. లలాటమున నుంచిన తిలక సౌందర్యము కొంచెము చక్కగనున్నది.

„గజపతి విద్యాద్విగ్గజ“ మనులిరుడ మాతని కూఱక వచ్చినది కాదు. అతనిబుద్ధి యసాధారణ మైనది. బాల్యకాలమునఁ జతుష్పతి విద్యాశాలియందు వ్యాకరణ మధ్యసింప నారంభించెను. ఏడు మాసముల పదునేనుదినములైనను గాకపూర్వమేయాతఁడు „వృద్ధిరాదైచ్“ అను సూత్రమును మూలవ్యాఖ్యానములతోఁ గూడ వల్లించి వైచెను. భట్టాచార్యులవారి యనుగ్రహమువలననైననేమి, సహాధ్యాయములవిద్యా పఠనధ్వనులవలననైననేమి, పదునేనుసంవత్సరములలోపల నాతఁడామూలాగ్రముగ నామవాచక సంబంధమున విద్యనంతను బూర్తి చేసెను. వేఱువిషయమునఁ బ్రవేశింపక పూర్వము గురువు నామవాచకమునఁ బ్రేడింతగడిచేరెనో పరీక్షింప మని „నాయనా? రామశబ్దమున కంత

మున “అమ్మ” చేర్చిన నేమివచ్చునని యడిగెను. గజపతి చాలసేపాలోచించి * “రామాంత” అని బదులు చెప్పెను.

“బిడ్డా! నాయొద్ద నేర్చుకొనఁదగినదంతయు నేర్చుకొన్నాడవు. విద్యసంపూర్ణమయినది. ఇక నీకుఁ జెప్పుటకు నాకడ సమర్థత లేదు. నీవింటికిఁ బోవచ్చును.”

“గురువర్యా ! నాదొక్కమనవి. నాకు బిరుదమో?”

“నీవసామాన్యవిద్యను సంపాదించితివి. బిడ్డా! అందులకె నీకొక యపూర్వబిరుదము నీయవలసియున్నది. విద్యాదిగ్గజమను బిరుదమును గైకొనుము.”

గజపతి చాలఁ దృప్తిపొందెను. గురునకు వినయపూర్వకముగ నందన మొనర్చెను. ఇంటికిఁబోయి యిట్లు యోచించుకొనెను. “వ్యాకరణశాస్త్రమునఁ బరిపూర్ణుడనైతినికదా ! కొంచెము ధర్మశాస్త్రము కూడ నభ్యసించెదఁగాక. అభిరామస్వామి యాశాస్త్రమునగొప్పపండితుడని వినియున్నాడను. సూర్యకీరణప్రసార మున్నంతవఱ కీప్రపంచమున నాతఁడుదక్క నాకు బోధింపఁదగినవా రెవరున్నారు ? నేనాతని యొద్ద కే పోయెదను.”

ఇట్లు నిశ్చయముఁ జేసికొని యీకోటలోనికి వచ్చెను. అభిరామ స్వామికడఁ జాలమంది శిష్యులున్నారు. అతఁ డెవ్వరిని నిరాకరించెడు వాఁడు కాఁడు. అందుచే దిగ్గుజుఁ డేమేని నేర్చుకొనినను నేర్చుకొనక పోయినను నాతనికి విద్యఁజెప్పుటకు నిరాకరింప లేదు.

పవిత్రుఁ డగునీజగపతి కేవల వ్యాకరణజ్ఞుడే కాఁడు. న్యాయవాదియును. సాహిత్యమును, హాస్యశాస్త్రమును, గూడ నీతఁడు చవిచూచినాఁడు. వీనియందీతఁడు ప్రవీణుడనుట కుదాహరణము “నేతి ముద్దతపేలా” ఈతఁడీవిద్యాయుధము లన్నియు నామోనీపైఁ జూపు

* (సరియైనరూపము “రామమ్”)

చుండెను. దీనికొక రహస్యకారణమున్నది అతడొకప్పు డిట్లుహించుకొనెను. “నేనిటకు వచ్చినది వినోదముకొఱకుగదా? ఇదే నాదివ్యమైన బృందావనము. నేనెక్కఱుండను. ఈయాష్టానినారాధిక” అమానీకిహాస్య మనిననతిప్రియము. అమోకీమదనమోహనుడువినోదార్థము పెంచుకొనుమర్కటముగా నుండెను. విమలకూడ నీవానన గ్రహించినది. అప్పుడప్పుడీకోతి నాడించుట కామెయు వచ్చుచుండును.

“ఇదిగో! నాచంద్రావళి ఏమి! ఎందులకు కాదు? దీనికి నేతి ముద్ద తపేలాయని బిరుద మిచ్చితినిగదా! ఇది తెచ్చి పెట్టుకొన్నదని విమలకుదెలియకుండు పెంత యదృష్టము!”

మాధవుని యదృష్ట మేమోకాని యీదినమున నొక గొప్ప యానందము గలుగనున్నది. వృకభానుతనయ తనంతటదా నాత్మని కుటీరమున కేగుచున్నది.

—(0)—

పండ్రెండవసృకరణము.

అస్మానీసాంకేతికస్థానము.

గజమనోహరిణి యగునాష్టానీ సౌందర్య మెట్టిదియో తెలిసికొనఁజదువరు లువ్విభులూరుచుందురు. వాకివినోదార్థ మీప్రకరణమున నామెంగూర్చి తెలిపెదఁగాక! స్త్రీలలావణ్యము నిదివఱ కెందఱోకవు లభివర్ణించి యన్నారు. నేనును నీప్రాతమార్గమునఁ బోయిన నది హేయముగ నుండును. గ్రంథచౌర్యము కూడనగును. కావున నేనిట ప్రార్థనమును ముందుగ నారంభించి పిదప నామెలావణ్యమును వర్ణించెద.

ఓవాగ్దేవతా! ఓపద్మాసనా! ఓశరద్రాకాచంద్రనిభాసనా! ఓ కృపాప్రపూర్ణ! ఓమృదుపదాధరీకృతపంకజా! సేనాష్టానీసౌందర్యము నభివర్ణింపఁ దలంపుఁ గొన్నాఁడను. నీ మృదుపదాశ్రయ మిచ్చి

రక్షింపుము. ఓసుందరయువతీజనగర్వభంజనీ! నీవు బహుమ్యదుసమాన పతనీరాత్మవు. నేను సౌందర్యమును వర్జింపఁ బోవుచున్నాఁడను. నా కొక్కమాటునీలతిత పదాశ్రయ మిచ్చి రక్షింపుము. పండితజనమనోభీష్టప్రదాయిని ! ఓదీనజనసంరక్షణీ ! నీవువిద్యావిహీనుల నెప్పుడును బ్రేమింపనిదానవు. బారటాలయందువిద్యాదీపమునుబ్రకాశమొందించిన తల్లివి-నీవే. ఒక్కసారి నాలోనున్నయజ్ఞానాంధకారమును బాపి నన్నను గ్రహింపుము.

తల్లీ! నీకురెండు వేయిరూపము లున్నవి. రఘువంశకుమార సంభవమేఘదూతశాకుంతలాదులు రచియించునప్పుడు కాళిదాసునఁ దేరూపముచే నుంటివో, యేరూపముచే నావేశించి మహాకవివాల్మీకిచే రామాయణమును రచింపఁ జేసితివో, యేరూపముచే భవభూతిభార వులయందుఁ బ్రవేశించి మాలతీమాధవీకిరాతార్జునీయములను విరచింప శక్తి నొసంగితివో, యట్టిరూపమున నాయందుఁ బ్రవేశించి నాభుజము లకు, నొప్పి యెత్తింపకుము, ఏరూపముచే శ్రీహర్షు నావేశించి నైషధకౌవ్యమును, తనయసామాన్యవిద్యాప్రభావముచే విరచింపనొనర్చితివో, వంగదేశముసకంతకుహృదయాకర్షణము గావించినభరతచంద్రునియందు దశరథరాయియందు నేరూకారముచే నుంటివో, బారటాలయందు, పుస్తకాలయములయం దేరూపముచే నధివసించియుంటివో, యట్టిరూపమున నాశిరసునఁ బ్రవేశింపుము. అమ్మా! నే నాష్టానీసౌందర్యమును వర్జించెదను.

ఆష్టానీవేశి చాలపొడవయినది. పామువలె నున్నిది. దానిని జూచుటతోడనే సర్పము మొక్క గర్వ ముఁగిపోయినది. అది చుట్ట చుట్టుకొనిపోయి యిట్లు విచారించెను.

“అయ్యో! ఆష్టానీజడచే నేను పరాభవించఁబడితిని. లజ్జ లేక నామొగమును మరల నీలోకమున కెట్లు చూపుదును? పాతాళమునకుఁ

బోయెదఁగాక" అని పుట్టలో దూటిపోయెను. అది విని బ్రహ్మ
 "ఓహో! లోకమునకు గొప్పయుపద్రవము సంభవించినదే! ఇంక జను
 లను గఱచువారెవరు. అని యోచించి దానితోఁకబట్టుకొని యివ్వ
 లకు లాగెను." తనమఖము మరల ప్రజలకుఁ జూపవలసివచ్చుననెడి
 సిగ్గుచేఁ బాము తనతలను బుట్టను బెట్టి కొట్టుకొనియెను. అందుచే దాని
 తల చదునైనది. అప్పటినుండియు పాములకు పడగ లేర్పడినది. కళా
 హీనమయినతనరూపమును జంద్రుఁ డామెవదనముకడఁ జూప వెఱ
 చెను. సిగ్గుపడి తలయెత్తి లేకపోయెను. సృష్టికర్తకడకేగి మొఱపెట్టు
 కొనెను. విధాత "సుధాకరా! భయపడకుము. వెళ్లుము; లేమ్ము. ఇంక
 మీఁద స్త్రీలవదనములు మఱుగుపరచెదనులే" అని భయముదీర్చి
 పంపివేసెను. అప్పటినుండియు స్త్రీలకు మేలిమినుఁగు లారంభ మయి
 నవి. ఆమ్మానీనేత్రములు రెండును రెండుకాటుకపిట్టలవలె నుండెను.
 విధాత సూక్ష్మబుద్ధిగఁజూచెను. ఆపక్షులు తమతెక్కలను జూపి యెగిరి
 పోవుననుభీతిచేఁ బంజరమునకుఁ దలుపులవలె గనుఁజెప్పల నేర్పఱచి
 నాఁడు. ఆమెనాసిక తానేయధికురాలనని గరుత్మంతునితోఁ బోరాడు
 చుండెను. ఆతఁడు పక్షులకు రాజు. పక్షిరాజు భయపడి తక్షణమ
 వృక్షాగ్రమునకుఁ బాటిపోయెను. ఆకాలమునుండియు విహంగములకు
 ధరణీజములమీదనే జీవింపవలసివచ్చినది. ఒకానొకకారణమున నొక
 దానిమ్మ పండు వంగదేశమునుండిపాట్నాకు వలసపోయెను. ఒకయేనుఁగు
 దానితో వెంటబడెను. ఆగజము దానితోండముతోఁగూడ బర్మాకు
 వలసపోవుచున్నది. ధవళగిరిమాత్రమక్కడనే యుండెను. ఆమహీధరము
 తనలోఁగట్లు విశర్కించుకొనెను, "నేను ఎంతయెత్తున్న దానను?
 అయిదుమైళులా? ఇవియో; ఇవియోయాఱుమైళ్లున్న వే?" ఈవిషయముం
 గూర్చి యది దీగ్ఘాలోచనచేయ మొదలుపెట్టెను. అందుచే దానితల
 వేడియొక్కెను. అప్పు డాపర్వతముపైహిమ మతి దట్టముగ వర్ణించు

చుండెను అప్పటినుండియు నాకొండమంచుఁ గురియుచుండును. అష్టానీ సౌందర్య మిట్లున్నది.

అదృష్టదేవత యాష్టానిపై ద్వేషమువహించెను. సాప మామె విధవ యయ్యెను. ఆమె దిగ్గజునికుటీరముకడకు వచ్చెను. తలుపు వేసి యున్నది. లోపల దీపము వెలుగుచుండెను.

“ఏమఁ డోయిమహానీచూ!”

ఎవరును మాటలాడ లేదు.

“ఏమఁ డో గోసాయికా!”

ఎవరును మాటలాడుట లేదు.

“చంపుడు. ఈమాయలాఁ డేమిచేయుచున్నాఁడు ? ఓహో! రసిక దాసస్వామీ!”

ఇప్పటికిని ప్రత్యుత్తరము లేదు.

అష్టానీ తలుపుసందునుండి తొంగిచూచెను. అతఁడు భోజనము సేయుచుండెను. అందుచే మాటలాడ లేదు. బ్రాహ్మణులు భోజనసమయ మున, మాటలాడుటసంభవిం చెనేని వారికి భోజన మొనర్పరుకదా

“ఇతఁడు మిగుల నాచారము నడుపుచున్నాఁడు. ప్రసంగానంతర మున, భోజన మొనర్చునో లేదో చూచెదగాక” అని యాష్టానీతనలో ననుకొని యిట్లునియెను.

“నేను విటదాసిని”

ప్రత్యుత్తరము లేదు.

“ఓరసికాగ్రగణ్యా!”

“హమ్”

“బ్రాహ్మణుఁడు కబళము నోటనుంచుకొని మాటలాడెను.”

“అది మాటలాడుట కాదు” అనుకొని “ఓహో! ధైర్యదర్పణమా!” అనిపిలిచెను.

“హమ్”

“ముందు మాటలాడుము. పిదప తినవచ్చును”

“హమ్. హమ్”

“ఇట్లైనా? నీవు బాహ్మణుడవు కావా? ఇట్టిపని చేయుదువా? ఇది యంతయు నిష్పడే స్వామికి విన్నవించెదను. గదిలో నెవరనిపెట్టుకొని యున్నాడవు?”

బాహ్మణుడు భయపడి గదియంతయుఁ జూచెను. “ఎవ్వరును లేరు. మరల భోజనమొనర్ప నారంభించెను.

“ఇదేమి మరలతినుచున్నావు. మాటలాడినపిదప మరల భోజనము చేయుదురా?”

“ఏది? నేనెప్పుడు మాటలాడితిని?”

ఆష్మానీ పక్కుననవ్వి యిట్లనెను.

“ఇప్పుడు మాటాడలేదా!”

“ఎప్పుడు”

ఆష్మానీకి మరల నవ్వువచ్చెను.

“ఇదిగో యిప్పుడు మాటాడలేదా?”

“ఔనౌను. లేదు నేనీక తినను.”

“ఇంక దివరాదు. ఆలస్యమేల, లెమ్ము తలుపుదీయుము”

ఆష్మానీ మరల తొంగి చూచెను. నిజముగా నాతఁడు విస్తరకడ నుండి లేవబోవుచుండెను.

“వలదు. వలదు మిగిలినకుంభమునుగూడఁ జెల్లించిమఱిలెమ్ము”

“కాదు. కాదు. అట్లుచేయరాదు. నేనుమాటలాడితిని.”

“నాతోడు. నీవుతప్పక తినవలయును.”

“మహాపాపము. మాటలాడినపిదప భోజనము చేయుదునా?”

“నేను నీతోఁ గొన్నిరహస్యపుమాటలు చెప్పవలయునని వచ్చితిని. నీవుమరల భోజనముజేయకున్న నవి నీతోజెప్పను. ఇదిగో నెళ్ళిపోవుచున్నదానను.

“వలదు. వలదు. ఆమ్మానీ! కోపపడకు. నేనుతినెదను.”

బ్రాహ్మణుఁడు మరల తిననారంభించెను. రెండుమూఁడు కబళములు తీనినపిదప నామ్మానీ యిట్లనెను.

“చాలు. తిన్నాడవు లెమ్ము. తలుపుదేయుము.”

“చేతిలోనున్నది తినగీమ్ము.”

“చాలునని యెప్పుడును నీకడుపేమవదు. లెమ్ము. లేనిచోమాటలాడినపిదప భోజనము చేసెనని యందఱతో జెప్పెదను.”

అబ్బ! ఏమితొందర? ఇదిగో! లేచుచున్నాడను”

బ్రాహ్మణుఁడు పరిపేచనముచేసి లేచితలుపుదేసెను.

పదుమూడవప్రకరణము

ఆమ్మానీ వ్యభిచారము.

తలుపుశీసినపిదప నామ్మాని లోనఁబ్రవేశించెను. తనప్రేమాఘనయగు నాయువతికి రశికు లొనరించునీతిగ స్వాగత మొసంగుటకై యాతఁడు మిగులసంతసముతో తనచేయి యెత్తి యిట్లుపాడెను.

“ఓం గాయిత్రీవరదాదేవీ”

“ఇదిచక్కని పద్యభాగము. దీనినెక్కడనుండి సంపాదించితివి?”

“నేనీదినమున నీకొఱకురచియించితిని”

“నీవిక! విటసార్వభౌముడ వని పిలువ దగినవాడవు.”

“రసికాః! కాశికావాసః” “సుందరీ! కూర్చుండుము. హస్తప్రతా
శన మొనర్చుకొని వచ్చెదను”

ఆష్టావీ తనలో “అభాగ్యుడా! చేయకడుగుకొనుము. మిగిలిన
యన్నమును గూడ నీచేఁ దినిపింపకుండిన నన్నీ పేరునఁ బిలువకుము.
అని యనుకొని ప్రకాశముగా—

“ఏమి ప్రతాశన మొందులకు? తిను. తిను? అనియెను.

“ఏమనెదవు? పాత్రముకడనుండి లేవ లేదా? మరలఁదినుటయెట్లు?”

“ఎందులకు తిసరాదు. ఇక నక్కడ నన్నములేదా? విసజ్ఞించి
కడుపు మాడ్చుకొనెదవా?”

“నేనేమిచేయుదును? నీవంతతొందర నిచ్చితివి” అని విచార
ముతోఁజెప్పుచు బ్రాహ్మణుఁడన్నమువంక నత్యాతురతతోఁజూచుచుండెను.

“అయినఁ దస్పక నీవుతిసవలయు,”

“ఎంతపాపము ! నేను పరిషేచనమొనర్చితిని. అటనుండి లేచి
తిని. మరలనెట్లు తినెదను.”

“నీవు తినితీరవలయు. నేనుజూచెదను. ” అనిచెప్పుచు నాష్టాని
యతనిచేయిని గ్రహించి బలాత్కారముగ నీడ్చుకొనిపోయి భోజన
పాత్రముకడఁ గూర్చుండఁబెట్టెను.

“ఛీ! ఛీ! ఏమిపనిచేసితివి? మూతికడుగుకొనకుండనన్ను ముట్టు
కొనెదవా?”

“ముట్టుకొనిన నుపద్రవ మేమి ? మోహవిషయమున నట్టి
యభ్యంతరములేదు”

బ్రాహ్మణుఁ డూరకుండెను.

“తినుము”

“నేను పరిషేచన మొనర్చితిని. అన్నముకడనుండి లేచితిని. మఱియు నన్నముట్టుకొంటివి. ఇక నేనెట్లు భుజించెదను ?”

“నీవుతినవలయు. ఇంతమాత్రమేకాదు. ఈసాత్రమున నేను తినిన పిమ్మటఁ గూడ నివు భుజింపవలయును.”

ఇట్లు చెప్పుచు నాష్ట్రాని యొకముద్దనుగయికొని నోటఁ బెట్టుకొనిభుజించుచు మిగిలినయన్నమును బాత్రముననుంచి ‘రమ్మతినుము’ అనియెను. బ్రాహ్మణుఁడు తెల్లబోయిచూచుచుండెను. “మాట! విను” అని, యాష్ట్రాని దిగ్గజుని చెవిలో నేమియో చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుఁ డొక్కగంతువైచి “హాయి! హాయి! అయినఁ దప్పక తినెదను” అని కేకలువేయుచు పశువువలె నపవిత్రమయిన యాయన్నమును, మ్రింగ నారంభించెను. కనురెప్పవేయునంతలో నది యంతయు నదృశ్యమయ్యెను.

“ప్రియా ! ఇక—”

“తొందరపడకుము. ఆనోటియంచేనా ?”

“ఔనొను. ముఖప్రక్షాళన మొనర్చుకొని వచ్చెదను” అని చెప్పుచుఁ యతివేగముగ వచ్చెను. నోరు కొంతభాగము కడిగికొని యెను. కొంతభాగమునకు జలదర్శనమేలేదు ; ఒక మెతుకు వడ్లనందున నిరుకుకొని యుండెను.

“కాంతా! ఎక్కడ? నీయధరామృతమేది ?”

“నీకు హానిసంభవించును. ముందు మూతిని దుడిచికొనుము ”

తొందరతో నాతఁడు చేతులును మొగమును దనవస్త్రము యొక్క ముందటిచేఱఁగుఱోఁ దుడిచికొనియెను.

“ప్రియా ! ఇక—”

“ఈప్రక్కకురమ్ము”

దిగ్గజుఁ డామెయొద్ద కేగెను. ఆమె ప్రక్కను గూర్చుండెను.

“నీనోటిని నానోటియొద్దకుఁదెమ్ము” దిగ్గజుఁ డట్లుచేసెను.

“నోరుఁదెరువుము”

దిగ్గజుఁడుమాటాడుటలేదు. చెప్పినట్లుచేయుచుండెను. అతఁడు తనరెండుపెదవుల నడుగుదూరముండునట్లు పిప్పెను. ఆమ్మానీ చేరుమాలునుండి తాంబూలద్రవ్యములఁదీసి నమలనారంభించెను. దిగ్గజుఁడు నోరునట్లే విప్పియుంచెను. ఆమె నోరంతయు తాంబూలద్రవ్యములతోడను లాలాజలముతోడను నిండియుండెను. ఆమెయప్పుడాపదార్థమంతయు నాతనినోట నుంచెను. పాపము గజపతి యిరుకునఁ బడెను. దుఃఖాకరమయ్యెను. ప్రియురాలొసంగిన తాంబూలము నుమియలేదు. ఉమిసిన విరసుఁడందురేమో! పోనిండు! దానిని మ్రింగనులేడు. అతఁడప్పుడే భోజనముచేసెను. పాపము నోటినిండనున్న యాలాలాజలము నెట్లు మ్రింగఁగలఁడు? అందుచే నీలకంఠగళమందున్న హాలాహలము వలె నది యక్కడనే యుండెను.

ఇదియే సమయమని ఆమ్మానీ దంతశోధకితో నాతనీవిశాలనాసి కారంధ్రముల నట్టె పొడిచెను. అతనికొక్కతుమ్మువచ్చెను. తక్షణమే యాతనినోటనున్న యమృతము ప్రవాహరూపమున నతివేగముగ బయలువెడలి యాతనిశరీరమునంతను ముంచివైచెను.

సందేహావస్థనుండి విశివడి బ్రాహ్మణుఁడు శరీరమును గడిగికొని యీక్రింది మనోహరగీతమును బాడెను.

“దక్షిణే పశ్చిమే వాపి నకుర్యాద్ధంతధావనమ్”

పడునాల్గవ ప్రకరణము.

దిగ్గజుని బలాత్కార ప్రయాణము.

అట విమల, యాష్మానీ యెంత సేపయినను రాలేదని తొందర పడుచుండెను. ఇంక నిటవేచియుండినఁ గార్యములేదని తలంచి గజపతిని స్వయముగ వెదకుట కామె బయలువెడలెను. కుటీరములోనికి వచ్చు చుండుటంగని యాష్మానీ “రమ్ముచంద్రావళి! రమ్ము” అనియెను.

గజపతి “ఈదినము సుదినము. ఉదయమున శయ్యనుండి నేనే శుభముహూర్తమున లేచితిను? ఒకటేచాలును. రెండువచ్చినవి. శాస్త్ర విట్లు చెప్పుచున్నది.”

“ఏకచంద్రస్త్రమో హంతి నచమూఢ శతైరపి”

ఆష్మానీ—“ఈరసిక శేఖరుడు వర్ణభ్రమఁ డయ్యె, వింటివా?”

గజపతి—“అదియెట్లు?”

ఆ—“నేనెంగిలిచేసినయన్నమును నీవు భుజింపలేదా?”

గ—“ప్రపంచక విషయమయిన యుపద్రవమం దేమున్నది అన్నము పవిత్రమయినది. నివుతల్లిభగవత్స్వరూపిణిని ”

“పో! పో!”

విమల యాష్మానీ చెవిలో రహస్యముగ “ఇతఁడు రాఁడా?” అనియెను.

“ఆవిషయ మికను ఇతనితోఁ జెప్పలేదు.”

“అయిన నేఁజెప్పెదను, ఓరసిక శేఖరా! నేను ముఖ్యముగ నొక మాట చెప్పవలసియున్నది”

“అదియేమి”

“నీకు మాయందుఁ బ్రేమకలదా ?”

“అహ! ఏమిప్రశ్న ?”

“మాయరువురియందును”

“ఇరువురు! ఇరువురియందును”

“నేఁజెప్పినట్లు చేయదువా ?”

“సందేహమేమి ?”

“తల్ల ణమేనా ?”

“తల్ల ణమే?”

“ఈనిముసముననేనా ?”

“ఈనిముసముననే”

“మేమిరువుర మిప్పు డెందులకు వచ్చితిమో నీవెఱుంగుదువా”

“నేనెఱుగుదును”

“మేము నిన్నుఁ దీసికొని లేచిపోయెదము” అని యాషాస్రని చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుడు మూఁగవానివలె నయ్యెను. నోరుదెఱచుకొని యట్టే కూర్చుండెను. విమల యతిప్రయత్నమున నవ్వు నాపుకొని “మాటాడవేమి?” అనియెను.

“న్యాయ—న్యాయ—న్యాయ—ట—ట—ట”

“అయిన నీవు రావా ?”

“న్యాయ—న్యాయ—న్యాయ—ట—ట—ముందు స్వామియొద్ద కేగి చెప్పవలదా ?

“ఆయనతో నేమిచెప్పెదవు ? మీగురువుగారితోయోచించుట కిది మీయమ్మతద్దిన మనుకొంటివా ?”

“కాదు. కాదు. అయిన, వెళ్ళవక్కఱలేదు. కాని. మీరేదిన మున వెళ్ళెదరు ?”

“ఏదినముననోనా? ఇప్పుడే. నేనలంకృతనై వచ్చితినిచూడలేదా?”

“ఇప్పు డీనిమిషముననేనా ?”

“ఔను. ఎందులకుఁగారాదు? నీకిష్టములేదేని చెప్పుము. మేము మఱొకనిని వెదకుకొనెదము. మామనస్సులుమాత్రము నీవయిననే యున్నవి.”

గజపతి చాలకాలమోర్పు పహింపలేకపోయెను.

“మంచిది. నేనుసిద్ధమఁగ నున్నాఁడను”

“అయిన వస్త్రమును బుచ్చుకొనుము”

దిగ్గజుఁడు నమబలి పుచ్చుకొనియెను. విమల ప్రయాణోద్యుక్త యయ్యెను. గజపతికూడఁ బోవసిద్ధపడి “సుందరీ!”

“ఏమనియెదనువు”

“మనము మరల వచ్చుటెఱుఁగు ?”

“మరల వచ్చుటయూ? మనము స్థిరముగఁ బోవుటలేదా ? మనము మువ్వరమును మఱియొక దేశమున దంపతులమై చరింతము.”

దిగ్గజుఁడు పరమానందము నొందెను.

“అయిన నీవస్తువు లన్నియు నిట వదలిపేయనా ?”

“అవశ్యము. అవి నిరర్థకములు.”

“ఈయి త్తడిపాత్రలును నెట్లయిన విడువపలసినదేనా?”

“భయపడకుము. వీని నన్నిటిని నేను మూల్యమునిచ్చి పుచ్చుకొనెదను.

బ్రాహ్మణుఁడు కొంచెము విచారపడియెను. కాని యేమిచేయ గలఁడు? వారియిష్టము ననుసరించి ప్రవర్తింపవలయునుకదా! లేనిచో వారియెడఁ దనకుఁ బ్రేమలేదనుకొందురేమో యని యాతనికి సందేహము. అతఁడు విమలతో నిట్లనెను.

“పోనిమ్ము. ఈఱుంగి పతియో?” (పుస్తకములుంచుకొనెడి యీతాకులపెట్టె)

“ఇట్టివి బండ్లకొలది నున్నవి” అని విమలయనుకొని “త్వర పడుము”

విద్యాదిగ్గజున కున్నవి మొత్తమున రెండు పుస్తకములు. అం దొకటి సంస్కృతవ్యాకరణము. ఒకటి హిందూధర్మశాస్త్రము. “వ్యా కరణముతోనిక నాకేమిసనియున్నది. అదియంతయు నాకుఁ గరతలా మలక మేగదా! ధర్మశాస్త్రముమోచికొనిపోయెదఁగాక” అని యాతఁడు దాని నాపెట్టెయందుచెను. దుర్గా? శ్రీహరీ! అని కేకవైచి విమలతోడ ను, నాష్మానీతోడను, బయలుపెడలెను. కొంతదూర మరిగినపిదప నాష్మానీ “నడచుచుండుడు. నేను పిదపవచ్చి కలిసికొనెదను” అని చెప్పి యామె గృహమునకుఁబోయెను. విమలాగజపతులు పోవుచుండిరి. చీక టిలో వారు తెలిసికొననేలేదు. అప్పుడే కోటఁదాటిపోయిరి. కొంచెము దూరమరిగినపిదప దిగ్గజుఁ డిటనియెను.

“ఆష్మానీ రాలేదేమి?”

“ఆమె రాలేదుగాఁబోలు! నాయొక్కతెతోను వచ్చుటకు నీ కేష్టములేదా?”

బ్రాహ్మణుఁడు మానము వహించెను. కొంతసేపుండి నిట్టూర్పు విడిచి “అయ్యో! పాత్రములారా!” అనియెను.

ప దు నే న వ ప్రి క ర ణ ము.

దిగ్గజుని ధైర్యము.

విమల త్వరత్వరగ నడచుచుండెను. గరమందరము దాఁచెను. తాత్రి గాఢాంధకారము. నక్షత్రములకాంతి నామె జాగ్రత్తగ నడచు చుండెను. పొలమునఁ బ్రవేశించెను. కొంచెము దిగులునడియెను.

గజపతి యొక్కమాటయైన నాడుటలేదు, అట్టి సమయమున మనుష్య కంఠధ్వని యెంతసంతోషదాయకము ! ఎంతభయనివారకము ! ఎంత సుఖకరము ! అందుచే విమల దిగ్గజు నిట్లు పలుకరించెను.

“రసికాగ్రగణ్యా! ఏమియూలోచించుచున్నావు?”

“నాయిత్ర డిపాత్రములఁగూర్చి”

విమల మాటువలుక లేదు. తనలో నవ్వుకొనుచుండెను. మరల కొంతసేపటికి “దిగ్గజా! దయ్యములనిన నీకు భయము కలదా?” అని ప్రశ్నించెను.

“రామ. రామ. రామ. రామనామోచ్ఛారణ మొనర్పుము” అని కేకవైచుచు విమలకొకగజము సమీపమునకు వచ్చెను.

“ఈమార్గమున దయ్యములబాధ చాలఁగ నున్నది”

దిగ్గజుఁడు మిక్కిలి సమీపమునకువచ్చి వ్రేలాడుచున్న యామె చీరచెఱఁగును బట్టుకొనియెను. విమల యిట్లు చెప్పుచుండెను.

“ఆనాఁడు మేము శైలేశ్వరునియూలయమునుండి వచ్చుచున్న ప్పు డాత్మోవప్రక్కనున్న మట్టివృక్షముకడ నేదియోకనఁబడినది. చాల భయంకరరూపము గలది”

ఆమెచీర లాగఁబడుచుండుటనుబట్టి బ్రాహ్మణుఁడు రావియాకు వలెఁ గంపించుచున్నాడని యామె తెలిసికొనియెను. ఆవిషయమును గూర్చి యింకను జెప్పినచో నితఁ చలనమే యుండదు. అందుచే నాప్ర సంగమును జాలించి “రసిక శేఖరా! నీవేమయినఁ బాడఁగలవా?” అని యడిగెను.

“ఆ! పాడఁ గలను”

“కూనిరాగమునుదీయని రసికుఁ డుండునా? పాడుము”

♦ దిగ్దజః డిట్లు పాడఁదొడంగెను.

శ్యామలగాత్ర కదంబస్థితః గను
సమయము చెడ్డదియే సఖివామహా
చనయిటు వినవే పరవశనము
పోయితి నే

ఈవిపరీతపుధ్వనిని విని యాప్రక్కను నెమరువేయుచు మెల్లగఁ
బండుకొనియున్న యొకగో వతివేగముగఁ బ్రాణసంరక్షణకై పరుగెత్త
నారంభించెను. ఎదియెట్లున్నను నాతఁడింక నీరీతిని పాడుచునేయుండెను.

(*) తత కేకిక లాపకలాః కుచిన్ మురళీధధు
గనివెనుకన్ మతిదప్పిపోయిననాఁడే
కులమున మచ్చనుదెచ్చితి నే

♦ చెలియాతని నవ్వులవెన్నెల లేపలు కాడిన తేనెలు
చిప్పిలునే చెలియాతని నవ్వులముద్దులపల్కులు గని మ
తిచెడి నదికేమందున్.

♦ ధా స ధ సా రి రి గా మా రి రి గ మ ప
ప రి రి గ రి స ని సా గ మ పా ధ పా
మ మ గ గ రి రి గా మ మ ధ ధ ధ ధ
ప మ గ రి సా

(*) ప ప సా స స కీ స రి గా మ గ కీ గ మ పా రి రి
గ రి స ని సా గ మ పా ధ పా ప మ గా కీ
గ గ మ మ ధా ధ ప మా గ రి సా

♦ స రి గా గ గ గా రి గ మా మ మ మా గ పా ప ప పా మ గ
కీ రి రి కీ ప మ గా గ గ గా మ గ కీ రి రి కీ గ మ ప ధ ప
మ గ మ గ రి సా సా సా

దిగ్గజుఁ డెంతయోకాలము పాడ లేదు. ఆకస్మికముగ నాతనిచేవి కప్పరోంగనావీణాగానస్వరసమ్మే శనమై యతిమనోహరమై యమృత తుల్యమైన మధురగానధ్వని యొకటి వినవచ్చెను. విమల హెచ్చు స్థాయిని పాడుచున్నది ఆగాన మామెదియే.

అత్యంతమనోహరమై మహోల్లాసకరములగు సప్తస్వరములను, నారాత్రియందు నిశ్శబ్దమయిన యాకాశము నంతట వ్యాపింపజేయు చుండెను. ఆగానధ్వని మందమలయ మారుతమూత్రో జేరి దోతెంచు చుండెను. దిగ్గజుఁ డాగీతము నత్యంతశ్రద్ధతో వినుచుండెను. ఆమె మానివేయుటతోడనే “మరల” అని దిగ్గజుఁ డనియెను.

“మరల నేమి?”

“మనోహరమైనకీర్తనయొకటి పాడుము.”

“ఏమి పాడుదును?”

“వంగదేశపు కీర్తనము పాడుము”

“అటే” ఇట్లు చెప్పుచు విమల పాడ నారంభించెను.

ఇంతలో నామెధరించినవస్త్రముచెఱఁగు గట్టిగ లాగఁబడియెను. ఆమెవెనుకకుఁ దిరిగిచూచెను. బ్రాహ్మణుఁడువేలిలాడుచున్న యామెచీ టచెఱఁగును గట్టిగఁ బట్టుకొని పాదసమీపమునఁ బ్రాణములన్నియుబిగ్గ బట్టుకొనియుండెను. విమల యాశ్చర్యపడి “అది యేమి? అట్లుపడిపోయి నాడవు? మరల దయ్యము కనఁబడెనా యేమి?”—అని యడిగెను.

బ్రాహ్మణుఁడు మాటాడ లేకపోయెను. వేలితోఁ జూపుచు “అక్కడ” అనియెను. విమల యావైపునకుఁ జూచెను. కష్టముమీఁద వచ్చునుచ్చాసము లామెచెవులం బడియెను. త్రోవకుసమీపమున నేదియో యున్నదని యామె కనిపట్టెను.

ధైర్యము తెచ్చుకొని బాగుగఁ బరికించెను. అదిచక్కగ నలంకరింపఁబడినయొకయశ్యము. ప్రాణావసానసమయమున నెగయూపిరి విడుచుచున్నదని యామె తెలిసికొనెను.

పీమలనడువ నారంభించెను. ఆగుఱ్ఱమును జూచినప్పటినుండియు నామె యేమికిడుమూడునో యని భయమొందుచుండెను. చాల సేపు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. అర్ధకోశము నడచిరి. దిగ్గజుఁ డామెను మరలలాగెను విమల “ ఏమి ” అని యడిగెను. గజపతి యొకవస్తువు నామెకుఁ జూపెను.

“ ఇదియొక సైనికునితలపాగ ” అనిచెప్పివిమల యోచన-సముద్రమున మునింగెను.

చంద్రోదయ మైనది. విమల యింకను నేదియో యోజించుచునే యుండెను. చాలసేపుగడచినపిమ్మట దిగ్గజుఁడు ధైర్యముతెచ్చుకొనియిట్లనియెను. ‘ సుందరీమణీ ! నివుమాటాడుటలేదేమి ? ”

“ ఈతోవపై నున్నగుర్తులను జూచినావా ? ”

గజపతినవిమర్శదృష్టితో మార్గమునుజూచిఇట్లుబదులుచెప్పెను.

“ ఔను. ఎన్నియోగుఱ్ఱపు డెక్కలగుర్తు లున్నవి ”

“ ఆ ! వివేకమన నట్లుండవలయును. దీనినిబట్టి నీవేమయినగ్రహించితివా. ”

“ లేదు. ”

“ అదిగో మరణించిన గుఱ్ఱము. ఇదిగో సైనికునితలపాగ. ఇవిగో నిటనశ్వములకాలిచిహ్నములు. వీని నన్నిటిని జూచియు నీవేమియును గ్రహించుకొనలేదా? నేను వేత్రచెప్పవలయునా? ”

“ అయినవిశేషము లేమి? ”

“ ఇప్పుడేయెందఱోసైనికు లీమార్గమున నడచినారు ”

“ అయిన, వారు మరలను మించి చాలదూరము పోవువఱకును మనము మెల్లగఁ బోవుదము ” అని సూతఁడు భయముతో ననియెను. విమల విచారముతో నిట్లు బదులు చెప్పెను

“ఓయి మందబుద్ధీ! మనలను మించిపోవు టనుచు చెప్పుచున్నావేమి? ఆచిహ్నము లెట్లువెళున కున్నవో చూడలేదా? ఈసైనికులు గరమందరము ప్రక్క కేగినారు.”

విమల విచారపడెను. శైలేశ్వరాలయము దృష్టిపథమునఁ బడియెను. విమల యిట్లు యోచించెను “ఈబ్రాహ్మణుఁడు జగత్సింగును జూడరాదు. చూచిన కీడు మూడఁగలదు. ఈతనిని దప్పించుకొనుటెట్లు?” ఆమెయిట్లు యోచించుచుండ బ్రాహ్మణుఁడామెకుఁదప్పించుకొనుమార్గమును జూపెను. చీరచెఱుగును మరలలాగెను. ఆమె తిరిగి చూచి “ఏమి” అనియెను.

“దానికది యెంతదూరమున్నది?”

“దేసికి?”

“ఆమఱ్ఱి చెట్టునకు”

“ఏమఱ్ఱి చెట్టునకు?”

“నీవాదినమున దాని నెక్కడఁజూచితివో యాచెట్టునకు.”

“దేనినిజూచితిని”

“రాత్రిలయందు పేరు చెప్ప రాదు.”

విమల యాతనియద్దేశమును గ్రహించెను. సమయమునకు భాగుగ జ్ఞప్తికివచ్చెనని తలంచి పెద్ద కంఠధ్వనితో “ఓహో” అనియెను.

“అది యేమి? అది యేమి? చెప్పవా” అని యాతఁడాతనితత్వో నడిగెను.

విమల శైలేశ్వరునియాలయముకడ నున్నమఱ్ఱిచెట్టును జూపి “అదిగో యదే మఱ్ఱిచెట్టు” అని మెల్లగా ననియెను. దిగ్గజుఁ డొక యంగుళమైన ముందున కడుగిడలేదు. ఇక నడుగిడలేదు. నిశ్చయము.

ఆకువలెఁ గంపింపఁ జొచ్చెను. విమల యిట్లనియెను.

“నాతోగూడ రమ్మ.”

“నేనికనొక్కయదుగైన వైనజాలను.” అనియూతడువడకుచుఁ జెప్పెను.

“భౌను నేనుకూడ భయపడుచుంటిని.

బ్రాహ్మణుఁ డొకయదుగు ముందుకు వైచి బరుగెత్తిపోవ సిద్ధపడియెను. విమల చెట్టువైపునకుఁ జూచెను. ఆవృక్షముకడ తెల్లని గూప మొకటియున్నది. అది శై లేశ్వరునిసందివాహన మని యామె యెఱుఁగును. గజపతితో నిట్లుచెప్పెను.

“నిన్ను కాపాడునీయిట్టదైవమును సత్కరించుకొనుము. చెట్టు క్రిందనున్న దానిని జూచితివా?”

“ఓభగవానుడా! రక్షింపుము, రక్షింపుము అని కేకవేయుచు నాతఁడు వెనుకకు బరుగెత్తెను. ఆతనికాళ్ళు చాలపొడవైనవి. వాని యనుగ్రహమున నాతఁ డొకక్షణికములో నర్థకోశముదాటిపోయెను

విమలగజపతిస్వభావము భాగుగ నెఱుఁగును. ఆతఁడు దిన్నఁగ్గ దుర్గద్వారముకడకుఁ బోవునని యాలోచించెను. అందుచే నించుకేనియు సందేహమొదక యామె మూలయమువైపునకు నడచెను.

విమల యింతకుఁబూర్వమాలోచింపనివిషయ మొకటి యిప్పుడు జ్ఞప్తికిఁదెచ్చికొనెను. “జగత్సింహుఁ డాలయమునకువచ్చియుండునా?” ఈయూలోచన మామెకుఁ జాలవిచారముగలిగించెను. ఆతఁడుతప్పకవచ్చె దనని వాగ్దత్త మొనర్చియుండ లేదు. ఆతఁడు చెప్పినదేమి? “ఈయూలయ మున నన్నుఁ జూడఁగలవు. లేనిచో నన్నెప్పుడును గనలేవు” అనికదా! ఈవాక్యములఁబట్టిచూడనాతఁడు వచ్చుటకంటె రాకపోవుటకేయెక్కువ యవకాశమున్నది. అతఁడువచ్చియుండనిచో వృథాప్రయాసము కదా! ఆమె యిట్లు చింతించెను.

“అయ్యో ! నేనీవిషయము నింతకుముందేల యాలోచింప నైతిని ? బ్రాహ్మణు నేల మరలఁ బంపివైచితిని? ఈయర్థరాత్రమున నే నొక్కతెను మరలి పోవు తెట్లు? ఓశై లేశ్వరా? ఏమి చేయుచున్నావో కదా !”

ఆలయముకడకుఁ బోవలసినచో నామట్టివృక్షముక్రిందనుండియే పోవలసియుండెను. విమల యెట్లో పోవుచుండెను. అట నందివాహనము లేదు. ఇంతకుఁ బూర్వము చూచినతెల్లని రూపమును లేదు. ఆమె కొంచె చు శ్చర్యపడెను. వృషభముండిన నట నెక్కడవో స్పష్టముగ నగపడవలసినదే కదా !

విమల యాతరుప్రకాండము పంక వీక్షించెను. దాని కావల ప్రక్క నున్నమనుష్యుని తెల్లదుస్తులయొక్క యొకభాగము కనుపట్టెను. ఆమె చాల భయపడియెను. అతిశీఘ్రముగనామెట్లనుదాటి యాలయము కడకుఁబోయి శక్తికొలదిని దలుపును దోసెను. అది వేయఁబడి యుండెను. “ఎవరక్కడ ?” అని కేకవై చెను. విలువంపైనయాకట్టడ మునుండి “ఎవరక్కడ?” అని ప్రతిధ్వని వినవచ్చెను. విమల ధైర్య మును దెచ్చుకొని యిట్లనియెను.

“మార్గాయానము నొందియున్న యబలను.”

తలుపువీడెను. లోనదీపము వెలుగుచున్నది. ఆమెముం దున్నతు డగుమనుష్యుఁడొకఁడు నిలువఁబడెను. అతనిచేతఁ గత్తితోనున్న యొక యొకటి యుండెను. విమల యాతనిఁ జూచెను. ఆనవాలు పట్టెను. ఎవరు ?

రాజాజగత్సింహుఁడు.

ప దు నా ట వ ప్రి క ర్ణ ము.

శైలేశ్వరసన్నిధానము.

విమల విశ్రాంతిఁజెందుటకై కూర్చుండెను. శైలేశ్వరునకును రాజునకును వందనము లొనర్చెను. కొంతసేపటివఱకును ఇరువురును మాటలాడలేదు. చారిహృదయములొకరికొక రెఱుఁగింపవలయునో వారెఱుంగలేకపోయిరి. ఇరువురును గలవరవెనదిరి. మాటలాడ నారంభించుటెట్లు? ఇట్టివిషయములలో విమల పూర్ణప్రజ్ఞకలది- మాటలాడనుగలదు. ఊరకుండను గలదు. చిఱునగవుతో నామె యిట్లనియెను.

“ శైలేశ్వరునియనుగ్రహమునమిమ్ము మరలఁ జూడఁగలిగితిని.

ఈయర్థరాత్రమున నాకుఁ జాల భయమయినది మిమ్ములను జూచుటతోడనే మరల ధైర్యము గలిగినది.”

మీకందఱకు డ్డేమమా?”

జగత్సింహుఁడు తిలోత్తమయందు నిజముగ బద్ధానురాగుడై యుండెనోలేదో ముందు తెలిసికొని పిదప తక్కిన విషయములను బ్రసంగింపవలయు నని విమల తలంచి యిట్లు చెప్పెను-

“ చిత్తము. మాడ్డేమముకొఱకే శైలేశ్వరుని బూజింప నిట వచ్చితిని. కాని, మీరలొనర్చినయర్చనలచే దేవుఁడు సంప్రీతుఁడయి నాఁడు. ఇక నూపూజలనంగీకరించునా? కావున సెలవుఁగైకొనిమరలి పోయెదను.”

“ మంచిది. నీవొక్కతెవుఁ బోలేవు. కేసు నీకు - సాహాయము వచ్చెదను.”

జగత్సింగు కేవల మాయుధవ్యాపారతత్పరుడయి యుండలేదని విమల గ్రహించెను.

“ నేనొక్కతే నేల పోలేను ? ”

“ మార్గమం దేదేని యుపద్రవము గలుగవచ్చును ”

“ కలిగిన మానసింహ మహారాజు కడకుఁ బోయెదను ”

“ ఎందులకు ? ”

“ మీచే నియమింపబడిన సేనాధిపతి రాష్ట్రప్రజలకు మార్గమధ్యమునఁ గలుగు నుపద్రవముల నణంప నశక్తుఁడుగనున్నవాఁడు; శత్రునిగూలనా సామర్థ్య మాతనికడలేదు ” అని మహారాజుతో విన్నవించుకొనెదను. ”

“ శత్రువులను నాశనమొనర్ప నీశ్వరునకైనను సాధ్యముకాదు ఇత మనుష్యుడన నెంత ? చూచుము. ఈశ్వరుఁడుతనతోపాగ్నిచేనంగజు నిభన్మముచేసినాఁడుకద ! పదునేను దినములక్రిందట నీ మూలము నందేయామన్మథుఁడే యద్భుతముగఁ దన ప్రతాపము నగపటచుచుకలవరమొందించినాఁడు. ఈశ్వరునిపరాక్రమ మట్టిది. ఇత మనుష్యుడననెంత ? ” అని సైన్యాధిపతి సమాధానము చెప్పకొనెను.

“ ఎవరిని గలపర మొందించినాఁడు ” అని విమల చిఱునగవుతో నడిగెను.

“ సేనాధిపతినే ”

“ ఏమి ? మహారా జీయసాధ్యకార్యమును నమ్మునా ? ”

“ నాకు సాక్షులున్నారు ? ”

“ ఎవరు ? ”

“ నీవు. మంచిస్వభావముగల— ”

“ ఈగొప్పరిచారిక దుస్వభావముగలది. నన్ను విమలాయని పిలువవచ్చును ”

“ నాకుసాక్షి విమల ”

“ కాదు. విమల యెప్పుడు నట్టిసాక్ష్య మీయదు ”

“ కావచ్చును. పదునేనుదినములలోపలనే తానుచేసినవాగ్దత్తమును, మఱపుఁ జెందినయామె యెప్పుడునుసరియైన సాక్ష్యమునీయదు ”

“ నేనేమివాగ్దత్త మొనర్చితిని? ”

“ మీసఖివంశనామములెఱింగింపవాగ్దత్త మొనర్చియుండ లేదా? ”
విమలకంఠధర్మని యింతలో మార్పుచేందెను.

“ రాకుమారా ! ఆవిషయమునుమీకడఁ దెలుప సందియమందుచున్న దానను. ఆమె యుదంత మెఱిగించి మీమనస్సునకు సంతాపమును గలుగజేసినదాన నగుదునేమో యని భయ మగుచున్నది ”

రాజపుత్రుఁ డొక్కించుక యాలోచనముచేసెను. పరిహాసవచనములు చాలించి యిట్లనెను.

“ విమలా ! ఆమెవృత్తాంత మెఱిగించుట వల్లన నా కసౌఖ్యముగలుగుననియే తలంచుచుంటివా? ”

“ ఔను ”

జగత్సింగు కొంచె మాలోచించి మరలనిట్లనియెను. “ ఏమిరా నున్నదో రానిమ్ము. నామనోరథ మీడేర్పుము. ఆమెయెవ్వరో యెఱుంగఁజాలకపోవుటచే దుస్సహపరితాపతప్తుడ నగుచున్నాఁడను. ఈ పరితాపమునకంటె వేఱుపద్రవ మేమియునుండదు. ఒకవేళ నీవుతలంచినదియే సత్యమైనను సిప్పుడు నేననుభవించుచున్న వేదనకంటెనదియధిక బాధాకరముగ నుండదు. పిదప నేనెట్లోచూచుకొనియెదను. ముందీ పరితాపాగ్నిఁ జల్లార్పుము. విమలా ! నేను వినోదముకొఱకిటకు రాలేదు. వినోదముగా యధేచ్ఛతోఁ జరింపుటకు నాకిప్పు డవకాశము లేదు. ఈపదునేనుదినములనుండియు గుఱ్ఱమువీఁపుదక్క వేఱు

శయ్య నెఱుంగను. నాహృదయమునకు విశ్రాంతి లేదు. నీకొఱకు యత్నించుచున్నాడను”

ఆతనిగుట్టుఁ దెలిసికొనుటకే విమల యదివఱకట్లుమాటలాడెను. ఆమె యభీష్టము నెఱవేఱినది. జగత్సింహుని యభిప్రాయమును దెలిసికొనియెను. అయిన నింకను నాతని హృదయమును దెలిసికొనఁగోరి యామె యట్లనియెను.

“రాజపుత్రా! నీవు రాజనీతివిమఁడవు. ఈయుద్ధసమయముననీకు లభ్యముకాని యొకయువిదయందు బద్ధానురాగుఁడవై పరితాప మందుచుందువా?”

“నీవామెను మఱచిపోయితివా. ఇరువురకును శ్రేయమే. నీకు యుద్ధమున జయము గలుగును”

“ఆఁ ! ఎవరిని మఱచిపోవుట ?” ఆతనియధరోష్ఠము మనోవ్యాకులభావగర్భితమైన మందహాసమును సూచించుచుండెను. “ఆఁ ! ఎవరిని మఱచిపోవుట ? మీచెలిరూపము ప్రథమావలోకనసమయముననే నాహృదయమున మలచినట్లు స్థిరముగనాఁటుకొనినది. ఈశరీరము భస్మమయినఁగాని యాహృదయమునుండి చూరూపము విడిపోవుటెట్లు? జనులు నన్ను కఠినహృదయుఁడందురు తాతిమీఁద మలచినది, తాయి నశించినప్పుడుదక్క నశింపదనినీవెఱుంగవా? యుద్ధమునుగూర్చి యేదియో మాటలాడితివి. నేనాలావణ్యరాశిని జూచినదిమొదలు రణములోన నే యుంటిని. రణరంగమున నున్నను నింటికడనున్నను నాముఖలావణ్య మొక్కనిమిషమైన నాహృదయమునకు మఱపురా లేదు. పఠానుఁడు నాతల నఱుక చేయియెత్తినప్పుడు నాహృదయమునకు ముందుగ నీష్ణయమే జ్ఞప్తికి వచ్చెడిది. “అయ్యో ! ఇట వీరమరణము నొందితినేని యింక నీజన్మమున నాకాయవతీరత్నమును దర్శించుభాగ్యము లభింపక పోవునుగదా ! ప్రథమావలోకనమే కడసారి చూపగును గదా !”

అని విచారించెడివాడను. “విమలా! మీచెలిజూడ నేనెచ్చటకు బోవలయు?”

విమలకు సంశయ విచ్చేదమయ్యెను. ఇక నాతనిహృదయము ను దెలిసికొన నగత్యమేమికలదు? ఆమె యాతనితో నిట్లనియెను. “నీవాసుదతీమణిని గరమందరమునఁ గాంచగలవు. అమెపేరు తిలోత్తమ. వీరేంద్రసింహునితనయ.”

జగత్సింగునకు సర్పదష్టమైన ట్లయ్యెను. అవనతశిరస్కుండై ఖడ్గమునకుఁ జేరగిలఁబడినిట్టూర్పువిడిచెను. చాలనేడటికి “విమలా! నీవనిన మాట నిజమైనది. తిలోత్తమ నాతిలోత్తమ కానేరదు. రణమునకుఁ బోయెదను. నాభవిష్యత్సౌఖ్యమునందలియాశ లన్నియు శత్రువుల రక్తములోఁ గడిగివైచెదను” అని విచారముతో ననెను.

విమలయుఁ జాల విచారమొందెను. “రాజకుమారా! ఈప్రపంచమున వాస్తవానురాగముగలవా రెప్పుడైన జయమొందిరేని నీవును తిలోత్తమను బరీణయమాడఁగలవు. ఇంతలోనే నిరాశఁ జెందనేల? అదృష్టమీదినమునఁ బ్రతికూలముగ నుండిన ఘోషముకూలముగ నుండవచ్చును” అనియెను.

ఆశావాక్య మెంతో మధురమయినది ఆశాదేవత మహాగాఢాంధకారదీపమున మానవునిచెవియందు రహస్యముగ నేదియో మాటలాడును. “మీరంతగా చింతించుచున్నారెందులకు? నామాట వినుఁడు. మబ్బులు, వానయు శాశ్వతముగ నుండవు.” అని యాశాదేవత విమలాముఖమున వాక్రిచ్చెను. జగత్సింహుఁ డామాటలు వినెను. భగవ దుద్దేశము నెవ్వరుచెప్పగలరు? అదృష్టవిధానములను ముందుగ నెవరు తెలిసికొనఁగలరు? ప్రపంచమున నసాధ్య మగుకార్యమేదికలదు? ఎన్నియసాధ్యకార్యములు ప్రపంచమునసాధ్యమగుట లేదు.

జగత్సింహుఁడాశాబద్ధుఁ డయ్యెను. ఇట్లనియెను. “ఈదినమున నాకుమన స్త్రిమితము లేదు. కర్తవ్యనిశ్చయమునం దసమర్థుఁడను. విధి విధానము జరిగిజీరునది. అది యవిలంఘ్యము. హృద్గతమును వెలిపుచ్చుచున్నాఁడను. ఇదె కైలేశ్వరునిసన్నిధిని శపథ మొనర్చుచున్నాఁడ. తిలోత్తమనుదక్క మఱియెవ్వరిని నేను పరిణయమాడఁబోను. విమలా! నామాట లన్నియు మీచెలితో విన్నవింపుము. ఆమె నీకనొక్క మాఱు చూడవలయునని చాల భిలాష కలదు. ఇక నెప్పుడు నిట్టి కోరికఁ గోరను.”

విమల ముఖము సంతోషముచే వికసింప నిట్లనెను.

“మాసఖయిచ్చప్రత్యుత్తరము మీకుఁ జేరుటెట్లు ?”

“నిన్ను మరల శ్రమపుచ్చుకొను మని కోరుటకు నాకుసాహసము గలుగకున్నది. అయినను నానిమిత్త మొక్కమాఱు మరల శ్రమపడి యీమూలయమునఁ గలిసికొంటివేని నేను నీఋణముం దుండెదను. ఎప్పుడో యొకప్పు డర్హమైనప్రత్యుత్తర మొనర్చి జగత్సింగు నీఋణమును దీర్చుకొనగలఁడు”

“రాతనయా ! నేను నీసేవకురాలను. నన్నన్నివిధముల వేఁడుకొనఁ బనిలేదు. అయినను, రాత్రిలయం దీత్రోవనురా నాకుఁజాల భయమగుచున్నది. నావాగ్దత్తమును జెల్లింపలేకపోవుదు ననుభీతిచే నేనీనిశియందు సాహసమున వచ్చితిని. దేశమున శత్రుబాధ లధికముగ నున్నవి నేను మరల రాజేను”

జగత్సింహుఁడు కొంచె మాలోచించి యిట్లనియెను. “విమలా నేనొక్కమాట చెప్పెదను. నీకుదప్పుగా నుండనిచో నేనునీతోఁగూడ గరమందరమునకు వచ్చి యనువయిన ప్రదేశమున రహస్యముగనుండెదను. మీచెలిహృద్గత్యము నట నాకెఱింగింపవచ్చును”,

“అయినరమ్ము” అని విమల యాహ్లాదముతో ననియెను.

వారాలయమునుండి నిర్గమింప నుద్యుక్తులైరి. ఇంతలో నాల
యమున కావలప్రక్క నెవ్వరో మెల్లగ నడచుచున్న ట్లడుగులధ్వనీ
వారికి వినవచ్చెను. జగత్సింహుడు,

“ నీవెవరినై నఁగూడఁ దీసికొనివచ్చితివా? ” అని విమలనడిగెను.
“ లేదు ”

“ అయిన మనమిప్పుడు వినినధ్వని యెవరిది ? మనస్సంగము
నవ్వలనుండి యెవ్వరును వినలేదుగదా ! ” అని చెప్పుచు సతఁ డీవలకు
వచ్చి, యాలయముచుట్టును దిరిగెను. ఎవ్వరునుగనఁబడలేదు.

ప దు నే డ వ ప్ర క రణ ము.

పీ ర ప ం చ మి.

శై లేశ్వరునకు వందనమొనర్చి వారిరువురును గరమందమునకుఁ
బ్రయాణమైరి. అతివేగముగ నడచుచుండిరి. ఇరువురునుమాటలాడుట
లేదు. ఒక్కొక్కరి సేపటికి రాజిట్లనెయ్యె.

“ విమలా ! నాకొక్కవిషయమును గూర్చిమహాశ్చర్యముకలుగు
చున్నది. అది వినిన నీవేమిచెప్పదహో నాకుఁ దెలియదు.”

“ ఏవిషయము ? ”

“ నీవు పరిచారికవు కావని నాయుద్దేశము ”

“ అట్లు తలంచుచుంటిరే ? ” అని విమల మందహాసముతో
నడిగెను.

“ వీరేంద్రసింహునితనయ అబ్బీరుప్రభుకొడలు కాకపోవుట
కొకప్రత్యేకకారణమున్నది. అది చాలరహస్యము. కేవలము సేవకు
రాలవేయెనచో నీవాకారణమును దెలిసికొనఁజాలవు ”

విమల నిట్లూర్పువిడిచెను.

“ తుమారా ! నిజమును గ్రహించితివి. నేనుపరిచారికనుగాను, అయినను నాదురదృష్టముచే నట్లు సంచరింపవలసివచ్చినది. అదృష్టమును నిందింపనేల ? అది యంతచెడ్డదియును గాదు.” అనివిచారముతో బదులుచెప్పెను.

ఈప్రసంగ మామెకు విచారకారణ మని జగత్సింహుడు గ్రహించెను. ఆప్రస్తావనను మానివేసెను.

“ రాజపుత్రా ! ఇప్పుడు కాదుగానిమఱియొకప్పుడునావృత్తాంతమును దెలిపెదను. ఆధ్వని యేమి ? మనల నెవడైన వెంబడించుట లేదుకదా ?”

మనుష్యుల యడుగుధ్వనియు, నిరువురుమనుష్యులు గుసగుసలాడుకొను ధ్వనియు, వారికి వినవచ్చెను. వారొకమైలు నడచి, జగత్సింగు “ విమలా ! నాకు చాల సనుమానముగ నున్నది. చూచి పచ్చెద నుండుము” అని చెప్పి కొంచెము వెనుక కరిగెను. చుట్టును బరికించెను. ఎవ్వరును గనబడలేదు. మరల వచ్చివిమలతో నిటనియె. “ ఎవడో కుటిలుడొకడు మనతోఁగూడ వచ్చుచున్నట్లున్నది. మెల్లగ మాటలాడుము”

ఒరులకు వినబడకుండ మాటలాడుచు నిరువురును గోటయొద్దకు వచ్చిరి.

“ నీవిప్పు డీదుర్గమున నెట్లు ప్రవేశించెదవు ? అర్ధరాత్రిము. ద్వారము ఒంఱించియుండును కదా !”

“ నేనివ్వలకు వచ్చునప్పుడందులకుఁ దగినయేర్పాటు గావించియే వచ్చితిని ”

“ రహస్యమార్గ మేదయిన నుండెనా ?

“ చోరుఁడున్నచోట కన్నముండదా ?”

“ విమలా ! నేనిక ముందునకు రానక్కఱలేదు. ఈసమీపమున

నున్నరసాలవనమునం దుండెదను. తిలోత్తమతో నామాటలుగ నిట్ల నుము. “నిన్నొక్కమాటు దర్శింప నభిలాషమెందుగఁగలదు. నాకన్నుల కట్టిభాగ్య మలవడఁజేయ వేవిధముల వేడుకొనుచున్నాఁడను. అది యిప్పుడు కాకపోయిన పదునేనుదినములు—ఒకమాసము—తుదకొక సంవత్సరము గడచినపిమ్మట నైనను సరియే.”

“ఆవన మంతరహస్యమైనదికాదు. నాతోఁగూడ రమ్మ.”

“ఇక నెంతదూరము?”

“దుర్గములోపలకు.”

రాకుమారుడు కొంచెము యోచించెను.

“విమలా! నేనట్లు చేయఁజాలను. యజమానుని నూజ్ఞ లేకుండ దుర్గమునఁ బ్రవేశింపను.”

“నీకు భయమేమి?”

“క్షత్రియజన్మ లెప్పుడును భయమన్నమాట యెఱుంగరు. కాని, యబ్బీరుప్రభువుతనయుడు దుర్గేశుని యెఱుక లేకుండ దుర్గమునఁ బ్రవేశించిన నది చౌర్యమనిపించుకొనదా?” యని కోపముతోఁబలికెను.

“నేను నిన్నుఁదీసికొనిపోవుచుండఁ జౌర్యమెట్లగును?”

“నేనిట్లనుచున్నా నని యన్యథా భావింపకుము, నీవు పరిచారి కవు. నన్ను కోటలోని కాహ్వనముసేయుటకు నీకు స్వాతంత్ర్య మేమి కలదు?”

“నాకు స్వాతంత్ర్యముకలదు. ఆవిషయమున నీకు నమ్మకముగలిగిన పిమ్మటనే రావచ్చును.”

“అట్లే!”

విమల రహస్యముగ నాతనితో నేదియోచెప్పెను.

“అమ్మా! దయచేసి నడువుము. నేనును వచ్చెదను.”

“నేను సేవకురాలను. నీవట్లనరాదు. నాకాజ్ఞాపింపుము”

“నీయిష్టమెట్లటే”

వారు నడచుచున్న తోవ దుర్గద్వారముకడకుఁ బోవును. ఆప్రక్కను మామిడితోట కలదు. ప్రధానద్వారముకడ కది స్పష్టముగ నగపడదు. ఆమోదరానదివైపునకుఁ బోదలఁచినవారు నీతోటమార్గముననే పోవలసియుండును. విమల ప్రధానమార్గమును విడిచి తోటలోఁబ్రవేశించెను. రాజామెతోఁగూడ నడచుచుండెను.

వారందుఁ బ్రవేశించినతోడనే క్రింద రాలియున్న యెండు టాకులు నలిగి యెవరోమనుష్యులు నడచుచున్నట్లుధ్వని విననయ్యెను. విమల “మరల” అనియెను.

“ఒక్కొంచుకసే పిట నాగుము. నేను చూచివచ్చెదను”! అని చెప్పుచు జగత్సింహుఁ డొఱనుండి కత్తిని దీసి ధ్వని వినవచ్చినతొవం బట్టిపోయెను. ఎవ్వరును గానరాలేదు. ఆమామిడితోపునందడుగు భాగమంతయు నడవిమొక్కల పొదలతో నిండియుండెను. మత్రియు వృక్షచ్ఛాయచేగాఢాంధకారమయము. ఏమిగానవచ్చును? మృగముల యొక్క కాలిచప్పుడుచేనై న నీధ్వని కలుగవచ్చును. ఎట్లయిననుసంశయ విచ్ఛేదనము కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొని జగత్సింహుఁ డొక వృక్షాగ్రమున కెక్కిెను. చుట్టు నవలోకించెను. చాలసేపటి కిరువ్వు మనుష్యులు గనఁబడిరి. వారిశిరసుఁలపైఁ జంద్ర కిరణోజ్వలితంబులగు తలపాగ లుండెను. వారొక యత్యున్నతవృక్షచ్ఛాయ గాఢాంధకారమున దాఁగియుండిరి.

జగత్సింహుఁడు వారలను బాగుగ గుర్తించెను. ఇరువురుడుట స్పష్టము. వృక్షమునుగూడ నానవాలుచూచుకొనియెను. మెల్లగ దిగి విమలయొద్దకు వచ్చెను. చూచినదంతయుఁ జెప్పెను.

“ఇప్పుడు రెండు బల్లెము లుండెనా”

“బలెము లున్న నేమి?”

“వారేవరో బాగుగ గుర్తించెదను. వారు ధరించిన యుష్టిపములబట్టి చూడ దుర్మార్గులగుపతానులనీ తోచెడిని. వారేదో దురుద్దేశముతో మనలను వెంబడించియుందురు”

విమల కప్పుడు చచ్చిపోయిన యశ్వమును, తలపాగయు, గుఱ్ఱపు కాలిగురులును స్మరణకు వచ్చెను.

“మీరిటనుండుడు. ఆయుధములను గైకొని వచ్చెదను” అని చెప్పచు విమల కోటకిందకుఁ బోయెను. ఆమె యులంకరించుకొనిన గది యొక్కగవాక్ష మీనమున కెదురుగ నున్నది. ఆమె యాగవాక్షము కడ కేగి తనకడనున్న తాళముచెవి ద్వారబంధమునకు వేల్చిలాడఁబడి యున్న తాళమునఁ బెట్టిత్రొప్పెను. పిదప గడియనుబట్టుకొని గవాక్షమును గోడలోనికిఁ ద్రొచ్చివైచెను. అదియొకకొత్తపద్ధతి గవాక్షము కమ్ములసహితముగ గోడలోనికిఁబోయి మార్గమేర్పడియెను. విమల గదిలోఁ బ్రవేశించెను. గవాక్షము నెప్పటియట్లే తీసి తాళము వైచెను. లాగిచూచెను. తాళము సరిగా పడినది. అవ్వలివారలకు రాదని నిశ్చయించుకొనెను.

త్వరితముగ నడచి యాయుధశాల కరిగి మారక్షకునితో నిట్లనియెను.

నాకు రెండుకుంతములిప్పుడు కావలయు. ఇమ్ము. మరల నవినీకిచ్చెదను. ఇట్లడిగి పుచ్చుకొంటి నని యెవ్వరితోడను జెప్పకుము”

“అమ్మా! వానితో మీకుఁ బ్రయోజన మేమి?”

“ఈదినమున వీరపంచమివ్రతమును జేయుచున్నదానను. స్త్రీలు శూరుడగుతీతయుఁడు గలుగవలె నని యావ్రతమును జేయుదురు. అందాయుధపూజ ముఖ్యము. నాకట్టితనయుఁడు కలుగవలయునని యభిలాష. ఇది యొరులతోఁజెప్పకుము”

ఆయుధశాలాధికారి గ్రహింపఁగలిగినంత గ్రహించెను. ఆదుర్గమునందలి సేవకు లందఱామెకు విధేయులే. ఈతఁడును మఱుమాటాడకుండ రెండువాఁడికుంతములఁ దెచ్చి యిచ్చెను.

విమల యతివేగమున గవాక్షముకడకు వచ్చి మునుపటివలెనే దానిని తెఱచి జగత్స్పింహునియొద్ద కేగెను—

మిక్కిని తొందరగఁ బోవుచుండుటవలననో, మరల శీఘ్రముగ వత్తమును నుద్దేశముతోడనో, విమల గవాక్షమును వేయకుండఁగనే పోయెను. ఇది యశాయమునకు దారిచూపుటయేగదా! గవాక్షమునకు సమీపమున నొకవృక్షముకడ నాయుధపాణియై యొక మనుష్యుఁడు కూర్చుండియుండెను. ఇదియంతయుఁగనిపెట్టెను. విమల దృష్టిపథమును దాఁటిపోవువఱకు నాతఁడటనుండి కదలలేదు. పిదప నాతఁడు పాదరక్షల నటవిడిచి మెల్లగ నడచి గవాక్షమును సమీపించెను. లోపల నెవరైన నున్నారేమో యని పరికించెను. ఎవ్వరును లేరు. నిశ్శబ్దముగ లోపల కేగెను. గదిద్వారమును దీసి కోటలోపలఁ బ్రవేశించెను.

ఇఁక నిట జగత్స్పింహుఁ డాయుధములను విమలయొద్దనుండి గైకొని యథావీతిగ వృక్షాగ్రము నధిరోహించెను. తానానవాలుంచుకొనినవృక్షమువంక వీక్షించెను. ఇప్పు డక్కడ నిరువురు లేరు. ఒక్కతలపాగయే కన్నట్టుచుండెను. రెండుచేతుల రెండుబల్లెములఁదాల్చియా తలపాగకై గుఱిచూచి శక్తికొలఁది విసరివేసెను. ఎందుటాకులమర్మరధ్వనులు విననయ్యెను. ఏదియో యొకపదార్థము క్రిందపడిన టయ్యెను. ఇఁక నక్కడ పాగ లేదు. జగత్స్పింగు గుఱితప్పునా? చెట్లకొమ్మలనుండి యామనుష్యుని క్రిందపడవైచి మఱితృప్తి నొందెను.

జగత్స్పింగు వేగముగ వృక్షమును దిగి యామనుష్యునికడ కరుదెంచెను. అతఁ డాయుధపాణి యగునొకమహమ్మదీయసైనికుఁడు. చచ్చినట్లు పడియుండెను. కుంతమాతనినేత్రమున గ్రచ్చుకొనినది.

రాజు జాగ్రత్తగఁ బరికించెను. ప్రాణముపోయినది. ఆయుధ మీతనినేత్రములోనే కాదు—మెదడులోఁగూడ నాటెను. ఆతనికంచు కమున నొక కాగితమున్నది. జగత్సింగు దానిని పుచ్చుకొని వెన్నెలలో నిట్లుచదివెను.

“ కటుల్ ఖానుని పక్షమువా రందఱు నీయుత్తరముఁ దీసికొని వచ్చినవాని యుత్తరువుల కిది చూచినతోడనే విధేయులుగావలయును.

“ కటుల్ ఖాన్ ”

విమల యామాటలను వినెను. కాని, దానియర్థమును గ్రహింప లేకపోయెను. జగత్సింగు వివరమొద్దకు వచ్చి యంతయుఁ జెప్పెను.

“ అయ్యో ! ఈసంగతి నీకాయధములను దెచ్చియిచ్చునపుడె యుగకపోయితినికదా ! ఎఱిగియుండిననీకాకుంతములదెచ్చియిత్తునా? నేనెంతపాపాత్మురాలను? ఈరాత్రి నేనొనరించిన ఘోరకార్యమునకుఁజాలకాలమువఱకుఁ బరిహారమును సేయలేను.

“ ఇందువిచారించుట కేమియవకాశము కలదు. నశించినవాఁడు శత్రువేకదా ! అందుఁదగనిపనియేమున్నది ?”

“ రణవీరుల్లే తలంచెదరు. మేముస్త్రీలముకదా !”

విమల కొంచెమాలోచించి “ రాజకుమారా ! ఇక నిటఁదడ యుటపాయకరము. కోటలోనికిఁబోవుదమురమ్ము. తలుపును దెఱచివచ్చితిని. రమ్ము ” అనియెను.

ఇటువురునుశీఘ్రముగనడచివచ్చికోటలోపలఁబ్రవేశించిరి. లోపల నమగిడునప్పుడు జగత్సింహునకు హృదయము కొట్టుకొనియెను. కాళ్ళు కంపముండసాగెను. అపారపారావారశత్రుసైనిక నికాయంబుపై రణరంగమునకుఁబోనున్నప్పుడుకూడ నాతనిశిరోజమైననుచెక్కు చెదరియెఱుంగదు. అట్టి దీనంతోషభవనమునఁ బ్రవేశించు నస్త్రా డిట్లొకంపము జనియించె నేమిచెపుమా ? భవితవ్యమేమి సూచనచేయుచున్నదో

విమలమరలయథాప్రకారముగ గవాక్షమునుమూసి రాజపుత్త్రి నితో శయనాగారమును బ్రవేశించెను.

“రాజతనయా! నేనొక నిమిషములో మరల వచ్చెదను” దయచేసి యీశయ్యపై సధివసింపుడు. మీహృదయమన్యథావర్తింప దేని, భగవంతునిశయ్యాస్థానము వటపత్త్రమే కదా యని తలంపుడు.”

విమల యవ్వలకేగెను. కొంతసేపటి కాగదినంటి యున్న యింకొకగదితలుపు తీయఁబడియెను. లోపలినుండి “రాజతనయా! ఇటు దయచేయుడు. ఒక్కమాటవినుడు” అనుమాటలు వినవచ్చెను.

మరల జగత్సింహుని హృదయము కొట్టుకొనియెను. బహుశా అంతరాత్మస్పృష్టముగ నేదియో యాతనికి బోధించి యుండును. అతఁడు శయ్యనుండి లేచి విమలయొద్ద కేగెను,

ఆమెమెఱపువలె నదృశ్యమయ్యెను. ఆగదిసుగంధద్రవ్యములచే బరిమళించుచుండెను. స్వచ్ఛమైనదీపము ప్రకాశించుచుండెను. అటనొక ప్రక్క మేలిమిఁసుఁగున నొకయువతీ రత్నమున్నది. ఆమె తిలక్తమ గాక మతెవ్వరు?

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము.

విమల మరల తనగదిలోనికివచ్చి శయ్యపైఁగూర్చుండెను. ఆమె మనోరథము నెఱవేరినది. ముఖముపరిపూర్ణానందమును నూచించు చుండెను. అటవెనుకదీపము వెలుగుచున్నది. ఎదుటదర్పణమున్నది. ఆమె దుస్తులు ధరించినవి ధరించినట్లున్నవి! ఒక్కనిమిషమామె తనరూపమును దర్పణమునఁజూచుకొనియెను. ఆహా! ఏమిరూపేణికుటిలత్వము! ఏమియా నేత్రిసౌష్ఠ్యము! ఏమికిందికనుతెప్పపైనాకాటుకరేఖ! ఏమియాయధర

సౌందర్యము! గులాబిపూచాయవంటి యాతాంబూలరాగము. ఆకర్ణా
లంకారచుంబితగండ భాగములు. ఇవియన్నియుఁ దాల్చినవి తాల్చి
నట్లుండెను. ఆమెయోరగిలఁ బగుండియుండెను. పాఠకులారా! ఒక్క
మారాసమయమున నాయువిదనుజూచి నెవనికన్యయువతిపై మనస్సు
పోవుచు? విమల మందహాసము సేయుచుఁ దనలావణ్యమును గూర్చి
యాలోచించుకొనుచుండెను. తాను విశేష ప్రయత్న మొనర్చి మిగుల
శ్రమనొంది తీసికొనివచ్చిన నిరుపచూన సౌందర్యగాళి యగు జగత్సిం
హునిం దిబోత్తమతోఁ గూర్చినందుల కామె విచారపడునా? ఎప్పుడు
నట్లు తలంపదు. తానుపూనినకార్యము సఫలీకృత మయ్యెనని పరమా
నందము నొందుచుండెను. దిగ్గజునిమాట యామె తలంపునకు వచ్చెను.
కారణము లేకుండ నతఁడు గృహమునుండి వెడల సమ్మతింప నందుల
కామెకు చిఱుసవ్వువచ్చెను.

విమల జగత్సింగుకొఱకు వేచియుండెను. ఇంతలో సమీపమందలి
మామిడితోటయందు బాకాధ్వనియొకటి విననయ్యెను. ఆమెయులికి
పడి వెంటనే తనగదనుండి బయలువెడలెను. ఎప్పటివలె నాధ్వనిదుర్గ
ద్వారముకడనుండి వచ్చియుండలేదు. అదిగాక యిట్టిసమయమున నెప్పు
డును నట్టిధ్వని చేయరు. వెంటనే యామెమనసునకు నైలేశ్వరాలయము
నకుఁ బోయి వచ్చులోపల జరిగినదంతయు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. ఆమె
యాధ్వని యేదో యాపత్సూచక మనితలంచెను. గవాక్షము నొద్దకు
వచ్చి పరికించెను. అందేమియుఁ గనఁబడలేదు. భయము నొందియూమె
గదినుండి బయలువెడలెను. అగది కావల పెరడు. దాని కావలవగున
గదులు. అందు సాధముపై కెక్కుటకు సోపానములు కలవు. విమల
పైకేగెను. అంతట నవలోకించెను. ఎవరును గాన్పించ లేదు.
తోట గాఢాంధకారమయియు. ఆమెకు భయ ముధికవయ్యెను. పిల్ల
గోడయొద్దకు వచ్చి వక్షము దానిపై నాని క్రిందకు వంగి దుర్గము

చుట్టునున్న ప్రదేశమును, విమర్శించెను. ఎవరును గానరాలేదు. స్నిగ్ధ జ్యోత్స్నాసముదయమున పచ్చనిపత్రసముదాయ మొలలాడుచుండెను. నడుమనడుమ మందమారుతుఁ డాకుల నల్లలనాడించుచుండ నవి యెఱ్ఱగ మెఱయుచుండెను. తోటయాడుగుభాగ మంతయు సంధకారబంధురము. అక్కడక్కడ చంద్రప్రకాశము పత్రములనడుమనుండి తప్పించుకొని మచ్చలుమచ్చలుగఁ బ్రకాశించుచుండెను. నిశ్శబ్దముగనున్న యామోదరానదీప్రవాహముపై ధవళకిరుఁలుఁడు నక్షత్రగణముతోఁగూడఁబ్రతి ఫలించుచుండెను. అప్పలియొడ్డున దూరముగ గగనచుంబితసాధరాజ దృశ్యమగుచుండెను. వానిపై పహరామనుష్యుఁ డటునిటు తిరుగుచు న్నట్లు కన్పట్టుచుండెను. ఇవి యన్నియు నామెచూచెను. ఆశాభంగము నొంది వెనుకకు మరలెను. ఇంతలో నామెచీపు నెవరో వేలితోఁ దాకి నట్లైనది. తటాలున వెనుకకుఁ దిగి చూచెను. ఆతఁడాయుధహస్తుఁ డగునొకమనుష్యుఁడు. ఆమెయెప్పుడు నాతని నెఱుంగదు. ఆమె చిత్త రువువలె నిలువఁబడిపోయెను.

“నోరెత్తకుము. ఎత్తితివా నిన్నీకోటక్రిందకుఁ దోసివేయుదును” అని యాతఁ డనియెను.

విమల నిట్లాకస్మికముగ మ్రాన్పడచేసిన యామనుష్యుఁడు పఠాన్లుసైనికుని వేషమును దాల్చియుండెను. ఆతఁడుధరించియున్న యమూల్యములగు దుస్తులనుబట్టి యాతఁడేదియో ముఖ్యాదికారియని సులభముగఁ దెలిసికొనవచ్చును. అతనిపయసు ముస్సదేండకుమించదు. అంత్యత సౌందర్యవంతుఁడు. ఉన్నతమయిన లలాటభాగమున నాతని తలసాగ యందొక వజ్రమలంకరింపఁబడియున్నది. విమల పూర్ణముగ భయవివశయయియుండనిచో తనకెదుట గన్పట్టు పురుషుఁడు రూపసంపదల యందు రాకొమరునకుఁ దీసిపోవువాఁడుకాఁడని యనుకొనియుండును.

ఆతనిశరీరమంతగొప్పదికాదు. వక్షస్థలమును నంతవిశాలమయినది కాదు. ఆతనియందువలెనే యీతనియందును వీరశృంగారలక్షణములు గానవచ్చుచుండెను. కాని, యీతనిశరీరమంతకంటెమృదువైనది. అనర్ఘ్యమయిన యీతనిమొలదట్టియందు పవడపుబొట్టిములతోఁగూర్పబడిన యొలయు, నందొక డెమాస్కసుపట్టణములోఁ జేయఁబడిన కటారియు నుండెను. ఆతనిచేత నొలదీసిన ఖడ్గముమాత్రముండెను. ఇక నే యాయుధమునులేదు.

“ కేకలు వైవకుము. వైచినఁ దత్త్వ ణమ నిన్ను క్రిందకుఁద్రోసి వైచెద ”

విమల స్వభావముగ మనస్థైర్యముకలది. ఆమెకుఁ గలిగిన భయాద్భుతములొక్కనిమిషము మాత్రమేయుండెను. రెండవమాతా తఁడు మాటాడుటతోడనే యీతని యభిప్రాయమునుగ్రహించెను. ఆమె యున్నది సౌధాంతము. ఎదుటనాయుధ హస్తఁడగు సైనికుఁడు. సైనికులు వ్యర్థాలాపము లాడువారుగారు. అతఁడు బెడరించినట్లుతోసి వేయుటకూడ నంతకష్టమయినదికాదు. నిపుణవతియగునామె యివి యన్నియు మనమునఁ దలపోసి “ నీవెవరవు?” అని యడిగెను.

“ నన్ను తెలిసికొన నీకగత్యమేమి? ”

“ నీవీదుర్గమున కేలవచ్చితివి? చోరులగ్నిస్తంభమున కంటఁ గట్టఁబడుదురని నీవెఱుంగవా?”

“ నేను చోరుఁడనుగాను. ”

“ నీవిట కెట్లు వచ్చితివి? ”

“ నీయనుగ్రహవశముననే—నీవు గవాక్షమును దెఱచిపోయి నప్పుడిందుఁ బ్రవేశించితిని. ఇటుకు నీవెనుకనే వచ్చుచుంటిని. ”

విమల హస్తమున శిరసును మొత్తుకొనియెను.

“ నీవెవరవు? ”

“ ఇంకను నన్నుఁ దెలుపుకొనుటకు సందియమెందులకు ? నేను పఠాన్కుడను. ”

“ పఠాన్కుఁ డనినఁ జాలదు. జాతికి పఠాన్కుడవే. కాని, నీవెవరవు? ”

“ నాపేరు అస్మాన్ ఖాన్ ”

“ నేనెప్పు డ్డట్టివానిని వినియుండలేదు ”

“ కలుక్ ఖానుని సేనాధిపతిని ”

విమల కంపించెను. ఎట్లయిన నాతనిచేతులనుండి తప్పించుకొని పోయి వీరేంద్రసింహున కీవార్త నెఱింగింపవలయునను నుద్దేశమామె హృదయమును దహించివేయుచుండెను. కాని, యది యెట్లు సాధ్యమగును? కేవల మసాధ్యము. మార్గమున కడ్డముగనతఁడు నిలువఁబడియుండెను. ఇంక వేఱుగతిలేదు. ఆమె యిట్లుతలంచెను „నేనీతనితో మాటలాడుచుఁగాలక్షేపము సేయుచున్నంతవఱకు నేను నిర్భయముగ నుండవచ్చునుగదా! ఇంతలో నేకావలివాఁడైన నిటుల రాఁగూడదా!” ఆమె మరల మాటలాడఁ పొడంగెను.

“ నీవీదుర్గము నెందులకుఁ బ్రవేశించితివి? ”

“ వీరేంద్రసింహునకు మాపక్షమున నుండుటకైదూతం బంపితిమి. ఆతఁడు సమర్థతగలదేని సైన్యమునెత్తి రావచ్చునని మరల వర్తమాన మంపెను. ”

నీవుచెప్పినది తెలిసినది. ఈదుర్గాధిపతి మీతో స్నేహ మొనర్పక మొగలాయీలతోఁ జేరెననియు నందులకు దుర్గమును బట్టుకొనవచ్చితి మనియు—అయిన నీవొక్కఁడవే కనఁబడుచున్నాడవే?”

“ ప్రస్తుత మొక్కఁడనే ”

“ అందులకనియేకాబోలు నన్నుపోకుండ నభ్యంతరముగలుగఁ జేయుచున్నాడవు?”

పఠానునిచేతినుండి తప్పించుకొనుట కింక నాశలేదని తుదకామె యిట్లుచెప్పెను. పిఠికితనము నారోపించినందులకుఁ గోపముదెచ్చు కొని యతనిధైర్యమును గనఁబఱచుటకు దారియొసఁగునని యామె యోచించెను. అతఁ డిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

“ సుందరీ ! నన్ను భయపెట్టుటకు నీకడ కేగిగంటిచూపులు దక్క వేఱాయుధము లేవీయి లేవు. వానికైనను సంతగాభయ పడను. అయినను నీతో నాకొక్కపని యున్నది ”

విమల యాశ్చర్యమునొంది యాతనిముఖముపై తనదృష్టిని సారించెను.

“ నీవస్త్రముచెఱుగున నున్నతాళమును నాకిమ్ము. నాహస్తములచే నిన్ను ముట్టుకొని నిన్నగౌరవపఱచు తెందులకు?”

విమల మందహాస మొనర్చుచు “ ఇది మిగుల చక్కగ నున్నది. ఇంత కొక్కనిమిషము పూర్వము నన్ను క్రిందకుఁ ద్రోచివేయ యత్నింపలేదా?”,

“ అవసరమువచ్చినప్పుడు ధర్మమనగత్యము. అవసరమయ్యెనేని యిప్పుడు నట్లే యొనర్చెదను ”

అతని కిప్పుడు గవాక్షముమొక్కతాళ మత్యావశ్యకము. ఈ విషయము గ్రహించుటకు వివేకవతియగువిమల కెంతకాలము కావలయును? కాని, యతని నెట్లు తప్పించుకొనవలయునో యామెకుఁ దెలిసినదికాదు. తనంతట తాను దాని నీయనియెడల నాతఁడు బలాత్కారముగఁ గైకొనఁగలడు. విమలగాక మఱెవ్వరైన నట్టిస్థితియందున్నచో తాళమును నిస్సంశయముగ నిచ్చియుందురు. కాని, విమల సామాన్యముగ నిగ్గునా? ఆమె యిట్లు బదులుచెప్పెను.

“ నేనీతాళము నీయనిచో నీవెటుపుచ్చుకొందువు ? ” ఇట్లు చెప్పుచు వస్త్రము నామె హస్తములోనికిఁ దీసికొనియెను. అస్మాన్ తన నేత్రము లావస్త్రముపై నుంచి యిట్లనియెను.

“ నీవీయనియెడల నీమృదుగాత్రస్పర్శభాగ్యము నాకు లభింపఁ గలదు. ”

“ అట్లే చేయుము ” అని చెప్పుచు విమలవస్త్రమును దోటలోనికి విసరివైచెను. అస్మాన్ తన హస్తమును జాపియెగురుచున్న వస్త్రమును బట్టుకొనియెను. అస్మాన్ యొక్క జాగ్రత్తయు మెలకువయు, జూచిపిమల యత్యాశ్చరపడియెను.

అస్మాన్ విమలహస్తములను తన హస్తములతో దృఢముగాఁ బట్టుకొని, వస్త్రముననున్న తాళమును దంతములతో విప్పి దట్టియందు భద్రపఱచెను. విమలముఖము వెలవెలఁ బోయెను. అస్మాన్ ఖా నామె చేతులను వస్త్రముతో నొక్క స్తంభమునకుఁ గట్టివైచెను.

“ ఇట్లుచేయుటలో నీయుద్దేశమేమి ? ” అని విమల యనెను.

“ ఈపని రణమున కవసరము ”

“ ఈసాపకార్యమునకు ఫలితము శీఘ్రకాలములోనే యనుభవింతువుగాక ! ”

విమల నట్లే యుంచి యస్మాన్ వెడలిపోయెను. మరలవచ్చి “ స్త్రీలనోరు నమ్మరాదు ” అని చెప్పుచు నామెనోరును వస్త్రముచేఁ గట్టిగఁ గట్టివైచెను.

అస్మాన్ విమలయొక్క క్రిందిగదిలోనికి దిగెను. తాళమును ద్విప్పి మునుపటివలె గవాక్షమును గోడలోపలకుఁ దొ్రిసివైచెను. మార్గ మేర్పడియెను. అస్మాన్ మెల్లగ నీలవైచెను. పాదరక్షలు లేకుండ నొక్కఁడు వృక్షముమాటునుండి వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించెను. ఇంకొకఁడు వచ్చెను. మఱొకఁడు వచ్చెను. వేఱొకఁడు వచ్చెను.

ఇట్లనేకులు కోటలోఁ బ్రవేశించిరి. తుదివానితో “ఇక రావలదు. సీవును, దక్కినపై నికులును, వెలుపలభాగముననుండుడు. నేనుపైగచేసిన తోడనే కోట నరికట్టుదు.” తాజ్ ఖానునితో నిట్లుచెప్పుము ” అని యస్మాన్ చెప్పెను.

ఆమనుష్యుడు మరలిపోయెను. పైసకులతోఁ గూడ సస్మాన్ ఖాన్ నిశ్శబ్దముగ బురుజుపై కెక్కెను. విమలను బంధించియున్న ప్రదే శమునుండి పోవుచు నిట్లనియెను. “ ఈయువిదచాలవివేకవతి. ఈమెను నమ్మరాదు. రహీమ్! నీవీమెకడ రక్షకుడవుగా నుండువా? ఆమెనోరు విప్పివేయుము. కాని, యామెయెగురుటకుఁగాని యెవరితోనైన మాట లాడుటకుఁగాని, కేకవేయుటకుఁగాని, యత్నించెనేని తక్షణమ నతికి వేయుము. సంశయింపకుమా!”

“ చిత్తమట్లె యొరర్చెదను ”

వఠానులాబురుజునుండి యాబురుజునకుఁ బోవుచు కోటయావలి. ప్రక్కకుఁ బోయిరి.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

కాముకుడు—ఆతని యునతి.

కుశాగ్రబుద్ధియుగు సస్మాన్ వెడలిపోవుట విమలచూచెను. తనబుద్ధిసామర్థ్యముచే నెట్లో బంధమునుండి విడివడవచ్చునను నాశచే ధైర్యముతెచ్చుకొనియెను. ఏమిచేయవలయునో యోచించుచుండెను.

కొంతసేపయినపిమ్మట నాతనితో మాటలాడ నారంభించెను. కావలివాడు కాసిమ్ము! కాలునిదూతగాసిమ్ము! అట్టి సుందరీమణితో మాటలాడకుండ నెవఁడుండఁగలడు? విమల మొదటనేనో లోకాభి రామాయణమునుబ్రసంగింపనారంభించెను. పిదపక్రమక్రమముగానాతని

పేరు, దేశము, ఇల్లు, ఉద్యోగము, కష్టము, సుఖమున గూర్చి వివిధ ప్రశ్నలను బ్రశ్నించెను. ఆతనికిఁగూడ నామెయం దంతయాప్యాయముజనించెను. సమయమునుజూచివిమల తనయమ్ములపొదినుండి వాఁడియైన బాణములఁ దీయ నారంభించెను. ఒక ప్రక్క నమృతముఁ జిలుకు మృదుమధురవాక్యములు. ఇంకొక ప్రక్క గుఱితప్పకుండ విడిచిన పువ్వుటమ్ములు. ఇవి రెండును నాతని హృదయమును గఱగింపనారంభించెను. వాని విధమునంతను జూచి విమల చూతనికి వినాశకాలము దగ్గఱ వడఁచి తెలిసికొని మృదుమధురస్వరమున నిటనియెను.

“ సా హేబుజీ ! నాకుఁ జాల భయ మగుచున్నది. నాయొద్దకు వచ్చి కూర్చుండెదవా ? ”

సా హేబు పరవశుఁ డయ్యెను. విమల సమీపమునకు వచ్చి కూర్చుండెను. ఆమె యితరవిషయములనుగూర్చి మాటలాడెను. విమల తన యశాపథము పనిచేయుచున్నదని గ్రహించెను. ఆతఁడామె సమీపమునకు వచ్చినదిమొదల మెను తదేకదృష్టితోఁ జూచుచుండెను.

“ మీకు స్వేదము విస్తారము పట్టినట్లున్నది. నాహస్తముల నొక్కమాటు విప్పితిరేని మీకొక్కింత వినరెదను. పిదప మరల నన్ను కట్టివేయనచ్చును. ” అని విమల యనియెను.

ఆతని లలాటమున నొక్క స్వేదబిందువయిన లేదు. కాని, విమల నిస్సంశయముగ దానిని జూచియుండెను. లేనిచో నామె యెందులకని యుండును ? ఇంతేకాదు, ఆమె యాహస్తముతో వినరుట ? ఆహా ! ఆమృదుహస్తము ! అట్టిభాగ్యమెవ్వరికి లభించును ? ఇట్లాలోచించుకొని రహీమ్ వెంటనే యామెకట్లు విప్పెను.

విమల తన వస్త్రముతో నాతనికిఁ గొంచెము వినరెను. పిదప నేమియు నభ్యంతరము లేకుండ తన శరీరమును గప్పుకొనియెను. రక్షకుఁ డామెను మరల బంధింపలేక పోయెనుఁ దీనికొక కారణమున్నది.

విమలను కట్టుటకు తాడు కావలెనుగదా ! ఆవస్త్రమును తాడుగా నుపయోగించుటకంటెనా మౌళశరముననుంచుటయే మేలుగా నున్నది. అది యామె కెంతో సౌందర్యము నొసగుచున్నది. ఆమె రూప సంపదలు వఱింత ప్రకాశించుచుండెను. ఏరూపసంపదల నుదయమున దర్పణమునఁ జూచుకొని విమల మందహాస మొనర్చెనో యవియిప్పుడీ రక్షకుని మూఁగవానివలెఁ జేసివె చెను.

“ సాహేబుజీ ! నిన్ను నీభార్య ప్రేమింపదా ? ”

“ నీకట్టియాలోచన మేల కలుగవలయును ? ”

“ ప్రేమించుకొడల నిట్టివసంత ర్తునమయమున నిట్టిభర్తను విడిచి యామె యెట్లు సహించియుండఁగలదు ? ”

గాఢమయిన నిట్టూర్పు దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము.

విమల యమ్ములపొదనుండి యమ్ములునిరంతరాయముగ వెడలు చున్నవి.

“ చెప్పుటకు నాకుసిగ్గుగుచున్నది. కాని, నీవేనాభర్తవై నచోనన్ను విడిచి రణమున కేగ సహింపఁగలుగుదునా ? ”

కావలివాఁడు మరల నిట్టూర్పు విడిచెను. విమల యిట్లు చెప్పు చుండెను.

“ నీవు నాభర్తవైతివా ? ” ఆమెకూడ నొక్కింత నిట్టూర్పు విడిచెను.

మోహపూరితాపాంగవీక్షణముల సారించెను. రక్షకుఁడు పర వశత్వమును బొందెను.

కృమకృమముగ నాతఁడు సమీపమునకు జరుగుచుండెను. విమలయు నట్లే చేయుచుండెను. వారిశరీరము లొండొంటిఁ దాకినవి. కావలివాని కుద్రోకము గలిగెను. విమల తన మృదుహస్తము నాతనిపై వైచెను, అతఁడు పరవశుఁ డయ్యెను.

“ అడుగ సిగ్గుచున్నది. నీవు జయమును గాంచినచో నేను జై ప్రియుందునా ? ”

“ ఎంతమాట! నిన్నెప్పుడైన మఱచిపోవుదునా ? ”

“ నాహృదయము నీకెఱింగింపనా ? ”

“ ఇంతకన్న నేమి కలదు. అవశ్యము. చెప్పము, ”

“ చెప్పను. నేజెప్పను. విని నీవెట్లు యోచింతువో ? ”

“ చెప్పవా? చెప్పవా? నిన్ను బ్రతిమాలు కొనియెద. నన్ను నీదాసానుదాసునిగ గ్రహింపుము. చెప్పము. ”

“ నీతో లేచిపోవుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నదానను. దుర్మార్గుఁ డగు నాభర్తకుఁ గళంకముఁ దెచ్చిపెట్టెదను. ”

మరల కీగంటిచూపుల మోహ ముదయింపఁ జేసెను. రక్ష కుఁడు సంతోషముతో నుప్పొంగుచు గంతులు వేయుచుండెను.

“ నీవట్లు చేయుదునా ? ”

“ ఓగజపతి విద్యాదిగ్గజ! రమ్మ ! నీవంటివివేకు లింకను గొంద టీప్రపంచమున నున్నవారు. చూడుము. ”

“ నీవు తీసికొనిపోయినచో రాకేమి ? నిశ్చయముగ వచ్చెదను. అది నాకెంతో యానందదాయకము ”

“ నేనెప్పుడును నీసేవకుఁడనే. తీసికొనిపోవనా ? ”

“ అపారమైననీప్రేమకు బదులు నేనేమి చేయఁగలను. ఈస్వల్ప మును గ్రహింతువుగాక ! ”

ఇట్లు చెప్పుచు విమల తన మెఠలోనున్న బంగారపు గొలుసును నాతని కంఠమున వైచెను. ఆతని యానందమునకు మేర లేదు. స్వర్గ సుఖ మనుభవించుచుండెను.

ఒకరి కంఠమందలిహారము నొకరికంఠమున వేయుటయే పరిణయమని మాశాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి ? ”

సాహేబు పండ్లు పెక్కిగన్నట్టునట్లు నవ్వుచు నిట్లనియెను.

“హా! హ్లా! హ్లా! అయిన మనము పరిణయమైతి మనుట నిశ్చయమా?”

“నిశ్చయ మగును” అని చెప్పచు విమల యేవో యోచించుచుండెను.

“ఏమి యాలోచించుచున్నావు?”

“ఏమియును లేదు. నాకింకను సుఖము గలుగునను నాశలేదు. మీనాండుర్దమమును వశపఱచుకొనలే రని నాకుఁ దోచుచున్నది.”

“ఎపుడును నట్టిసందేహ మొందకుము. దుర్గమోపాటికే మనదైయుండును.”

“లేదు. లేదు. ఈవిషయమున నొకరహస్యమున్నది”

“అది యేమి?”

“నీకుఁగోటను బట్టుకొన సామర్థ్యము గలదేని యది నీకువెల్లడి చేయదును. ”

రక్షకుఁ డది విస సిద్ధముగ నోరుతెఱచుకొని యుండెను. విమల చెప్పట కనిష్టముతో నున్నట్లు నటించెను.

“ఏమి? ఏమి?” అని తొందరతోఁ నాతఁ డడిగెను.

“నీకుఁడెలియదుగాని జగత్సింహాదు పదివేలసైన్యములతో నీ దుర్గమునకు సమీపమున నున్నవాఁడు. మీరిటుకు రహస్యముగ వచ్చెద రని విని యంతకుముందే యాతఁ డాకస్మికముగ వచ్చినాఁడు. ఆతఁడీప్సా జేమియు మాటలాడఁడు. కాని, మీరు జయమునొంది నిర్భయముగ విశ్రాంతివహించియున్నపు డాతఁడు వచ్చి మీమ్ములను జుట్టు ముట్టును”

సాహేబు నిర్భాంతపడి మానము వహించి యుండెను.

“అదియెట్లు?” అని యాతఁ డాశ్చర్యమున నడిగెను.

“ఈసమాచారము నీకోటయందందఱకును దెలియును. నేను కూడవింటిని.”

సాహా బాసందపరవకుండయ్యెను.

“ప్రియా’ నేడు నన్ను ధన్యుని జేసితివి. నేను పోయి సేనాధి పతి కీవార్త యెఱింగించి వచ్చెద. ఇట్టిసమాచారము నెఱింగించినరదు లకు బహుమాన మందెదను. నీవిటనే యుండుము. శీఘ్రముగ వచ్చె దను”

విమల విశ్వాసమునుగూర్చి యాతని కిసుమంతయైన సంశయము లేదు.

“ నీవు మర్నల వచ్చెదవా?”

“ తప్పకుండ, ఇప్పుడేవచ్చెదను”

“ నన్ను మఱవకుము”

“ మఱవను. ఎప్పుడును మఱవను”

“ రాకపోయిన నాతోడే ”

“ నీకంతభయమేల? తప్పకవచ్చెదను ”

అతడుదృష్టిపథమునుండి దాటిపోవుటతోడనే విమల మెల్లగ జాతెను.

అస్మాకచెప్పిన మాట నిజమయినది. విమలనేత్రములలో విష మున్నది. ఆమె కన్నులలో నిసుకపోయును.

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

గదినుండి.—గదికి.

విమల బంధమునుండి విడివడియెను. స్వేచ్ఛ నొందెను. ఇప్పుడు ప్రధమకర్తవ్య మేది? పీఠేంద్రసింహున కీవార్త యెఱింగించుట కదా! ఆయుద్ధేశముతోడనే యామె యూపిరియైన విడువకుండ నాతనిశయనా గారమువంకకుఁ బోవుచుండెను.

ఆమె యింకను సగము దూరమైనను నడువ లేదు. రణసూచక మగు, 'అల్లాహా!' అనుధ్వని వినవచ్చెను. "పఠానులజయసూచక ధ్వనియాయిది?" అనియామెయొక వెట్టికేకవై చెను. పెద్దకోలాహలము వినవచ్చెను. కోటలోని వారందఱు మేల్కొనిరని యామె యను కొనెను.

పఠానులు వీరేంద్రుని శయనాగారమునకుఁ బోయిరి. తలుపును బద్దలుకొట్టి లోనఁ బ్రవేశించిరి. ఇదియంతయు నామె చూచు చుండెను. అట నేదియో గందరగోళముగ నున్నది.

ఆమె తొంగిచూచెను వీరేంద్రుఁ డగపడియెను. నడుము గట్టిగఁ గట్టఁబడియుండెను. వెట్టివానివలె నాతఁడు ఖడ్గమిటునటు త్రిప్పుచుండెను. శరీరమునుండి రక్తము వరదలగుచున్నది. అంతలో నతని ప్రాయ త్నములన్నియు వ్యర్థమైనవి. బలిష్ఠుఁ డగునొకపఠానుని కత్తిదెబ్బతగులు టచే, నాతని చేతినున్న ఖడ్గముక్రింద పడిపోయెను. ఆతనినిపఠానులుకైదిగాఁ బట్టుకొనిరి. ఇవియన్నియు విమలచూచెను. అద్భైరవ పడియెను. అట నుండి బయలుదేరెను. తిలోత్తమను రక్షించుట కింకను నవకాశము కలదని యటువైపు బరుగెత్తెను. త్రోవయందును సందు సందుల మూలమూలల నెక్కడఁ జూచిన బఠానులే. తిలోత్తమకడ కేగుట సులభసాధ్యము కాదు. దుర్గము శత్రువులస్వాధీన మయ్యెననుట కించు కేని సందియము లేదు

విమల, తాను తిలోత్తమగది వైపున కేగిన పఠానులచేఁజిక్కుదు ననితలంచెను. వెంటనే వెనుకకు మరలెను. చాల వ్యాకులపడియెను. ఈమహాపత్నమయమున నీసమాచారములను దెల్పిజగత్పింగును, తిలోత్త మను, గాపాడుట యెట్లని మనస్సున యోచించు చుండెను. ఇంతలో నింకొకగదిని కొల్లకొట్టిసైనికు లామార్గమున - వచ్చుచుండిరి. వారిని జూచి విమల మిక్కిలి భయపడియెను. అతిత్వరితముగఁ బోయి యొక

గదియందొక పెట్టెచాటున దాగి కొనియెను. పఠాను లాగదిలోనికివచ్చి దోచుకొనుచుండిరి. వారు పెట్టెవెనుకఁ జూచిరేని తప్పక వానికి కనఁ బడును. వారి పాలబడకుండ తప్పించుకొనుభాగ్యముతనకు లేదని విమల చింతించెను. ధైర్యమును వహించి యామె కొంచెముసే పట నుండెను. మెల్లగా పెట్టెయంచునుండి వారిచేష్టలఁ జూచుచుండెను. విమల నిరు పమానదైర్యసంపదగలది. ఆపదకొలఁదిని నామెధైర్య మతిశయించు చుండెను. పఠానులు వారిపనిమీఁద నుండుటఁజూచి యామె యటనుండి బయలువెడలి మెల్లగ నడుగులిడుచు తప్పించుకొనిపోవఁ బ్రయత్నపడి యెను. కొల్లగొట్టు కొనుటయం దత్యాసక్తితో నున్నపఠాను లీమెను జూడ లేదు. ఆమె తలుపును దాటి పోనుమ్యక్తురాలగుచుండ నొక సిపాయి వెనుకనుండి వచ్చి యామె చేయి పట్టుకొనియెను. ఆమె వెను కకుఁ దిరిగి చూచెను. అతఁడు రహీమ్ సాహేబు.

“ఇప్పుడు పరుగెత్తుము. ఎక్కడకుఁ బోయెదవు.”

విమల రహీమ్ చేతిలో మరలఁ బడియెను. తెల్లపోయెను. కాని యావెలవెలిపా తొక్కనిమిషమే. ఆమె నిరుపమాన సూక్ష్మబుద్ధి బల మున మరల నామెమొగ మంతలో వికాసమును బొందెను. డిల్లనభరి తమై యథాస్థితికి వచ్చెను. ఇట్లుతలంచెను. ఈతని మూలముననే నాప్రాణములను గాపాడు కొనియెదఁగాక ! ఆతనితో నిట్లు చెప్పెను. “హామ్! చెప్పెదనాతోరమ్ము!” ఇట్లు చెప్పుచు నాతని హస్తమును బట్టుకొని యవ్వల కీడ్చుకొనిపోయెను. అతఁడు ఏమియు ననక యామె తోఁగూడఁ బోవుచుండెను.

“మంచివాడవు. వారందఱు నుండగ నట్లుచేసెదవా? నన్ను విడిచి నీవెక్కడకుఁ బోయితివి. నేను నీకొఱకు వెనుకని ప్రదేశమెక్క డను లేదు.”

ఆమెకీగంటిచూపులు మరలఁ బ్రసరించెను. గొప్పబుద్ధి మఁతుఁ డగు నానాహేబు కోపాగ్నిచల్లారెను.

“ జగత్స్పింహుని సమాచారముల నెఱింగింప నేనానిపతికొఱకు వెదకుచుంటిని. ఆతనికనుఁగొనలేకపోయితిని. మరల బురుజ్జుపైకి నచ్చితిని. కాని, నీవక్కడలేవు. అప్పటినుండియు నిన్ను ప్రితి స్థలమునను వెదకుచుంటిని”

“ఎప్పటికిని రాకపోవుటచే నీవు నన్ను మఱచిపోయితి పని తలంచితిని. అందుచే నిన్ను వెదకుచు బయలు పడలితిని. దాని కేది గాని యింకనాలస్యముచేసిన లాభమేమి? మీవాంఁకఁగోరుటను బట్టి కొన్నారు. మనము పలాయనవఃగుట కిదియే సమయము.”

“ఈరాత్రికాదు. రేపుదయమున నేనానినాయకుతో జెప్ప కుండనేవచ్చుటెట్లు? రేపుదయమున నాతనియొద్ద నెలవుకొని వచ్చెదను”

మనమప్పుడే పోవచ్చును. కాని, విత్తము నాచుటకారములు మొదలయినవి జాగ్రత్తచేయవలయు—లేనిచో నిరర్థమైనవి లపహరించుకొనిపోయెదరు.”

“అయిన సరియే.”

విమల, రహీమునుగూడఁ దీసికొనిపోవుటకుఁ గారకు మితరసిపాయించేతినుండి తప్పించుకొనుటకే కాని వేఱుకాదు. సూక్ష్మబుద్ధియగు నామె భావిజ్ఞానమునకు దృష్టాంతముగ నట్టిస్థితియే సంభవించెను. వారిరువురు నెంతో దూరము పోలేదు. అంతలో పకానుల చెండవగుంపు వారి కెదురు పడియెను. వారు విమలను జూచి “ఇదిగోజారిణి !

“ సహచరులారా ! ఇటు రాబోకుఁడు. మీవ్యాపారములఁ జూచుకొనుఁడు” అని రహీమ్ చెప్పెను.

సైనికులు సంగతిని గ్రహించి చారిని వదలివేసిరి. అందొకఁ డిట్లునిమిషము. “రహీమ్! నేనాధిపతి నీనోటనుండి యీకబళము నూడఁబెఱుకుకొనకపోయిన నీవదృష్టవంతుడవే”

రహీమును విమలయు వెడలిపోయిరి. విమల యాతనిని క్రింద నున్న నాశయనాగారమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

“ఇది నాశయనాగారము. ఇందున్న వస్తువులలో, నీకుఁగావలసినవి పుచ్చుకొనుము. వీనిపైనున్నదికూడ నాపడకటిల్లే. నేను పోయి నా యలంకారములు వస్త్రములు మొదలగునవి తీసికొనివచ్చెదను” అని చెప్పుచు నామె తాళముచెవులగుత్తి నాతనియొద్దఁ బడవై చెను.

అనేకవస్తువులతో నిండియున్నయాగదిని రహీమ్ చూచెను. పెట్టెలకు తాళములు లేకుండఁజేయుటకై త్వరపడుచుండెను. విమల యొక్కనవ్వుకముషాయమున నాతనికి రవ్వంతయైన సందేహము లేదు. ఆమె యీవలకు వచ్చి గొల్లెమును దగిల్చి యాగదికి తాళ మును వైచెను. రహీ మాగదియందిప్పుడు కైదీగనున్నాడు.

విమల సౌధముమీఁదకుఁ బఱుగై తైను. తిలోత్తవయొక్కయు గానెయొక్కయు భవనములు దుర్గమునందు లోపలిభాగమున నుండెను. ఇందుచేపకానుసైనికు లింకను సంతదూరముపోలేదు. ఇంతే కాదు ఈమూర్ఖులు, అల్లరి, ఆపద నాయువతీయువకులెఱుఁగుదురో లేదోనందెనుమే. విమలయట కేగెను. కానితత్త ణము లోపలకుఁబోలేదు. నూతనదంపతులవిలాసచేష్టలఁ జూడవలయు ననువినోదమామె కధిక మయ్యెను. తలుపు రంధ్రమునుండి చూచుచుండెను. ప్రకృతిస్వభావము నెవ్వరు దాటఁగలరు? భయంకరమైనయాపదసమయమునఁ గూడవిమల వినోదమునకు లోనయ్యెను. ఆమె కొంచె మాశ్చర్యపడియెను. ఏమి చూచినదో?

తిలోత్తమ శయ్యపై గూర్చుండియుండెను. జగత్సింగు నిలువఁ బడియుండెను. సౌందర్యరాశి యగునాయువతీరత్నముయొక్క మృదు కరముల నాతఁడు పట్టుకొనియుండెను. వఱియు నాతఁడు నేత్రములను దుడుచుకొనుచుండెను. విమల యిట్లు మోచించుకొనియెను.

“అశ్రువుల విడుచుచున్నారు. ఇది వీరొండొరులుసెలవు తీసి కొనుసమయము కాబోలును! ఏమయినను నీయిరువురును సంభవింప నున్న మహాపదనుగూర్చి యేమియు నెఱుంగిరుకదా! ఆహా! ఈప్రపంచ మున మోహముమాత్రమే మహద్భృతప్రభావముకలది. ఓమోహమా! శ్రవణేంద్రియశక్తి నశింపకయున్నను, ఈదంపతుల నీకోలాహలము వినబడకుండునట్లు మహాబధిరులను జేసివేసితివికదా!”

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

—(0)—

యుద్ధము.

విమల లోనఁ బ్రవేశించెను. సంభవింపనున్న మహాపదను జగత్సింహునకు విన్నవించెను. మొదట నాతఁ డామాట విశ్వసించలేదు. ఇంతలో పఠానులకోలాహలము విననయ్యెను.

ఆతనిసందియములు పోయినవి.

“రాజోత్తమా ! శీమ్రముగఁ దాటిపోవుట కెడెని యుపాయ మునుజూపుము. లేనిచో మనమిట నశించిపోయెదము.

ఒక్కనిమిషమువఱికాతఁ డాలోచించుచుండెను.

“వీరేంద్రసింహుఁ డేమిచేయుచున్నాఁడు?”

“శత్రువు లాతనిని బట్టుకొనిరి”

తిలోత్తమ యొక్క కేకవైచి శయ్యపై మూర్ఛవోయెను. జగత్సింహుడు తెల్లవోయి “రక్షింపుడు. రక్షింపుడు. తిలోత్తమను రక్షింపుడు” అనియెను.

విమల తత్తణము పన్నీరుబుడ్డిని దెచ్చి యామెనోటి మీదను, లలాటమునను మెడపైని చల్లనారంభించెను, వినరుచుండెను. కలకలము క్రమముగ సమీపించుచుండెను.

“అదిగో! వారువచ్చుచున్నారు. మనలను రక్షించుకొనుట యెట్లు?” అని విమల యటచెను. జగత్సింగు నేత్రముల సగ్నిగురియ నిట్లనియె.

“ఓభగవానుడా! నీయూజ్జ యిట్లున్నదా? ఇట్టియావత్సమయమున నీస్త్రీలనడుమ నేనిట్లు కప్పువడియుండవలసినదేనా?”

“ఇపుడిట చేయవలసినపని యేదియో చూడుము. నేనేమియు మేలు చేయ లేక పోయినను దుదకు దిలోత్తమప్రక్కనుబడి చచ్చిపోయెదను” అనివిమల కఠినముగ సదుత్తర మిచ్చెను.

రాజమనసున కది ములుకువలె నాఁటను. ఇట్లనెను.

“ఇట్టిదురవస్థయం దీమెను విడిచి నెన్నెట్లు పోగలను. ఆమె కొఱకు నేనుకూడ నిట ప్రాణముల విడిచెదను”

ఆనిమిషమున కానిమిషము భయంకరధ్వనులును నాయుధధ్వనులును సమీపములగుచు వినవచ్చుచుండెను.

“తిలోత్తమా! తిలోత్తమా! ఇట్టసమయమున నీవేలమూర్ఛ పోయితివి? నిన్ను నేన్నెట్లు రక్షింపగలను?” అని విమల యనియెను. తిలోత్తమ నేత్రములను విప్పెను.

“తిలోత్తమ మరలఁ బ్రతికినది. రాజకుమారా! రాజకుమారా! ఆమెను రక్షించుటకింకను సవకాశమున్నది.”

“భూచరభేదరులెవ్వరునుగూడ మనల నిక రక్షింపజాలరు. మన మీగదినివిడిచితిమా నిన్ను కోటయావలకుఁ దీసికొనిపోగలను. కాని అయ్యో! తిలోత్తమ యసహాయురాలగును. విమలా! చూడుము! అదిగో వారు సోపానములనెక్కుచున్నారు. ముందు నాప్రాణము నిటనర్పించెదను. కాని, ప్రాణములు పోగొట్టుకొనియైననుమిమ్మురక్షింప లేకపోయితినికదామని చింతించుచున్నాడను.”

ఒక్కనిమిషములో విమల తిలోత్తమ నెత్తుకొని యట్లనియెను.

“అయ్యా! తిలోత్తమను నేనెత్తుకొని వచ్చెదను.”

తక్షణమే యిరువురును దలుపునొద్దకు వచ్చిరి. అవైపునలుగురు పఠానులు పరుగెత్తుచుండిరి.

“విమలా! కాలము మించిపోయినది. నావెనుకకు రమ్ము” అనిరాజపుత్తుఁ డనియెను.

పఠానులు వారిని జూచిరి. ‘అల్లాహ్, యనికేకవైచి దమ్యములవలె వారిపై దుమికిరి. వారినడుమునకుఁ జాట్టఁబడియున్న యాయుధములధ్వనికూడ నధిక మయ్యెను. జగత్సింహుడు తనఖడ్గమునం దొకని వక్షమున గట్టిగ నాటెను. దానితో వారికేకలన్నియు నణగినవి. ఆపఠానుడు భయంకరముగ నార్చి మరణించెను. రాజపుత్తుఁడాయుధమును దీసికొనకముందే, ఇంకొకపఠానుఁ నొకబల్లెము నాతనిమెడపై విసరెను. కాని, యదితనమెడపైఁబడక పూర్వమేమెఱుఁపునలెనతివేగముగ నెడమచేతితో దానిని బట్టుకొని, యాకుంతముతోడనే జగత్సింహుఁ డాశత్తువు నొక్కపోటునఁ గడతేర్చెను. ఒక్కనిమిషములో తక్కిన యిరువురుపఠాను లొక్కమాటుగఁదమయాముధముల నాతనిపై విసరిరి. పాపమాతని కూపిరివిడుచుటకైన నవకాశము లేదు. అదొకనిముం జేతిని నఱకిపైచెను. కాని, రెండవవానిదెబ్బనుదప్పించుకొనలేకపోయెను. ఆదెబ్బశిరస్సుపైఁ దగులకుండ, నాతనిభుజముపై గాఢముగఁ దగిలెను. జగ

త్సింగు గాయమునొంది వేటకానిచే దెబ్బతినిన పెద్దపులివలె రెట్టించిన యాగ్రహముగలవాడై మరలగొట్టఁ బ్రయత్నించుపఠాను నిరూయుధమును కెండుచేతులగట్టిగఁ బట్టుకొని యొక వేలితో నాతని శిరస్సును ఖండించెను. ఇంతలో జేయి బోగొట్టుకొనిన పఠానుడు నడుమున నున్న చిన్న కటారిని రాజపుత్రిని శరీరముపై వైచెను. అది యాతని చేతిలో గాఢముగ గుచ్చుకొనియెను. రాజపుత్రిఁడు దానినొక సూది గుచ్చుకొన్నట్లైచి, పాదముతో నొక్కతన్నదన్ని యాతనిని దూరముగఁ బడవైచెను. ఆ పఠానుని శిరమును ఖండింప యత్నించుచుండ పఠానుల సేనా ప్రవాహము “అల్లా! !” యని భయంకరధ్వనులు చేయుచు నా భవనములోనికి రానారంభించెను. ఇక వీరితో రణమొనర్చుట ప్రాణమర్పించుటకుఁ గాని వేఱులాభము లేదని యనుకొనియెను.

ఆతని శరీరమునుండిరక్తము ప్రవహించుచుండెను. దేహమురక్త విహీన మగుటచే నాతడు దుర్బలుడయ్యెను.

తిలోత్తమ యొకను మూర్ఖునొందియే యుండెను, విమలయేడ్చుచు నామెను తనపై బరుండఁజేసెను. రాజకుమారుని నెత్తురుపడి విమలవస్త్రములు రక్తమయమైపోయెను.

అప్పటిప్పుడే గదియంతయు పఠానులచే నిండిపోయెను. రాజపుత్రిఁ డాతనికి త్రికి జేరగిలఁబడి యొక్కనిమిషము శ్రమతీర్చుకొనుచుండెను. ఒక్కస్సనికుఁ డిట్లనియెను.

“బానిసవాడా! విధేయుడవు కమ్ము. నీ ప్రాణములను పుచ్చుకొనిము.”

ఈవాక్యమారిపోవనున్నయగ్నికిఁ గొత్తపుల్లవై చినట్లయ్యెను. జగత్సింగు ముందునకు దుమికి యాతని తలను నటికి పాదములకడఁ బడవైచెను. పిదప నాయుధమును ద్రిప్పుచు “యవనులారా! రాజపుత్రిఁ డెట్లు చచ్చిపోవునో చూడుడు” అనియెను.

ఆతనియూయుధము మెఱపువలె నృత్యము సేయుచుండెను. క్రమ యుద్ధమువలనఁ బ్రయోజనము లేదనియు, సాధ్యమగునంతవఱకుశత్రువుల వధియించి చచ్చిపోవలయు ననియు నాతఁడు నిశ్చయము చేసికొని యెను. సాంద్రముగనున్న సేనాసమూహముబో నుటికి ఖడ్గమునురెండు చేతులఁబట్టుకొని తన్నురక్షించుకొనుట కించుకంతైనఁ బ్రయత్నము సేయక శత్రువుల నుఱుమాడుచుండెను. ఒకటి—రెండు—మూడు—ఒక్కొక్కదెబ్బ కొక్కొక్కని కవయవఖండనమో, బలమయినగాయమో, యగుచుండెను. గాయములు రక్తధారలనాతనిపైఁ గురియుచుండెను.

రాజపుత్తునిహస్తములు పట్టువదలెను. తుతిరుగుచుండెను. నేతముల దృష్టితక్కువయ్యెను. కర్ణముల కస్పష్టస్వనియొకటి మాత్రము వినఁబడియెను,

“చంపకుఁడు! ఎవ్వరును జంపకుఁడు! రాజపుత్త్రశాస్త్రాలమును జీవముతోఁ బంజరమున నుంపుఁడు”

రాజపుత్తుని కింక నేమియు వినఁబడలేదు. ఈవాక్యము లస్మాక్ ఖాన్ పలికెను.

రాజపుత్తునిచేతులు పట్టువదలి వేలఁబడియెను. ఆతనిఖడ్గము గణగణమని ధ్వనితో క్రిందఁ బడిపోయెను. ఒకపఠానుని శవముపై నాతఁడు స్మృతితప్పి పడెను.

ఇరువదిమందిపఠాను లారాజచంద్రునితలసాగయందున్న రత్నము నపహరింపవలయు నని యాతనిపై దుమికిరి. అస్మాన్ ఖా నిట్లు చెప్పెను.

“మీప్రాణములపై నాశయున్నచోరాజపుత్తుని నంటకుఁడు.”

అందఱును వెనుకకు తగ్గిరి. అస్మానును, నింకొకపైనికుఁడును, జగత్సింహు నెత్తికొనివచ్చి పఱుపుపైశయనింపఁజేసిరి. ఒకనిమిషమునకు బూర్వమే యాతఁడు తనవివాహసంతరమునఁ దిలొత్తమఱో విలాసముగ

నేశయ్యపైఁ గూర్చుండి నిర్భరానందమును బొంద నభిలషించెనో, యా శయ్యయే యిప్పు డాతని కంపశయ్యయైనది. ఔరా ! కాలమహిమ !

పిదప నస్మాన్ ఖా నిట్లడిగెను—

“ ఆశ్రీ లెక్కడ నున్నారు ? ”

విమలాశిలోత్తమల నస్మాన్ ఖాన్ చూడ లేదు. రెండవమాటు పఠాను లామందిరమునఁ జొరఁబడినప్పుడు విమల రానున్న యాపదను గ్రహించెను. వేఱుగతి లేమి శయ్యకిందఁ దిలోత్తమనుదాచి, తానును దాగికొనియెను. అస్మానిట్లనియెను.

“ ఆశ్రీ లెక్కడ నున్నారు? కోటయంతయుఁ బరిశోధింపుఁడు. కూడనున్న శ్రీ యసాధ్యురాలు, చాల తెలివిగలది. ఆమె తప్పించు కొనిపోయిన నాకు నెమ్మది కలుగదు. జాగ్రత్తగనుండుఁడు. వీరేంద్రుని తనయమెడల నమర్యాదగఁ బ్రవర్తింపకుఁడు.”

కొందఱుసైనికులు కోటలోపల నితరప్రదేశముల వెదుకఁ బోయిరి. ఒకరిద్దఱాగదినలువంకలఁ బరికించుచుండిరి. అన్నిమూలల వెదుకిరి. అగపడలేదు. ఒకఁడు దీపముతో మంచముకిందఁ జూచెను. వాఁడొక్క కేకవైచుచు నిట్లుచెప్పెను.

“ అయ్యా ! ఇక్కడ నున్నారు.”

“ వారేనా ? ” యని యస్మానాతురతతో నడిగెను.

“ వారే. వారే. ఇక్కడ నున్నారు.”

అస్మాన్ ముఖము వికసించెను.

“ ఈవలకు రండు భయము లేదు ”

విమల ముందుగ నివ్వలకు వచ్చెను. పిదప తిలోత్తమను దీసి కొనివచ్చి కూర్చుండఁ బెట్టెను, తిలోత్తమకు మరల జీవము వచ్చినది. కూర్చుండి యుండెను.

“మనమిప్పు డెక్కడ నున్నాము ,’ అని మెల్లగా విమల నడిగెను.

“ భయము లేదు. మేల్ముసుగు సరిగ వైచికోనుము ” అని విమలరహస్యముగఁ జెప్పెను.

అయువిడలను, గని పెట్టినయాపై నికుఁ డస్మానుతో “ఈశ్రీలను నేనుచూచితిని. ఏలికచిత్తము” అనియెను.

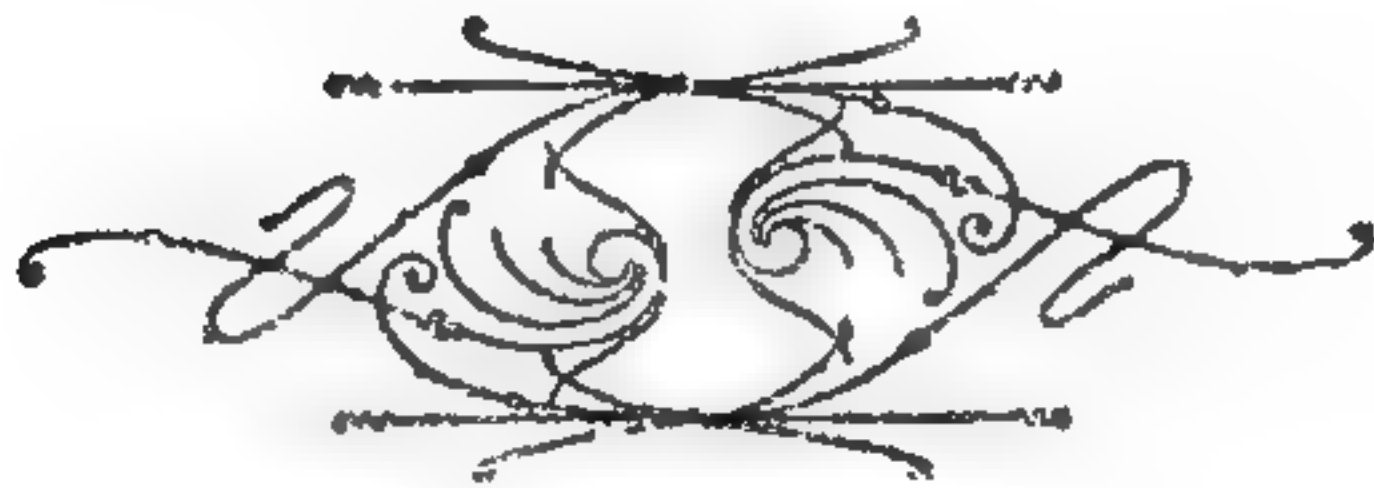
“ నీవు బహుమతి యడుగుచున్నాడవా ? నీపేరెవరు ?”

“ నాపేరు కరీమ్. కాని నాపే రెవ్వరు నెఱుంగరు. నేను పూర్వము మొగలాయీపైనికులలో నుండెడివాడను. అందుచే నన్ను మొగ లువ్యోగస్థుఁ డనియెదరు”

విమల కంఠము నొందెను. అభిరామస్వామిగ్రహచారగణితము జ్ఞప్తికి వచ్చెను.

“ మంచిది. నేను జ్ఞప్తియించుకొనెదనులే.” యని యస్మాన్ చెప్పెను.

మొదటిభాగము సంపూర్ణము.

దుర్గేశనందని

రెండవభాగము.

మొగటి ప్రకరణము.

అ యే నా.

జగత్సింగు నేత్రములు విప్పెను. మహాహరమైన మందిరమున శయ్యపై నుంటినని యాతఁడు తెలిసికొనెను. ఆప్రదేశము నదివఱ కెన్నఁడు చూచియుండునట్లు స్ఫురింపలేదు. ఆగది విశాలమైనది. అనర్ఘ్యపదార్థాలంకృతము. చలువరాళ్ళతోఁ జేయబడిన చిట్టపై మృదువగు తివాచీ పలుపఁబడి యుండెను, దానిపై వరుసగఁ బన్నీరుబుడ్లు వెండి, బంగారము, దంతముతో నిర్మింపబడిన వివిధవస్తువులు పెట్టి యుండిరి. తలుపులకు ముందువైపున చలువనొసంగుటకై పచ్చనితడకలు వ్రేలాడవేయఁబడి యుండెను. సూర్యకిరణప్రసారము గదియందుఁజొర కుండనుండినప్పటినుండియు వానినిదడిపిమెత్తనగునట్లు చేయుచుండిరి. ఆ ప్రదేశము నానావిధపరిమళభరితమై యుండెను.

అందఱు నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. రాజపుత్త్రుని కొక పరిచారిక మెల్లగ పరిమళోదకములు చిలకరించిన వీవనతో వినరుచుండెను. ఇంకొకర్తుక కొంచెము దూరమునఁజిత్తరువువలె నిలుచుండియుండెను. రాజపుత్త్రుఁడు పండుకొనియున్న దంతపుమంచముపై నాతని ప్రక్క నొకయువిద కూర్చుండియుండెను. ఆమె యాతని గాయములకు మందు పూయుచున్నది. క్రిందతివాచిపై శ్రేష్ఠములగు దుస్తులను ధరించి యుండిన పఠానుఁడొకఁడు తాంబూలమును నమలుచు పర్షియన్ పుస్తక

మును జనువుకొనుచుండెను. కాని, పైకి చదువుట లేదు. ఎవరును మాటలాడుట లేదు. ధ్వనిచేయుట లేదు.

జగత్సింహుడు చుట్టును జూచెను. ఒత్తిగిలఁ బోయెను. శరీర మంతట కఠినమైన గాయములు పడియుండుటచే నొప్పియె త్తికదలలేక పోయెను.

“ నెమ్మదిగనుండుఁడు కదలకుఁడు.” అని ప్రక్కను నూర్చుండి యుండిన స్త్రీ మృదుమధురకంఠనినాదముతోఁ బలికెను.

“ నేనెక్కడ నున్నాఁడను ?” అని యాతఁ డతిసీరసస్థితితో నడిగెను.

“ అయ్యా ! మాటలాడకుఁడు. మీరర్హ ప్రదేశముననేయున్నా రు. విచారపడకుఁడు మాటలాడకుఁడు ”

“ ఇప్పుడు కాలమెంత యయినది ?”

“ మధ్యాహ్న మయినది. మీరు మాటలాడ రాదు. మాట లాడినవ్యాధి కుదురదు. మేమిప్రదేశమును విడిచి పోవలసినవార మగుదుము.”

“ ఇతనొక్కమాటమాత్రమే. నీ వెవరవు ?” అని ప్రయత్న పూర్వకముగ నడిగెను.

“ నాపే రయేషా ”

రాజు మెల్లగ నయేషాముఖ లక్షణములను జింతన చేయు చుండెను. ఆమె నాతఁ డిదివఱకెప్పుడైనఁ జూచియుండెనా ? లేదు.

అయేషా యువతీశిరోమణి. ఏండ్లిరువదిరెం డున్నవోలేవో ? ఆమె సౌందర్య మతిమనోహరము. ఆసౌకుమార్య మనన్యసామాన్యము. అట్టిరామణీయక మొకటిరెండుమాటలఁ దెలుపవలను పడదు. తిలోత్త మయుఁబరిపూర్ణసౌందర్యరాశియే. కాని, యయేషాసౌందర్యమట్టిదికాదు. దాని తీరువేఱు. నిరంతరసుకుమార యావనపిరా కిత యగువిమలరూప

రేఖలుకూడ మనుజుల హృదయాక్షర్షణమును గావించునవియే కాని
యవాజ్ఞానసగోచరము లగునయేషాశృంగారసౌమ్యలక్షణములలో నవి
యును సాటిరానేరవు. కొందఱునుందరిమణుల సుకుమారలావణ్యమువిక
సితవసంతమల్లి కాకుసుమవిలాసమును గ్రేణిసేయుచుండును. నవవిక
సితవిలాసవిరాజితము. మందాక్ష నిమిలితము. కోమలావయవసమం
చితము. నిర్నిద్రితేజోవిభాసితము. మంజులనూధురీ ప్రపూర్ణ పరిమళ
సమ్మళితము. తిలోత్తమసౌందర్య మట్టిది. కొందఱ విలాసినీమణులశరీ
రసౌందర్య మపరాహ్లా స్థలపద్మసదృశము—పరిమళవిహీనము—ముకు
ళీభావసన్నిహితము—ఆర్ద్రభావవిరహితము—అయిన విలాసశోభితము
పరిపూర్ణవికసితము—తేజోవిరాజితము—మధుప్రపూర్ణ పరిపక్వము.
విమలరూపసంపద యట్టిది. బాలభానుని కోమలారుణస్పర్శమున వికసిత
హృదయయై విలసిల్లు పద్మినియుంబోలె నయేషా యొప్పారుచుండెను.
అట్టిదేదీప్యమానసౌందర్యము, అట్టిదివ్యసౌరభము. అట్టిమాధురీరసప్ర
పూర్ణసందర్శనము—అట్టితేజః పుంజము—సకల కుసుమరాజంబగునట్టి
రాజీవంబునంగాకవఱి యెచ్చటనుండును ? అదినుఁకుళితంబునుగాదు—
ఆర్ద్రభావవిరహితంబును గాదు. ఉద్వృత్తతేజఃపుంజ సమాచ్ఛాదితము.

ఈవికసితపద్మపత్రకాంతు లిపుడు సూర్యకిరణములఁగూడఁ దిర
స్కరించుచున్నవి. అయిన నాకమలము మృదుమందహాసకాంతుల విల
సిల్లుచునే యుండెను. చదువరీ ! నీవెన్నఁదైన సౌందర్య ప్రకాశమును
జూచియుంటివా? చూడఁకున్న దుదికు వినియైన నుందువు. చాలమంది
లావణ్యవతులు తమ సౌందర్యకాంతులఁజుట్టెను బ్రకాశింపఁజేయుదురు.
కోడండ్ల తమసౌందర్యప్రకాశమున పామలగృహములఁ బ్రకా
శింపఁజేయుచుందురు. రేపల్లెవాడయందును, నిశుంభయుద్ధమునందును,
నాయుప్రదేశములు స్త్రీలసౌందర్యముచేఁ బ్రకాశించినవే కాని యా
ప్రకాశ మప్రతిష్ఠాకంఠమైనది. సౌందర్యప్రకాశ మన నాయభిప్రాయ

మేమియోచదువరులుగ్రహించిరా ? విమలసౌందర్యప్రకాశముకలదియే. కాని యాప్రకాశము ప్రదీపప్రకాశమువంటిది. కొంచె మస్పష్టమయినది. చమురుతక్కువ. అయినను గృహోపయోగమునకుఁ జాలును. దాని సాహాయ్యమున నొకగదినుండి వేతొకగది కేగవచ్చును. వంటఁ జేసికొనవచ్చును. ప్రక్క వేసికొనుట మొదలగు కార్యములఁ జక్కఁ జేసికొనవచ్చును. కాని దానినంటరాదు. అంటినదహించును. తిలోతమ కూడ సౌందర్యప్రకాశితయే. ఆకాంతియర్థచంద్రునిమృదుకిరణప్రకాశమువంటిది—స్వచ్ఛమైనది. ఉపశాంతికరమైనది—చల్లనిది—కానిప్రతి దినోపయోగమున కనువుపడనిది—స్వభావముగ నంత దృఢమైనది కాదు.—దూరమునుండి వచ్చునది—అయేషాసౌందర్య ప్రకాశము మధ్యాహ్నసూర్యప్రభాసమాదృశము-జాజ్వల్యమానతేజోవిరాజితము.. అనేక సహస్రకిరణ ప్రకాశితము—తత్కిరణ ప్రసారమునఁ బ్రతిపదార్థమును, హాసముద్రిత మగుచుండును.

సరోవరమునకుఁ బద్మ మెట్టిదో మన కథ కయేషా యట్టిది కావున నామెముఖ సౌందర్యాదిలక్షణములఁ జదువరులకుఁ గరతలామలకముసేయఁ జాల వేడుక పడుచున్నాఁడను. ప్రకృతిమర్మజ్ఞయుఁ జిత్ర నిర్మాణకుశలినియు నగు దివ్యలేఖిని నావశమై యుండెనేనియు — కేవల చంపకవర్ణమును గాక, కోమలారుణచ్ఛాయయును గాక, నవవికసితపుండరీక ద్యుతియును గాక, త్రివిధవర్ణసమ్మిత మగు నాశరీరచ్ఛాయను బోలినచాయ నాయత్తరజుచుకొనఁ గలిగితి నేనియు—కోమలకుటిలకుంతలముల నలంకృతమై, కుసుమశరుని విహార రంగస్థలముకరణి నొప్పారునా విశాలవర్తుల ఫాలప్రదేశ మున్న దున్నట్లు చిత్రింపఁగలిగితి నేనియు—కోమలముఖ మండలమునఁ గుటిల కుంతలముల సంతమనోహరముగ నల్లుకొనినట్లు వ్రాయఁగలిగితి నేనియు చికురజాలముల శ్రవణద్వయ పార్శ్వముల సంతమాధుర్యముగ

మలసినరీతి లిఖింపఁగలిగితి నేనియు—కాశేయసమాదృశము లగునట్టి
 వినీలకుంతలముల నిర్మింపఁ గలిగితి నేనియు— ఫాలాగ్రముననుండి
 కుంతలముల కవ్విధంబున నీమంతమును దిద్దఁ గలిగితి నేనియు—
 ఆసుందర చికురజాలముల నంతకోమల సంస్కారమును బొంది
 నట్లు ప్రదర్శింపఁ గలిగితి నేనియు,—ఆస్నిగ్ధోన్నత కేశజాలముల నట్టి
 వేణీవిలాసమునఁ గ్రాలునట్లు ప్రదర్శింపఁగలిగితి నేనియు—భ్రూలతలనంత
 సాంద్రముగఁ జిత్రింపఁ గలిగితి నేనియు—కణతలకడ నతిసూక్ష్మాగ్ర
 ములుగ నుండి క్రమక్రమాభివృద్ధిఁ గాంచి భ్రూమధ్యభాగసామీప్య
 మున నుచిత వైశాల్యము నొంది పరస్పరచుంబనాభిలాష నట్లొండొంటి
 నొఱసికొన యత్నించులాగున భ్రూలతల వ్రాయఁ గలిగితి నేనియు—
 షద్యుల్లతికాప్రభాజాలముల దళితతత్కాంతులఁ బ్రకాశించు నీరదంబుల
 గతి_కోమలచంచలము లగునట్టి మృదుపక్ష్యములఁ జిత్రింపఁ గలిగితి నేని
 యు—ఆవిశాలనేత్రముల రమణీయతను, నాయుభయపక్ష్యముల సుందర
 వక్రరేఖావిలాసమును, కోమలారుణరేఖాసమ్మిళితం బగునాయుజ్వల
 వినీలకాంతిస్ఫురణంబును, గృష్ణదీప్తిప్రకాశితము లగునాకనీనికలను,
 ఆత్మగర్వసంసూచకంబుగ విరళితపుటంబులం గ్రాలునాసమగ్రినాసికను,
 ప్రకృతిమాధురీనిలయస్థానం బగునాయోష్ఠపుటంబును, సుందర వేణీ
 సమాలింగితంబును, చంద్రకాంతోపలసదృశంబును, నగునాగళసౌభాగ్యం
 బును, శ్రవణాలంకారచుంబితంబు లగు నాసంపూర్ణవికసితగండ భాగం
 బులను, వివిధరత్నకటక ప్రదీపితములును, సమధికబలసంపూర్ణములును,
 నగునామృదుకరములను, నైజదీప్తితుల రత్నాంగుళీయప్రభాజాలముల
 నడంచునాకోమలాంగుళులతీకును, స్థలపద్మ రేఖావిలాసంబునుంబోలియా
 మృదులహస్తములసౌకుమార్యమును, ఆత్మకాంతి చ్చటలచేహారమాక్తిక
 ద్యుతుల సపహసించునావిజృంభితవక్షస్థలగాంభీర్యవిలసనమును, సము
 న్నతబలోదంచితౌవయవకోభితం బగునామంజులగాత్ర మహిమంబును,

జిత్రఫలకంబునకుఁ దేఁగిలిగితి నేనియు---వీని నన్నిటి నుచితకీతిఁ బ్రద
ర్శింపఁగలిగితి నేనియు---అప్పుడునుగూడ నేనా లేఖని నంటసాహసింపను.
అసత్యమైనయీ ప్రపంచమున నయేమో సౌందర్య మొక్కటియే సత్యమై
నది. ప్రకృతిరమ సృజించినపదార్థములందెల్ల నామెయే సర్వోత్కృష్ట
యైనది. ఆమెకటాక్షము సాయం సమయమందలి మందానిలంబునఁ
గదలియాడునీలోత్పలంబుల ననుకరించుచుండును అయ్యో! ఆవేశి
తుఁడనుగాక యామెను జిత్రంప నేనెట్లు సాహసింతును?

జగత్స్పింహుఁ డయేమో చూచెను. తత్త్వణమే యాతనిమనసు.
నకుఁ దిలోత్తమ స్ఫురణక వచ్చెను. శూలముగ్రుచ్చి నెట్లయ్యెను. ఆతని
సిరలవెంట రక్తమతివేగముగఁ జలింప నారంభించెను. గాఢమయిన
యాతనిగాయములనుండి మరల రక్తమతివేగముగఁ బ్రవహించు
చుండెను. నేత్రములుమూతవడియెను. స్మృతిలేకుండబోయెను. శయ్యపై
నున్న మాలావణ్యవతి తత్త్వణమే లేచెను. చదువుకొనుచుఁ దివాచి
పైఁ గూర్చుండియున్న మనసజాఁ డయేమోను పలుమాఱు జూచుచుండెను
ఆతనిదృష్టి సుస్తకముమీఁదికిని, నయేమోపైకిని, గంతులు వైచుచుం
డెను. ఆతనికి తనివినన లేదు. శయ్యనుండి లేచుచున్న కాంతను గండ
భాగంబులనాట్యమాడుచున్న కర్ణాలంకారంబులఁ, దదేకధ్యానమునఁ
గాంచుచుండెను. అయేమో తిన్నగ సతనికడకు వచ్చి చెవిలో రహస్య
ముగ నిట్లు చెప్పెను.

“అస్మాన్! శీఘ్రముగ వైద్యుని రప్పింపుము”

కోటనుబట్టుకొనిన యస్మాన్ భానితజే. అయేమో వాక్యమును
విని వైద్యునికొఱ కాతఁ డవ్వలకేగెను. ఆయువిద వెండిపీటపై నున్న
పాత్రనుగై కొని యందున్న ద్రవపదార్థముతో రాజపుత్రుని ఫాలమును
ముఖమును, తడుపుచుండెను.

అస్మాక్ ఖాన్ వైద్యుని దీసికొని వచ్చెను. వైద్యుడు రక్త ప్రవాహమునాఁపుటకునగినయాషధములనయేషాకిచ్చివానియుపయోగములను, వానినిచ్చుపిధములను, మెల్లగఁ జెప్పెను. అయేషా వైద్యునిచేవియందు “ఇతని వ్యాధినిగూర్చి మీరెటు తలంచెదరు?” అని యడిగెను.

“జ్వరము చాల భయంకరముగ నున్నది”

వైద్యుడు సెలవుగైకొని వెడలిపోయెను. ద్వారముకడ నున్న యస్మాక్ ఖా నాతనితో మెల్లగా నిట్లనియెను.

“ఈతనికి నెమ్మది కలుగునా? మీ ముఖిప్రాయ మేమి?”

“నాకేమియు నమ్మకము లేదు అయిన నీయద్రేకము తగ్గిన పిమ్మట మరల నన్ను బిలుపుడు”

రెండవ ప్రకరణము.

పుష్పపరివృతోపలము.

ఆరాత్రిచాలప్రొద్దుపోవువఱకునునయేషాయు, నస్మాక్ ఖానును, జగత్పింహునియొద్దఁ గూర్చుండిరి. ఆతని కొక్కింతసేపు తెలివి ఒక్కింత సేపు స్పృహ లేమి. వైద్యుడు పదింబదిగ వచ్చుచుఁ బోవుచుండెను. అయేషా యెడతెగకుండ నాతనిని గనిపెట్టుకొనియుండెను. పండ్రెండు గంట అయినది, ఒకదాసి లోపలికివచ్చి యయేషాతో “బీగము నన్ను నీకొఱకుఁ బంపినది.” అనిచెప్పెను.

అయేషా నేను వెల్లెద ననియెను. అస్మాక్ కూడలేచెను.

“నీవు కూడ లేచితి వేమి”

“చాలరాత్రి యైనది నీకు సాయముగ వచ్చెదను ”

అయేషా సేవకులతో “జాగ్రత్తగ నుండుడు ” అని చెప్పి తల్లి భవనమువంక నడచెను. అస్మాక్ నిట్లడిగెను,

“నీవీరాత్రి బీగముకడ నుండెదవా?”

“ఉండను. మరల రాజపుత్తునికడకు వచ్చెదను.”

“అయేషా ! నీతో సమానలగుదయాస్వభావ లీలోకమున లేరు. మీతండ్రి కీతఁడు గర్భశత్రువు కదా! అదియుఁదలంపకనిజముగా నీవాతనిని మృత్యుదేవతనోటఁ బడకుండ రక్షించితివి. నీవలె నాతనికి సహోదరియైనను బరిచర్యలఁ జేయదు.”

అయేషాముఖము మందహాసాలంకృతం బయ్యెను.

“అస్మాత్! ప్రకృతియందు నేనాఁడుదాన నెఱ్ఱించితిని. నా ప్రథమవిధి వ్యాధిపీడుతుని గాపాడుట. దాని నున్నేక్షించితిని, మహా పాప మొనరించినదాన నగుచును. నావిధిని నేను నిర్వరించినందుల కాదిక్య మేమియును లేదు. కాని, నీకుచూశ్రీ మట్టిబుద్ధి యేలపుట్టవలయును? అస్మాత్! నీకునీతఁడు ప్రబలవైరికదా! రణక్షేత్రమున నీగర్వ మణంప నెప్పుడును గోరుచుండెడివాఁడు కదా! నీహస్తముల చేతసేయిట్టిదశకుఁ బాల్పడినవాఁడుకదా! అట్టి ప్రాణశత్రువును గూర్చి ప్రతిదినము సంతశ్రమ నొందుచు జాగ్రత్త తీసికొనుచున్నాఁడ వెందులకు? అట్లుచేయుట నీగుణవిశేషములనే వెల్లడి సేయుచున్నది.”

“అయేషా! లోకమంతయు నీయట్టిమృదులస్వభావముగలదియే యని తలంచుచున్నావు. నాహృదయము నీవనుకొనినట్లంత యుదారమైనది. కాదు. జగత్సింహులకు నెమ్మదిగా నున్నందువలన మాకుఁ గలుగు లాభములను నీవెఱుంగవా? ఆతఁడిప్పుడు మరణించెనేని, యందుచే మా కగుప్రయోజనమేమి? రణరంగమున మానసింహుఁడు కుమారునకుఁదీసి పోవువాఁడుకాఁడు. ఒకయోధునకు బతులుగ నింకొకనితోఁ బోరవలసి యుండును. జగత్సింహుని మేము కాపాడి చూతనిని కైదిగనుంచితిమేని మానసింహుఁడు మేము చెప్పినట్లు నడచును. ఆతని ప్రియతనయుని బంధవిమోచనకై మాకనుకూలమగు పద్ధతులతో నఁది చేసికొన

వలసినవాడగుచు. ఇంతేగాక, యగ్భరుకూడ నట్టినమర్దుడగుసేనాధిపతిని మరల సంపాదించుకొనుటకై సంధివిషయములనే యాలోచించును. మేమాతని నాదరముతోఁ జూచితిమేని రాజపుత్రుఁడుగూడఁ గృతజ్ఞుఁడై పఠానులకులాభముగఁజక్రివర్తితో సంధియొనర్పఁ దనశక్తికొలఁది పాటుపడును. అతనిప్రియత్నములు వ్యర్థములు కానేరవు. అధమ మాతనిని విడిచిపుచ్చినందులకు విశేషద్రవ్యమయినను లభింపఁగలదు. రణరంగమున జయముసంపాదించుటకంటె నాతనిప్రాణమునుగాపాడుట యే మాకుఁ బాలశ్రేయస్కరము.”

అస్మాక్షా నిష్పా డిట్టినడవడిని గలిగియుండుటకుఁ గారణ మీ యోచనలనుమాట వాస్తవమే నందియములేదు. కాని, కేవల మీ యోచనలేకాకుండ నిఁకనొక్క విశేషము కూడకలదు. కొందఱు మనుజులు తమ్ము లోకులు కృపామృతచేతస్కులని యనుకొని పోవుదురను భయముతోఁ బైకిఁ గఠినహృదయులవలె చరించుచుందురు. అట్టివారు దయను స్త్రీబ్రక్షణముగాఁ బరిగణించి నిరంతరమును దానిని దిరస్కరించుచుండియు, సదా మంచినే చేయుచుందురు. అట్టివారి నిది యేమని యడిగినప్పుడు “అయ్యా! మీరన్యథా భావింపవలదు. ఈమార్గమున నాకార్యమును నెఱవేర్చుకొనఁదలంచితిని” అనిచెప్పి వారిస్వభావమును గప్పి పుచ్చుకొను చుందురు. అస్మాన్మా నిట్టితరగతిలోని వాడని యయేషా యెఱుంగును. ఆమె నవ్వచు నస్మాతో నిట్లనియె

“అస్మా! అందఱును సేవలె స్వార్థపరులును, దూరదృష్టియుతులు నగునట్లు భగవంతుడనుగ్రహించిన బాగుగనుండును. అట్లయిన నిఁక మంచితోఁ బ్రసక్తియే యుండకుండఁ బోవును.”

అస్మాకుయఃక్రిగఁ బ్రత్యుత్తర మీయనెంచి మృదుస్వరమున నిట్లనియెను.

“నేను స్వాధీనపరుడనే ఇంద్రుల కింకొక దృష్టాంతరముఁజూపెదను.”

అయేమా విద్యున్మితపయోధరసదృశం బగు తన దృష్టి నాతని
పైఁ బటపెను. అతఁ డిట్లు చెప్పుచుండెను.

“నేనాశతో జీవించియున్నాఁడను. ఎంతకాలమిట్లాశాబద్ధుడ
నయి యుందును?”

అయేమా గంభీరముగ వీక్షించెను. అస్మాక్షానుస కావీక్షణ
మునఁ గ్రోత్యమందములు కాన్పించెను.

“ఆవిషయమును తండ్రిగారి నడుగుము. ఆయన నీ కేమియు లే
దనలేడు”

“ఆప్రయత్న మిదివఱకే యయిపోయినది”

“అతఁ డేమి చెప్పెను”

“అతఁడు బీగముతో నయేమా నామె యిష్టమువచ్చిన వాని
కిచ్చెద’నని వాగ్దత్తమొసర్చినాఁడు. కాని, యిప్పటివఱకును నీహృద
యము నేనెఱుంగలేక పోతిని.”

మరల నామె మృదు మధుర వదనము మందహాసాలంకృతం
బయ్యెను. ఇట్లనియెను.

“స్త్రీలహృదయమును బురుషు లెప్పుడు తెలిసికొనఁ గలిగిరి?”

“దీనినిబట్టి నేనేమి యనుకొందును?”

“నేను నిన్ను ప్రేమించుచున్నానని”

అస్మాక్షముఖముసంతోషముచేఁ బ్రకాశించెను.

“నీనాధునిగనా?” అని యస్మానడిగెను.

“నాప్రియసోదరునివలె”

అస్మాక్షముఖము మెమెఁబోయెను

“అయ్యో! ఇంకను నట్లే యనెదవా? ఓదైవమా! ఈకోమల
గాత్రి హృదయమును బుష్పపరివృతోఽమిగఁ జేసితివా?” అనియెను.

అయేమా నామె దననికడకంపి యస్మాక్షాక్షా విచార హృదయ
ముతోఁ దనయింటికేగెను.

మూడవ ప్రకరణము.

నీవాతిలో తమవు కావా?

ఆమఱునటిసాయంతనము జగత్స్పింగు పరుండియున్నగదిలోనయే షాయ, సస్మాఖానును, వైద్యుడును, గూర్చుండియుండిరి. వారుమాట లాడుటలేదు. నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. అయేషా శయ్యపై గూర్చుండి రాజపుత్రునకు పిసగుచుండెను. మఱియు నట్టి యుపచారము లొనర్చు చుండెను. వైద్యుఁ డనునిమిషము నాతనినాడిని బరీక్షించు చుండెను. రాజునకు స్పృహలేదు.

“ఈజ్వరము తగ్గినప్పు డితడు బహుశా మరణించును. ఆసమ యము దాఁటెనేని తప్పక యీతనివ్యాధి కుదురఁగలదు.” అనివైద్యుఁ డనియెను.

జ్వరము క్రమక్రమముగ తగ్గుచుండెను. అందఱును జాగ్రత్తగఁ గనిపెట్టి చూచుచుండిరి. వైద్యుఁడు పదింబదిగ నాతని నాడిని జూచు చుండెను. హీనము—ఇంకను హీనము—ఒక్కొంత స్ఫుటము—అని యీతఁడు మెల్లగఁజెప్పుచుండెను.

అకస్మికముగ రాజపుత్రునిముఖము వైవణ్యమును బొందెను. “కాలముసమీపించుచున్నది” అనివైద్యుఁ డనెను. అయేషాస్మానులు కదలకుండ నాతురతతో నావాక్యములను వినుచుండిరి. వైద్యుఁడు జగ త్స్పింగునాడిని బట్టుకొనియుండెను.

కొంచెముసేపుండి “స్థితిబాగుగలేదు. నాడి క్రమము తప్పినది” అనియెను. అయేషా మొగము వెలవెలబోయెను. అంతలోరాజపుత్రుని వదనము రక్తవిహీనమయి వికారనూచకమయ్యెను. ఆతని పిడికిళ్లు గట్టిగ బిగిసికొనిపోయినవి. నేత్రములు స్వభావ విరుద్ధముగఁ జలించు చుండెను. ఆతనికిఁ గాలము సమీపించె నని యయేషా తెలిసికొని

యెను. బౌషధమును సిద్ధముగఁ బట్టుకొనియున్నవైద్యుఁడాలక్షణముల నన్నింటిఁజూచి యాతనినోరుఁ దెఱచి యాషధమును వేసెను. అతి శీఘ్రముగ మార్పుకనఁబడియెను. క్రమక్రమముగ నాతనిముఖము యథాస్థితికి వచ్చెను. వేఱువికారములు లేవు. స్వభావముగ నున్నది. శరీరమున వ్యాప్తమైన తెలుపు పోయినది. రక్తమున్ని నాశములగుండ జక్కగఁ బ్రవహించుచుండెను. గుప్పిళ్లు వీడినవి నేత్రములుంత స్తిమితతచే మూతలువడియెను. వైద్యుఁడునాడిని శ్రద్ధతోజూగఁగఁ తగఁ బరీక్షించెను. చాలసేపు పరీక్ష చేసి చూచి “ఇక నేమియు భయము లేదు. తప్పక యితఁడు జీవించును.” అని సంతోషముతోఁ జెప్పెను.

“జ్వరము తగ్గినదా” అని యస్మాకౌళా నడిగెను.

“అ! తగ్గినది”

అయేషాయు, నస్మానుఁడును, నతికుతుకముఁ బొందిరి.

“ఇక నేమియు నపాయములేదు. నేనిటనుండ నవసరములేదు. పండ్రెండుగంట లగుదనుక మీరీ యా షధము నప్పుడప్పు డీతని కిచ్చుచుండుఁడు” అనిచెప్పి వైద్యుఁడువెడలిపోయెను. పిమ్మట నస్మాకౌళాను గూడ దనయుంటికేగెను. అయేషా రాజునుగాపాడుచు నాతని ప్రక్కను శయ్యపైఁ గూర్చుండియుండెను.

రాత్రి రెండుజాములు కావచ్చుచున్నది. జగత్సింగు కనులు దెఱచెను. తోడనే ముందు నయేషాయొక్క విలాసవదన మాతని కగపడియెను. ఆతనికేగఁగంటిచూపులనుబట్టి యాతనిమనసుపరిభ్రమించుచుండె నని యయేషా తెలిసికొనియెను. ఆతఁ డేదియో జ్ఞప్తికిఁ దేఁ బ్రయత్నించువానివలెఁ జూచుచుండెను. కాని, యందాతనికిజయము కలుగలేదు. ఏమియుజ్ఞప్తికి రా లేదు.

అయేషావైపునకుఁ జాలసేపు వీక్షించి యిట్లనియెను.

“నేనెక్కడనున్నాఁడను.”

రెండుదినముల పిమ్మట మరల నాతఁడు మాటలాడుట కిదియే మొదటిసారి. ఆమె యిట్లు బదులుచెప్పెను.

“కటుల్ ఖానుని కోటలోపల”

రాజు మరల నేదియో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనఁ బ్రయత్నించెను. చాలసేపూరకుండి “నేనెందుల కిక్కడనున్నాడను?” అనియెను.

అయేషా మొదట నేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమియలేదు. కొంతసేపాఁగి “మీరు జబ్బుగనున్నారు” అనిబదులుచెప్పెను.

“లేదు, లేదు. నేను ఖయదీని” అని రాజపుత్రుఁ డాలోచన సేయుచుఁ దలపంకించుచుఁ జెప్పెను. అతని ముఖలక్షణములు మార్పు నొందుచుండెను.

అయేషా ప్రత్యుత్తర మియలేదు. రాజునకు జ్ఞాపకశక్తి చురలఁ గలుగుచున్నదని గ్రహించెను.

“నీవెవ్వరవు?”

“నాపేరయేషా”

“అయేషాయెవ్వరు?”

“కటుల్ ఖానుని కుమార్తె”

రాజపుత్రుఁ డూరకుండెను. మాటలాడుటకు బలమును దెచ్చుకొని చాలసేపటి కిట్లునిలెను.

“నేనెన్నిదినములనుండి యిటనున్నాడను?”

“నాల్గుదినములనుండి”

“గరమందర మింకను మీశ్వాసనమునందుండెనా?”

“ఉన్నది”

జగత్సింగు మరల నొక్కొంతవిశ్రాంతి వహించి యిట్లనెను.
“వీరేంద్రసింహుఁ డేమిచేయుచున్నాడు?”

“కెదీగ నున్నాడు. ఈదిసమున నాతని విచారణజరుగును? జగత్సింగునిముఖము కాంతి విహీనమయ్యెను.

“తక్కినదుర్గనివాసులందఱేకీతినున్నారు?”

“అన్నివిషయములు నాకుఁ దెలియవు” అని యాతురతతో నయేషా యనెను.

రాజు తనలో నేదియో గొణుగుకొనియెను. ఆతని పెదవులనుండి యొక పేరుజారి యివ్వలలుడెను. అయేషా దానిని వినియెను.

“తిలోత్తమ!”

అయేషా మెల్లగ లేచి వైద్యుడిచ్చిన యశాషధమును దేబోయెను. అదినోటికింపైనది అయేషాకణాకభరణములూగుటాపచుండెను. ఆమె నిరుపమాన సౌందర్యమునుగూర్చి జగత్సింగు యోచించుచుండెను. ఆమె యశాషధమును దీసికొనివచ్చెను. అదిపుచ్చుకొని యాతఁడిట్లనియెను.

“నేను స్పృహ లేకుండపడియుండినప్పుడు స్వర్గము నందుండి నస్సరన యొకర్తు నాతలదిక్కునఁగూర్చుండి నన్నుఁ గాపాడు చుండె నని కలగంటిని. నీవాతిలోత్తమవు కావా?”

“అయ్యా! మీరు తిలోత్తమనుగూర్చి కలగని యుందురు” అని యయేషా ప్రతివచనం బిచ్చెను.

నాల్గవ ప్రకరణము,

“కోటఁ బట్టుకొనినపిదప రెండుదినములు గడచినవి. మధ్యాహ్న సమయమునఁ గోటలో కటుల్ ఖాను కొలువుదీర్చి యుండెను. రాజసేవకు లిరుప్రక్కల బారులు దీర్చి యుండెరి. ముగదుభాగమున

పరిమితజనసమూహము నిశ్శబ్దముగఁగూర్చుండెను. ఈదినమునవీరేంద్రసింహుని వ్యవహారమును విమర్శించెదరు.

ఆయుధపాదులయు రక్షకభటులు కొందఱువీరేంద్రసింహుని దీసికొనివచ్చిరి. ఆతని ముఖ మెఱ్ఱబారి రక్తముఁ గ్రక్కుచుండెను. కాని, యందు భయసూచక మేదియునులేదు. ఆతని విశాలనేత్రములు ప్రజ్వలించుచు మిగుగురులఁ గాల్చుచుండెను. ఆతని ముఖపుటము లుబ్బియదరుచుండెను. ఆతఁ డధరమును గఱచుకొనుచుండెను. ఆతనిజూచి ఖానిటనెను.

“వీరేంద్రసింహా! ఈదినమున రాజద్రోహోపరాధమునకయిన్ని విచారించెదము. నీవు మాయెడలఁ బ్రతికూలాభిప్రాయము నేల కలిగియున్నాడవు?”

వీరేంద్రునిముఖ మెఱ్ఱవడియెను. గోపము నణంచుకొని యిట్లు చెప్పెను.

“నేను చేసినదేదియో ముందునాకుఁజెప్పుము.”

“అయ్యా! ఏలికను గౌరవముగ సంబోధింపుము.” అని యొక సభ్యుఁడనెను.

“సొమ్మును సైనికులను నీవేల పంపలేదు” అని ఖానడిగెను.

“నీవు రాజద్రోహివి. దోపిడికాఁడ వనిగూడ నిన్ను పిలువవచ్చును. నీకు నేనెందులకు ధనమియవలయు? సైన్యము నేలపంపవలయు?” అని నిర్భయముతో వీరేంద్రసింహుఁ డనియెను.

చూపఱు లాశ్చర్యపడిరి. ఆతఁడు తన నాశనమునకయి సిద్ధమగుచున్నాడని యనుకొనిరి. కటుల్ ఖానున కత్యాగ్రహమున శరీరము కంపించెను. కాని మనో వికారములను సులభమగ జయించుటలో నాతఁడు కష్టనేర్పరి. గోపము నణంచుకొని మెల్లగ నిట్లనియె.

“నీవు మారాష్ట్రములో నివసించియుండియు మొగలాయీలలో నెందులకుఁజేరితివి?”

“నీరాష్ట్రమెక్కడ నున్నది?”

కటుల్ ఖాను కోర్కె వేళుడయి యిట్లనియెను.

“ఓరీ! దోహి! నీవుతగినఫల మనుభవింపగలవు. నీప్రాణముల నాసించుట కింకను నీకవకాశ మున్నది కాని నీవు పిచ్చివాడవు. నీయహంకారమే నిన్నణగదొక్కుచున్నది

వీరేంద్రసింహుడు తిరస్కారసూచకముగ నవ్వుచు నిట్లు ప్రతి వచనంబిచ్చెను.

“కటుల్ ఖాను ! నేను నీకుఁజిక్కుకొనినంతమాత్రమున నీయను గ్రహము నాసించువాడను గాను. నీవంటిశత్రుగ్ని యనుగ్రహమును నేనెన్నడపేక్షింపను. ఈప్రాణము నట్లు రక్షించుకొనక పోయిన నేమి లోపము ? నాప్రాణములను బుచ్చుకొనినంతమాత్రమున నీవు శ్చప్తి నొంది సుఖపడగలిగితివేని సంతోషపూర్వకముగ నాప్రాణముల నిట్లు దీసిపెట్టెదను. కాని, నీవునన్నను నావారిని నపకీర్తితాపాలు చేసితివి. నాప్రాణప్రియను నీ-వు—”

ఇక. నాతఁడు తన విచారమును చాలసే పాపలేక పోయెను. గద్గదకంఠుడయ్యెను. నేత్రములు బాష్పావృతము లయ్యెను. నిర్భయాత్మకుఁడును, గర్వియు నగు నావీరేంద్రసింహుడు, తల వేలవయిచి బాలకునివలె నేడ్వనారంభించెను.

కటుల్ ఖాను స్వభావసిద్ధముగ నతికఠినుడు. ఎవరికేని నాపద మూడిన దన్న, నాతనికిఁ గడుసంతోషము. అదియుఁదనవంటిప్రాణియే యని తలంచువాడు కాడు. అతని శత్రుఁడగు వీరేంద్రసింహునిదుర వస్థఁ జూచినతోడనే కటుల్ ఖానునిముఖ మానందముచే వికసించెను. ఇట్లనియెను.

“వీరేంద్రుడా ! నావలన నీకుఁ గావలసినయుపకారమేమియున నుండెనా ? ఆలోచించుకొనుము, నీమరణము సమీపించినది.”

మందుచున్నవీ రేంద్రుని హృదయము నాతని యంతర్భావములే సేదదేర్చెను. ఆతఁడు మెల్లగా నతనితో నిట్లు చెప్పెను.

“ శీఘ్రముగ నన్ను వధించుట కాజ్ఞయిమ్ము ఇంతకంటె వేతే మియులేదు.”

“ అది సరియే. ఇంక మఱేమయిన ? ”

“ ఈజీవితమున నాకిక వేతేదియు లేదు ”

“ కడసారి యొక్కమాటు నీతనయను జూడఁ గోరిక లేదా ? ”
చూపఱులండఱు విచారగ్రస్తులై నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. వీరేంద్రుని నేత్రములనుండి యగ్నికణము లొలుకుచుండెను.

“ వీరిలిపోయియున్న యీ హృదయము నింకను పాదీముచేనణఁగ దొక్కుచున్నాఁడ వెందులకు ? ఇట్లుచేసినఁగాని నీకుఁ దనివిలేదా ! కానిమ్ము. నీయిష్టమువచ్చినట్లొనర్పుము. లోకమున నేను పరాక్రమ విహీనుండనైపోయినాఁడను. కాని, పరలోక మున్నది. భగవంతునికడ నిందులకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగుదువుగానిలే.”

ఈమాటలుకటుల్ ఖానునకు హృదయసంకటమును గలిగించెను. ఎంతదుష్టనకై నను పరలోకము, భగవంతుఁడనువాక్యములు చెవులఁ బడినప్పుడు హృదయము కంపింపకుండునా ?

“ తలవరీ ! ఇంకేమియు లేదు. నీపని చేయుము ” అని కటుల్ ఖానునియె.

కొలువు నిశ్శబ్దముగ నుండెను. ఆప్రజాసమూహముననుచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములైనను లేవు. సూదికిందఁబడినను నాధ్వనివిరవచ్చుచుండెను.

రక్షకభటులు వీరేంద్రుని వధ్యస్థానమునకుఁ గొంపోయిరి. ఆతఁ డింకను నటకుఁ జేరలేదు. నడుమ నొకమహమ్మదీయుఁడువచ్చియాతని చెవిలో నేదియో రహస్యముగఁజెప్పెను. వీరేంద్రుఁడు దానినిగ్రహింప

లేదు. అప్పు డామహమ్మదీయుఁడొకయుత్తరము నాతనికిచ్చెను. సర ధ్యానముతో నాలోచించుచు వీరేంద్రుఁ డాయుత్తరమువిప్పిచూచెను. అది విమలస్వయముగవ్రాసినది. ఆతఁ డనిష్ఠమును సూచించుచు నా లేఖను నలిపి యావలఁబాటవెచ్చెను. ఉత్తరమునుదెచ్చిన యాతఁడు దానిని గైకొని వెడలిపోయెను.

చూపఱులలో వీరేంద్రునిసమీపముననున్న యొకఁడెఁకొకనితో మెల్లగా నిట్లనియెను.

“ఈయుత్తరముబహుశాయితనితనయ యంపినదైయుండును.”

వీరేంద్రుఁ డీమాట విని వెనుకకుఁ దిరిగి “నాకొమార్తెయనుచు మాటలాడుచున్నా రెవరు? నాకు కుమతెలేదు ” అనియెను.

ఉత్తరముఁ దీసికొనిపోవుచున్న యాతఁడు “ నేనువచ్చువఱకును నిరీక్షింపుడు ” అని భలులతోననియెను.

“ చిత్తము, మహాప్రభూ ! ” అని వారు బదులునుడివిరి.

ఉత్తరమును దీసికొనివచ్చినవాఁ డస్మాక్తాఖానుఁడే. అందుచేతనే సేవకు లాతని ‘ మహాప్రభూ ’ యని సంబోధించిరి.

లేఖనుగైకొని యాతఁడభ్యంతరమందిరములో క్రిందిభాగము నొద్ద కరిగెను అట మేల్ముసుంగువైచికొనిన యువిదయొక్కర్తుండెను. అస్మానామెయొద్దకువచ్చి యిటునటుఁజూచి జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను.

“నేను నీకు మిక్కిలి శ్రమనొసంగుచున్నదానను. కాని, మమ్మల నీదురవస్థసాలుజేసినవాఁడవు నీవే. ఈమాటజ్ఞప్తిదెచ్చుకొని నానిమిత్త మీసని చేయవలయు ”

అస్మాన్ ప్రత్యుత్తరమీయలేదు ఆమెగద్గదస్వరముతో మరల నిట్లనియెను,

“నీవంగీకరింపవేని నాకిక దిక్కెవరు? భగవంతుడేగతి. ఆతడే న్యాయమును జేయగలడు.”

“అమ్మా! నీవు నాపై బెట్టినకార్య మెంత యపాయకరమైనదో తెలిసికొనజాలకున్నదానవు. ఈవిషయము కటుల్ ఖా నెఱింగెనేని నాప్రాణములను బుచ్చుకొనకమానడు.”

“కటుల్ ఖానుడా? నీప్రాణములను బుచ్చుకొనుటయా? అస్మాన్! నన్నెందులకు పంచింప జూచెదవు? కటుల్ ఖానుడు నీకు లేశమాత్ర మైన సపకారము జేయగలడా?”

“కటుల్ ఖానునిసంగతి నీకు బాగుగ దెలియదు. అయినను నిన్నువధ్యస్థానమునకు గొంపోయెద. రమ్మ.”

వారిరువురు నాస్థలమునకు వచ్చిరి. వీరేంద్రుడు సన్యాసివలె నున్నయొక బ్రాహ్మణునితో మాటలాడుచుండెను. విమలను చూడ లెగు. విమలమేల్ముసుంగునుండి యాబ్రాహ్మణుని గుఱివంచెను. ఆతడభిరామస్వామి.

“అయ్యా! ఇదె నాకడసారివందన మర్పించుచున్నాడను. ఇక నేజెప్పవలసిన దేమియున్నది? ఇక నీప్రపంచమున నాకెవరున్నారు? ఎవరికొఱకు నేను భగవంతుని ప్రార్థింతును?” అని వీరేంద్రుడతనితో ననియెను.

అభిరామస్వామి మేల్ముసుంగునందున్న యువిదనాతనికీజూపెను. వీరేంద్రుడు వెనుకకు దిరిగిచూచెను. తోడనే మేలిముసుంగును దీసి వైచి విమల సంకెలలతోనున్న యాతనిపాదములపైబడెను.

“విమలా!” అని యాతడు గద్గదస్వరముతో ననియెను.

విమలయావేశముతో “ఓనాథా! ప్రాణప్రియా! నాసర్వస్వమా. నేనీదినమున బహిరంగముగ జెప్పుచున్నదానను. నన్నెవ్వరు నడ్డుపెట్ట లేదు. ఓనాథా! జీవితేశ్వరా! నన్నిట విడిచి నీవెటకేగెదవు? ఎటకేగెదవు?” అనియెను.

వీరేంద్రుని నేత్రములనుం? బాష్పములు వెల్లువ లగుచుండెను:

“ప్రియా! విమలా! ఇట్టి సమయమున నన్నేల దుఃఖి సముద్రమున ముంచెదవు? శత్రువులు మరణమునకు భయపడితి ననుకొనరా?” అని యామెను లేవనెత్తుచు ననియెను. విమలయూరకుండెను.

“విమలా! నాకనుజ్ఞ నీవుకూడ నన్ననుసరించెదవా?”

“కాదు. ఇప్పుడు కాదు—కొంచె మాలస్యముగ — ముందుగ నాతప్పిడమునకుఁ బగదీర్చుకొనెదను.”

వీరేంద్రునిముఖ మారిపోవనున్న దీపమువలె నొక్కమాటు ప్రకాశించెను. విమలతో నిట్లనియెను.

“నీస్వహస్తములతోడనేనా?”

“ఈహస్తముతోడనే. ఇదిగో నాచేతినుండి కంకణములఁ దీసి వేయుచున్నదానను. ఇఁక వీనితోఁ బ్రయోజనమేమి! ఆమెయలంకారములను గంకణములను దీసి దూరముగఁ బొట్టవైచెను. ఇఁక నాచేతు లేయలంకారమును ధరియింపబోవు. కాని వానిస్థానమున నిశితఖడ్గముంపబడును.”

“నీవు తప్పక జయమును గాంచఁగలవు. దైవము నీకుఁ దోడగు, గాక” అని వీరేంద్రుడు సంతోషముతో ననియెను.

“నేనిక నిరీక్షించియుండఁజాలను” అని తలవరి కేకవైచెను.

విమలా. నీవు పోవచ్చును” అని వీరేంద్రుఁ డానతిచ్చెను.

“అట్లుకాదు. నన్ననాధగఁ జేయనున్నదారుణాసిపాతము నీ కన్నులతోఁజూచిగాని యిటనుండి పోవను. నీరక్తమున న్యాయాగ్నియ నంశయలన్నియు ముంచివయిచెదను”

విమలవాక్యముశాంతముగ నుండెను. కాని, భయసూచకమైనది.

“అట్లేచేయుము” అని చెప్పి వీరేంద్రుడు తలవరికిఁజేరి గచేసెను.

తలవరి యెత్తినగొడ్డలిని విముచుచూచెను. అది సూర్యకిరణములలోఁ దళతళమని మెఱయుచుండెను. ఆమె నేత్రము లొక్కనిమిషము మూతపడియెను. అవి మరల వీసునప్పటికి వీరేంద్రసింహునిమూర్ధము రక్తముచే మలినమై యామెకడఁబడి దొరలుచుండెను.

విమల రాతివిగ్రహమువలె నిలువఁబడిపోయెను. ఆమెశిరోజాగ్రమైనను గాలియందు కదలుట లేదు. నేత్రమునొక్క బాష్పబిందువైన లేదు. దృష్టి శిరసుపైనుండెను. చలించుటలేదు.

అయిదవ ప్రకరణము

గతభర్తృక.

తిలోత్తమ యెటనున్నది? అయ్యో! తండ్రి లేనినిరాధారులగు నాబాలిక యేమయిపోయినదోకదా! విమల యెటనున్నదో? పథ్యస్థానమున కామె యెటనుండివచ్చినదో? ఆదారుణకార్యానంతరమున నామె యెటకేగినదో?

వీరేంద్రసింహుఁ డవసానసమయమునఁ బ్రియతనయఁ జూడనపేక్షింపలేదేమో? ఆమెపేరువినినంతమాత్రమున నా తనికోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినదెందువలననో? „నాకీలోకమునఁ గుమార్తెలేదు” అని యాతఁడెందులకనియుండెనో? విమలయుత్తరముఁజదుననైన జదువకుండనాతఁడేలపాటవయిచెనో? అయ్యో! పాఠకులూగా! మీకింత సందియమేల? కటుల్ ఖానుని వీరేంద్రుఁ డెట్లు నిందించెనో, యెట్టిదారుణము సంభవమయ్యెనో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు. నన్నును నావారల నపకీర్తికాపాలు చేసితివని బోసులొనిసింగపుఁ గొదమవలెనెట్లుగర్జించెనోజ్ఞప్తిలేదా?

విమలాతిలోత్తమ లెటనున్నారని యడుగుచున్నారా? కటుల్ ఖానుని యంతఃపురమును బరీక్షించినచో మీకగపడుదురు.

„ఔరా! ప్రపంచవైకరి. అదృష్టచక్రము నిర్దయాత్మకమైనది అది యిట్లే తిరుగుచుండును. యశావనము, లావణ్యము, సన్భావము, నిర్మలత్వము, సన్నియు—సర్వమును సతికఠినమగు దానిపరిభ్రమణవేగమున నలగి నాశనమైపోవును.

ఏకోటయందుఁగాని, యేపల్లెయందుఁగాని యెప్పుడైన, సౌందర్యవతియగు నేయువిదయైన పట్టువడెనేని వినోదార్థమామెను దనకడ కంపుచుండుఁడనికటుల్ ఖానుఁడొకనిబంధన నేర్పఱచెను. గరమందరమును బట్టికొనిన మరుసటిదినమున నాతఁడాదుర్గమునకుఁ బోయెను. చెఱుయందున్న వారినివిచారించుట, వారికికావలిభటులనేర్పఱచుట, మొదలగు పనులొనర్చుచుండెను. ఆఖయిదీలనడుమ విమలా తిలోత్తమలుండిరి. వారి నిరుపురను తనయంతఃపురమునకుఁ బంపివేసెను. పిదప నాతనిహృదయ మితరకార్యములమీఁదికిఁ బోయెను. తమప్రభువును విడిపించుకొనుట కయి రాజపుత్రుసైనికులు తనపై నెత్తివచ్చుచున్నారనీ యాతనికివార్త వచ్చెను. అందుచే వారి నెదుర్కొన నుపాయములఁ జింతించుచుండెను. తన్ములమున నీతని కీక్రోత్తబానిసలతో వినోద మనుభవింప నవకాశము లేకపోయెను.

విమలను, తిలోత్తమను, వేఱువేఱు గదులలోనుంచిరి. చదువరు లారా! తండ్రిలేనియాబాలిక పాపము క్రిందఁబడి దొరలుచున్నది. ఆమె యాకోమలశరీరగాత్ర మిప్పుడు పరాగమిళితమై యున్నది. ఇట్లని మనము జాలినొందిచూచిన నేమిలాభము? ఏమిప్రయోజనము? ఇప్పుడు తిలోత్తమనుజూచువారెవరు? వసంతకాలమునఁ జక్కని కుసుమములతోడను, మొగ్గలతోడను, శృంగారితమై కన్నులవిందొనర్చుపూలతీవను బరిమళముకొఱ కెవ్వఁడు ప్రాధికంపకుండును?—దానిసందర్శనమున

నెవ్వఁ డానందింపకుండును ? ఆతీవ చుట్టుకొనియున్నవృక్షము తుసా
నుచేఁ బడిపోయినప్పుడు వేళ్ళతోఁబెల్లగిలినవృక్షమును విడిచి యీ
తీవను జూచువారెవరు ? తోటవాఁడు తీవను బాదముతోఁ దొక్కి
చెట్టును దీసికొనిపోవుచుకదా !

చనువరులారా ! మనము మఱియొక చోటునకుఁ బోవుదము.
విమల నిపుణవతి. ఉలాసవతి. చాతుర్యవతి. చుట్టుకై నది. సాపమామె
యిప్పుడటులేదు. చీటఁచెటగును నేత్రములపై నెచుకొని పంకనిర్మ
గ్నయై విచారించుచు ననాథయైయుండెను. మన మొక్కసారి యామె
యొద్దకుఁ బోయి చూచివత్తమురము

విమలయీమెయేనా ?

విమలా! చక్కగదువ్వుకొనిన యాశిరోజము లేనా యిన్ని? నీశిర
మట్లు ధూళిచేసిండియున్నదేమి ? బుటేదారియంచులతోమనోహరముగ
నుండునాచీర యేది ? రత్నఖచితమగుకంచెల యెటున్నది ? ఇదియేమి?
నీవస్త్ర మంతధూళిధూసరితమైనదేమి ? ఇట్టివస్త్రమును దాల్చినావేమి?
ఆనగలన్నియు నెటువోయినవి ? నీకపోలముల నెప్పుడు ముద్దాడుచుండు
కర్ణాలంకారములేవి ? నీనేత్రములెందుచే నట్లుబ్బినవి? అయ్యో! నీకే
గంటిచూపు లెటువోయినవి ? నీలలాటమున గాయమొందుల కయినది ?
ఎవరు నీకట్లుగాయమొనర్చిరి ?

వీనికన్నిటికి నొక్కటే యుత్తరము. సాపము విమల యిప్పుడు
గతభర్తృక ఆమె యిప్పుడస్తానునికొఱకు నిరీక్షించుచుండెను.

అస్తాన్ ఖానునుజూచి పశానులందఱును గర్వపడుట న్యాయమే.
ఆతనికి రణమే వృత్తియగుటంబట్టి జయమునొడఁగూర్చు నెట్టికార్యము
నైనను జేయుటకు వెనుదీయఁడు. కాని, రణకార్యములు ముగిసినపిదప
పరాజితులవిషయమున ననగత్యముగ నెట్టిదుష్కృత్యములును జేయ
నమ్మతింపఁడు. విమలాతిలోత్రమలకట్టి దురవస్థగలుగఁజేసినది కలుభ

ఖానేగాని యీతఁడు కాఁడు. ఇతఁ డెప్పుడును వారల ఖయీదీలుగఁ బట్టుకొనియుండలేదు అస్తాననుగ్రహమువలననే విమలయానాఁడువధ్య స్థానమున భర్తను చూడఁగలిగెను. ఆమె వీరేంద్రునిభార్యయని వినిన తోడనే పాప మాతనిహృదయము నీరయిపోయెను. ఆతఁడు కటుల్ ఖానునకు మేనల్లుఁడు అభ్యంతరమందిరములలోనికిఁ బోవుటకాతనికి స్వాతంత్ర్యముకలదు. ఈసంగతియిదివఱకేవిశదమైనది, కాని, కటుల్ ఖానుని యంతఃపురమందిరద్వారముదాటుటకుమాత్రమాతనితనయుల కై నను, నస్తానునకయినను, సాధ్యముకాదు. అస్తాను కటుల్ ఖానునకు కుడిభుజము కటుల్ ఖా నామోదరాసదీపర్యంతరాష్ట్రము నంతయు జయించిన దీభుజబలమువలననే అందుచేఁ గోటలోనివారందఱుకటుల్ ఖానునకువలెనే యస్తానునకును విధేయులై యుండిరి. తన్ములముననే విమలను భతకడకుఁ గొంపోవునప్పు డెవ్వరు నేమాటంకములును జేయలేదు.

రెండుదినములు జరిగినవి. విమల మిగిలిన నగలన్నియుఁ దనకుఁ బరిచారికగా నియమింపఁబడినయామె కిచ్చెను.

“అమ్మా ! ఏమిసెలవు ?”

“నిన్నటివలెనే నీవస్త్వాఖానుసియొద్ద కేగుము. ఒక్కమాఱు నాకాతనిదర్శన మొసంగు మనియు, నిదియే గాతుదిపార్థనమనియు, నీంక నెన్నఁడు నట్టికోరికఁ గోరననియు, వేఁడుకొంటినని యాతనితోఁ జెప్పము.”

పరిచారిక యట్లు చేసెను. అస్మానిట్లు చెప్పెను.

“నేనటకు వచ్చుట యిరువురకు నపాయకరమే. నాయుంటికడఁ జూడవచ్చునని చెప్పము.”

“అటకుఁ నేబోవు లెట్లు ?” అని విమలయశిగెను.

“ అమ్మా ! ఆతఁ డందులకుఁ దగినయుపాయము చేసెద నని చెప్పినాఁడు ” అని పరిచారిక బదులు చెప్పెను.

రాత్రిపడియెను. అయేషా పరిచారికలలో నొకర్లు లోపలికి వచ్చి లోపలిభాగమున రక్షకులుగనున్న కొజ్జలతో నేదియో మాట లాడెను. విమల నస్మాన్ ఖాను కడకు గొంపోయెను. ఆతఁడు విమల నిట్లుడిగెను.

“ నావలన నీకింకను గావలసిన ప్రయోజనమెద్ది ? ”

“ ఒక చిన్నకార్య మున్నది. రాజపుత్రుఁడు జగత్సింహుఁడు జీవించియుండెనా ? ”

“ ఆఁ ! జీవించియున్నాఁడు ”

“ ఆతఁడు కైది యా ? ”

“ కైదీయేకాని యిప్పుడు చెఱసాలయందు లేఁడు. ఆతనికిగాయములు తగిలినవి. వంచముపట్టి యున్నాఁడు. ”

“ దురదృష్ట వంతురాండ్రగు నీయువిదలసంబంధము గలిగి నంత వఱకుఁ బ్రతిమనుష్యుఁడును దురదృష్టవంతుఁడే యగుచున్నాఁడు. భగవదనుగ్రహ మిట్లున్నది. ఆతనికి వ్యాధి కుదిరినచో నీయు త్తరము నాతనికిముక్త అంతపర్యంత మిది నీయొద్ద నుంపుము. ఇదియె నాప్రార్థనము. ” అని యుత్తరము నాతని కిచ్చెను.

అస్మాన్ ఖానాయుత్తరమును మరల నిచ్చుచు నిట్లుచెప్పెను.

“ నేనీపని చేయఁజూలను. నన్ను మన్నింపుము. జగత్సింహుఁ డిప్పుడేస్థితిలో నున్నను, నాతఁడు కయిదీగనే యెంచఁబడుచున్నాఁడు. మొదటమేము చదువకుండ నీయుత్తరము నట్టివాని కిచ్చుటమాకనుచి తము అదిమాయజమానుని యాజ్ఞ లకు వ్యతిరేకము. ”

“ ఇందాక్షేపణీయమైన యంశము లేవియు లేవు. నామాట నమ్ముము. నీవేమియు సందేహింపఁ బనిలేదు. యజమానుని యాజ్ఞ యనుచున్నావేమి? యజమానియెవరు ? నీకునీవేయజమానుఁడవు. ”

దు ర్గేశ నం ద ని.

“ఇతరవిషయములలో నామామగారి యుత్తరువులకు వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తింపగలను. కాని, యీవిషయమునమాత్ర మిట్లొనర్పఁజాలను. ఈయుత్తర మనపామకరమని చెప్పుచున్నావు. నీమాటయందు నాకు సంపూర్ణవిశ్వాసము కలదు. కాని, నిందుకొఱకు నేనా నిబంధన సతిక్రమింపఁ జాలను. ఈకార్యమున నీకు సాహాయ్యమొనర్ప నాకు సామర్థ్యములేదు.”

“అయిన సరియే ! నీవు దీనిని చదువుము.” అని విమల విచారముతో ననెను. అస్మాన్ ఖాన్ ఉత్తరమును గైకొని చదువ నారంభించెను.

ఆ ట వ ప్ప క రణ ము.

— (౦) —

విమలయుత్తరము.

రాజకుమారా !

నాజీవితచారిత్రమును నీకు విశదపఱచెద ననియొకదినమున నేను వాగ్దాంత మొనర్చియున్నదానను నావాగ్దాంతము నెఱవేర్పవలసిన యవసరము వచ్చినది.

తిలోత్తమ యబ్బిరుసింహాసనాధిపతయర్థాంగలక్ష్మియై యున్నప్పుడు నాచారిత్రమును నీకడ విన్నవింపవలెనని నేనెంతో యాశతో నుంటినికానియాయాశ—అయ్యో—దై నమా—పాతాళమునకణఁగఁదొక్కిఁబడినది. ఇకకొలఁదికాలములోనే యీభూలోకమునుండి విమలాతిలోత్తములు పోయిరని బహుశాసీవు వినఁగలవు. మాబ్రతు కింక లెక్కదినములలో నున్నది.

ఇందు మూలముననే నీకిప్పు డీయుత్తరము వ్రాయుచుంటిని. నేను మిగుల పాపాత్మురాలను. నాజీవితకాలములో నేనెన్నియో

దుష్కృత్యము లొనర్చితిని. నేనీలోకమును విడిచిపోయిన తోడనే లోకము నన్నెంతయోనిందించును. ప్రజలు నాపై నెన్ని యకార్య కరణముల నారోపింతురో? అప్పుడు నాకుఁ గలుగనున్నయపకీర్తిని బాపువా రెవ్వరు? నాకీలోకమున నట్టిమిత్రు లెవ్వరున్నారు?

నాకు బంధువుఁ డొక్కఁడున్నాఁడు. కాని, యాయనయింకఁ గొలఁదికాలములోనే ప్రాప్తపంచకవిషయములఁ బరిత్యజించి మోక్షవిష యికకార్యములఁ బ్రవర్తించును. అట్టి యభిరామస్వామి మూలమున నాయుద్దేశము నెఱవేఱజాలదు. రాజపుత్రా! ఎప్పటికయినను నేను నీబంధువర్గములోనొక్కరైనను గానోపుదు నని యాశనొందితిని. ఎప్పటి కయిన నన్ను బంధువురాలనుగఁ దలంపవలయు నని వేడుకొనుచున్నా ను.—కాని యిప్పుడివిషయ మేరితోవిన్నవించుచుంటిని? ఈనిర్భాగ్యు రాండ్రయదృష్ట మగ్నిజ్వాలవలె దగ్గఱనున్న స్నేహితునిఁగూడ ముట్టు కొనుచున్నయది, అదియట్లుండనిమ్ము ఈసేవకురా లొనర్చు విన్నప మును మఱచిపోవకుము. విమల జారిణిమనియు పరిచారికారూపమున నున్న యుంపుడుకత్తెయనియు లోకులు చెప్పుకొను నప్పుడు “విమల హీనవంశోత్పన్న, అదృష్టహీన, విషయాసక్త, కూడనికార్యము లెన్ని యేఁ జేసినది, కాని, జారిణిమాత్రము కాదు” అని లోకమునకు వెల్లడి సేయుము. ఇప్పుడు స్వర్గమునందున్నపూజనీయుఁడు నాయదృష్ట వశ మున నన్ను యథావిధిగఁ బరిణయమైనాఁడు. నానాథుఁడు వ్యభిచార విషయమిది నన్నెప్పుడును ననుమానించియుండలేదు.

ఈవిషయము చాలకాలమునుండి రహస్యముగనున్నది. ఇప్పు డెవ్వరు నమ్ముదురు? ఆతనిభార్యనైయుండియు, బరిచారికామిషమున నేలప్రవర్తింపవలసినచ్చెనో చెప్పెద వినుము.

గరమందిరసమీపస్థ మగుపల్లెయందు శశిశేఖరభట్టాచార్యుఁ డనుబ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడు కలఁడు. ఆతనితండ్రి చాలభాగ్యవంతుఁడు.

శశిశేఖరుడు తనకు యశావనమువచ్చువరకు విద్యానిధి యయ్యెను కాని యావిద్య స్వభావమునందలిమాలిన్యమును దొలగింపలేక పోయెను. భగవంతుఁ డాతని కమితమయినసుగుణసంపద నిచ్చి యాతని హృదయమున విషయలోలత్వమునుగూడ నాటియుంచెను విషయ లోలత్వమెప్పుడును యశావనమున సభివృద్ధిచెందును గదా!

ఆకాలమున గరమందరమున జయధారసింహుని వంశపువాడగు రాజపుత్రుఁ డొకఁడుండెను ఆతఁడు చక్రవర్తిసైన్యమున సైనికుఁడుగఁ జేరి చాలకాలము ఢిల్లీలో నుండెను. ఆతనిభార్య గరమందరముననే యుండి భర్తకొఱకుఁ జాలకృశించుచుండెను ఆమెసాందర్య మసామాన్యము తుదకామె యింద్రియవృత్తుల నణఁపఁజాలక శశిశేఖరుని మోహించి యాతనితో యధేచ్ఛముగ విహరించెను కొలదికాలములోనే యోమె గర్భవతి యయ్యెను.

సాపమును సన్నియుఁ జాలకాలము దాఁగియుండవు శశిశేఖరుని యకార్యకరణము తండ్రిచెవులఁ బడియెను తనకుమారుని వలస నింకొకకులమునకుఁ గలుగనున్నయాకళంకమును దొలగించుటకై యాతఁ డతిశీఘ్రముగ నింటికి రావలయునని యామెభర్త కుత్తరము వ్రాసెను మఱియుఁ దనతనయునిఁ గఠినముగ మందలించెను తండ్రిచే నవమానింపఁబడి యాతఁడు దేశమునువీడి తేచిపోయెను.

ఆతఁడు కాశీ కేగెను విద్యాసముద్రుఁ డనిపేరొందినదండ్రికీర్తిని విని యాతనికడ విద్యనభ్యసింప నారంభించెను శశిశేఖరుడు సత్యః కుశాగ్రబుద్ధికలవాఁడు కావున షడ్వర్షములలో నాతఁడు పూర్ణప్రజ్ఞా వంతు డయ్యెను. మఱియు ఖగోళశాస్త్రమునఁగూడ శ్లాఘ్యతఁ గాంచెను దండ్రి యాతనియెడ సత్యంతవాత్సల్యముతో నుండెడివాఁడు.

శశిశేఖరుఁ డట నొకశూద్రస్త్రీయింటవాసము సేయుచుండెను ఆమె కొకనవయశావనవతి కుమార్తెకలదు ఆయునతి వంటకుఁ గావలసిన

పదార్థములు మొదలగునవి యందించుచు నాతని పూజించుచుండెను. జననీజనకులగౌరవమును గాపాడుభారము బిడ్డలయం దుండునుకదా ఇక నేజెప్పునదేమున్నది? ఆశూద్రయునతియే ఈ దురదృష్టనంతురాలగు విమలకు జనని.

ఈసమాచార మంతయు విని దండి „బిడ్డా! అక్రమప్రవర్తకులకు నేను విద్యగటపను ఇక నీముఖమును గాశీపట్టణమున నెన్నడును జూపింపకుము.” అనియెను.

శశిశేఖరుడు లజ్జనొంది యటనుండి వెడలిపోయెను మాతాతమాయమ్మను కులభ్రష్టయని యంటనుండి వెడలగొట్టెను.

పేదరాలగుమాయమ్మ నన్ను దీసికొని యొక కుటీరమునకుఁ గాపురమునకు వచ్చెను ఆమెకామకష్టమువలన మేము పొట్టబోసికొనుచుంటిమి. మేము పేదవారమగుటచే మమ్ముల నెవ్వరును లక్ష్యమునుసేయలేదు నాతండిసమాచారములు దెలియను లేదు ఇట్లు కొన్నియేండ్లు గడచినవి హేమంతఋతువున నొకనాడొకధనికుడగు పఠానుడు వంగదేశమునుండి డిల్లీ కా మార్గమునఁ బోవుచుండెను అతడు చాల రాత్రియగువఱకు కాశీపట్టణమును జేరెను విశ్రమించుట కెక్కడ తావు దొరక లేదు భార్యయు నొకశిశువు నాతనితోఁగూడ నున్నవారు వారు మాకుకుటీరమునకు వచ్చి మాయమ్మను, నారాత్రితమ్మట గడుపుకొననిమ్మని వేడుకొనిరి “హిందువు లెవ్వరును నాకాశ్రయ మీయలేదు ఈశిశువుతో నీరాత్రి మేమెక్కడకుఁ బోవుదుము? పాప మీబుడుతఁడు చలిని సహింపలేకున్నాడు నాతోఁగూడ మనుష్యులు విస్తారముగ లేరు ఈకుటీరమున మాకొక్క గదినిచ్చి తివా యదియ చాలును నీకుఁ బరితృప్తియగునట్లుగ బహుమాన మొసంగెదను.” అనియెను. అతడొక యత్యవసర కార్యము

మీఁద ఢిల్లీకిఁ దొందరగఁ పోవుచుండెను ఆతనితో నొక్కసేవకుడు, మాత్రమున్నాడు మాయమ్మ యెంతపేదరాలో యంతదయార్ద్ర స్వభావముగలది ధనమందలియాసక్తి చేనైననేమి యాశిశువునందలికనికరముచే నైననేమి మాకుటీరమున వారికి దావాసంగెను ఒకభాగమున దీపముపెట్టుకొని భార్యాపుత్రులతో నాతడు పరుండియుండెను వేటొకభాగమున మేము శయనించితిమి ఆకాలమున, వారణాసియందు శిశువులనెత్తుకొనిపోవుచోరు లెందఱోయుండిరి అప్పుడు నేనాతేండ్లదానను జరిగినదంతయు నేనుచెప్పజాలను మాయమ్మచే వినిన విషయముల నిటనుడివెదను.

రాత్రిరెండుజాము లయినది దీపము వెలుగుచుండెను దొంగ యొకడుగోడకు గన్నముక్రివ్వి లోపలబ్రవేశించియాపరానుస్థిల్లవానిని దొంగిలించుచుండెను అప్పుడు నాకు మెలుకువ వచ్చినది చూచితిని, “దొంగదొంగ” యని పెద్దకేక వైచితిని అందఱు మేల్కనిరి.

పరానునిభార్యకు దనప్రక్కనుపరుండబెట్టినబిడ్డ కనబడలేదు తత్క్షణమ యామె పెద్దకేక వైచెను చోరుడు బాలునితో గూడ నావలకు బాటిపోయెను పరానుడామనుష్యునిపై దుమికి వానిజుట్టు పట్టుకొని శిశువు నూడబెఱికి కొనియెను చోరుడు తన్ను రక్షింపుమని బ్రతిమాలుకొన పరాను డాతని చెవి నొకదానిని గోసి విడిచి పెట్టెను.

అస్మాన్ ఖా నితవఅసును జదివి యేదియో యోచనసేయ దొడంగెను విమలతో నిట్లనియెను.

“నీకింక వేటొకసేరు లేదా?”

“ఉన్నది ఆది మహమ్మదీయగామము దానిని మాతండ్రి మార్చివైచినాడు.”

“ఆపేరేమి? మహారుకాదా!”

“జాను. నీవెట్లెఱుంగగలిగితివి?”

“నేనే అట్టివాడను.”

విమల యాశ్చర్యపడియెను. అస్మాన్ మరల చదువనారంభించెను. మనునటిదిన మునయమున నాపఠానుఁడు బయలుదేరి పోవుచు మాయమ్మతో నిట్లనియెను. “నీకుమా రై మాకుఁ జేసినయుపకారము నకు బదులు. మేమేమియుఁబ్రత్యుపకార మొనర్పలేము. అయినను నీమనోరథము నెఱింగింపుము. నేను ఢిల్లీకిఁ బోవుచున్నాడను. నీవేది కోరిన నది యక్కడనుండి పంపెదను. ద్రవ్య మపేక్షింతువేని యదియే పంపెదను.” మాయమ్మ యిటు బదులుచెప్పెను. “నాకుద్రవ్యమక్కఱ లేదు. ఇట్లే పాటువడి పనిచేసికొనికాలమునుసుఖముగాఁ గడపఁగలను. కాని, మీకుఁ జక్రవర్తితో విశేషపరిచయ ముండెనేని—”

“పరిచయమున్నది. రాజనాస్థానమున నీకుఁ గావలసిన సాయ మొనర్చెదను.”

“అయిన దయచేసి యాబాలికతండ్రిసమాచారముల నారయఁ బ్రయత్నింపుఁడు. తెలిసెనేని నాకుఁ దెలియఁజేయుఁడు.”

“అట్లే చేయుదు” ననిపఠానుఁడు వాగ్దత్తము చేసెను. ఆతఁడు కొంతద్రవ్యము నీయఁబోయెను. కాని, మాయమ్మ వలదని దానిని నిరాకరించెను. ఆతనివాగ్దత్తము ననుసరించి నాతండ్రిసమాచారము లనుగనుఁగొనుటకై చక్రవర్తియుద్యోగస్థులఁ గొందఱనునియమించెను. కాని, కార్యములేకపోయినది. ఇది గడచినపదునాలుగేండ్లకు మాత్రమే సమాచారమును వారెఱింగిరి. దానిని మాయమ్మకడ కంపిరి. “ఆతఁడు ఢిల్లీలో నున్నాఁడు. శశిశేఖరభట్టాచార్యుఁడనుటకుబదులుగ అభిరామస్వామి యనుపేరును వహించినాఁడు.” ఈ వార్తవచ్చునప్ప టికి మాయమ్మ-లోకాంతరగతురా లయ్యెను. ఆచార విధ్యుక్తముగఁ

గాకుండఁ బరిణయమాడిన స్త్రీలకు స్వర్గమునఁ దావుగలదేని మాయమ్మ స్వర్గమునందుండుట నిశ్చయము.

నాతండ్రిసమాచారము నాకెఱుంగవచ్చునప్పటికిమామమ్మ లేక పోవుటచే నాకు కాళియందుండుట కిష్టములేదు. నాకీప్రపంచమున దండ్రీదక్క నికనెవ్వరును లేరు. ఆతఁడు ఢిల్లీలో నుండ నేను గాళియందుండు టెందులకు ? అని యోచించి నేనాతని కడకుఁ బోయితిని. మొట్టమొదట నాతఁడు నన్నుఁజూచి చాలనసహ్యించుకొనెను. కాని నేనాతనిపాదములపైఁ బడి యేడ్చుచుండ తుద కాతనికి సరిచర్యసేయుచుండుట కంగీకరించెను. “మహారు” అనెడినానామమును మార్చి విమల యని పేరుపెట్టెను. శ్రీధాభక్తులతోఁదండ్రీగారికిఁ బరిచర్యలు సేయుటలో నాకాల వంతయుఁ గడపుచుంటిని. ఇది యంతయు నాయుం దాతనికిఁ బ్రేమఁగలుగఁ జేయవలయు నను తలంపుతోఁ జేసినది కాదు. నిజముగా నాతనియందుఁగలగౌరవభావముననే చేయుచుంటిని. ఆతఁడుదక్క నాకిక నెవ్వరున్నారు ? ఆతనికి సేవసేయుట దక్క నాకీప్రపంచమున సౌఖ్యమేమి యున్నది ? కర్తవ్య మేమికలదు ? నేజేయుసేవకు సంతసించుటనో, మానవస్వభావమునకు లోబడుటనో, యాతనికి నాయందుచాలప్రేమయుదయించెను. ప్రేమప్రవహించుచున్న నదివంటిది. ప్రవహించుచున్నకొలఁదినిశక్తియభివృద్ధి యగుచుండును. నాసాధుఁడువధ్యస్థానముననున్నప్పుడు, ప్రేమసముద్ర మెంతయగాఢమయినదో నేను దెలిసికొంటిని.

ఏ డ వ పృ క రణ ము.

విమలయుత్తిరము. శేషము.

రాజపుత్రా ;

గరమందరము మాతండ్రిని మోహించి గర్భవతియై యున్న యొక పేదయువతి యుండెనని యదివఱకుఁ దెలిపియున్నాను. ఆమె యదృష్టముకూడ మాతలివలెనే యయినది. ఆమెకుఁగూడ నొకతనయ యదృఢించెను. భర్తయనంతర మామెయు నాతలివలెనే పాటుపడి బిడ్డతో కాలము గడపుచుండెను. ఫల మెప్పుడును ఉత్పత్తిస్థానమును బోలియుండదు. మృదుశ సుమములనుబూయువృక్షములు కఠినపర్వత ములపై బయలువెడలుచున్నవి. అంధకారబంధురము లగుగనుల నుండి దేదీప్యమానములగురత్నములు పుట్టుచున్నవి. ఆపేదయువిద కుటీరమున భూసంచారనక్షత్ర మొకటిబయలువెడలెను. ఆమెకుమార్తె యద్వితీయసౌందర్యవతి యని పేరువడసెను. కాల మత్యద్భుతము లనుజూపుచుండును. కాలమే యావితంతువుక శంకమును దుడిచివైచెను. ఆయువతిజనన హేతువును గొందఱు మఱచిపోయిరి. కొందఱెఱుఁగనే యెఱుంగరు. కోటలోనివారు కొందఱెఱుఁగుదురో యెఱుఁగనేయెఱుంగరో? ఇక వేతెచ్చెప్పుడేమి? ఆసౌందర్యవతియే యీతిలో త్తమజనని

తిలో త్తమ యామెతల్లిగర్భమం దుండగనే నాకీపరిణయమైనది. ఆక్షాలమున నొకనాఁడు మాతండ్రి తనయల్లుని మాకుటీరమునకుఁ దీసి కొనివచ్చెను. ఆతనిని తన శిష్యుఁడని చెప్పకొనెను. నిజమైనవృత్తాంతము నానాధునివలన నాకుఁ దెలిసినది.

ఆతనిఁ జూచినతోడనే నాహృదయ మవశ మయిపోయినది. ఆతఁడు ప్రతిదిశమును మాకుటీరమునకు వచ్చి చాలసే పుండెడివాఁడు.

అనేకవిషయములనుగూర్చి మాటలాడుచుండెడివాడు. కథలు చెప్పుచుండెడివాడు. నేనాతనిమధురవాక్యవృత్తమనుగోలి యానందించుచుండెడిదానను. నాశరీరమును హృదయము నాతనికి నామనసున సమ్మివె చితిని. ఆతడుకూడ నన్ను నిరసింపలేదు. ఒకరియద్దేశముల నొకళ్ళము గ్రహించితిమి. నేనాతనితో మాటలాడితిని, ఆతడు రహస్యముగ నాడినమాటలధ్వను లిప్పటికి గంధర్వవీణాగానమువలె నా చెవియందు ధ్వనించుచున్నవి.

నాహృదయము నాతనికి చొకగ విక్రియించినను, నాతల్లియనుభవించినయవస్థమాత్రము నామనస్సును వీడిపోలేదు. నాకన్యాత్వమును విక్రియింపనిషము లేక పోయినది. కాని, యిదిమాతనియాత్ముక్త్యాగ్నిని జలార్పణేక పోయినది. మాతండ్రి యీసంగతినంతయుగనిపెట్టెను. ఒకదినమున నాయనకు, నానాథునకును, నీకిందిసంభాషణ జరిగెను. అది చాటున నుండి వింటిని.

“ విమలను పిడిచి నేను వేటొకచో నుండజాలను. నీవు విమలను పెండ్లియాడితివా ! నీతోగూడ నేనుందును. కాని, నీయభిప్రాయ మస్వథానున్నచో—”

“ అయ్యా ! నేను శూద్రస్త్రీనెట్లు పెండ్లియాడుదును ” అని యాతడు కోపముతో ననియెను.

“ నీదివలకు జారజ నెట్లుపరిణయ మైతివి ” అని మాతండ్రి యపహస్యముతో బలికెను.”

“ పరిణయ మగుచుప్పుడొమె యట్లదని నేనెఱుంగను. పూర్ణముగఁ దెలిసియుండియు సూద్రస్త్రీ నెట్లు వివాహమాడును. ఇంతేకాక నీ పెద్దకూతురు జారజయైనను శూద్రస్త్రీకాదు.”

“ పెండ్లియాడ నీకిష్టము లేకపోయినచో నీవిటకు వచ్చుటాశ్లేషణీయము, నీవిక మాకుటీరమునకు రానగత్యములేదు, నీనీ నీ రయిదకు వచ్చుచుండెదను.”

ఆనాడు మొదల తాతాడు కొంతకాలము వలకు మాకుటీరమునకు రాలేదు. నేను ప్రతిదినము నాతనికొకత్యాతురతతో, జూచుచుండెడిదానను తుద కాతాడు మరలరా నారంభించెను. ఆతడు డిక్కుడకు రాకుండనుండ లేకపోయెను. ఆతాడు వచ్చుట మానిన తోడనే ప్రేమయననేమియో నేను తెలిసికొనఁగలిగితిని. కడపటిసారి తాతాడు మాకుటీరమునకు వచ్చుచున్నప్పుడు మునుపటివలె లజ్జావిహితహృదయనై యుండరాదని నిశ్చయించుకొంటిని. ఈవిషయమును మాతండ్రి గ్రహించెను. ఒకనాఁ డాయన నన్నుపిలిచి “విమలా! నేను సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించితి నని నీవెఱుంగుదువు కద! నేనెప్పుడును నీతో నుండ నాకవకాశములేదు. నేను దేశసంచారముచేయవలసి యుండును. నేను సంచారమున కేగినప్పుడు నీవెటుందువు?” అనియెను.

మాతండ్రిని విడిచియుండుటకు నేను చాలవిచారించితిని. “నేను కూడ నీతో వచ్చెద”నఁటిని. ఇంతలోనాహృదయమునకు నానాధుఁడు చూపఁబట్టెను. మరల నిట్లు చెప్పితిని. “లేదా, నేను మునుపటివలెనే కాశియందుండెదను”

“విమలా! అట్లు కాదు. ఇంతకంటె మంచికార్య మొకటియున్నది. నీకొకొక మంచి మూల్యమును జూచెదను. నేను దేశసంచారార్థ మేగినప్పుడు నీవు మానసింహరాజుగారి నూతన రాజ్యమణికడఁ బరిచారికగా నుండవచ్చును.”

“తండ్రి! నన్ను విడిచివుచ్చెదవా?” అని యేడ్చితిని.

“లేదు లేదు, ప్రస్తుతమున నేనిటనే యుండును. నీవు మానసింహునినగరున కేగుము, ప్రతిదినమును నిన్నుఁ జూచుచుండెదను. అచ్చట నీకెట్లుజరుగుకో చూచి యగత్యమయినయేర్పాట్లు నన్నింటిని చేసెదను.” అని తాతాడనెను.

రాజగుమారా! నేను శొన్నాల్లు మీమందరమున నివసించి యుంటిని. ఈమిషచే నాతండ్రి నన్ను తనయల్లునిదృష్టిపథముననుండి తొలగించెను.

మీతండ్రిగారిభవనమున నేను చాలకాల ముంటిని. కాని నీవది యెఱుంగవు. నీవప్పుడు పదేండ్లబాలుడవు. అబ్బీరులో మీతల్లితోఁ గూడనున్నాడవు. అప్పుడు మీకొత్తసవతితల్లికడ నేనుంటిని. మహా రాజగుమానసింహునకు, దండకుఁబుష్పములవలె నెందఱోర్కాణులుండెడి వారు. మీసవతితల్లుల నందఱు నీవెఱుంగుదువా? యోగపురపురాజ తనయ యూర్మి శ నీజ్ఞ ప్రియందుండెనా? ఆమె నాయరెడగపఱచినదయ ను, నేనెంతనిచెప్పఁగలను? ఆమెనన్ను బరిచారికగాఁ జూడ లేదు. ప్రియ సోదరివలె నన్నాదరించింది. ఆమెయాదరమున నేను మంచివిద్య సంపాదించితిని. ఆమెయనుగ్రహముననే బుర్రెదాసనికూడ నేర్చు కొంటిని. ఆమెను సంతోషపఱచుకొఱకే సంగీతనృత్యముల నభ్యసించితిని. ఉత్తరములు వ్రాయుటకూడ నామెయే నాకు నేర్పించి అందు మూలమున నేనాకీయుత్తరము వ్రాయసమర్థుఁడ నొడిచుచుంది. ఆమెయను గ్రహమువలననే యిప్పటికిని మంచియదృష్ట మనుభవించుచున్నదానను. ఆమె యాదరించుటయేగాక నన్ను మహారాజునకుఁ గూడఁ బరిచయము చేసెను. సంగీతనృత్యములయందు నాకుఁ గొంతప్రజ్ఞకలదు. నావలన సంగీతనృత్యములను విని మహా జానందించుచుండెడివాఁడు. మహా రాజు నన్ను స్వకుటుంబములోని దానివలెఁ జూచుచుండెడివాఁడు. నన్నుఁజూచుటకుఁ దఱచుగా వచ్చెడు నాతండ్రి నాతఁడు చాల గౌరవిం చుచువచ్చెను.

ఊర్మి శతో నేనుసుఖముగఁగలముగ పురుచుంటిని. కానినాకొక్క విచారము మాత్రముండెను. నామర్యాదఁదక్క తక్కినవన్నియునాప్రాణ నులతోఁగూడ నెవనికర్పి పసిద్ధముగ నుంటినో, -యట్టి నామనోహరుఁడు

చాలకాలమునుండి నాకుఁ గనబడుటలేదు. ఆతఁడు నన్ను మఱచి పోయెనా? లేదు, రాజపుత్రా! ఆష్మానియనుపరిచారికను నీ వెఱుఁగుదువా? ఎఱిగియుందువు. నేనామెతోసఖ్యమొనర్చితిని. నానాధునిసమాచారములను తెలిసికొనిరానామెనుబంపితిని. ఆమె యట్లుచేసినది. నేనాతనికొకయుత్తరమునాగితిని. దానికాతఁడు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెను. దానినిగూర్చి నేనెంతచెప్పుదును? అదినమునకాదినము మేమువేఱుచును, యిట్లుత్తర ప్రత్యుత్తరముల మూలమున మాటలాడుకొనుచు నన్యోన్యమురాగము సభివృద్ధిచేసికొనుచుంటిమి.

ఈకీర్తిగ మూఁడేండ్లు గడచినవి. చాలకాలమునుండి విడిపోయినను, నొకరినొకరు మఱవక యన్యోన్యమురాగముతో నున్నందున మాపేరీమ నాచునలె పైపైనున్నదిగాదనియు, పద్మమువలె వేర్లుపాటియున్నదనియుఁ దెలిసికొంటిమి. తుదకునామనోహరున కేల యోర్పు లేకపోయెనో, ననెఱుంగును. ఆతఁడు మారాలోచనలేక ప్రవర్తించెను. ఒకనాఁడు నాగదియందు నేనొక్కతెను బరుండి యుంటిని. మెఱుకువ వచ్చి చూచునప్పుఁకి నాతలదిక్కున నాదీపప్రకాశమున నొకమనుష్యుడు కన్పట్టెను. అప్పు డీమధురవాక్యములు గాచెవులం బడినవి.

“పిఠిమూ! నయమొందకుము. నేను నీవాఁడను”

నేనేమిప్రత్యుత్తర మిత్తును? మూఁడేండ్లతరువాత్తనైన సమావేశము! నేనన్నియు మఱచిపోతిని. ఆతనికంతమును గొఱిలించుకొని యేడ్చితిని. నాకొక్కొక మాటలాడశక్తిగలుగఁగనే “ఈయభ్యంతరమందిరమున కెట్లువచ్చితివి?” అని యడిగితిని.

“ఆష్మానీ నడుగుము. నీళ్ళు మోయువానివలె నామె వెంట వచ్చితిని. అప్పటినుండియు నిందు దాగి యుంటిని.”

“అయిన నిష్ఠ జేమిచేయవలయు?”

“ఏమిగూ? నీయిషము.”

ఏమిచేయవలయునాయని యాలోచించుచుంటిని. ఏమార్గము నవలంబింతునాయని యోచించితిని. నాభావోద్రేకము లేమార్గము నవలంబించినవో యామార్గమునకే నాహృదయమును బోయెను. ఇంత లో నాకస్మికముగ నాగదితలుపు తెలువబడెను. మాయదుటమానసింహ మహారాజు నెలువబడియెను.

ఇక వివరముగఁ జెప్పబనియేమి? నానాధుఁడు కైడీగాఁ బట్టు కొనబడియెను. న్యాయశాస్త్రానుసారముగ దండింతునని మహారాజు తనయుద్దేశమును వెలిపఱచెను. అప్పుడు నాయవస్థ యెట్లుండునో సీవే యూహించుకొనఁగలవు. ఏడ్చుచు నూర్చి శపాపములపైఁ బడితిని. నాయవివేకమును నిష్కపటముగ నొప్పుకొంటిని నేరమంతయు నాపైని బెట్టుకొంటిని. నాతండ్రిని గలిసికొని యామనపాదములపైఁ గూడఁ బడితినిమహారాజున కాయనయందు శారము కలదు గురువువలె నన్మానించుచున్నాడు. నాతండ్రిప్రార్థన నాతఁ డంగీకరించు నని తలఁచితిని. నీ పెద్దకుమార్తెదురదృష్టము నాలోచింపుము" అనినాతండ్రి తోవిన్నవించితిని ఆయన మహారాజుతో గలిసిమాటలాడునని యను కొంటిని. కాని, నాప్రార్థనలన్నియు నాతనికడఁ జెవిటికి సంకూదినట్టైనవి. ఆతఁ డాగ్రహమునొంది నన్నిట్లు నిందించెను, "నిర్భాగ్యులారా! నీవు సిగ్గును విడిచివైచితివా??"

ఊర్చి శకు నన్ను రక్షింపవలయు నని యూహ వొడమెను. నావిషయమున మహారాజును బ్రతిమాలుకొనియెను. "వీరేండుగఁ దు విమలను బరిణయమాడ సంకరించునేని నేనాతనిని తుమించెదను" అని మహారాజునతిచ్చెను. ఆతనియభిప్రాయముమును నేనుగ్రహించి యూర కుంటిని. నానాధుఁ డామాటను విని యత్యాగ్రహము నొంది యిట్లని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

“ నేనెప్పుడును ఖాదీగనైన నుండెదను. నాప్రాణములు విడువు మన్న విడిచెదను. కాని నేనెన్నటికిని శూద్రవనితను పెండ్లి కూడను. నీవు రాజపుత్రుడవై యుండియు నన్నెల్లా పనిచేయుమనెదవు ? ”

“ నాసోదరిని యువరాజగుసలీమున కిచ్చి పరిణయము మొనర్చి నప్పుడు, నిన్నొక బ్రాహ్మణునితనూజాతనువివాహమగుమని చెప్పుటలో నాశ్చర్య మేమికలదు ? ” అని మానసింహుడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. నానాథుఁ డంగీకరింపలేదు. ఇట్లయెను.

“ మహారాజా ! జరిగినదేమో జరిగినది. అనుగ్రహముంచి విడిచి పెట్టితివా యిక - నేనెన్నడును విమలపేరైనఁ దలపెట్టను ”

“ నీవుచేసిన నేరమునకుఁ బ్రాముశ్చిత్త మేమిచేసికొననెంచితివి? విమలను విడిచిపెట్టుటయూ ? ఇతరు లామెను గులభ్రష్టయని పరిత్యజింపరా ? ”

ఎంతచెప్పినను నాతఁడు పట్టువిడువలేదు. ఆతఁడు కారాగృహమున నతినీచముగఁ జూడఁబడెను. అతికష్ట మనుభవించుచుండెను. ఆ బాధల సహింపలేక తుదకాతఁ డర్ధాంగీకారము నొసంగుచు నిట్లు చెప్పెను.

“ విమల నాయుంటఁ బరిచారికగా నంచరింప నిష్ఠపడునేని, ఆమె యీవివాహవిషయము నాకెప్పుడును జ్ఞప్తికేఁ దేకుండునేని, ఆమె యెప్పుడును నాకు ధర్మపత్నియని చెప్పుకొనకుండునేని, నేనాశూద్ర వనితను పెండ్లి కూడెదను. లేనిచో నేఁబరిణయముగాను ? ”

మహాత్మాహముతో వీనికన్నిటికిని నేను సమ్మతించితిని. నాకు భాగ్యముపైఁ గాని, పేరునందుఁగాని యించుకంతయిన నాశ లేదు. నానాథునికొఱకే నేను పరితపించుచుంటిని. నాతండ్రియు మహా రాజునుగూడనిందులకుసమ్మతించిరి. నేనుపరిచారికావేషముననానాథుని గృహమునకు వచ్చితిని.

నామనోహరుడు నన్ను నిర్బంధముమీదఁ బరిణయమైనాఁడు. నిర్బంధమునఁ జేకొనినకాంత నెవ్వరుప్రేమింతురు? పరిణయానంతరమున నాతనికి నాపైఁ జాల నసహ్యము జనియించినది. పూర్వపుప్రేమ యంతయు నదృశ్యమైపోయెను. మానసింహునివలనఁ దాననుభవించిన కష్టము, అమర్యాద, జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొనుచు నన్ను నిందించుచుండెడివాఁడు.

ఆతని తిరస్కారమే నేను ప్రేమగా భావించుకొనెడిదానను. ఈవిధముగఁ గొంతకాలము జరిగినది. కానియవియన్నియు నిందుదాహరించుటవలన లాభమేమి? నాస్వీయచరిత్రతో సంబంధించిన దింతయే. ఇంక నధికమేమియులేదు. తరువాతఁ గ్రమక్రమముగ నాతని యనురాగమును మరలఁబడయఁగలిగితిని. కాని, యెప్పటికిని నన్నీరుప్రభువుపై నాతఁ డధికముగవైరభావమునే కలిగియుండెడివాఁడు. అదివిధివిధానము. లేనిచో నివియన్నియు నెందులకు సంభవించును? రాజకుమారా! నాపని యయిపోయినది. నావాగ్దత్తమును నెఱవేర్చుటకే నేనిది వాఱయలేదు. నాగౌరవమును బోగొట్టుకొని నేను గరమందరప్రభునిభవనమున నుంటినని లోకు లనుకొనెదరు. నేనీప్రపంచమును వీడిపోయినప్పుడు, నాగౌరవమునకుఁ గలుగుక శంకమునునీవు తుడిచివేయుదువని నాప్రార్థనము. ఇందులకే నేనీయుత్తరము వ్రాసితిని.

నాచరిత్రముతో సంబంధించినవిషయము లనుమాత్రమే యందు వ్రాసితిని. నీవెవరినిమి త్తమాతురతతోనుందువో, అట్టియామెనుగూర్చి యొకవిషయ మైననువ్రాయలేదు. ఆమెవీప్రపంచముననశించిపోయినదనితలంపుము. తిలోత్తమ జీవించియున్నదనుమాట మఱచిపోము.

ఉత్తరమునంతనుజదివి యస్మాక్షానిట్లనియెను.

“అమ్మా! నీవు నాప్రాణములనుగాపాడితివి. నేను నీఋణమును దీర్చికొనియెదను.”

తిమల నిట్టూర్పు విడిచి యిట్లుబదులుచెప్పెను.

“ అయ్యో ! నానిమిత్త విష్ణు దేమిచేయఁగలవు? నీవలననగు కార్య మిష్ణుదేమి కలదు. అయిన నింకనొక్క—

“ అది తప్పక యొనర్చెదను.”

విమలనేత్రములు తీక్షణత వహించెను. ఇట్లనియెను.

“ అస్మాత్! ఏమనుచుంటివి? మండుచున్న యాహృదయమును మరల నీవే వంచిం చెదవు ”

అస్మాత్ తనవేలినుండి యుంగరమును దీసి యట్లు చెప్పెను.

“ ఈయుంగరమును బుచ్చుకొనుము ఒకటిరెండుదినములలో నేనేమియుఁ జేయలేను. కాని కటుల్ ఖాన్ నిజన్మదినము రానున్నది. ఆనాడు సంతోషముతోడను, మద్యపానాదులతోడను, రక్షకులొడలు మఱచియుందురు. ఆరాత్రి నిన్నుదాటించెదను. అర్ధరాత్రమున సభ్యంతరమందిరద్వారము కడకు రమ్ము అట నిట్టియుంగరము నింకొక వాని నెవ్వడగఁగఱచునో వానితోఁగూడఁ బొమ్ము. ఏవిఘ్నమును లేకుండ నీవు దాటిపోఁగలవని యనుకొనెదను. అయినను నిది యంతయు భగవదధీనము.”

“ భగవంతుఁడు నిన్ను రక్షించుగాక; ఇంతకన్న నేజెప్పున దేమి ?” అని విమల యనియెను.

విమలకు గడ్గదస్వరము వచ్చెను. మాటాడ లేకపోయెను. ఆతని కడ సెలవుగైకొని పోనున్న సమయమున నామెతో “ నీకొక్కమాట చెప్పెదను. నీవొక్కతేవే రమ్ము. నీవేరినైనఁ దీసికొనివచ్చినచో నీయుద్దేశము కొనసాగనేరదు. అపాయకరముగూడ నగును ” అని యస్మాదనియెను.

తిలోత్తమను దీసికొనిపోరావని యాతని యభిప్రాయముగా గ్రహించి విమల తనలో నిట్లనుకొనెను.

“ మంచిది. మేమిరువురమును పోరాదేని ముందు తిలోత్తమనే యవ్వలకుఁ బంపివైచెదను ”

విమల యాతనికడ సెలవుఁ గైకొని పోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

పునరాలోచనము.

కాలము పరుగెత్తునవ్వభావము కలది. నీ వేమిచేయుచున్నను సరే కాలముమాత్రము నిలువబడదు. పరుగెత్తుచునే యుండును. నీ వెట్టి స్థితిలో నున్నను కాలగమన మాగియుండదు. పొవుచునే యుండును. పథికుడా ! వర్షమున, గాలిచే, నధికముగఁ గష్టపడుచున్నావా? నీశిరసు పైమేఘములుకాకుకాముక్తొనిగర్జించుచున్నవా? వాయువులుక్రమము దప్పి వినరుచున్నవా? వర్షములోఁ దడియుచుంటినా? నీదేహమును వడగండ్లు మొత్తుచున్నవా? తలఁ దాచుకొనుటకు నీకెక్కడ నాశ్రయము లేదా? కొంచె మోర్పు వహింపుము. ఈదినము శాశ్వతముగ నుండదు. వెళ్ళిపోవును. కొంచెముసే పాఁగుము. ఈభయంకరదినము గడచిపోగలదు. మంచికాలము రానున్నది. సూర్యుడు మరలఁ బ్రకాశింపనున్నాడు. జేపటివఱకు నిశ్చింతపుము.

ఎవరిదినములు గడచిపోవు? ఎవరికి కష్టదినములు శాశ్వతములు గాగున్నవి? పోదరుడా ! ఏల దుఃఖించెదవు? ఎవరికినుఖదినములుగడచి పోకుండ నున్నవి? ఏల డంబములు పలికెదవు?

ఎవరిదినములు గడచుట లేదు? తిలోత్తమ పరాగమునఁ బడి దొరలుచున్నది. అయినను దినములు గడచిపోవుచునే యున్నవి.

విమలహృదయము పగకు నివాసగృహ మైనది. ఆగృహముయొక్క ప్రతిభాగమునందును, నావిరోధసంబంధమయినవిషయమువ్యాపించి యున్నది. అనునిమిషమును నావిషము దుస్సహముగ బాధించుచున్నది. దినమున కెన్నినిమిషములు ! ఎన్నినిమిషములు గడపిన దినమగును ! ఆమెదినములు గడచుటలేదా?

జయమునుగాంచిన కటుల్ ఖాన్ మహాభోగముతో నున్నాడు. ఆతనికి దినములు సుఖముగా నున్నవి. అయిననవియును గడచి పోవుచునే యున్నవికాని, నిలిచియుండుట లేదు.

జగత్సింహుడు వ్యాధిపీడితుడై యున్నవాడు. వ్యాధిపీడితునకు కాలము చాలనాలస్యముగ నడచు నని యెవ్వ రెఱుంగరు? అయినను నాతనికి దినములు గడచి పోవుచునే యున్నవి.

అవును. దినములు గడచుచునే యున్నవి. జగత్సింహునకుఁ గ్రమక్రమముగఁ బునరారోగ్య కలుగుచున్నది. మృత్యుదేవత నోటి నుండి తప్పివచ్చినాడు, క్రమక్రమముగ బలము చేరుకొనుచున్నది. శరీరగుర్మత యదృశ్యమైనది. ఆకలి కలిగెను. బలము కలిగెను. హృదయమున కాతురత జనియించెను.

ఆతనిప్రభుమోక్షేశము—“తిలో తమ యెటనున్నది?” బలముకలిగినకొలఁదినివిచారకరమైనహృదయముతో నాతఁడుమార్గమునవచ్చుచుఁ బోవుచునుండువారి నందఱు దిలో తమన గూర్చి యడుగుచుండెను. కాని, యెవ్వఁడును దృష్టికరమగుప్రత్యుత్తర మీయలేదు. అయేషా యెఱుంగదు—అస్మాక్ చెప్పలేదు—సేవకులును పరిచారికలు, తెలిసియో తెలియకయో చెప్పలేదు. వారిక ధ్వాజ యైనది. జగత్సింహునకు, ముండశయ్యపైఁ బరున్నట్లుండెను.

ఆతనిరెండవయుద్దేశము భవితవ్యవిషయము—“ఏమి రానున్నదో” ఈప్రశ్న కెవ్వరు త్తర మీయఁగలరు? ఆతఁడు కైదీగనున్నాడు. అయేషాస్మానులయనుగ్రహమునఁ జెరసాలలో నుండుటకు బదులాతఁడు చక్కగ నలంకరింపఁబడినవిశాలభవనముననున్నాడు. పరిచారికలును, సేవకులును, వచ్చి యుపచారములు సేయుచున్నారు. అడుగుటయే తడవుగఁ బ్రతివస్తువును సిద్ధముగ నుండెను. సహోదరికంటె నధికజాగ్రత్తతో నయేషా కాసాడుచుండెను అయినను ద్వారముకడ పర్వతమువలె

రక్షకుడొకఁ డున్నాఁడు. రాజపుత్రుఁడు మధురపనార్థములఁ దినుచు బంగారుపంజరమున నున్న పక్షివలె నున్నాఁడు. ఆతనికిఁక స్వేచ్ఛ యెప్పుడు? స్వేచ్ఛతప్పకుండఁ గలుగుననునిశ్చయ మేమి కలదు? ఆతని సైన్యములెటనున్నవి? సేనాధిపతినిగోల్పడి యాపైనికు లేమిచేయుచున్నవారు?

మూఁడవయుద్దేశ మయేషావిషయము. మనోహరిణియై హృదయాకర్షణము గావించుచున్న యాసుందరి యెవ్వరో? ఈస్వర్ణముూర్తి యీకృపావతారమెటనుండి యీప్రపంచమునకు దిగివచ్చెనో?

అయేషాకు విశ్రాంతి లేదు—ఆయాసము లేదు—అవిధేయత లేదు. ఇది యంతయు జగత్సింహుఁ డెఱుంగును. ఆమె నిరంతరము నాతనిని శ్రద్ధతోఁ జూచుచుండెను. ఆతనివ్యాధికుదురునంతవఱకామె ప్రతిదినమును బాల సూర్యునివలె నుదయముననే పూగుత్తిచేతఁ దాల్చి మందయానముతో వచ్చుచుండెడిది. స్నానభోజనసమయ మతిక్రమించినను నామె యచ్చటనే యుండుట నాతఁడు చూచుచుండెను. అవశ్యకరణీయములందీర్చిమరలనతిశీఘ్రముగ వచ్చుచుండెడిది. బీగముపరిచారి కను బంపునంతవఱకు నక్కడనే యుండి పరిచర్య సేయుచుండెడిది. వ్యాధిపీడితుడైమంచము పట్టనిమనుష్యుఁ డెవ్వఁడు? లావణ్యరాశి యగుయువతియొక్కర్తు తలదిక్కునఁ గూర్చుండి మృదుహస్తములతో విసరుచు నుపచారములు సేయుభాగ్య మలవడనేని వ్యాధి యంత బాధాకారము కాదని, యాతఁడేచెప్పఁగలఁడు.

పాతకమహాశయా! జగత్సింహుఁడెట్టిస్థితి మందుండెనో మనసుచేఁ జూచుకొన నీకభిలాష గలదా? అయినసరియే. నేఁజెప్పిన ట్లొనర్పుము. నీశరీర మంతయు గాయములతో బాధనొందుచున్న దనుకొనుము. మంచముపై పడియుంటివని భావింపుము. శత్రుప్రల్లచడును కైదీగా నుంటివని తలంపుము. నీవున్నది యమూల్యపదార్థాలంకృతమై చల్లనై

సుగంధ బంధురమగు విశాలభవన మనుకొనుము. నీదృష్టి నొక్కమా
రాద్వారమువంకఁ బ్రసరింపఁజేయుము. ఆకస్మికముగనీకధికసంతోషము
గలిగి ముఖవికాసము కలుగును. అదిగో యావచ్చుచున్న వ్యక్తి
శత్రుమధ్యమున నిన్ను సోదరునివలెఁ గాపాడును. ఆవ్యక్తి(స్త్రీ). ఆమె
స్త్రీమూర్తిమేకాదు. యావనవతి. పూర్ణమంగ వికసించిన పద్మము
వంటిది. అట్లే పరుండియుండి నీవామెను నిశ్చలముగఁ జూచుచుండుము.
ఆరూపమున సౌందర్య మెట్లు చూస్త్రీభవించెనో చూడుము. ఆరూప్యతి
యిప్పుడిప్పుడే కొంచె మున్నతమగుటకు నుంకించుచున్నది. పరిపూర్ణా
వయవాను రూపత్వము గలది. సంపూర్ణ దివ్యలక్షణ విశిష్టయగు
దేవత. ప్రకృతి పోతవోసి చేసిన సుకృతరాజ్ఞి. ఆమె గమనసౌందర్య
మెట్లుండునో పరికింపుము. నీవెప్పుడైన మదగజరూపమును వినియుంటి
వా? అదేమి? హంసగమన మెట్లుండునో చెప్పఁగలవా? ఆయువతిగమన
మును, గుర్తుంచుకొనుము. మర్దలము సంగీతమున అయజూపును. అట్లే
ఆమెపదగతులకు నీహృదయము లయఁజూపును. ఆమెహస్తమునఁ బూల
గుత్తియున్నది. చూడు! నిరవధిక తేజోవిరాజితము లగు నాహస్తముల
కడ నాకుసుమము లెట్లు ప్రకాశహీనములయియున్నవో చూచితివా?
ఆమెగళప్రకాశముకడ నాబంగారుగొలు సెట్లు వన్నెదటిగియున్నదో
చూచితివా? ఓహో! ఇదేమి? నీనేత్రములు తెప్పపాటులను ముచ్చి
పోయినవేమి? ఆమెమెడయొక్క సొగసు చూచిగావా? చంద్రకాంతో
పలసన్నిభంబగు నామెగళప్రదేశమున నావినీలకుటిల కుంతలము లెట్లు
పడుచున్నవోచూచితివా? అదిగో, యామౌకర్ణ్యలంకారము లెంతమనో
హారముగ నల్లలాడుచు మెఱయుచుండెనో కనుగొంటివా? ఆమెశరసు
కొంచెమువంగియున్నది. గుర్తించితివా? కొంచెము పొడవును తగ్గించు
కొనుటకట్లు చేసినది. నీవు తదేకధ్యానములతోఁ జూచుచున్నా వెందు
లకు? నిన్నుగూర్చి యమౌషా యేమనుకొనును?

అయేషా వ్యాధిపీడః యః జగత్స్సింహునకుః దనసేవ యంత
కాల మవసరమో, అంతకాలము నామె ప్రతిదినమును విడువకుండ
నాతనియొద్ద నేయుండి యాతనికుపచారములు సేయుచుండెడిది. ఆతనివ్యాధి
తగ్గుచున్నకొలదిని నామెరాకయు తగ్గుచుండెను. ఆతఁడుపూర్ణారోగ్య
మునుబొందినప్పు డామెరాక చాలయర్హుడైనది. ఎప్పుడో—ఒకమారు
రెండుమాఱులు—ఆమె వచ్చునప్పుడెల్ల సాధారణముగా నస్మానుని
గూడఁ దీసికొని వచ్చుచుండెను, శీతకాలమునఁ బ్రోద్దెక్కినకొలదిని
వణఁతుచున్నమనుష్యునకు మారముగఁ దొలంగిపోవుసూర్య కాంతివలెనే
యారోగ్యము నొందుచున్నకొలదిని జగత్స్సింహునకు యేషాదూరమగు
చుండెను.

ఒకనాటిసాయంకాలమున జగత్స్సింహుఁడు కోటమూనలిప్రదేశ
మును జూచుచు గవాక్షములలోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆమార్గమున
మనుష్యులు వ్యాపారములమీఁదనో, వినోదముకొఱకొ, యటునిటు
పోవుచుండిరి. వారియదృష్టముతో జగత్స్సింహుఁడు తనయదృష్టమునుఁ
బోల్చుకొనియెను. చాల విచారము నొందెను. ఒకప్రదేశమున
గొందఱుమనుష్యులు చుట్టివారి యుండిరి. వారినడుమ నొకమనుష్యుఁ
డో, యేదయునొకపదార్థ మోయుండెను. రాజపుత్రునిదృష్టి యావైపున
కేగెను. వారేదో వినోదము ననుభవించుచున్నారని యాతఁ డను
కొనెను. వారేదో శ్రద్ధతో వినుచున్నారనికూడ గ్రహించెను. నడుమ
నున్నది వస్తువో, మనుష్యుడో, యెవ్వరో, యాతనికిఁ గనబడలేదు.
ఆతఁడును గొంచెము వినోదము నొందెను. కొంతసేపటికిఁ జాలమంది
చూపఱు లటనుండి వెడలిపోయిరి. ఆతనివేడుకతీరెను. ఆనడుమ పులి
వలెఁ దాటియాకులపుస్తకమును చదివి వినుపించుచున్నవాఁ డొక్కఁ
డుండెను. ఆచదువరి యాతనివినోదమును, మరింతయభివృద్ధి చేసెను.
ఆతఁడు మనుష్యుడైనఁ గావచ్చును, లేదా, వేవత్సాన్నిచలన నాకులు

దహింపబడియున్న తాళవృక్షమధ్యప్రమాణమైనఁ గావచ్చును. ఆతఁడంతపొడవు నంతవర్తులమును గలిగియుండెను. కాని తాళవృక్షము మాత్ర మెన్నటికిని తొండమువంటి యంతనాసికను మోయఁజాలదు. ఆతనియాకార మెట్లుండెనో నడవడియు నట్లే యుండెను. ఆతఁడు చదువుచు, హస్తము, శిరసు, ముక్కు వీరితో చేయుచున్న యభినయములను జగత్సింహుఁడు విహోదముతో, బరికించుచుండెను. ఇంతలోనస్మాన్ ఖాన్ వచ్చెను. ఒకరికొకరు వందనముఁ జేసికొనిరి.

“ తదేకధ్యానముతో గవాక్షమువంకఁ జూచుచున్నారేమి?”

“ చెట్టుతునుకపలె నేదో యిటు నున్నది. నీవుచు జూడవచ్చును.”

అస్మాన్ చూచి యిట్లు చెప్పెను.

“ ఇదివఱకు మీరెప్పుడు నీతనిని జూడలేదా?”

“ లేదు.”

“ ఇతఁడు మీ బ్రాహ్మణుడే, ఈతనిసంభాషణ చాల నింపుగ నుండును. నేనీతనిని గరమందరమునఁ జూచితిని.”

రాజపుత్తున కాతురత జనియించెను. తనలో నిట్లునుకొనెను. “ గరమందరమున నుండెనా? తిలోత్తమనుగూర్చి యేమయిన చెప్పఁగలఁడేమో?”

“ ఆతనిపేరేమి? ” అని యాతఁ డాతురతతో నడిగెను.

అస్తాన్ ఖాన్ కొంచె మాలోచించి యిట్లు చెప్పెను.

“ ఆతనిపేరు చెప్పుటకొంచెము కష్టము. అది యంతర్వరలో జ్ఞప్తికి రాదు. గణపతి?—కాదు—గణపతి?—గజపతి?—కాదు—గజపతి? ఇక నేమి?”

“ గజపతి?—ఇది వంగదేశపునామము కాదు, అయినను నీతఁ డిక్కడివాఁడే యని తోచుచున్నది.”

“ ఔనౌను. ఇతఁడు వంగదేశస్థుఁడే. ఒకభట్టాచార్యుఁడు. ఈతని కేదో బిరుద మున్నది. ఎలిమ్—ఎలిమ్—తరువాత నేమి?”

“ కాదు—కాదు. వంగదేశపుబిరుదము లెప్పుడును “ఎలిమ్, అనియుండవు. ఏలిమనఁగా వంగభాషలో విద్య యని యర్థము. విద్యా భాషనుఁ డనియో, విద్యాజగీషుఁ డనియో యుండవచ్చును”

“ ఔనౌను. విద్యా—ఇంక నేదో యున్నది. ఉండుము— వంగభాషలో నేనుఁగు నేమని పిలిచెదరు”

“ హస్తి.”

“ ఇంకను”

“ కరి—దంతి—నారణ—నాగ—గజ—”

“ ఆ! ఆ! అదే మాతనిపేరు గజపతివిద్యాదిగ్గజుఁడు.”

“ విద్యాదిగ్గజుఁడా? నేను వినినంతవఱకుఁటిబిరుద మరుము. పేరు నకును బిరుదమునకును సరిపోయినది. నాకాతనితో మాటలాడ వలయునని యున్నది.”

గజపతిసంభాషణమును సస్మాక్ వినియుండెను. రాజపుత్రునితో మాటలాడినందువలన భయము లేదని తలంచెను.

“ ఇందేమియు నుపద్రవము లేదు”

వారిరువురు నింకొకగదిలోని కేగిరి. సేవకునిచే గజపతిని బిలువ నంపిరి

సృష్టవ ప్రకరణము.

దిగ్గజానివార్తలు

సేవకుడు గజపతిని లోపలకుఁ దీసికొనిపెచ్చెను. రాజపుత్రుఁ డాతని నిట్లడిగెను.

ఆయ్యా “ నీవు బ్రాహ్మణుడవా?”

“ యావస్మేరో స్థితో దేవా, యావ ద్దంగా మహీత లే, అసారే ఖలు సంసారే సారం శ్వశురమందిరమ్”

జగత్సింహుడు వచ్చుచున్న నవ్వు నణంచుకొని యాతనికి వందనముచేసెను.

“ బాబూ! * భౌదాఖాన్ నిన్ను రక్షించుఁగాక!”

“ నేను మహమ్మదీయుడను గాను. హిందువుడను”

“ ఈతడు మోసగాడు. తప్పక యవనుడే. నన్ను మోసము చేయ యత్నించుచున్నాడు. ఇందుల కీతనికేదో యుద్దేశ ముండి యుండును. లేనిచో నన్నెందులకులోపలికిఁబిలిపించును.?” విచారముతో ఓఘనతగల ♦ ఖాన్ బాబూ! నేనునిన్నెఱుంగుదును. నేను మీయన్నమే తిని బ్రతుకుచున్నాడను. నన్నవమానింపకుము. నేను మీసేవకాను సేవకుడను.”

జగత్సింగాతని చిక్కును గ్రహించి యిట్లనెను.

భౌదా = దేవుడు; ఖాన్ = బిరుదు. దేవునకుబిరుదుండదు. ఇతనిదివచ్చియు రాని హిందూస్థానభాష. అందుచే నిట్లనియెను. పాతకులారా? విద్యాదిగ్గజాని తప్పు పట్టకుడు.

♦ ఇదియునుతప్పుమాటయే. విద్యాదిగ్గజానియంతవాఁ డిట్లన్నాడు

.. నీవు బ్రాహ్మణుడవు. నేను రాజపుత్రుడను. నీవునాయెడ నుపయోగించుభాషయుక్తమైనదిక . నీపేరుగజపతివిద్యాదిగ్గజుడా?"

దిగ్గజుడు తనలో నిట్లు యోచించుకొనెను. "హా! ఇదిగో! ఇతడు నాపేరునుగూడ నడుగుచున్నవాడు. నాకేత, డేమికష్టమును దెచ్చి పెట్టనున్నాడో! భగవంతునికే యెఱుక" . "సాహేబుగారూ! నాపై దయజూపుడు (చేతులుజోడించి) నేనొకబీదబాపడను - మోకరించి వేడుకొనుచున్నాడను? నాపై దయయుంచుడు" అనియెను.

జగత్స్థింహుడు బ్రాహ్మణుని యపరిమితభయమును గాంచెను. తనకార్యమునాతనివలనఁ దెలిసికొనుటయసాధ్యమనితలంచెను. అందుచే నాప్రసంగమునుమార్పుచేయవలయుననునద్రోశముతో నిట్లనియెను.

.. నీచేతనున్నపుస్తక మేమి:

.. మణిక్పరచరిత్రము—"

నీవు బ్రాహ్మణుడవు. మణిక్పరచారిత్రము నేల. మోయు చున్నాడవు."

.. హేమ్. హేమ్ నేనొకప్పుడు బ్రాహ్మణుడనే కాని యిప్పుడు కాను"

జగత్స్థింహుని కాశ్చర్యమును వినుఁగఁగు జనియించెను.

.. ఏమంటివి? నీవు గిరమందరమున లేవా?"

దిగ్గజుఁ డిట్లు యోచించుకొనియెను. మరణము—దండన— నేను వీరేంద్రసింహునిదుర్గమున నుంటిననికూడ నీతఁడెఱుంగును. వీరేం దుని జేసినట్లే నన్నునుజేయుదురు. బ్రాహ్మణుని నేత్రములవెంటబాష్ప ములు ప్రవహింప నారంభించెను * .. ఖాన్ ప్రభూ! అనుగ్రహింపుము. ఏడ్చుచు (శక్తికొలఁదిచేతులనలుపుచు) నేను ప్రార్థించుచున్నాడను. నేనునీ నీపేరుడను. నన్నుగ్రహింపుము"

విద్యాదిగ్గజుడెగాని భాషియంతయుతప్పే.

“ నీకు మతియున్నదా ? ”

“ చిత్తము. మహాప్రభూ ! ఉన్నది. నేను నీసేవకుఁడను. నీవాఁడను ”

“ నీకు భయము లేదు. నీపుస్తకమునఁ గొంతభాగము నాకుఁ జదివి వినిపింపుము ”

బ్రాహ్మణుఁడు పుస్తకములోనిపద్యభాగము నీడ్చుచుఁ జదువుచుండెను. ఆతనినేత్రము లింకను బాష్పావృతములయ్యే యున్నవి. ఆతనికంతర్ధ్వని యహడేడ్చుచుఁ జదువుచున్నట్లుండెను. నాటకశాలయం దుపాధ్యాయుఁడు బాలకునిచే చెవిపట్టుకొని నులివేయుచుఁ బాడించినట్లుండెను.

కొంతసేపు చదివినపిమ్మట రాజపుత్రుఁ డిట్లడిగెను.

“ నీవు బ్రాహ్మణుఁడవై యుండియు మణిక్పరచారిత్రములనేల చదువుచుంటివి ? ”

“ నేను మహామృదీయులలోఁగలిసిపోయితిని ”

“ అదెట్లు ? ”

“ మహామృదీయబాబులు కోటలోఁ బ్రవేశించినప్పుడు వారు నాతోనిట్లనిరి ‘ బ్రాహ్మణుడా ! రమ్ము. కులభ్రష్టుడవుకమ్ము ’ పిమ్మట వారు నన్నీడ్చుకొనిపోయికోడిపలో (పులావు)ను దినుమనినిర్బంధించిరి ”

“ పలోయననేమి ? ”

“ స్వచ్ఛమయినపాలలో నుడికిన యాతపబియ్యము. ”

ఆతనియభిప్రాయమును రాజపుత్రుఁడు గ్రహించెను.

“ తరువాత ? ”

“ వారు నాచే కల్పి చదివించిరి. ”

“ కల్తాయా ? తరువాత ”

“ వారు నాతో ‘నీవు మహమ్మదీయుడ వైతివి’ అని చెప్పిరి; అప్పటినుండియు నేను మహమ్మదీయుడను ”

“ కోటలోని తక్కినవారో ? ”

“ తక్కినబ్రాహ్మణుల నందఱు నావలెనే చేసిరి ”

రాజపుత్తుఁ డస్తామముఖముపై దృష్టి సారించెను. లోపల సణగియున్న యాతనియాగ్రహము సస్తామ గ్రహించియుట్లుచెప్పెను.

“ రాజచంద్రా ! ఇందుపద్రవ మేమున్నది? మహమ్మదీయమత మొక్కటియేనిజమయినదని మేమునమ్మినారము. ఏమార్గముచే నై ననా మతమును వ్యాపింపజేయుట పుణ్యమేకానిపాపముకాదని తలంచితిమి.”

జగత్సింహుఁ డాతని కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేదు.

“ విద్యాదిగ్గజా ! ”

“ నన్ను సాహేబుదిగ్గజా ! అని యనుగ్రహింపుఁడు.”

“ అట్లు. సాహేబుజీ ! కోటలో నుండెడి తదితరులను నీవేమైన నెఱుఁగుదువా ? ”

జగత్సింహుని యభిప్రాయమును గ్రహింపవలయునని యస్మాన్ భానాతురత పడుచుండెను.

“ అభి రామస్వామి పాటిపోయినాఁడు.”

ఆతనికేదైనఁ దెలిసియున్నచో నితఁ స్పష్టముగఁ జెప్పనని జగత్సింహుఁ డనుకొని యిట్లడిగెను.

“ వీరేంద్రసింహుఁడో ”

“ నబా బాతని శిరశ్చేదము చేసినాఁడు.”

జగత్సింహునిముఖ మెఱ్ఱవారెను. అస్మానుతో నిట్లనియెను.

“ ఆతఁ డేమి చెప్పినాఁడు? బ్రాహ్మణుఁ డసత్యము చెప్పెనా?”

“ వీరేంద్రసింహుని విచారణచేసి రాజద్రోహి యనిస్థిర పఱచి వధించినాఁడు.”

రాజపుత్రుఁడు నేత్రము లగ్ని గురియుచుండ నిట్లనెను.

“ నేను నిన్నొక్కమాట యడుగవలసియున్నది. ఆ పని నీసమ్మ తముమీఁదనే జరిగినదా ?”

“ లేదు. నాయాలోచనకు, బ్రతికూలముగ జరిగినది.”

రాజపుత్రుఁ డేదియో యాలోచించుచుండెను. ఆసమయమున నస్తాను దిగ్గజనితో “ నీవు పోవచ్చును ” అనియెను. ఆతఁడు వెడలిపో నుండెను. జగత్సింహుఁడతనిచేయి పట్టుకొని యాపి యిట్లనియెను.

“ ఇక నొక్కమాట విమల యెటనున్నది ?”

బ్రాహ్మణుఁడు నిట్టూర్పు విడిచెను. కొంచె మేడ్పుకూడ వచ్చెను.

“ విమల యిప్పుడు నబ్బాబుగారియుంపుడుక తైగానున్నది.”

రాజపుత్రుఁడు మరల నసావంకఁ జూచి యిట్లనెను.

“ ఇదియునిజమేనా ?”

అస్మా నాతనికిఁ బ్రత్యుత్తర మీయక దిగ్గజనితో “ నీవింకను నెందులకున్నావు ? పొమ్ము.” అనియెను.

జగత్సింహుఁడు బ్రాహ్మణుని హస్తమును బట్టుకొనెను. ఆతఁడు చేయిని విడిపించుకొన లేకపోయెను. అట్టే నిలువఁబడియెను.

“ ఇకనొకనిమిష మాఁగుము అయిపోయినది. ఒక్కమాట : ఇకనొక్కమాట; తిలోత్తమ ?”

“ తిలోత్తమకూడ నిప్పుడు నబ్బాబుగారియుంపుడుక తైయే. వారిరువురు నిప్పుడు మహాభోగముల నందుచు నెమ్మదిగ నున్నారు.”

రాజపుత్తుఁ డాతని హస్తమును దోసి పుచ్చెను. ఆతఁడు మఱ
మలమీఁద నడచుచు నదృశ్యమై పోయెను.

అస్మాన్ ఖాన్ సిగ్గుపడియెను, మెల్లగ నిట్లనియెను.

“ నేను కేవల ముద్యోగస్థుఁడనే.”

“ నీవు రాక్షసోద్యోగస్థుఁడవు.”

—
పదియవ ప్రకరణము.

—(0)—

మాధురీవిగిరి : మా ! తొలఁగిపోము.

జగత్సింహున కారాత్రి కంటిపై తెప్పపాటు లేదని వేఱుగఁ
జెప్పఁబనిలేదు. ఆతని శయ్యపై నపరిమితముగ తేళ్ళు జెట్టులు పోవు
చున్నట్లుండెను. పరితాపాగ్నిచే హృదయము దహింపఁబడు చుండెను.
ఏతిలోత్తమ మరణించెనేని నిత నీలోకమున తాను మనియుండుట
దుస్సహమని యిదివఱకును దలంచెనో యాతిలోత్తమ యింకను జీవించి
యుండుటయే జగత్సింహునకు విచారకారణ మయ్యెను.

అది యెట్లు ? తిలోత్తమ యింకను జీవించియున్నది. అట్టిమృదు
కుసుమమును, అట్టిదివ్యమాఘర్యమును అట్టిస్నిగ్ధప్రకాశమును, జగత్సిం
హుని వీక్షణ మెటుదిరిగిన నట దర్శనమొసంగెడునట్టి సుకుమారగాత్ర
మును, అట్టికోమలతనువల్లిని, అట్టి తేజోనిధిని, మృత్యుదేవతతనకడుపునఁ
బెట్టుకొనఁగలదా ? ఈభూమి—ఈవిశాలమసీతలము—ఆకోమలగ్రాత
చిహ్నములనై నఁ గలిగియుండదా ? ఎంతవిచారకరమైన విషయము ?
ఎంతదుస్సహమైనసమయము ! జగత్సింహుని నేత్రములనుండి, యందాగు
వృక్షములనుండి పాలుస్రవించునట్లు బాష్పములు స్రవించుచుండెను.
తత్క్షణమే నరకనదృశమగు కటుత్ ఖానునిభోగభవన మాతనిహృదయ

మున కెట్టయెనుట గన్పట్టెను. ఆశీశపుష్ప నూదుష్టాత్మునిప్రక్క నుండఁజూచెను. ఆతనిహృదయ మగ్నిపర్వతమువలె మండుచుండెను.

ఏలావణ్యరాశియొక్కరూపమాతనిహృదయాంతరాళమున ప్రతిష్ఠితమై ప్రకాశించుచుండెనో, యట్టితిలోత్తమ యిప్పుడు పతానుల యంతఃపురవాసిని యయ్యెఁగదా ! ఆహా !

రాజపుత్రికిక నట్టిరూపమునం దనురాగ ముండునా? క్షత్రియ కులాలంకార మగు నాపౌరుషశాలి తనహృదయమునుండి యట్టి విగ్రహమును జించిపాటవేయుట కిసుమంతయైన సంశయించునా?

ఆవిగ్రహము జగత్స్థింహునిహృదయక్షేత్రమున బాగుగా వేర్లు పాటియున్నది. వేర్లతోఁ బెరికి పాటవేయవలయునన్న హృదయము కూడ పెల్లగిలిపోవలయునుగదా ! అట్టిమనోహరరూపమును శాశ్వతముగ నెట్లువెడలఁగొట్టివేయఁగలఁడు? అది యాతనికి సాధ్యమగునా? కలఁతఁజెందిన యాతనిహృదయమున జ్ఞాపకశక్తి కలిగియున్నంతవఱకు రక్తమాంసములు శరీరము నాశ్రయించియున్నంతవఱ కారూపమాతని హృదయాత్మలపై ప్రభుత్వము నెఱపుచునేయుండును.

ఇకమనశ్శాంతిని గూర్చి చెప్ప నవసరమేలేదు. కలఁతఁజెందిన యీయాలోచనలమూలమున నాతనికి వివేచనాశక్తి లేకుండఁబోయెను. జ్ఞాపకశక్తి క్షీణింపనారంభించెను. తెల్లవారుసమయ మయినది. శిరసును చేతిలో నుంచుకొని కూర్చుండియుండెను. బుద్ధి యూఁగులాడుచుండెను. ఆలోచనాశక్తి యంతయు నశించిపోయెను.

ఆతఁ డట్లే చాలసేపు గూర్చుండియుండుటచే శరీరము నొప్పియెత్తెను, విస్తారమగుమనోవేదనచే నాతనికి జ్వరమువచ్చినట్లుండెను. ఆతఁడు గవాక్షముకడ కేగెను.

ఆతనిలలాటమునకు చల్లనిమలయానిలము పోకెను. చుట్టును సందకారము. ఆకసమున సన్ననిమేఘము వ్యాపించియుండెను. నక్ష

త్రము లస్పష్టముగ నుండెను. అక్కడక్కడ శాంతప్రకాశనక్షత్రములు
జేగముగ సంచరించుచున్న పయోధరములమాటున నుండి మినుకు
మినుకు మనుచుండెను. కొంచెముదూరమున వృక్షము లొండొంటితో
కలిసి యాకాశమున సందకారబంధురమగుభిత్తికవలె నొప్పుచుండెను.
వృక్షముల నాశ్రయించిమెఱయుచున్న మినుగురుపురువులు వజ్రముల
భాతి ప్రకాశించుచుండెను. ఎదుటనున్న సరోవరమున గగనము
యొక్కయు ధరణీజములయొక్కయు ఛాయ లస్పష్టముగఁ గన్పట్టు
చుండెను.

ఆరాత్రి వారిధరములకడనుండి శీతలత్వము నవహరించిన మంద
మలయానిలుం డాతనిశరీరోష్ణతను గొంతవఱకు చల్లార్చెను. భగ
త్సింహుడు గవాక్షముకడ శిరసుపైఁ జేయివైచుకొని నిలువఁబడి
యుండెను. ఎడతెగనిమనోవ్యాకులత్వమువలనను నిద్రలేమిచేతను
నాతఁడు చాల నలసిపోయెను. మలయానిలస్పర్శమున నాతఁ డొక్కింత
శాంతమునొందెను. ఆలోచనలను వదలివెచ్చెను. ఉద్దేశము లొక్కింత
మార్పుఁజెందెను. ఇంతవఱకు నాతనిహృదయము నిశితమగుకటారిచే
గాయపఱుపఁబడుచుండెను. ఇప్పుడదివోయినది. దానికి బదులుగ నిరాశ
యనుకటారి నొప్పియై త్తించుచుండెను. కాని, యీ బాధ మునుపటికంటె
కొంచెము తక్కువయినది. ఆశ విడిచిపెట్టుటయే బాధగనుండెను.
నిరాశ యొక్కమాటు హృదయమున స్థిరపడెనేని బాధ యంతయుధిక
ముగ నుండదు. దెబ్బతగిలినప్పుడే బాధ యధికము. గాయముచాలకాల
ముండునదియైనను సంతకష్టముగా నుండనేరదు. అతఁడు నిరాసచే
మాత్రమే కొంచెము బాధపడుచుండెను. నక్షత్రవిహీనమై యంధకార
బంధురమైనయాకాశమువంక వీక్షించెను. పిదప బాష్పావృతలోచనుండై
నక్షత్రవిహీనమైన యంధకారబంధురమైన తనహృదయాకాశమును
జూచెను. అతనికి జ్ఞాపకశక్తి క్రిమక్రిమముగ మెలగ మరల రా

దొడంగెను. ఆతనిబాల్యము. యశావనము నందలిసంతోషము అన్నియు నతనిహృదయమునకు గోచర మయ్యెను. ఆతఁడాలోచనలలో మునిగి క్రమక్రమముగ నవశుఁడైపోయెను. శరీరము చల్లపడియెను. ఆయాసముచే నిందిరియజ్ఞానము క్రమక్రమముగ తగ్గిపోయెను. గవాక్షమును బట్టుకొని యాతఁడు నిద్రపోయెను.

నిద్రలో నాతఁ డొకస్వప్నముం గనియెను. అది చాల బాధా కరమైనది. దిక్కిలికలవరమును గలుగఁజేయునది. నిద్రలోనే యతని కధికాగ్రహము కలిగెను. ఆతఁ డత్యంతవేదన నొందుచున్నట్లు ముఖము సూచించుచుండెను. పెదవులు కంపించుచుండెను. లలాటమున స్వేద ముదయించెను. పిడికిళ్లు దృఢముగ ముడుచుకొనిపోయినవి.

ఆతఁ డులికిపడి లేచెను. తొందరతో నడువ నారంభించెను. ఆతఁ డిట్లెంతగాబాధపడుచుండెనో వ్రాయుటకు నాకుఁ జాలగష్టముగ నున్నది.

ఉదయసూర్యకిరణములచే నాగదిగోడలు ప్రకాశించుచున్నవి. తుదకు జగత్సింగు భూమిపైబడి నిద్రపోవుచుండెను. శయ్య లేదు. తలగడ లేదు.

అస్మానుఖానువచ్చి యతనిని లేపెను. వందనమొనర్చి యుత్తర మొకటి రాజపుత్త్రిని కిచ్చెను. అతఁ డదియేమియు ననకుండఁగైకొని యస్మాన్ వంక వీక్షించెను. రాజపుత్త్రిని హృదయము పరిభ్రమించు చున్న దనియు నిప్పు డేవిషయమును మాటలాడ నదనుగాదనియుఁ దలంచి యస్మానిట్లనియెను. “రాజో త్తమా ! నీవిట్లుక్రిందపరుంటివేమని నేనాశ్చర్యపడను. ఈయుత్తరమును నీకందఁజేసెద నని వ్రాసినవారితో వాగ్దత్తమొనర్చియుంటిని. ఇక దీనిని దాఁపఁ బనిలేదు. ఇంతవఱకును నేకారణముచే నీకు దీనిని నేనీయలేదో యదియంతయు నీకుఁ జెలిసి పోయినది. అందుచే నీయుత్తరమును నీకడవిడిచి వైచెదను. సావకా

శము గలిగినప్పుడు చనువుము. నేను మరల సాయంకాలము వచ్చెదను. ప్రత్యుత్తరము వ్రాయ నిచ్చ కలదేని వారీకది పంపెదను.”

ఇట్లు చెప్పచు నుత్తరము నాతనికిచ్చి యస్మాక వెడలిపోయెను. రాజపుత్రుని హృదయము మరల యధాస్థితికి వచ్చెను. ఒంటరిపాటున నాతఁ డాయుత్తరమును మొదటినుండి తుదవఱకుఁ జదివెను. అగ్నిని చేసి ఉత్తరము నందువైచెను. అది మండుచున్నంతసేపును నాతఁడు దానినొకఁ జూచుచుండెను. పూర్ణముగ దహింపఁబడినది. రాజు తనలో నిట్లనుకొనెను.

జ్ఞాపకశక్తినిగలిగించు నీయుత్తరమును జ్వాలలకర్పించి కృతార్థుడనైతిని. పరితాపాగ్నిచే జ్ఞాపకశక్తికూడ దహింపఁబడును. కాని, యది దీనివలె భస్మమయిపోదేమి చెప్పుమా?

పిదప నాతఁడు ప్రాతఃకాలోచితకృత్యముల నిర్వర్తించి భగవత్సార్థనముఁ జేసెను. వినయపూర్వకముగ వందనమొనర్చి చేతులు జోడించి పైకి దృష్టిసారించి యిట్లనియెను. భగవానుడా ! తండ్రీ ! నీసేవకునిఁ బరిత్యజింపకుము. నేను రసపుల్లవీరున కనుగుణముగ వర్తిం చెదను. నే నీయనుగ్రహమునుమాత్రమే వేడుచున్నాఁడను. జాతి

గానుడగు నానీచునియుంపుడుకత్తెను నాహృదయమునుండి తొక్కివై చెదను. ఈప్రియత్నమునఁ బ్రాణమును గోలుపోయినేని నిన్ను లోకాంతరమున సేవించెదను. మనుష్యుఁడు చేయఁదనినదంతయుఁ జేసితిని. ఇంకను చేసెదను. ఓసర్వహృదయపరిశీలకా ! నాయాత్మకుహారాంతరా శమును బరిశీలింపుము. ఇంకను దిలోత్తమకొఱకుఁ బరితపించెదనేమో చూడుము. ఇంకను నామెసందర్శనాభిలాష కలదేమోపరికింపుము. సత్ప్రతి మాత్రము నిర్దయాత్మక మైనది. అది యింకను నన్నవరతముబాధించు చునే యున్నది. నామనోరథమును వినజ్జించివైచినాఁడను. ఈజ్ఞప్తి నెప్పుడికిఁగొకుండఁ దొక్కినవేయఁజాలనా? తండ్రీ ! నాపైదయఁజూపుము.

లేనిచోఁ గూరతమమగు నాస్మృతి నన్ను పేరులేకుండఁ గడతేర్చి వేయును.

ఆతనిహృదయమునుండి యానూకారమదృశ్యమయ్యెను. తిలోత్తమా! పాపము నీవుబాలికవు. నేలపైఁ బడియుండి నీవేమి తలపోయుచున్నావు ? దేనివెలుగును నమ్ముకొని నీవీ విషదంధకారమునుండి వెలువడ నశ్వాతురతతో నిరీక్షించుచుఁ టివో యానక్షత్ర మిఁక నీకుఁ బ్రకాశమొసఁగదు. దేని నూతకోలగ నమ్ముకొని యీమహాకల్లోల విపదంబుధిని ప్రాణము నుద్ధరించుకొనఁదలఁచితివో యాపలక నీచేతినుండి జారిపోయినది, దేన నిడి నీమనోరథములనెల్ల నీవిపత్సముద్రమునుండి గట్టెక్కించుకొనఁ దలఁచితివో యానావ యడుగంటినది.

పదు నొ క ం డ వ ప్ర క ర ణ ము.

స్థలముమార్పుట.

చెప్పినప్రకార మస్మాన్భూత సాయంకాలమున వచ్చి యిట్లనియెను.

“ రాజకుమారా! ప్రత్యుత్తరమునిచ్చెదవా ?”

రాజపుత్రుఁ డుత్తరమును వ్రాసి యుంచెను. అదియాతనీచేతికిచ్చెను. అస్మాన్భూతు దానిని గైకొని యిట్లుచెప్పెను.

“ ఈకోటలో నివసించువా రెవరైన మఱియొకరి కుత్తరమంపునెడల మొదట నందు వ్రాసినయంశములు మాకు సమ్మతముగ నుండినఁగాని పంపుట కంగీకరింప వలనుపడదు. ఇట్లన్నందులకు మన్నింపుము.”

జగత్సంహారండు వివారముతో నిట్లనియెను.

“ఆవిషయమును నాతోఁజెప్పనేల ? నీవు చదివి యిష్టముండె నేని పంపుము”

అస్మాను త్తరమును విప్పి యిట్లు చదివెను.

“దురదృష్టవంతురాలా! నీవిన్నపమును మఱపుఁ జెందను. కాని, నీకు నీనాథునియందు నిశ్చయముగఁ బ్రేమ కలదేని నీవాతని తోఁగూడఁ బోవలసివది. తన్మాత్రమున నీపేరునకుసంభవించినక శంకము నశించిపోగలదు.

“జగత్సింహుఁడు.”

ఉత్తరము చదివినపిమ్మట సతఁ డిట్లనియెను.

“రాజోత్తమా! నీవు చాలకూర్చుఁడవు”

“పఠానులకంటె నధికకూర్చుఁడను గాను.”

అస్మాకమొగ మెట్టివడియెను. కొంచెము కఠినభావముతో నిట్లనియెను.

“మొత్తముమీఁద పఠానులు నీవిషయమున సంతసీచముగఁ బ్రవర్తింపకపోయియుండవచ్చును.

జగత్సింహునకు లజ్జాకోధము లినుమడించెను. “నావిషయ మయి నేను చెప్పలేదు. నీవు నన్నుఁ జాలదయతోఁ జూచుచున్నాఁ డవు. అది నిశ్చయము, నీవు నన్నుచెఱవట్టినను నాప్రాణములను గాపాడితివి. నీసైనికులను నాశనముసేయుచుండిన నన్నీకఠినవ్యాధి నుండి యారోగ్యము నొసంగి కాపాడితివి. సంకెలలతోఁ గాఢాగ్రహ ముననుండుటకుబదులుగ, సలంకరింపఁబడినదివ్యభవనమునకు దుండుటయు నీయనుగ్రహవశముననే. పాపము! ఇంతకంటె నీవేమిచేయఁగలవు? కాని, నేఁజెప్పినదేమియన—నన్ను నీకు ఋణస్థునిగ నొనర్చితివి. సౌఖ్య మొసంగుచుంటివి. కాని, ఈసౌఖ్యముయొక్కయుద్దేశ మేదియో నాకు తెలియకున్నది. నేను కైదీనైనచోఁ జెఱసాల కంపుము. కృపయనడి

యీవలనుండి నన్ను విడిపింపుము. కైదీని గానిచో నీబంగారుపంజరమున నన్నుంచిన లాభ మేమి?”

“చెడుగున కంత తొందరపడెద వేల ? చెడుగును రమ్మని యాశ్రయింపనక్కఱలేదు. దానంతట నదియే వచ్చును”

“రాజపుత్రులు సుకుమారపుష్పశయ్యనుండి తరలి తాతినేలఁ బరుండుట దురదృష్టముగా భావింపరు”

“దురదృష్ట మొక్కతాతిశయ్యకంటె నధికబాధాకరము గానేరదేని దానినిగూర్చి యంతగా విచారింపఁ బనిలేదు”

రాజపుత్రుఁ డాస్మానుఁ వంక దీప్తియుగఁజూచెను.

“కటుక్ ఖానుని నేను శిక్షింపలేకపోయినప్పుడు నాకు తలవరియొక్క భిడ్డమయినను సంతబాధాకరము కాదు”

“జాగ్రత ! జాగ్రత ! పఠానులు వదరుబోతులు కారు”

జగత్సింహుఁడు తిరస్కారపూర్వకముగ నవ్వుచు “సేనాధిపతీ! నీవునన్ను బెదరించెదవా? అందెన్నటికిని నీకు జయ మొనఁగూడదు” అనియెను.

“మనమిరువురము నొకరినొకరెఱుఁగుదుము. ఇక వాగ్వ్యయముతోఁ బనియేమి? నేను నీతో నొకపనియుండి వచ్చితిని”

రాజపుత్రుఁ డాశ్చర్యపడి,

“అదేది ? చెప్పుము” అనియెను.

“నేను కటుక్ ఖానుని యాజ్ఞానుసరణి కూటలాడుచున్నాఁడను సహింపుము.”

“మంచిది”

“పఠానులును రాజపుత్రులును బోరాడుచుండుట యిరువురకును హానికరమే”

“ పతానులను వేళ్లతో గూడఁ జెటికి పాటవేయనలయునని
మా నూశయము”

“నిజమే. కాని, మమ్ములను నాశనముచేయునప్పటికి మీరు
గూడ నాశనము కావలసియుండునుగదా ! ఆలోచింపుము. గరమంగ
రమును జయించిరవారు కేనలము బలహీనులేకదా ! అది నీవేయెఱు
గుదువు”

జగత్సింహుని పెదవృత్తిపై కొంచెముహాస ముదయింప “ వారి
నెపుణ్యమును నేనంగీకరింతును” అనియెను.

“నాయభిప్రాయ మాత్మజ్ఞానునముకాదు. పతానులు చక్ర
వర్తితోఁ గత్తిగట్టి పోరాడుచు నొరిస్సాలో నిశసించుట దుర్ఘటమే.
కాని, చక్రవర్తిమాత్రము వారల నెన్నఁడును లోఁబ్రచుకొనఁజాలఁడు.
బాతీమాభిమానముతో మమ్ము నిండింపకుము. రాజకీయవిషయముల
నీవునుప్రవీణుడవు. ఢిల్లీకిని నొరిస్సాకును నెంతదూరముండెనో యోచిం
పుము. మానసింహునిమూలముగ పతానుల నాతనికి వశ్యులుగఁ
జేసికొనుట చక్రవర్తికి సులభమే యనుకొమ్ము. కాని యొరిస్సాలో వారి
ధ్వజ మెంతకాలము నిలువగలదు. ? ఆతఁడు వెనుకకు మరలినతోడనే
యొరిస్సాలోని చక్రవర్తిస్వాస్థ్యము లన్నియు పతానులు మరలస్వాధీ
నము చేసికొనఁగలరు. అక్బరింతకుపూర్వ మీదేశమును జయింప
లేదా? పతాను లెంతకాలము కప్పమును జెల్లించిరి ? మరల నిప్పుడాతఁ
డొరిస్సాను జయించెనేని ఫలితముకూడ మరల నల్లే యుండును.
ఇక నొకపర్యాయమాతఁడు సైన్యముల సంపవచ్చును. రాష్ట్రమును
జయింపవచ్చును. కాని పతానులు యధాప్రకారము మరల స్వతం
త్రులు కాఁగలరు. పతానులు వంగదేశీయులు కారు. అదిమాత్రము
జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము. వారెప్పుడును నెవ్వరికిని మోకరించువారు
కారు. తుద కొక్కపతానునిదేహమున నూపిరియున్నను పొరిస్సా చక్ర

వర్తిస్వాధీనము కాదు. కాదు. నిశ్చయము. అట్టియెడ పఠానుల యొక్కయు, రాజపుత్రులయొక్కయు, రక్తమూత్రో నీభూమిని తడుపుట వలన నగుబాధ మేమి ?”

“ అయిన నీయభిప్రాయ మేమి ?”

“ నాయుద్దేశ మేమియు లేదు. కాని, యుద్ధమును విడిచి నంధి చేసికొనవలయు నని మాప్రభువుగారియుద్దేశము ”

“ ఏవిధమయిన నంధి ?”

“ ఆవిషయమున మన మిరువురము నాలోచితము. వంగదేశములో కటుభూమినియూధీనమం దున్న ప్రదేశములను విడిచిపెట్టి సిద్ధముగా నున్నాడు. అక్కరకు నొరిస్సాపైఠగలయధికారమును విడుచునట్లు చేయుము. ఒరిస్సానుండి యాతనిసైన్యములఁ దీసికొనిపోవలయు. రణసంబంధ మేమియుఁ గలుగకుండఁ జేయవలయు. ఈయొడంబడిక వలన నాతనికి రవంతయైన నష్టములేదు. పఠానులకే నిశ్చయముగ కొంతనష్టము కలదు. మాప్రయత్నములవలన సంపాదించిన రాష్ట్రమును మేము వీడిపోవుచున్నాము. చక్రవర్తికట్టిదేమియు లేదు. ఏది యతనిది కాదో యట్టియొరిస్సానుండి మాత్రమే వెడలిపోవుచున్నాడు”

“ ఇది బాగుగనే యున్నది. కాని, ఈవిషయము నాతో నేల ప్రసంగించెదవు ? రణము చేసినచు, నంధిచేసినచు మహారాజు మానసింహుఁడు చేయవలయును. కావుననాయనకడకు రాయబారినిపంపుడు.”

“ మే మట్లొనర్చితిమి. కాని, మాదురదృష్టవశమున నెవఁడో మేము మీప్రాణములఁ గైకొంటిమని యాతనికిఁ దెలియఁ బఱచినాడు. అందుచే నాతఁడు విచారాగ్రహములతో నుండి నంధియొనర్చుటకు సమ్మతించలేదు. మారాయబారియెంతనమ్మించిననునాతఁడు సమ్మతలేదు. నీవు సమక్షమున నీపద్ధతుల నాతనికిఁ దెలిపెతివేని తప్పక యంగీకరించును.

రాజపుత్రుఁ డస్మాన్ మొగముపై దృష్టి నిలిపి యిట్లనియె,

“ నిష్కపటముగ మాటలాడుము. నాహస్తలిఖితమును మహా రాజు నమ్మనచ్చును. ఉత్తరము వ్రాసినఁ జాలదా? నన్నే వెళ్ళమనెద వెందులకు ?”

“ విషయమిది. మహారాజు మాబలమును బాగుగ నెఱుంగఁడు. అందుచుగూర్చి మీరాయనకునచ్చజెప్పటకుఁదగినవారట. మీరుమధ్య వర్తిగ నుండిరేని కార్యముచక్కఁబడునని మామాశ. ఉత్తర మంతపని చేయఁజాలదు. ఇంతేగాక మిమ్ములను విడిచిపెట్టుటయే సంధికిమొదటి కారణము. అందుచే నీసంధికి మీరు యత్నము సేయవలయు నని నవా బుగోరియుద్దేశము.”

“ మాతండ్రిగారికడ కేసుటకు నాకభ్యంతరములేదు.”

“ అందులకు నేను చాల సంతసించితిని. కాని నాదొక్కమనవి యున్నది. మేమనినట్లు సంధి కుదురదేని మీరు మరల మాగోటలోనికి వచ్చెదమని వాగ్దత్తమొనర్పవలయు.”

“ వాగ్దత్తమొనర్చినంతమాత్రమున నేను మరలివచ్చెద నని మీకు నమ్మక మెట్లు ?”

“ మాకు నమ్మక మున్నది (చిఱునగవుతో) రాజపుత్రుఁ లనత్య మాడ రనువిషయ మందతెఱింగినదియే ”

“ మంచిది. నాతండ్రిని జూచినవెంటనే నేనొక్కఁడను మరలఁ గోటలోనికి వచ్చెదను.”

“ ఇంక నొకవాగ్దత్త మొనర్పవలయు. దానితో మాకుఁగావలసిన వన్నియుఁ బరిపూర్తియగును. మహారాజును చూడనేగినప్పుడు మేము చెప్పినపద్ధతులను నీవాయనతో విన్న వింపవలయు ?”

“ అస్మాన్ ! ఈవాగ్దత్త మునుమాత్రమునేనొనర్పఁజాలను. పతా నులను జయించుటకే చక్రవర్తి నన్ను నియమించిన ఁడు. వారితో

రణమొనర్చి వారిని వశ్యులం గావించుటయేనాపని. అతడు సంధికార్యములఁ జక్కఁబెట్ట నన్ను నియమింపలేదు. అందుచే మేమెప్పుడును నట్టికార్యములను చేయఁబోము. అట్టివిషయములను ప్రస్తావింపము.”

అస్మాన్ముఖమున నత్యక్తియు విచారమును గన్పెట్టెను.

“రాజపుత్తులకుఁదగినప్రత్యుత్తర మిచ్చితివి. కాని, యాకార్యము చక్కఁబెట్టకున్న నీకు స్వేచ్ఛ లేదని తలంచికొనుము.”

“చక్రవర్తికిని నాస్వేచ్ఛకును సంబంధ మేమి? నావంటి రాజపుత్తు లాతనికిఁ జాలమంది కలరు?”

అస్మాన్ విచారకరమైన యాతురతతో నిట్లనియెను.

“నాయూలోచనను గ్రహింపుము. నీప్రస్తుతోద్దేశమును బరిత్యజింపుము.”

“ఏల?”

“నీవీకార్యమును నిర్వహింతువను నమ్మకముతో నవాబు నీయందిట్టిదయావాత్సల్యములఁ జూపి యన్నాడు. నీవాలనియభిప్రాయమునకు న్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తించితివేని నాతడు నీయడఁ జాలకార్యము వహించును.”

“మరల బెదరించుచుంటివా? ఇంత కొక్క నిమిషమునకుఁ బూర్వము నన్నుఁ గారాగృహమున కంపుమని నిన్నడిగియుండలేదా?”

“పడుచువాడవు. నీకేమియుఁ జెలియదు, నవాబు నీయెడఁ దృప్తుడయ్యెనేని నది నీకు చాల నదృష్టము.”

రాజపుత్తుడు ముఖము చిటించుకొనియెను.

“ఆతని యనుగ్రహము లేకపోయిన నాకేమి కొదువ? వీరేంద్రసింహునిరక్తప్రవాహము నభివృద్ధి నొందించెదను. ఇంతయేనా?”

జగత్సింహునినేత్రము లగ్నిగురియుచుండెను.

“ అయిన నేబోయెదను. నావిధిని నేను నిర్వర్తించితిని. కటుల్ ఖానునియుద్దేశము నొకదూతమూలమున నీవు వినఁగలవు ” అని యస్మాన్ ఖాననెను.

కొంతసేపటి కొకమనుష్యుడు వచ్చెను. ఆతఁడొక పై నికుడు. ఉద్యోగమున పదాతికంటె కొంచె మధికుడు. ఆతనితోఁగూడ నలుగురుపదాతులున్నారు.

“ నీవు తెచ్చినవరమాన మేమి ? ” అని రాజకుమారుఁ డడిగెను.

“ సేనివాసస్థలమును మార్చుకొనవలయు. ”

“ సిద్ధముగ నున్నాడను ” అని చెప్పుచు నాతనితోఁగూడఁబోయెను.

పండ్రిండవ ప్రకరణము.

విచిత్రాలంకారము.

కటుల్ ఖానుని జన్మదినమహాహోత్సవ మతివైభవముతో జరగుచుండెను నృత్యము, మధుసానము, హాస్యము, ఆట, పాట, దానము ధర్మములతో దినమంతయు వేడుకగా నుండెను. రాత్రి యంతకంటె నుల్లాసముగ నుండును. ఇప్పుడే సూర్యాస్తమయ మయినది. కోటయంతయు దీపములతో ప్రకాశించుచుండెను. సందులు—గొందులు. కోటయంతయు మనుష్యసంకులము. ఉద్యోగులు, పై నికులు, రాజసేవకులు, సేవకులు, మూచకులు, త్రాగుబోతులు, నటులు, వేషగాఁదు, వేషకత్తెలు, వేశ్యాంగణలు, సంగీతపాఠకులు, గారడవాండ్లు, ఫలవిక్రియులు, పరిమళద్రవ్యవిక్రియులు, తాంబూలవిక్రియులు, నానావిధ భక్ష్యవిక్రియులు, విచిత్రవస్తువిక్రియులు, మొదలగువారలతో దుర్గ

మంతయు నిండియుండెను. నీ వెక్కడ కెగిన నక్కడనే, సంగీతము, నృత్యము, పరిమళోదకము, తాంబూలము, పుష్పములు, గారడీ, వ్యభిచారమును, గాంచగలవు. ఈవేడుక లభ్యంతఃభాగమునఁగూడ కొంతవఱకు జరుగుచుండెను. నవా బంతఃపురమందిరము లింతకంటె ప్రకాశముగను నింతకంటె నుల్లాసముగను, నింతకంటె శాంతముగను నుండెను. ప్రతిమందిరమును స్వచ్ఛస్ఫటికవినిర్మితదీపయంత్ర ప్రకాశితమైయుండెను. పూలకుండ్లు, స్తంభములు, శయ్యలు, కుర్చీలు, మెట్టిలు, మనుష్యులు, నన్నియు పరిమళమిళితకసుమ సంధితములై యుండెను. మందమలయానీలుండు గొజ్జగిపూల పరిమళమును మోసికొనుచు సంతటఁ గలయఁదిరుగుచుండెను. బంగారు సరిగవైచినపట్టు, నలుపు, పసుపు, ఊదా, ఎఱుపువర్ణముల చీనిచీనాంబరములందాల్చి పరిచారికాసమూహ మటునిటు దిరుగుచుండెను. వారి గువర్ణాలంకారములు దీపప్రకాశమున మెఱయుచున్నవి. పరిచారికలు కొందఱు వారి యజమానురాండ్ర నలంకరించుపనియందుండిరి. విలాసభవనమున నీరాత్రి నవాబు ప్రతియువతితో కను పిలాసముగాఁ గాలము గడుపును. ప్రతియువిదయు నీనాఁడు వారివఱమనోరథములఁ బొందఁగలరు. ఒకయువిద తనసహోదరున కుద్యోగ మిప్పింపవలయు నను నభిప్రాయముతో శిరోజములను జక్కగ దువ్వుకొనుచుండెను. ఇంకొకతె, తనకెక్కువపరిచారికలు కావలయునని యడుగుటకై సుందరకుటిలకుంతలముల వక్షస్థలమునఁ జక్కగ వ్రేలాడ వైచుకొనుచుండెను. వేటొకర్తుకొత్తగఁ గలిగినతనయున కరణముమూలమునఁ గొంతయాస్తిని సంపాదింపవలయు నను తలంపుతోనామెమెడయును గపోలములును నెఱ్ఱగ బ్రకాశించుటకై రక్తమువచ్చునంతదనుక రాచుకొనుచుండెను. మఱియొక్కర్తు, ఈనడుమ నవాబు తనకిష్టురాలగు నింకొకతె కా భూషణరాజి నిచ్చెనని యనుయనుపొంది కన్నుపొడుగున నడుగుతెప్పలకు

కజ్జలముంచుకొనుచుండెను. ఒకపరిచారిక, యామె యజమానురాలికి వస్త్రమును గట్టుచు పరాకున నామెదుస్తులనుదొక్కెను. ఆమె యజమానురాలామెదొడపై నొక్కహస్తప్రహార మొసఁగెను. ఒకస్త్రీ శిరోజములు వృద్ధురాలుగుటచే పాపము కొంచెము పలుచనగుచుండెను. పరిచారిక దువ్వుటలో నవికొంతభాగమూడివచ్చెను. అదిచూచి యా వృద్ధస్త్రీ కపోలములపై బొప్పములు ప్రవహింపనేడ్వ సారంభించెను.

ఆరామమందలి స్థలపద్మమువలె, పక్షులలో మయూరముభాతి, నొకయువతీమణి యలంకరణము సమాప్తినొందించు యటునిటుదిరుగుచుండెను. ఆకాత్రీయెవ్వరైనను, నెక్కడ కైనను, నభ్యంతరములేకుండ సంచరింపవచ్చును. ప్రకృతి తనమాధుర్యము సంతనఁ జేర్చి యాయువిదను నిర్మించియుండెను. కటుల్ ఖానామె ప్రత్యవయవమునకుఁ దగిన భూషణముల నన్నిటి నిచ్చెను. ఆమెమొగమున నందము నకుఁగాని, యలంకారములకుఁగాని, యామెగర్వమొందుచున్నట్లు లక్షణములేవియు గాన్పించుటలేదు. ఆమెయుల్లాసముగ లేదు. వికాసముగలేదు. ఆమెముఖము గంభీరమై శాంతముగ నుండెను. ఆమె హృదయమున నగ్ని మండుచున్నట్లు నేత్రములు సూచించుచుండెను.

ఆమెపివల. అక్కడనక్కడఁ దిరిగి తుద కొక సుందరభవనములోని కేగి లోపల తలుపు బిగించెను. ఈయుత్సవసమయమున నటనొక్కటియే దీపమున్నది. అదిచుట్టును గాంతుల నిచ్చుచుండెను. ఆవలిప్రక్కశయ్యపై నఖిశిఖిపర్యంతమును దుప్పటమును ముగ్గుగువెట్టుకొని యెవ్వరో పరుండియుండిరి. విమలయాసమీపమున కేగి “నేనువచ్చితి” ననియెను.

శయ్యనుండి యలికిపడి లేచి ముఖముఘనమున్న మునుంగును దీసివైచి యామెను జూచెను. విమల యనిగుఱ్ఱించెను. దుప్పటమును దీసివైచి కూర్చుండెను. కాని, యేమియు మాటాడలేదు.

“ తిలోత్తమా! నేనువచ్చితిని” అని విమల మరల ననెను.

తిలోత్తమ మాటాడలేదు. విమలవంక తీవ్రముగఁ జూచు చుండెను.

ఆమెపూర్వమువలె సంతలజ్జావిహితయై యుండలేదు. వెలవెల పోవుచున్నయావెలుతురున నప్పుడామెను జూచితివా నిజముగ నున్న వయసుకంటె పడేండ్లు పెద్దయని యనుకొందువు. శరీరము కృశించి నన్నముగ నుండెను. ముఖము వైవర్ణ్యమును పొందెను. ఆమె, మలినమైన చిన్నవస్త్రమును దాల్చియుండెను. ఆమెకడ నొక్కరిగ యైనలేదు. పూర్వము ధరించెడి యబంకారముల గుత్తులుమాత్ర ముండెను.

“ నేనునీశ! ననినప్రకారము వచ్చితిని. మాటాడవేమి?”

“ చెప్పవలసిన దేదియో చెప్పితిని. ఇక నేమి చెప్పవలయు?”

తిలోత్తమ కంఠధ్వనినిబట్టి యామె యేడ్చుచున్నదని విమల గ్రహించెను. తనహస్తము నామెశిరసుపై నుంచి ముఖమును పైకె త్రెను. వదన మంతయుఁ గన్నీళ్లలో మునిగియుండెను. ఆబాష్పదక ములచే వస్త్రమంతయుఁ దడిసిపోయినది విమల యామె శిరసునుంచి పండుకొనియున్నతలగడ నంటిచూచెను. అదియును దడిసిపోయెను.

నీశరీరమియెడతెగనియుమ్మలికము నెంతకాల మోర్పఁగలదు?

“ ఓర్వకున్న నేమి?” ఇంతకాలము సహించియున్నందులకే నేను విచారించుచున్నదానను”

విమల మాటలాడుకుండ నేడ్వ నారంభించెను. కొంతసేపటికి నీట్టూర్పు విడిచి యిట్లనెను.

“ ఈరాత్రి చేయవలసిన దేమి?”

తిలోత్తమ విమలయలంకారములవంక ననిష్ఠముతో వీక్షించుచు నిట్లనియెను.

“అట్లాలోచించినందువలనఁ బ్రయోజనమేమి?

“బిడ్డా! నన్నుఁ దృఢీకరింపకుము, కటుక్ ఖానుని నీవు బాగుగ నెఱుంగవు. సావకాశము లేక కొంత గును, మనవిచారము పోవు టకై కొంతయు నింతకాలము మనలను వదలివెచినాఁడు. ఈ విషయ మింతకుఁబూర్వము నీతోఁ జెప్పియుంటిని. ఈదినముతో మన స్వేచ్ఛ పరిసమాప్తి యగును. నాట్యశాల కేగనిచో మనకేమి సంభవించునో యని తలంచుచున్నదానను.”

“మనకింతకన్న వేజేమి యుపద్రవము సంభవింపఁగలదు.”

“తిలోత్తమా! ఇంతలోనే యింతనిరాశఁ జెందెదవేల? ఇంకను మనకంతమున జీవములున్నవి. మనము నిర్దోషులము. ఎంతకాలము మనదేహమునఁ బ్రాణములుండునో యంతకాలము మననిర్దోషత్వమును గాపాడుకొనవలయు”

“అమ్మా! అయిన నీయలంకారములనన్నిటిఁ దీసివేయుము. అవి నాకన్నులకు విషప్రాసములుగ నున్నవి”

“విమల చిరునగళ్లతో బిడ్డా! నాయలంకారములను బూర్ణముగ జూడకుండ నాగ్రహ మొందెదవేమి?” అనిచెప్పుచు నామెదట్టి నుండి చిద్మకటారిని దీసి చూపెను. అది యామెదుస్తులతో దాచి యుంచెను. అది కన్నుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచుండెను. తిలోత్తమ యలికినడెను. చూడలేక పోయెను.

“దీని నెక్కడనుండి సంపాదించితివి?” అనితిలోత్తమయడిగెను.

“అభ్యంతరభవనమునకు నిన్న వచ్చినకొత్త పరిచారికను నీవు చూడలేదా?”

“అవును చూచితిని, ఆమె యామ్మానీ”

“అభిరామస్వామికడనుండి యామెచేఁ దెప్పింగితిని”

తిలోత్తమ యాశ్చర్యపడియెను. ఆమెకు గుండెలు కొట్టుకొన సాగెను. కొంచెముసేపుండి మామె యిట్లనియెను.

“ఈరాత్రి నీవీవేషమును మార్పవా?”

“మార్పను. నీపుత్యత్యమునకుఁ గాని సంగీతమునకుఁగానిరావా?”

“నేను రాను.”

“అయినను నిన్నొక్కతెను విడిచిపోలేను.”

తిలోత్తమ యేడ్వనారంభించెను.

“ఏడవకుము. వినుము. నీవిటనుండి దాటిపోవుటకు నేనొక యుపాయము నారసితిని.”

తిలోత్తమ యాతురముతో విమలవంకఁ జూచెను.

విమల యస్మాకాభి నిచ్చినయుంగరము నామెకిచ్చి యిట్లనెను.

“దీనిని నీయొద్దనుంచుము. ఆవినోదముల వంకఁ బోకుము. అది యర్థరాత్రియగువఱకును బరిసమాప్తమునొందదు. అంతవఱకును నేను పఠాచునకు పనిగలుగఁజేసెదను. నేను నీసవతితలి నని యాతఁడెఱుంగును. సంగీతస్పృత్యములు పూర్తియగుదనుక నేనుండఁగా నీవు రా వని మిషఁజెప్పి మాకనికి నిన్నుఁ జూడవలయుననుకోరిక కలుగకుండఁ జేసెదను. అర్థరాత్రియైనతోడనే నీవభ్యంతర ద్వారముకడ కేగుము. అక్కడ నొకమనుష్యుఁడుండును. ఆతఁ డిట్టియుంగరము నొకదానిని నీకుఁజూపును. ఏమియు సంశయింపకుండ నాతనితో నీవేగుము. నీ వెక్కడకుఁ బోవలెనన్న నక్కడ కాతఁడు నిన్ను గొంపొపును. అభి రామస్వామి కుటీరమునకుఁ దీసికొనిపోమ్మని చెప్పెను.”

అభి కాశ్చర్యముచేతనో, అభికానందముచేతనో, తిలోత్తమకొంత నేపటినఱకు మాటలాడలేకపోయెను.

“ ఇదియేమి ? నీకీయుంగరమెవరిచ్చిరి ? ” అని చాలసేపటికనెను.

“ అది చెప్పటకుఁ జాలకథయున్నది. సావకాశముగఁ జెప్పెదను. నేఁజెప్పినట్లు చేయుటకు నీవేమియు సంశయింపకుము ”

“ మఱినీవో ? ఎట్లావలఁ బడెదవు ? ”

“ ఆవిషయమున నీవు విచారమొంతుకుము. ఏదేనినుపాయముచే నేను విడివడియెదను. జేపటియుదయమున నిన్నుఁగలిసికొనియెదను ”

వినుల తిలోత్తమ నీవిధముగ నూతా ర్చెను. కాని, తిలోత్తమను గాపాడుటకయి విమల తానువిడివడుమార్గమును వదలివెళి నని తిలోత్తమ గ్రహింపలేకపోయెను.

చాలదినములనుండి తిలోత్తమముఖమున సంతోషమే లేదు. ఈ సంతోషవార్త విని యామె పరమానందము నొందెను.

“ ఇక నేఁబోయెదను ” అని విమల యనెను.

తిలోత్తమ బాష్పాస్పతలోచనయై గద్గదస్వరమున “ ఈకోటలో నీవెఱుంగని ప్రదేశములును నీవెఱుంగని విషయములును లేవు. మన స్నేహితులు పరిచయులు నెక్కడెక్కడ నెట్లున్నారో చెప్పెదవా ? ”

ఇట్టి మహాసత్సమయమునఁగూడ నామెహృదయమునకు జగత్సింగు జ్ఞప్తియందుండె నని విమల గ్రహించెను. జగత్సింహుని నిర్దయాత్మకమగుచుత్తర మామెకు చేరినది. అందుఁదిలోత్తమపేరైన నుదాహరించియుండలేదు. విచారముచేసాతాశమునకణఁగఁదొక్కిఁబడియున్న తిలోత్తమహృదయమున కీవిషయము మఱింతవిచారజనకమని యామె చెప్పక యూరకుండి యిట్లనియెను.

“ జగత్సింహుఁ డీకోటలో నారోగ్యముననున్నవాఁడు ”

తిలోత్తమ మాటలాడ కూరకుండెను. విమల యామెను ముక్తు పెట్టుకొని వెడలిపోయెను.

పదుమూడవ ప్రకరణము.

అంగుళీయప్రదర్శనము.

విమల వెడలిపోయినపిదప తిలోత్తమ యొక్క-లెయు నామె గదిలోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆమెహృదయము విచారోల్లాసభరితమై యున్నది. దుష్టసిశాచముచేతినుండి విడివడుట కిష్టమిది మార్గ మేర్పడిన దను నాలోచనలు మరల మనసు నాకర్షించినవి. మొట్టమొదట తన్ను ప్రాణాధికముగఁ జూచుకొనుచుండు ననియు నామె యనుగ్రహముననే తాను విడివడుచున్నాననియు తలంచెను. ఈమూలోచనలే యామెకుఁ దఱచుగ వచ్చుచుండెను. ఆమెమనస్సున నులాసమొద వెను. నేనావల కేగినప్పుడెటుకుఁబోవుదును ? అయ్యో ! నాతండ్రిదుర్గమెచ్చట నున్నది? అనియామె విచారింపసాగెను. తత్క్షణమ నామెకు బాష్పము లుదయించి కపోలములవెంటఁ బ్రవహింప నారంభించెను. ఒకటి యడంగిన నామెకు మనోవేదనకారణ మగు నింకొకయోచన జనియింపఁ దొడంగెను. రాజపుత్రిఁడు త్వేమముగ నుండెను. ఎటనున్నాఁడో ? ఎట్లున్నాఁడో ? ఆతఁడుకూడ కైదీయేనా ? ఈమూలోచన మరల నామెకు బాష్పము లుదయింపజేసెను. అయ్యో ! దురదృష్టమా ! నానిమిత్తమే కదా యాతఁడు కారాగృహవాసి గావలసివచ్చె ! నాప్రాణముల నాతని పాదములకడ విడిచి యాతనిఋణమును దీర్చుకొనునంతటి భాగ్యము నాకలవడునా ? హా ! దైవమా ! నేనాతని కేమియొసర్పఁగలను ? ఆతఁడు కారాగృహమున నుండెనా ? కారాగృహమన నెట్లుండునో ? ఎవరును నటకుఁ బోరాదా ? చెఱయం దొంటరిగఁ గూర్చిండి యేమి తలపోయు చున్నాఁడో ! తిలోత్తమయనునబల యుండె నని యాతని కిప్పుడు జ్ఞప్తి యుండునా ? అయ్యో ! ఉండ కేమి ? ఆతని ప్రస్తుత దురవస్థకుఁగారణ

మును నేనేకదా ! ఆతఁడు సన్నెంతని దూరుచుండెనో కదా ! అదెట్లు ? నేనట్లేల తలంపవలయు ? ఆతనికొకరిని నిందించుట తెలియునా ? ఎవరిని నిందింపలేడు. నిందింపలేడు. కాని, యాతఁడు నన్ను మఱచిపోయి యుందునేమో యని భయ మగుచున్నది. లేదా, యవనాంతఃపురవాసిని నని యాతని హృదయమునండి నన్నావలకు, దోసివెచి యుండును. కాదు. కాదు. ఆతఁ డట్లుమాత్ర మేలచేయును ? ఆతనివలె నేనునుదుర్గ మున కైదిగఁ బట్టువడితినికదా ! నన్నేల తృణీకరించును ? ఆతఁ డట్లే యెంచి తృణీకరించిన నేనాతనిపాదములపైబడి యిది యంతయు విన్న వించుకొనియెదను. ఆతఁడుత్పత్తిపొందఁడా? నిజమనినమ్మఁడా? బహుశా విశ్వసించును. విశ్వసించఁడేని యాతనికడ నేప్రాణహరిత్యాగ మొనర్చెద గాక ! పూర్వపునాఠీమణు లగ్నిలోబడి ప్రమాణములు చేయలేదా ? ఈకలియుగమున నట్టిప్రమాణములులేవా ? పోనిమ్ము. ఆతనియెదుర నగ్నిబడిననేమి ? అయ్యో ! ఆతని నెప్పుడు చూడఁగందును ? ఆతఁడు చెఱునుండి విడివడుట యెట్లు ? నేను విడివడినఁ బ్రయోజనమేమి ? మాయమ్మ యాయుంగిర మెటనుండి తెచ్చినదో ? ఇది యాతనిని విడిపి చుట కుపయోగింపదా ? ఈయంగుళీయక మాతనికంపిన నేమి ? నన్ను దీసికొనిపోవుట కచట ఎవ్వరుందురు ? ఆతనిమూలముగ నే నేయిపా యములనె నఁ గని పెట్టఁజాలనా ? అయినను నేనీవిషయమును గూర్చి యాతని నేమని యడుగుదును ? ఆ రాజచంద్రుని నింకొక్కసారి చూడ నాకు బ్రాప్తములేదా ? ఆతనితో సంభాషించుటను నే నేమని యవ సరమిమ్మని యెల్లడుగుదును ? ఆతని యెదుట నాతనిగూర్చి నాపెదవులు విప్పి యెట్లుమాటలాడుదును ? ఏమిమాటలాడి యానిర్భాగ్యత్వృద్ధ యముయొక్క పరితాపమును జలార్చెదను ?

ఆమె యింకను నాలోచించుచునే యుండెను. ఇంతలో నొక పరిచారిక వచ్చెను. తిలోత్తమ యామె నిట్లడిగెను.

“ ఇప్పు డెన్నిగంట లయినది?”

“ పండ్రెండు కొట్టినారు.”

పరిచారిక యావలకుఁబోవువఱకును తిలోత్తమ వేచియుండెను. ఆమెదృష్టిపథమునుండి దాటినపిదప తిలోత్తమ యుంగరమును గైకొని గదినుండి బయలువెడలెను. ఆమెకు భయ మధిక మయ్యెను. పాదములు వడకుచుండెను. హృదయము కొట్టుకొనుచుండెను. ముఖము వెలవెలబారెను. ఏమి రానున్నదో? ఒక్కయడుగు వైచెను. మరల వెనుక కరిగెను. క్రమక్రమముగ ధైర్యమును దెచ్చుకొని తుద కభ్యంతరమందిరద్వారముకడ కరుదెంచెను. కోటయందున్న వారును, కొఱ్ఱలును, నీగ్రోసేవకులును, సంద అల్లసములలో మునిగియుండిరి. ఎవరు నామెను జూడలేదు. ఎవరైన నొకరిద్దఱుచూసినను వారాఘెనుగూర్చి యాలోచింపనేలేదు. తిలోత్తమమాత్ర ముదలును దన్నుగుర్తించి రనియే యనుకొనియెను. ఎట్లయిన నేమి ధైర్యమును దెచ్చుకొని ద్వారముకడ కేగెను. ద్వారపాలకులు మధుపాన మత్తులై నిద్రించుచునో, మెలకువగనున్నను స్మృతిలేకయో, అర్ధసత్ప్రతితోడనో, యుండిరి. ఎవరు నామె నానవాలుపట్టలేదు. ద్వారముకడ నొక్కమనుష్యుఁడు మాత్రముండెను. ఆతఁడుకూడ ద్వారరక్షకునివేషముతో నున్నవాఁడు. తిలోత్తమను జూచి “నీకడ నుంగరమున్నదా? అమ్మా!” అని ప్రశ్నించెను. తడఁబాటుతో విమలయిచ్చినయుంగర మాతనికిచ్చెను. ఆతఁడతిజాగ్రత్తగఁ బరీక్షించి తనవేలినున్నయుంగర మామెకుఁ జూపెను. ఇట్లనియెను.

“! అమ్మా! భయము లేదు. నాతో రమ్మ”

తిలోత్తమ తొందరగ నాతనితోఁ జనియెను. అభ్యంతరమందిర ద్వారపాలకులవలెనే ప్రమత్తులై యితరద్వారరక్షకులు నుండిరి. ఆరాత్రి ద్వారము లన్నియుఁ దీసియున్నవి. ఎవరును వారినేమియు ననలేదు. ఎన్నియోద్వారములు, ఎన్నియోభవనములు, ఎన్నియోప్రదేశములు దాటి వారు తుదకుకోటయొక్క ప్రధానద్వారముకడ కరుదెంచిరి.

“అమ్మా! నీ వెట కేగెదవు?”

వినులచెప్పినమాట యామెహృదయమున లేదు. మొదట జగత్సింహునిఁ దలంచెను. నన్ను రాజపుత్రునిొద్దకుఁ గొనిపోమ్మనిచెప్ప నుత్సహించెను. కాని యామెపూర్వవైరియగులజ్జ యామెను నిర్బంధించెను. కంఠముకడ నాగిపోయెను. ఆతఁడు మరలనిటడిగెను.

“నేను నిన్నెక్కడకుఁ గొనిపోవుదును?”

ఆమెయేమియుఁ జెప్పలేకపోయెను. వివశురాలై యుండెను. హృదయము కొట్టుకొనుచుండెను, ఎందులకో యామె యెఱుంగదు. నేత్రములదృష్టి తప్పెను. చెవులు వినఁబడుట లేదు. పెదవులనుండి యేదియో యివ్వలకు వచ్చెను. అది యామెయెఱుంగదు. అది చాల దుర్బలస్వరము. “జగత్సింహుఁడు” అనియన్న ల్లాతనికి వినఁబడియెను.

“జగత్సింహుఁ డిప్పుడు చెఱిలో నున్నాఁడు. అట కెవ్వరును బోరాదు. కాని నీవెచ్చటనుఁ దీసికొనిపోమ్మనిన నటకుఁ గొనిపోవుటకు నేను నియమింపఁబడితిని. అమ్మా! నాతో రమ్ము”

అని యాతఁ డనియెను. ఆతడు మరలఁ గోటలోఁ బ్రవేశించెను. తిలోత్తమ యేమిచేయుచున్నదో యెటకుఁ బోవుచున్నదో, యేమియు నెఱుంగదు. వెనుకకుఁ దిరిగి జుత్రపుబొమ్మవలె నాతనితోఁ గూడఁ బోవుచుండెను. కోటలోని యందఱు ద్వారపాలకులవలెఁ గారా

గృహపాలుకులు మత్తులై యుండలేదు. వారివారిస్థానముల నతిజాగ్రత్తగనున్నారు.

“రాజపుత్రుఁ డెక్కడనున్నాఁడు.” అని యాతఁడు కారాగృహ పాలుకు నడిగెను.

ఆతఁడు వేలితోఁ జూపెను.

“ఆతఁడు నిద్రించుచున్నాడా? మెలఁకువగ నున్నాడా?కి”

చెఱసాలరక్షకుఁడు కారాగృహద్వారముకడ కేగి మరలవచ్చి యిట్లనియెను.

“మెలఁకువగ నున్నాఁడు. నాకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినాఁడు.”

“తలుపుదీయుము.” ఆతనిని జూచుట కీమె లోనికేగును.

“అదెట్లు? అట్టియధికారముమాకు లేదు.”

అస్మాన్ ఖానునియుంగర మాతనికిఁ జూపెను. కారాగృహరక్షకుఁడు దానికి విధేయతను జూపి తలుపుదీసెను.

రాజపుత్రుఁ డొకసామాన్యమైన మంచముపై శయనించి యుండెను. తలుపుఁ దీసినధ్వని విని యాతఁ డత్యాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుండెను. తిలోత్తమ తలుపునొద్దకు వచ్చెను. ముందునకుఁ బోలేక పోయెను. ఆమెసాదములు వానివిధిని నిర్వహించుటలేదు. ఆమె తలుపు వట్టుకొని నిలుచుగడియుండెను, తిలోత్తమచేయుచున్న నాలుస్యమును జూచికూడ వచ్చినయాతఁడు

“ఇదియేమి? ఇక్కడ నెందుల కాగియుంటివి?” అనియెను.

తిలోత్తమ యింకనుబోలేదు.

“లోపలికిఁ బోవ నీకిష్టములేదేని వెనుకకు మరలుము. ఇక్కడ నాలుస్యముచేయుట కిది సమయముకాదు.”

తిలోత్తమ మరలుటకు సిద్ధపడియెను. కానియట్లును చేయలేదు. ఆమె యేమిచేయఁగలదు? కూడవచ్చినవాఁడు తాలిమిలేనివాఁడు. తొందర యిచ్చుచుండెను. ఇట్లుగులాడుచు తిలోత్తమయొక్క యడుగు ముందునకు వెచ్చెను. అట్లునెచుట యామెయెఱుంగదు. ఆమెగదిలోఁ బ్రవేశించెను.

ఆమె రాజపుత్త్రిని చూచినదో లేదో? ముందున కడుగిడలేక పోయెను. గోడపట్టుకొని తలుపునొద్ద తల క్రిందకు వంచి యోచించుచుండెను.

జగత్సింహుఁడు మొట్టమొదటఁ దిలోత్తమను గుర్తింపలేక పోయెను. అటకు స్త్రీ, యెట్లువచ్చెనని యాతఁ డాశ్చర్య మొందెను. ముందునకు రాకుండ నామె యటనిలువఁబడియున్నందులకు మఱింత యాశ్చర్యపడియెను. ఆతఁడు లేచి తలుపునొద్దకు వచ్చెను. ఆమెనుచూచి గుఱ్ఱించెను.

ఒక్కణిమిషమున వారివీక్షణములు కలిసికొనియెను. తత్క్షణమే యామె యవసతావలోన యయ్యెను. రాజపుత్త్రిని పాదములపైఁ బడుటకుద్యమించిన ట్లామెదేహ మొక్కింతనంగెను.

ఆతఁడు కొంచెము వెనుకకుఁ దగ్గెను. తత్క్షణమయ్యామె మంత్ర బద్ధయైనదానివలె, చిత్తరువువలె, నిలువఁబడిపోయెను. ఒక్కక్షణము క్రింద పద్మమువలె వికసించిన చూమె హృదయ మిప్పుడట్టే వాడి పోయెను.

“వీరేంద్రసింహుని తనయయా?” అని గాకొమరుఁ డనెను. కటారివలె నీవాక్య మామెహృదయమును భేదించివైచెను. ఆతఁడే మనెను? వీరేంద్రసింహునితనయయని నా? ఇప్పుడు పిలువ వలసినరీతియే నా యిది? జగత్సింహుఁడు తిలోత్తమయనుపేరును మఱచిపోయెనా? ఇరువురును గొంతసేపు మాటలాడక యూరకుండిరి.

“ఇక్కడి కెందులకు ?” అని యాతడు ప్రశ్నించెను.

“ఇక్కడి కెందులకు ?” ఇదేమిప్రశ్న ? తిలోత్తమ తల తిరుగ నారంభించెను. అన్నివైపులను, గది, మంచము, దీపము, గోడలు, అన్నియు చుట్టును దిరుగనారంభించినవి. ఆమెశిరసును గోడకుఁ జేర్చెను.

ప్రత్యుత్తరము నచ్చునేమో యని రాజపుత్తుఁడు చాలసేపు చూచెను. కాని ప్రత్యుత్తర మిచ్చునారెవరు ? ఇంక నాయాశ లేదనుకొని యతఁ డిట్లనియెను.

“పాపము నీవు చాల విచారించుచున్నదానవు. మరలిపోమ్ము. గతమునంతను మఱచిపోమ్ము.”

తిలోత్తమహృదయమునుండి యన్నిసంశయములును వీడిపోయినవి. చెట్టునుండి యెండిపోయినచూకువలె నామె భూమిపైఁ బడిపోయెను.

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

మూర్ఛ.

జగత్సింహుఁడు ముందునకు వంగి యామెపై దృష్టిసారించెను. తిలోత్తమకు స్మృతిలేదు. ఆతఁడు తన వస్త్రముతో నామెకు వినరుచుండెను. ఆమెకు స్పృహవచ్చినలక్షణము లేవియుఁ గాన్పించుటలేదు. ఆమెతోఁగూడ వచ్చినవానిని లోపలకుఁ బిలిచెను. ఆతఁడు లోపలకు వచ్చెను.

“ఈస్త్రీ యాకస్మికముగ మూర్ఛఁజెందినది. ఈమెతోఁగూడ వచ్చిన పరిచారిక యెవరు ? ఆమెను వచ్చి చూడుమని చెప్పుము.”

“నేనొక్కడనే వచ్చితిని”

“నీవా ?” అని యత్యాశ్చర్యముతో నడిగెను.

“ నేనే. ఇంకెవరును రాలేదు.”

“ —అయిన నిప్పుడు చేయవలసినదేమి ? ఈకోటలోని యేవరి చారికతోనైనాడెల్లుము.”

ఆతఁడు వెడలిపోయెను రాజపుత్తుఁడాతని మరల లోపలకుఁ బిలిచి యిటనియెను.

“ ఇదిగో ! చూడు ! ఈనిషయమునుగూర్చి యెవరితోనైనా జెప్పితివా యది క్రమక్రమముగ వెలదియగును. ఈయుత్సవసమయమున నీయువిదకు పాపము ! సాహాయ్యముచేయువా రెవరు ? ”

“ ఔను. అదియును నిజమే. అదిగాక కారాగృహరక్షకులు మఱియొకరి నిందు రానిత్తురా ? నేనుమాత్ర మెట్లు తీసికొనిరా సాహ సింతును ? ”

“ అయిన నేనిప్పు డేమిచేయవలయు ? ఇంకొక్క యుషాయ మున్నది. నీవతిత్వరితముగఁబోయి యొకఁఁగిచారికచే నయేషా కీసమా చారము నందఁజేయుము ”

ఆతఁడు చెప్పినప్రకార మామనుష్యుఁ డతివేగముగఁ బోయెను. రాజపుత్తుఁడామెకు సాధ్యమయినంతవఱ కుపచారములఁ జేయు చుండెను. ఆతనిహృదయభావము లప్పుడెట్లుండెనో ? ఎవరుచెప్పఁగలరు ఆతనినేత్రముల బాష్పోదయ మయ్యెనా ? ఏమో ? ఎవరుచెప్పఁగలరు ?

చెఱసాలయం దాతఁడును దిలోత్తమయునే యుండిరి. ఆతఁడు చాలకలవరపడియెను. “ అయేషా కీవతఃమాన మందకపోయిన నెట్లు ? అందినను నామెయేయుషాయమునుజేయలేకపోయిన ? ఏమిరానున్నదో ”

క్రమక్రమముగఁ దిలోత్తమకుఁ బ్రాణములు సేరుకొనియెను. రాజపుత్తునికుఁ దోడనే యామనుష్యునితోఁగూడ నిరువురుస్త్రీలుకనఁ బడిరి. దూరమునుండి మేల్ముసుంగువైచుకొని వచ్చుచున్న యాస్త్రీ, లయబద్ధగమనమును మనోహరగంభీరరూపమును జూచి యయేషా

పరిచారకతో వచ్చుచున్నదనియు నామె యాశాదేవతనుగూడఁ దీసి
కొనివచ్చుచున్నట్లుండెననియు నాతఁ డనుకొనెను. వారిరువురునుకారా
గృహద్వారముకడకు వచ్చిరి. ఉంగరమును జూపినయాతనితో కారా
గృహపాలకుఁ డిట్లనియె.

“ వీరినిగూడ లోపలకుఁ బోనీయవలసినదేనా ? ”

“ అది నీయుష్టము, నేజెప్పలేను ”

“ మంచిది ” అని యాతఁడు వారలఁ బోరాదని యభ్యంతర
పెట్టెను.

అయేషా మేల్ముసుంగును దొలఁగించి “ రక్షకుడా! నన్నులోప
లకుఁ బోనిమ్ము. నీకేదేని యిందుమూలమున నుపద్రవము వచ్చెనేని
యది నాపైఁ బెట్టుము ” అనియెను.

అయేషాను జూచి యాతఁ డాశ్చర్యపడెను. విధేయతను జూపి
చేతులుజోడించి “ అమ్మా ! సేవకు ననుగ్రహింపుము. లోపలి కేగు
టకు మీకిభ్యంతరమేమి ? ”

అయేషా చెఱసాలలోఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యెప్పుడును మంద
హాసము సేయుచున్నట్లే యుండును. అందు నామె నవ్వుచున్నట్లుకను
పట్టుచున్నదిగాని నిజముగా నామె మందహాసము సేయుటలేదు. అంధ
కారబంధురమైనయాచెరసాల కెంతప్రకాశము వచ్చినది ? ఇంక నది
చెఱసాలయేకాదు.

అయేషా వందనమొనర్చి రాజపుత్రుని కిట్లనియె.

“ రాజోత్తమా ! సంగతులేమి ? ”

ఆతఁ డేమని ప్రత్యుత్తరమిచ్చును ? కిందపడియున్న తిలక్తమను
జూపెను. ఆమెనుజూచి యయేషా యిట్లడిగెను.

“ ఈమెయెవరు ? ”

“ వీరేంద్రుని హునికుమాతై ”

అయేషా తిలోత్తమను లేవదీసితనయెడిలో, జేర్చుకొనియెను. అట్టిసితియం దయేషాగాక మఱియేయవత్తియైన నయ్యెనేని సంకోచము నొందును. వితర్కించును. కాని యయేషాయట్లుచేయలేదు. తత్క్షణమ యామెను లేవదీసి తనయెడిలో, జేర్చుకొనియెను.

ఆమె యేమిచేసినను నందముగనే యుండును. ఆమెప్రతికార్యమును మనోహరముగఁ జేయుచుండును. ఆమె తిలోత్తమ నొడిలో, జేర్చుకొనుటనజూచి జగత్స్థింహమును పరిచారికయు సిట్లు తలంచుకొనిరి. “ఎంతమనోహరముగనున్నది!”

అయేషా పరిచారికచేఁ బన్నీరుబుడ్లు పర్బత్తులు మొదలయినవి తెప్పించి యుంచెను. వానిచే దిలోత్తమ కుసచారము చేయించెను. తిలోత్తమకు స్పృహ కలిగినది. పరిచారిక యామెకు విసరుచుండెను. తిలోత్తమ కిదివఱకే కొంచెముకొంచెము స్మృతివచ్చినది. అయేషా యుపచారములచే పూర్ణముగ స్మృతికలిగెను.

తిలోత్తమ చుట్టను గలయజూచెను. జరిగినదంతయు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. తటాలున గదియావలకు దాటిపోవుచుండెను. కాని మనోవ్యాకులభావమునకుఁ దోడు శరీరదార్ధ్యముకూడ నీరసించిపోవుటచే నడువలేకపోయెను. జరిగినవిషయములు జ్ఞప్తికివచ్చినకొలదిని తలతిరుగుచుండెను. ఆమె కూర్చుండెను.

ఆమెచేతిని బట్టుకొని యయేషా యిట్లనియెను.

“సోదరీ! నీవేల విచారపడియెదవు? నీవు చాల నీరసముగ నున్నదానవు. విశ్రాంతికై నామందిరమునకురమ్ము. పిదప నీనెటకుఁ బోవలెనన్న నెటకుఁ బంపెదను.”

తిలోత్తమ ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. అయేషా కూడవచ్చిన వాని నడిగి యంతయుఁ దెలిసికొనియెను. తిలోత్తమ భయపడుచున్నదని తలంచి యయేషా యిట్లుచెప్పెను.

“నీవు నన్నేల విశ్వసింపవు? నేను నీశత్రునికుమారై ననుమాట నిశ్చయమే. కానియంతమాత్రముననీనమ్మకమునకుపాత్రురాలనుగానని తలంపకుము. నేనునీసంగతిని తెలిసికొంటి నని భయపడనక్కఱలేదు. ఈరాత్రిగడవకపూర్వమే పరిచారికాసాహాయ్యమున నీవెక్కడకుఁబోవలయునన్న నక్కడకుఁ బంపెదను. ఈవిషయమున నెవ్వరు నేమియు నెఱుంగఁ జాలదు.”

అయేషావాక్యములు చాల మధురముగ నున్నవి. ఆమె నిష్కాపట్యవిషయమున దిలోత్తమ కించుకేసి సందేహము వొడమలేదు. ఇది గాక యామెకు నడుచుటకు శక్తిలేదు, ఇంక జగత్సింహునికడ నుండలేదు. ఏమి చేయును? అయేషాచెప్పినట్లంగీకరించెను.

“నీకు నడువ బలములేదు. పరిచారికాసాహాయ్యమున వెళ్లఁగలవా? అని యయేషా యడిగెను.

తిలోత్తమ పరిచారికభుజమీపై చేయి వైచి మెల్లఁగ నడువనారంభించెను. అయేషాకూడ వెడలిపోవుటకుద్దేశించి రాజపుత్రునినొద్ద సెలవుబుచ్చుకొనఁ బోయెను. అతఁడు తనదృష్టి నామెపై సారించెను. ఏదియో యామెతో చెప్పఁదలఁచుకొనినట్లవీక్షణమునఁ గన్పట్టుచుండెను. అయేషా యది గ్రహించి పరిచారికతో నిట్లనియెను.

“ఈయబ ను దీసికొని నీవు నాశయనాగారమునకుఁ బోము. పిదప నన్ను దీసికొనిపోవుటకు మరలరమ్ము.”

తిలోత్తమయుఁ బరిచారికయు వెడలిపోయిరి. జగత్సింహుఁడు నిట్లూర్పువిడిచి తనలో “ఇదియే కడసారివీక్షణము” అని యనుకొనియెను. తిలోత్తమ దృష్టిపథముననున్నంతవఱ కతఁ డామెను జూచుచుండెను. తిలోత్తమ తనలో “ఇదియే కడసారియనుజ్ఞ” అని యనుకొనియెను. జగత్సింహుఁడు కనబడునని తోచినంతవఱ కామె వెనుకకుఁదిరిగి చూడ లేదు. ఆమెతిరిగిచూచునప్పటికాతఁడు కనబడ లేదు.

పదునేనవ ప్రకరణము.

ప్రకటన.

తిలోత్తమయు సేవకురాలును నాగదివిడిచిపోయినపిదప నయే
మా ముందునకు వచ్చి శయ్యపై గూర్చుండెను. అట నింకొక పీఠము లేదు
జగత్సింహుడు నిలువబడియుండెను.

ఆమె తనజడనుండి గులాబీపుష్పము నొకదానినిదీసి దానిపత్ర
ముల నొక్కటొక్కటిగ నూడదీయుచు నిట్లనియెను.

“రాజపుత్త్రా! నాతో నేదియో మాటలాడదలంపున్నటుల
నీవీతఁడమువలనఁ జూపట్టుచున్నది. నాసాహాయ్యమువలన నీకులేశమైన
ప్రయోజనముఁ గలదేని, సీహృదయము నాకిక వెల్లడించుట కించుకేని
యు ననుమానింపకుము. నేను సిశ్చయముగఁ బరమానందముతో నీ
సేవ యొనర్చెదను.

“రాకుమారీ! నాకిప్పుడేదియుఁ బ్రయోజనకారి కానేరదు. స్వ
ప్రయోజనాభిలాషచే నీతో మాటలాడవలయు నను నుద్దేశములేదు.
నేను చెప్పదలచినదిది. నాయవస్థనుబట్టి చూడ నిన్ను మరలఁ జూడఁ
గలుగుదుననునాశ నాకు లేదు. మన మొకరినొకరు చూచుకొనుటకు
బహుశా యిదియే తుది. అయ్యో! నేను నీకు ఋణగ్రస్థుడను. ఈవిష
యమును మాటలచే నెంతని తెలుపఁగలుగుదును. నామరదృష్టమునుబట్టి
యాలోచించిచూడ నీఋణమును నేన్నెట్టికై న దీర్చుకొనగలుగుదునను
నాశ నాకు లేదు. కాని, యెప్పుడైన నీకు బ్రత్యుపకార మొనర్ప శక్తి
నాకుఁగలిగెనేని నదృష్ట మెన్నడైన నాయెడఁ బ్రసన్నముఖియయ్యెనేని
నాకడ నీయుద్దేశములను వెల్లిబరప సందేహింపకుమీ! సోదరి తనమనో
రథముల సహోదరునకు ధారాశముగ నెఱింగింపదా? నీవును నల్ల
యొనర్చుము.”

జగత్సింహునికంతధ్వని దుఃఖభరితమై గద్గదికముతో నుండెను. ఆతఁడు నిరాశఁ జెందెను. అయేషాహృదయము నీరయిపోయెను. ఇట్లనియెను.

“నిరాశఁ జెందకుము. అధైర్యపడకుము. ఈదినముననున్న కష్టములు తేవుండఁజాలవు.”

“నేను నిరాశఁజెందుటలేదు. కాని యీజన్మమున దేనికై యాశపెట్టుకొనియుండివలయును? నాజీవితము నిక గాపాడుకోరిక లేదు. ఈ లోకమును విడిచిపోవుటకంటె నాకు వేఱుద్దేశ మేమియు లేదు. కాని యది యీకారాగృహమున మాత్రము కాదు”

జగత్సింహుని యీదీనోక్తు లయేషా హృదయమును నీరుజేసెను. ఆతనిభావప్రకటనమునకామె యాశ్చర్యముఁగూడ నొందెను. ఆమె హృదయమును కలఁతనొందెను. దూరతాభావము, మితభావణత్వము. తొలఁగిపోయినవి. అత్యంతప్రేమాస్పదయగునువిదవోలె గామె స్త్రీస్వభావమగు మృదుకృపార్ద్రభూతహృదయయై రాజపుత్త్రినిచేయిపట్టుకొని “జగత్!” అనియెను.

ఆతనిముఖమువంకఁ జూచుచు నొక్కనిమిషముఁగూడ మరల నిట్లనియెను.

“జగత్! ఎందుల కింతపరితాపము? నన్ను దూరస్థురాలిగ భావింపకుము. అనుజ్ఞ యయ్యెనేని నొక్క ప్రశ్న యడిగెదను. వీరేంద్రసింహుని కుమార్తె—”

“అనుగ్రహింపుము. ఆప్రసంగమును దేకుము. అది స్వప్నము. అదియంతయు నదృశ్యమైపోయినది.”

చాలసే పిరువురును మాటలాడకుండ నూరకుండిరి. ఒకరి హస్తమును లొకరు బట్టుకొనియే యుండిరి. అయేషా తనశిరసును హస్తముపై వంచుకొనియుండెను.

బాష్పబిందు వొకటి రాజపుత్త్రునిచేతిపైఁ బడియెను. ఆతఁడులికి పడి తనశరమును కిక్కిందకు వంచి యామెనుందరవదనమును వీక్షించెను. బాష్పోదకము లామె మృదుకపోములవెంటఁ బ్రవహించుచుండెను. ఆతఁ డాశ్చర్యముతో

“భగవంతుఁడు తోడగుఁగాక! అయేషా! ఇదియేమి? ఏడ్చుచున్నావేమి?” అని యడిగెను.

అయేషా యేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయకుండ నాతనిచేయి పట్టుకొని తీసికొనివచ్చి శయ్యపైఁ దనప్రక్కను గూర్చుండఁ బెట్టుకొని యెను. ఆతఁడు కూర్చుండినపిదప మరలనాతనిచేయిని గ్రహించి యిట్లని యెను:

“తాకుమారా! నేను నీకిట్లు చెప్పవలసినచ్చు నని కలనైనఁ దలంపలేదు. నేనెంతకష్టమునైన ననుభవించెదఁగాని యీపరితాపముతో నిన్నీ కారాగృహమున విడిచి నేను బ్రతుకఁజాలను. నాతోఁగూడరమ్ము. నేను నిన్ను వేడుకొనెదను. నాయశ్వశాలనుండి నీకొకగుఱ్ఱము నిచ్చెదను. దాని సధిరోహించి యీరాత్రియే మీతండ్రిగారికడ కేగుము.”

జగత్సింహుఁడు నను రక్షించుదేవత తనను ధన్యాత్మునిజేయ నాత్మాత్మరించినను, నింకంటె నాశ్చర్యమును పొందజాలఁడు. ఆతఁ డాశ్చర్యముచే మాటాడ నశక్తుడయ్యెను

“జగత్సింహ కుమారా! రమ్ము. రమ్ము” అని యామె బలవంతపెట్టెను.

“అయేషా! నీవునాకు స్వేచ్ఛ కొనఁగెదవా? నన్ను విడిపించెదవా?”

“నిశ్చయముగ, తత్క్షణమే.”

“మీతండ్రికిఁ దెలియకుండఁగ నేనా?”

“ భయము లేను. మాతండ్రికి నీవందనేరవని తోచినప్పుడు వెల్లిడి చేసెదను. ”

“ కారాగృహారక్షకు లట్లంగీకరింతురా ? ”

“ ఇదిగో ! మరకీరక్ష యున్నదికదా ! ఇదియేవారినిొప్పించును ” అని గూమె తన కంఠహాసమునుసేసి రాకపుత్తునొద్ద నుంచెను.

“ ఈవిషయము వెల్లిడి కుయిరప్పుడు మాతండ్రిగారిచే నీకు చిక్కులు కలుగగలవు. ”

“ అదియెవ గొప్పవిషయము కాదు. ”

“ వలదు. వలదు. నేను పోనొల్లను ”

అయేషా వెలవెలబోయి చూచి విచారముతో

“ ఏమి ? ” అని యడిగెను.

“ నేనిదివఱకే నీకుఁ జాల ఋణపడి యున్నాడను. నాప్రాణ మొసంగినను గామిప్పు తీరుచది కాదు. ఇప్పుడు మరల నీకు కష్టమును దెచ్చిపెట్టెడు కార్యమును జేయఁజాలను. ”

“ నామాటను వినుఁడు. పట్టు పట్టుకుడు. నిరాకరింపకుడు. ”

అని గద్గదస్వరముతో ననియెను.

“ వలదు. వలదు. నీవు వెళ్ళుము. ”

అయేషా మరల నూరకుండెను. ఆమె బాష్పముల నాపుకొన నెంతయో ప్రియత్నించెను. కాని పాపము ! నిష్ఠుల మయ్యెను. అవి మరలఁ బ్రవహించుచుండెను.

“ అయేషా ! నీవెందులకు దుఃఖించెదవు ? చెప్పరా ? ”

అయేషా మాటలాడలేదు

“ అయేషా ! మాటలాడ వేమి ? ఇంకను విచారించుచునే యున్నావు. కారణమును నాకెఱింగింపుము. వానినితొలగింప నాప్రాణ ముల్లనై న నొసంగెదను. నేను కారాగృహమున నుండిచంతమాత్రమున

నీకీవిచార మొందులకు ? నీవెందుల కేడ్చెదవు ? విాతండిగారి కారా గృహమున నెన్నివేల కైదీలు లేరు ?

అయేషా ప్రత్యుత్తర మియకుండ నేత్రములు తుడుచుకొని కొంచెము సేపుండి యిట్లనియెను.

“ రాజతనయా ! ఇక నేను దుఃఖింపను ”

ఆమె విచారకారణమును దెలుపనందులకు జగత్సింఘుఁడొక్కించుక చింతించెను. ఇరువురును శిరసులను వంచి కొంతసే పట్లముండిరి.

ఇంతలో నెవరో మూడవమనుష్యునియొక్కఁఁచాయ యాగది గోడ్డపైఁ బ్రతిఫలించెను. దానినివీరిరువురును జూడలేదు. ఆతఁడులోపలి కరుదెంచి వారియెదుట నిలునఁబడియెను. చిత్తరువువలె కొంతసే పట్లు నిలుచుండియుండి, తోధనంజనితకంపితస్వనంబున నిట్లనియెను.

“ రాకుమారీ ! ఇది వధ్యార్హము ”

ఇరువురును శిరసులఁ బైకెత్తి చూచిరి. అతఁ డస్మాన్ ఖాన్. అస్మాన్ ఖా నుంగరమును గైకొని తిలోత్తముతోఁ గూడవచ్చిన యా మనుష్యునిచే సర్వమును దెలిసికొనియెను. అతఁ డయేషాను వెదకుచు నిటకు వచ్చెను. జగత్సింఘుఁడస్మాన్ ఖానుని జూచెను. కటుల్ ఖానుని నలనఁగాని, యస్మాన్ ఖానునిమూలమునఁగాని యయేషా కేమి ముప్పు వాటిల్లనో, యేమి యావద యొనఁగూడునో యని యాతఁడు చాల భయమందెను. అస్మాన్ ఖానుఁ డాగ్రహముతోననిన యావాక్య మాతనికి మఱింతభయమును గలుగఁజేసెను. అస్మాన్ ఖానుని వాక్య మందలిభావము నయేషా నిమిషములో గ్రహించెను. మనోహరమైన యామె ముఖలక్షణము లొక్కనిమిష మెఱ్ఱవడియెను. కాని, యామె కడ నోర్పులేమిని సూచించుమఱేచిహ్నములును గాన్పించుటలేదు. ఆమె మెల్లఁగా నిట్లనియెను.

“ అస్మాన్ ! ఏదివధ్యార్హము ? ”

“అర్థరాత్రిముస రాజతనయ యొకఖయిదీతో, గూడ నుండుట వధ్యార్హము. చట్టిముసకు వ్యతిరేకముగ నామెచెఱసాలలోనికి వచ్చుట కూడ వధ్యార్హమైన నేరమే ” అని యాతఁ డా కంఠధ్వనితోడనే ప్రత్యుత్తర మొసంగెను.

అయేషా నిష్టోఽనురాలు, కళంకరహిత. అస్తానుఖానుని వాక్యముల కామె సహింపలేకపోయెను. ఆతనివంకఁ దీవ్రముగ దృషిసారించి యస్తా నెప్పుడును కని వినియుండనంత తీవ్రమగు కంఠధ్వనితో నామె యిట్లు చెప్పెను.

“ ఇది నాయిష్ట్యము—ఈయర్థరాత్రిముస చెఱసాలకు వచ్చుట కూడ నాయిష్ట్యము. ఈకయిదీతో మాటలాడుటయు నాయిష్ట్యమే. నా స్వభావమునందలి మంచిచెడ్డల నారసి తీర్మానించుటకు నీవర్హుడవు కావు. ఆపిషయమున నీ కేమియుఁ బ్రశంసలేదు”

• ఆతఁడాశ్చర్యపడియెను. ఆతఁడింకను కోపముతోడనే

“ రేపుదయమున నవాబుగారియెదుట నాసంగతియంతయు నీవు చూచెదవుగానిలే ” అనియెను.

“ మాతండ్రి నన్నుఁ బశ్చించినప్పుడు నేనుత్తర మిచ్చెదను. ఆపిషయమున నీవు విచారింపఁ బనిలేదు: ” అని యావిధముగానే చెప్పెను.

“ నేనడిగినది ” అని యతఁడు యథార్థికంఠధ్వనితో నడిగెను.

అయేషా పాదములపై లేచి నిలువఁబడియెను. ఆమెకృష్టి యస్తానుపైఁ బఱపెను. ఆమె విశాలనేత్రములు మఱింతవికాసమును బొందెను. ఆమె పద్మసన్నిభవదన మధికప్రకాశము నొందుచుండెను. వినీలకుటిలకుంతలములతోఁ గూడ నామెశర పొక్కింత యొకప్రక్క కొఱఁగెను. తరంగములచే నాడుచుండెడి శైవలముభాతి నామెహృదయ

వభివృద్ధినొందుచున్న మనస్తాపముచే జలించుచుండెను. ఆమె విస్పష్ట ధ్వనులతో నిట్లు చెప్పెను.

“ అస్మాన్ ! నీవడిగినచో నిట్లు చెప్పెదను. ఈచెఱసాలయం దిప్పుడు నాయెదుటనున్న యీకయిదీ నాహృదయేశుడు.”

అసమయముననాకస్మికముగపిడుగువడినట్లయ్యెను. రాజపుత్రుడు గాని, పరానుడుగాని యెప్పుడును నింతగా నులికిపడియుండరు. వారు మహాశ్చర్యనిమగ్నులైరి. రాజపుత్రునకు హృదయాంధకార మంతయు నదృశ్యమైనది. — అయేమా మాటలాడకుండనేడ్చిన కారణము నంతయు నాతడు గ్రహించెను. అస్మాన్ సానింతకుపూర్వమిదియంతయునూహించి కొనియున్నవాడు. అందుచేతనే యామెతో నట్లు తిరస్కారముగ మాటలాడియుండెను. కాని, తన సమక్షముననే యామె తనప్రేమనట్లు ప్రకటించునని యాతడెన్నడునుదలంపలేదు. అస్మాన్ నిశ్శబ్దముగనూర కుండెను.

ఆమె యిట్లు మరల చెప్పనారంభించెను.

“ అస్మాన్ ! వినుము, ఈకైదీయేనాహృదయేశుడు. ఈకంతమున నణుమాత్రము తీరియున్నను నాహృదయమున నీతడు దక్క మఱి యెవ్వరును నీషణ్మాత్రప్రదేశమైనను పొండజాలరు. క్షేపుదయమున నీతనిరక్తములో వధ్యన్ధానమంతయు ముగిసిపోవుట సంభవించెనేనియు (ఆమెకంపించెను) ఇంకను, ఇంకను, ఎల్లప్పుడును నాతసిమాధురీ విగ్రహమునే నామనమున బ్రతిపించుకొని యారాధించుచుండ నీవుచూడగలవు. మేమిరువురము నొకరినొకరు చూచుకొనుట కీమిషమే కడసారి యునునను, ఈరాజపుత్రునితోమణి జేపటిదినముననే కారాగృహము నుండి విముక్తిగాంచినను, ఈగాంభీర్యసిధి వందలకొలది భార్యలచే బరిష్కృతుడయి యుండినను, లజ్జాకర్ణమై యయేమానామ మీప్రపంచమున నానుగిగఁ బరిగణింపబడినను, ఇంకను, ఎప్పటికిని, నాకంతమున

ప్రాణముండినంతకాల మీతనినే ప్రేమించుచుండెదను. ఇటనేను రహస్యముగ మాటలాడుచున్నదేమియో నీవెఱింగితివా? మంచిమాటల చేతనో, బహుసూనముగనిచ్చియో, ద్వారరక్షకులసమ్మతింపజేసియాతని నీచెఱిగింపి తప్పించెదననియు, నాయశ్వశాలయందలి యశ్వము నొకదాని నిచ్చెదననియు నీరాత్రియాతనితండిగారికడగేగుమనియు నాతనితోఁజెప్పచుంటిని. ఈరాజపుత్రురత్న మామాటకు సమ్మతింపలేదు. కాని, లేకున్న నీపాటికి నీవీతనికాలిగుఱ్ఱులనై న నిటఁ గాంచలేకపోయియుండువు.”

ఆమె బాష్పములఁ దుడుచుకొని కొంచెము విరతిఁజెంది కంఠధ్వని నొక్కింతమాచ్చుకొని మరల నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

“కాని, అస్మాక్ ! నీకు నేను చాలనొప్పి కలుగఁజేసితిని. నన్ను మన్నింపుము. నేనిదే వేడుకొనున్నదానను. మేమిరువురమును సన్మోగ్యప్రేమతో చఱించుచున్నారము. నాస్వభావము చాలనిర్దయాత్మకమైనదానివలెఁ గన్పట్టెను. కాని, నీవు నాపాతివ్రత్యమునుగూర్చి యనుమానించితివి. ఇతరదోషము లెన్నియున్నను సయేషాకడ కళంకము మాత్రములేదు. అయేషామేమి చేసినను నామె ప్రత్యక్షముగ దాని నొప్పుకొనును. ఈవిషయమునిప్పుడు నీకడఁబ్రకటింపితిని. అవసరమైనచో తేపు మాతండిగారికడ కూడ నీవిషయమును బ్రకటించెదను ”

ఆమె వారల జగత్సింహునివంకకుఁ దిరిగి “రాజపుత్రా! నీవు కూడ నన్ను క్షమింపుము. అస్మానుఱా నిట్లు నన్ను నొవ్వనాడకుండు నేని, నాహృదయమును దహించుచుండెడివిచారము, నీచెవిని - బడక యుండును. నీచెవినేకాదు. ప్రపంచమున నెవ్వరిచెవులను బడియుండదు”

రాజపుత్రుఁడుమాటలాడ లేక నిలుచుండియుండెను. ఆతనిహృదయము పరితాపాగ్నిచే దహింపఁబడుచుండెను. అస్మాక్ కూడ మాటలాడకుండఁ నుండెను. అయేషా మరల నిట్లనెను.

“అశ్మీ ! నీమనస్సునకు భారముకలుగునటుల మాటలాడి యుంటినేని నన్ను మన్నింపుము. నేనెప్పుడును నీప్రియసోదరివలె వర్తిం చెదను. నీవునాపై ప్రేమనుతగ్గింపకుము. తగ్గింపకుము. నాదురదృష్ట వశమున నేనీసముద్రమునబడి మునిగిపోవుచున్నదానను. సోదరప్రేమ ను లేకుండజేసి నాదుఃఖమును మఱింత యభివృద్ధిచేయకుము.”

ఇట్లు చెప్పుచు పరిచారిక తిరిగివచ్చుపడుకునుండక యంమెయతి వేగముగ వెడలిపోయెను. ఇంద్రియజ్ఞానవిహీనునివలె సశ్రావ్యుని నూటలాడకుండ కొంతసేపచటనుండి పిదపఁదనగృహమునకుఁ బోయెను

పదునాఱవ ప్రకరణము.

ప్రభా! నీ బానిస్ నీపాదములకడనే యున్నది.

కటుల్ ఖానునియంతఃపురమున నారాత్రి సృత్యము జరుగుచుండె ను. మొగలాయీచక్రవర్తులవలె నాతఁడు జన్మదినమహోత్సవము నాఁడు రాజీసేవకులనడుమను, ఉద్యోగస్థులనడుమను, ఉల్లాసవినోదము లతోఁ గాలము గడపఁడు. ఆతఁడు స్వభావముగ నధికస్వార్థపరుఁడు. విషయభోగవాంఛాతత్పరుఁడు. ఆరాత్రి యాతఁడు ప్రియురాండ్రొందఱతోఁ గూడి విలాసవిహారము లొనర్చుచుండెను. అట సీతవేత్రవేశ్యాం గన లేదు. ఇత వేటుచూపఱులు లేరు. కొజ్జాలుతప్ప నితనెవ్వరునట కుఁ బోరాదు. కొందఱు సృత్యము సేయుచుండిరి. కొందఱుసంగీతము పాడుచుండిరి. కొందఱు లయవేయుచుండిరి. మిగిలినవారాతనిచుట్టును గూర్చుండి వినుచుండిరి.

ఇంద్రియసౌఖ్య మొనగూర్చువస్తువు లక్కడ లేనివీప్రపంచమున నెక్కడను లేవు. నీ వాభవనమునఁ బ్రవేశించితివాచల్లనిమందమలయా నిలము నీశరీరమంతటఁ గలయఁబ్రోకును. అది నిరంతరాయముగ వెద

చల్లు పరినుళ్ళో దకములచే సుగంధబంధురముగఁ జేయఁబడినది. ఆస్పటిక
పాత్రములు, ఆదంతపాత్రములు, ఆరజితపాత్రములు, నీకన్నులకు మిఱు
మిట్లుఁగొలుపును. ఇటపూలగుత్తులు, అట పూలహారములు, ఇంకొక
చోఁ బూలకాసులు, పరిమితి లేదు అవి స్త్రీలశిరోజముల నలంకరించు
చుండెను—మఱియు వారి కంతహారములె యొప్పారుచుండెను—
కొందఱు పూలవీవనల మోయుచుండిరి—కొందఱు పూలనలంకరించు
కొనుచుండిరి—కొందఱు పూలగుత్తుల వేఱొకరిపై విసరుచుండిరి—

ఆకుసుమ పరినుళము, ఆపరిమళద్రవ్యసుగంధము — ఆసుగంధ
తైలదీపికాసౌరభము—ఆసౌరభసమ్మిళిత కోమలయువతీజనుగాత్ర సృజ
నితామోదము—వీనియన్నిటితో నచ్చటిమలనూనిలము ఘుమఘు
మాయమానమగుచుండెను. ఆదీపికావైభవము, ఆపుష్పసౌభాగ్యము!
ఆయాభూషణవిలసనము, ఆసుందరవిలాసినిజననిరంతర కటాక్షవీక్షణ
గాంభీర్యము, ఆవేషవీణాదినాదంబు లాకోకిలనానులనిర్మల మధుర
స్వరంబులంగలిసి మలమూనిలసమ్మిళితంబు లగుచుండెను. ఒకనాట్యాం
గన నడుమనడుమఁ విసమంజీరకలనిస్వసంబుల నిరుపమానకౌతూహల
కారిణియై హృదయాకర్షణము గావించుచుండెను.

చదువరీ ! అటుచూడుము. అదిగో ! ఆకోమలగాత్ర యెట్లు
నృత్యము సేయుచుండెనో! తరంగమాలికాసంచలితంబగు జలజస్థితమరాళ
కామినియుంబోలె నామెయెట్లునాట్యమాడుచుండెనో ! పరికింపుము.
చుట్టునున్నవారందఱామెను తమయుల్లాస వికసితసుందరవదనంబులఁ
జూచుచుండిరి. అదిగో ! నీలాంబరధారిణియై యటగూర్చుండియుండిన
యూయువతి నీక్షింపుము. నక్షత్రములవలె మెఱయుబంగారుపూలచే
నాచీర యెంతమహోహరముగనున్నదో—ఆహా ! ఏమి యావిశాలనేత్ర
ద్వయసౌందర్యము ! ఆకనమువలెనవి యెంతకోమలవినీల కాంతులప్రకా

శించుచున్నవో — విద్యుత్కాంతివలె మెఱయునా కేగిగంటిచూడ్కులతో
 ఇంకొకవో లలాటాగ్రభాగమున నీమంతముకడ వజ్రమునలీంకరించుకొని
 యున్న యానాదీమణిని జూచును. అమనోహరఫలభాగమును జూచి
 తివా ? అదిమొంతగంభీరము — ఎంతవిశాలము ! — ఎంతనిర్మలము ! —
 భగవంతుఁ డట్టితేజో రాశిని పశానునిభోగభవనముననుండుటకై సృజిం
 చెనా ? అదిగో ! వేటొకవో కుసుమాంకృతయై విలాసమునంగ్రాలు
 నాశ్యామలగాత్రిం బరికింపును. పుష్పాలంకృతములగు నాదుస్తులా మె
 గాత్రమున కెంతవన్నె దెచ్చెచున్నవో చూచితివా ? పుష్పములు సౌంద
 ర్యవతులకొఱకే నిష్క్రింపబడినవి అదిగో ! ఆప్రిక్కఁగూర్చుండియున్న
 బింబాధరింజూచితివా ? ఆమె యోగ్యము లొక్కించుకొని లోనికణపఁబడి
 యున్నవి. పరికించితివా ? నిల్మలాకాశమునఁ బ్రకాశించు రాకా
 చంద్రునివలె కోమలనీలాంబరపరివృతంబగు నామెముఖచండల మెంత
 మనోహరముగనున్నదో చూడు ! అదిగో ! అటు మరాళకాంతులనీను
 సుకుమార గళసౌందర్యమునంగ్రాలు నాసుందరీమణిని జూచితివా ?
 ఆమె మాటలాడుచు నెదులతో నవ్వుచున్నది ! చూడు ! చూడు ! ఆక
 ణ్ణాభరణములెల్లుకదలుచున్నవో ! ఓశిరీషకుసుమపేశలమూర్తి ! సుందర
 సిరోరుహసందర్శనంబునఁ జూపఱి హృదయాకరణముఁ గావించుచున్న
 నీవెవతెవు ? నీవినీలకుంతలముల వక్షస్థలంబున వేలలాడవైచితెందులకు ?
 సరోరుహకుట్టులంబునకు సర్పమెట్లుచుట్టుకొనునో చూపించుచుంటివా ?

కటుక్భాగిని సమీపమున గూర్చుండి బంగారుకలశమున నమృ
 తముపోసి యాతనికిచ్చుచున్నావు. సుందరీమణీ ! నీవెవతెవు ? కటుక్
 భానుఁడు కేగిగంటిచూడ్కులతో నీవరిపూర్ణవికసిత మనోహరరూప
 సంపదలఁ జూచుచున్నాఁడు. నీవెవతెవు ? అమోఘకటాక్షనిరీక్షణమున
 నాతనిహృదయమును దహించుచున్న నీవెవతెవు ? ఆకటాక్షమును
 నేనెఱుఁగుదును — నీవు విమలపు — ఆతనికంతగా మధువు నీచ్చు
 చున్నావెందులకు ! ఇమ్ము — ఇమ్ము — ఇంకచునిమ్ము — నీదుస్తులతో

గటారిని దాచుకొనివచ్చితివా? దాచికొనివచ్చితివి. నిశ్చయమే. ఆరీతిగా నీకు హాస మెట్లు వచ్చుచున్నది ? అయ్యో ! అది సర్వసామాన్యహాసము కాదు. కటుల్ ఖాన్ నీముఖమువంకఁ జూచుచున్నాడు. అది యేమి ? కటాక్షనిరీక్షణమా ? అదియేమి ? మరలనేమి ! ఆమహావ్యక్తి యుని బాగుగఁ ద్రాగనిచ్చి యున్నట్లునిగ నొనర్చితివేమో చూడు. సీతంత్రములచే నాతఁడు నిన్నొక్కతైనే ప్రేమించునట్లుగ నొనర్చితివా? అట్లెలాగుండును ? అట్టిహాసము ! అట్టివగ ! అట్టిమాధుర్యము ! అట్టి యుల్లాససంభాషణము! అట్టికటాక్షము! మరల మధుసాత్రము ! కటుల్ ఖాన్ ! జాగ్రత్తగనుండుము. కటుల్ ఖానేమిచేయఁగలఁడు? కటాక్షనిరీక్షణముతోడ విమల మధుసాత్రమునిచ్చుచుండ నేమిచేయును ? హా ! ఆధ్వనియేమి? ఎవరు పాడుచున్నారు? అదిమర్త్యవనితాకంఠధ్వనియా ? లేక అప్పరోంగనాగానధ్వనియా ? విమల పాటకులతోఁ గలిసి పాడుచున్నది ఆకంఠధ్వనియేమి ! ఆస్వరములేమి ! మనోహరములగునాలయ తాళము లేమి! కటుల్ ఖాన్ ! ఇదియేమి? నీహృదయమునువశపఱచుకొనిన వారెవరు? ఎవరివంక వీక్షించుచున్నాడవు? ఆలాపించునట్లును ప్రతి మూర్ఛావస్థయందును మృదుమందహాసముతో నామె తన కటాక్షముల నీపైఁ బలుపుచుండెనా! ఆమె కేగింటిచూడ్కులు వాడికటారి కంటె నధికముగ నీహృదయమును భేదించుచున్నవా? అది నీవు చూచితివా? కటాక్షనిరీక్షణమే మోహోద్రేకకరము. అది యిప్పుడు సంగీత మిళితమైనది. ప్రతికటాక్షము తోడను నామెశిర సెట్లు చలించుచున్నదో చూచితివా ! ఆమె కర్ణాలంకారము లెట్లాడు కొనుచున్నవో చూచితివా ! హా ! మరల మధువును పోయుము. మరల పోయుము. దేవునికొఱకు మరల పోయుము. ఇదియేమి ! ఇదియేమి ! విమల లేచినది. సృత్యముసేయుచున్నది. ఆహా ! ఎంతమనోహరము ! ఏమి యానటన! మధుసాత్రమా! ఏమివ్యక్తి! ఏమిసుఖమారగాత్రము! కటుల్ ఖాన్

ప్రభూ ! ఓర్పుతోనుండుము! ఓర్పు ! ఓర్పు! నీవన్నీలో నున్నాడవు!
 ఆహా ! కటుల్ ఖానునిశరీరము మండుచున్నది ! మధుసాత్రము ! ఆహా !
 మధుసాత్రము ! హా ! మరల నేమిది! మరలహాసము. మరలకటాక్షము!
 సారాయము ! సారాయము ! ఇదియేమి. అయ్యో ! కంకాళి!

ప్రభూ ! ఇదియేమి ! అదియేమి !

చుట్టునున్న స్త్రీలు హాసపల్లవితో లేచివెడలిపోయిరి.

ఆకస్మికముగ దీప మారిపోయెను. కటుల్ ఖానిట్లనెను.

“ మనోహరిణీ ! నీవెటనున్నావు! ”

విమల యాతనిభుజముపై నొకహస్తమువైచి యిట్లనియెను.

“ ప్రభూ ! నీబానిస నీపాదములకడనే యున్నది.”

ఆమె రెండవచేతితో కటారినిబట్టుకొనియుండెను. కటుల్ ఖానుఁ
 డామెను దనవత్సస్థలమునఁజేర్చి బిగ్గఁగొఁగిలించుకొనియెను. ఆయుత్తర
 క్షణముననే యాతఁడు కెవ్వున నార్చెను. ఆమెనుదూరముగఁ దోసి
 వైచి శయ్యపై వ్రాలెను. విమల తనచిన్నికటారి నాతనివక్షమున పిడి
 కంట గుచ్చెను.

“ దుష్టహంతకురాలా ! మహాపాపాత్మురాలా ! ” అని గద్గద
 స్వరముతో నాతఁడనియెను.

“ హంతకిని గాను. పాపాత్మురాలను గాను. కీర్తి శేషుడైన
 వీరేంద్రసింహునిభార్యను.”

ఇట్లుచెప్పి యామె వెడలిపోయెను.

కటుల్ ఖానునకు మాటాడుశక్తి నశించిపోవుచుండెను. శక్తి
 కొలది నేడ్చుచుఁబడియుండెను. విమలయు నేడ్చుచుఁబరుగెత్తుచుండెను.
 ఆమెయింకొకగదికడకరిగెను. అక్కడకొందఱు మాటలాడుకొనుచున్న
 వారు. ఆమె వాయువువలెఁ బరుగెత్తుచుండెను. తరువాత భవనమున
 కొందఱు రక్షకులను, కొజ్జాలను, జూచెను. ఆమెయేడ్చును తడబా
 టును, జూచి వారిట్లడిగిరి.

“ ఏమిది ! ఏమిది ! ”

“ మరణము—నాశము—తొందరగఁజనుఁడు. రాజద్రోహులు కొందఱు లోనఁ బ్రవేశించిరి. పారు బహుశా నవాబును వధించి యుందురు.”

వారత్యంతవేగమున నాభవనమువంకఁబరుగె త్తిరి. విమలయభ్యంతరమందిరద్వారముకడ కరిగెను. అటద్వారపాలకుఁడు మత్తుచే నివ్రేబడి యుండెను. ఆమె యభ్యంతరములేకుండ నాద్వారమును దాటిపోయెను. పొడుగునను నిల్చిపోయెను. ఆమె నిరంతరాయముగఁ బరుగెత్తుచుండెను. ఆమె కడపటిద్వారముకడకు వచ్చెను. అట ద్వారరక్షకులు మేల్కనియుండిరి. అందొకఁడు విమలతో నిట్లనియెను.

“ ఎవరక్కడ ? నీవెక్కడ కేగెదవు ? ”

అభ్యంతరభాగమున సిప్పుడు మహాద్భుతమైనకోలాహల ముప్ప తిల్లెను. అందఱు నావంకఁ బరువులెత్తుచుండిరి. నీవిక్కడ నూరక కూర్చుండి యేమిచేయుచున్నాఁడవు ? ఆకోలాహలము సీవు వినలేదా ? ” అని విమల యనియెను.

“ అదేమి ? ”

“ నవాబు నెవరో మార్కొనిరి.”

ద్వారమును విడిచి రక్షకులు బరువె త్తిరి. విమల యేయభ్యంతరమునులేకుండ దాటిపోయెను. ఆమెద్వారమునుగడచి కొంతదూరమరుగునప్పటి కొక చెట్టుకడ నొకమనుష్యుఁడామెకుఁగప్పట్టెను. విమల తోడనే యాతఁడభిరామస్వామియని గుర్తించెను, ఆమెతో నాతఁ డిట్లనియెను.

“ నేను చాల నాతురషడుచున్నాఁడను. ఆకోలాహలమేమి ?

“ నాతప్పిదమునకు నేను పగఁదీర్చుకొంటిని. మనమిక్కడఁ దడయరాదు. మనకుటీరమునకు శీఘ్రముగఁ బోవలయు. జరిగినదంతయు బిదపఁ జెప్పిదను. తిలొత్తమ యటకు వచ్చినదా ? ”

“ ఆమె యామ్మానితోఁగూడ నరుగుచున్నది. మనమిప్పుడేకలిసి
కొనఁగలము.”

వారు వేగముగ నడిచి కుటీరమును జేరిరి. అయేషా యనుగ్రహ
ముచే తిలోత్తమ యామ్మానితోనప్పుడేయటఁజేరెను. ఆమె యభిరామ
స్వామిపాదములపైఁబడి యేడవనారంభించెను. ఆమె నూరాచ్చి యాతఁ
డిట్లు చెప్పెను. “ భగవదనుగ్రహమున పాపాత్ములచేతినుండి యీవల
బడితివి. ఒక్క-క్షణికమైనను మనమిట నిలువరాదు. పఠానులు మనల
గుర్తించిరేని వారిప్రభువునకయి మనప్రాణములఁ గైకొనిపగదీర్చుకొనఁ
గలరు. మనమీరాత్రియే యిటనుండి లేచిపోవలయు, అందఱు నట్లు
చేయ నమ్మతింది.”

పదునేడవ ప్రకరణము.

అవసానము.

విమల పలాయనమైన తోడనే కటుల్ ఖానుని యుద్యోగస్థుఁ
డొకఁడు జగత్సింహుఁడున్న చెఱసాలకడకు వచ్చియాతనితో నిట్లనియె.

“ రాజకుమారా ! నబాబున కవసాన కాలము తటస్థించినది.
ఒక్కమాటు మిమ్ముఁ జూడవలయు ననుచున్నవాఁడు ”

“ అదేమి ” అని జగత్సింహుఁ డాశ్చర్యముతో నడిగెను.

“ ఎనరో శత్రువు లభ్యంతరమందిరమునఁ బ్రవేశించి నవాబును
పొడిచి పాతిపోయిరి. ఆతఁడిప్పటికి జీవనముతోనున్నాఁడు. కాని, యిక
చాలసేపు బ్రతుకఁడు. శీఘ్రముగ లెమ్ము. లేకున్న కార్యము మించ
పోవును.”

“ అట్టిసమయమున నాలఁడు నన్నేలచూడ నభిలషించెను ? ”

“ ఏమో నేనెఱుంగను. మిమ్ముఁ దీసికొనిరమ్మనిన వచ్చితిని. అంతకంటె నా కేమియుఁ దెలియదు ”

జగత్స్థింహలుఁడాతనితోఁగూడ లోపలికిఁజనియెను. కటుల్ ఖానుని ప్రాణములు కడసారి ప్రకాశమును జూపుచున్నవి. ఇకనారిపోవును. శాశ్వతాంధకారమగును. ఆతనిచుట్టును తనయులు, పట్టమహిషి, అయేష, అస్మాన్, ప్రియురాండు, సేవకులుఁడోగ్రస్థులు, మొదలగువారందఱు బరివేష్టించియుండిరి. ఆప్రదేశమంతయు రోదనప్రలాపములతో నిండి పోయెను. అందఱునుదుఃఖించుచుండిరి. శిశువులు విషయమునెఱుంగక యేడ్చుచుండిరి. ఒక్కరుమాత్రమే ఘృటలేదు. ఆమె యయేషా. దుఃఖ బాష్పములామె గండభాగములపైఁ గాల్వలుగట్టి ప్రవహించుచున్నవి. తండ్రిశిరసును తనయొడిలోఁ జేర్చుకొని నిశ్శబ్దముగఁ గూర్చుండి యుండెను.

జగత్స్థింహలుఁ డామె విధమునంతయుఁ జూచెను. ఈషణ్మాత్ర వాయుప్రసారము లేని దీపమువలె నామెచలింపకయుండెను.

జగత్స్థింహలుఁడు లోనఁ బ్రవేశించినతోడనే క్వాజా యనురాజ సేవకుఁ డాతనిహస్తమును బట్టుకొని కటుల్ ఖానుని ప్రక్కకుఁ గొం పోయి పెద్దగొంతెత్తి యాతనితో నిట్లనియెను.

“ రాజాజగత్స్థింహలుఁడు వచ్చినాఁడు. కటుల్ ఖాను రాకుమారునితో నిట్లనియెను. “ నేను నీకు శత్రువుఁడను. నాకు కాలము చెల్లినది. ఈలోకమును విడిచిపోవుచున్నాఁడను. వైరమును నాగ్రహముఁ బరిత్యజింపుము ”

“ మంచిది. అట్లే చేసెదను ”

“ నాదొక్కప్రార్థన—వాగ్దత్తము ” అని హీనస్వరముతోఁ బలికెను.

“ నేనేమి వాగ్దత్త మొనర్పవలయును ? ”

“ నీహస్తము ”

అస్మాన్ కటుల్ ఖానునియభిప్రాయమును గ్రహించి జగత్సింహుని హస్తము నాతనిహస్తముననుంచెను. జగత్సింహుని శరీరమంతయు వేడియై క్కెను. అగ్నివ్యాపించినట్లయ్యెను. కాని, యాతఁడాయుద్రేకము నాపుకొనియెను. కటుల్ ఖా నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

“ అందఱును పిల్లలు—యుద్ధము—దాహము—చచ్చిపోవు చున్నాఁడను.”

అయేషా పర్భతు నాతనినోటఁ బోసెను.

“ లాభము లేదు—యుద్ధమువలన—శాంతము.”

కటుల్ ఖాన్ మాటాడక యూరకుండెను. జగత్సింగుప్రత్యుత్తర మీయలేదు. ప్రత్యుత్తరము నవేక్షించుచు కటుల్ ఖాన్ జగత్సింహుని ముఖమువంక వీక్షించుచుండెను. రాకుమారుఁ డేమియు మాటుపలుక కుండుటచూచి కటుల్ ఖానుఁ డతిప్రయత్న పూర్వకముగ—

“ అనిష్టమా ? ” అనియెను.

చక్రవర్తి యాధిపత్యమునకు పఠానులు లోబడెనరేని సంధి కొఱకు నేబ్రయత్నింతునని వాగ్దత్త మొనర్పఁగలను.”

“ ఒరిస్సాయో ? ” కటుల్ ఖాను సగమస్పష్టముతో ననెను.

జగత్సింహుఁ డాతనియుద్దేశమును గ్రహించి యిట్లనియెను.

“ ఆవిషయమున నాసాధ్యమయినంతవఱకుఁ బ్రయత్నించెదను. నాప్రయత్నమువిఫలముగాదేని మీతనయులొరిస్సాను విడిచిపోనక్కఱ లేదు.”

మరణబాధచే వైవర్ణ్యమైయున్న యాతనిముఖ ముల్లసముచే వికసించెను. ఇట్లనియెను.

“ నీవు—స్వచ్ఛ—భగవంతుఁడు—మేలు ”

జగత్సింహుడు వెడలిపోవుచుండెను. అయేషా శిరసునువంచి తండ్రిచేవియందేదియో చెప్పెను. కటుల్ ఖాన్ మొదట క్వాజాయిసా మొగమువంకను, పిదప వెడలిపోనుద్యుక్తుడయియున్న రాజపుత్రుని వంకను వీక్షించెను. క్వాజా రాజపుత్రునితో నిట్లనియెను.

“ నవాబు మీతో నింకను నేమియో చెప్పదలచుకొనినట్లున్నాడు.”

రాజపుత్రుడు వెనుకకుమరలెను.

“ నీచెవి ”

రాజపుత్రుడు డాతనియద్దేశమునుగ్రహించి సమీపమునకువచ్చి తనకర్ణము నాతని పెనవులయొద్ద నుంచెను.

“ వీర— ” అని యస్పష్టముతో ” నవాబనియెను.

కొంచెముసేపూరకుండి మరల “ వీరేంద్రసింహ—అయ్యో నోరెండిపోవుచున్నది ” అనియెను.

అయేషా మరల షర్భత్తునుపోసెను.

“ వీరేంద్రసింహునితనయ ”

జగత్సింహునకు విషసర్పదప్త మైనట్లయ్యెను

“ నిరాధారురాలు—నేను పాపాత్ముడను—దాహము ”

అయేషా పదింబదిగ షర్భత్తు నిచ్చుచుండెను. ఆతనికి మాట లాడుట కష్టమయ్యెను. ఉచ్చాసనిశ్వాసములు కఠినముగా వచ్చుచుండెను.

“ నేను దహింపబడుచున్నాడను—నేనుదహింపబడుచున్నాడను—పతివ్రత—నీవుచూడగలవు ”

“ ఏమది ? ” అని రాజుప్రశ్నించెను.

ఆతనికంఠధ్వని కటుల్ ఖానునిచేవియం దుఱుమువలె గింగురు మనియెను. కటుల్ ఖానుణ్ణి చెప్పదొడంగెను.

“ఎప్పుడునుజూడబోను—అట్టిమహాపతివ్రత—చూడలేదు—
ముట్టుకొనలేదు — నీవు — చాహము—ఎట్లు — బిడ్డా !—
చచ్చిపోవుచున్నాడను—చచ్చిపోవుచున్నాడను. అయేషా ?”

ఇదివఱకే శక్తిని మించి పనిచేసెను. ఇకమాటలేదు.

శిరసును గ్రిందకువేల్చివైచెను. ఆతః డీప్రపంచమున నుడివిన
కడపటమాట “అయేషా” తటాలునగప్పుమని యాదీపమారిపోయినది.
మరణాంధకారము వ్యాప్తమయ్యెను. ప్రాణములును ప్రపంచమును
నాతనినుండి విడిపోయినవి.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము.

ద్వేషము.

జగత్సింహుడు చెఱసాలనుండి విడివడియెను. మానసింహుని
కడకేగెను. కటుల్ ఖానునితో చేసిననాగ్దత్తమును జెలించెను. మొగలు
లకును, బఠానులకును, సంధిజరిగెను. పఠానులు చక్రవర్తిప్రభుత్వము
నొప్పుకొనుటకును, నొరిస్సాపఠానులవశముననుండుటకును, నిరువురును
సమ్మతించిరి. సంధిపద్ధతులను వివరముగఁ దెలియఁగోరు చదువరులు
చారిత్రమును జూచుకొనియెదరుగాక ! మేమిప్పు డావిషయమును వివర
ముగఁ బ్రస్తావింపఁబోము. ఒడంబడిక జరిగినపిదపఁ గొన్నిదినములెచ్చట
నున్న వారెచ్చటనుండిరి. కొత్తగాఁ గలిగిన యాస్నేహబంధమును
దృఢముచేయవలయునను నుద్దేశముతో నొకనాఁడు ప్రధానమంత్రి
యగు ఖాల్ జాయును, సేనాధిపతియగునస్మాన్ ఖానును, మానసింహుని
జూడనేగిరి. కటుల్ ఖానుని కుమారులనుగూడఁ దీసికొనిచనిరి. ఏబది
మదగజములను నింక ననేకయమూల్యపదార్థములను నాతనికి కానుకగ
నర్పించిరి. మానసింహమహారాజు శౌరవపూర్వకముగ వానినందుకొని
వారిని గౌరవించి పంపెను.

రాజపుత్రులు మటనుండి బయలుదేరుటకుఁ గొన్నిదినములు పట్టినవి. తుద కొకనాటిసాయంత్రము పాట్నాకుఁ బోవుటకు స్థిరపఱుపఁబడియెను. ఆమధ్యాహ్నమున జగత్సింహుఁడు తగినపరివారములతోఁ బఠానులఁ గోటలోనికిఁ బోయెను. అస్మాన్ ఖానునితోడను, తదితరపరిచయులతోడను జెప్పిపోవలయునని యాతని యుద్దేశము. చెఱసాలలోఁ గలిసికొనినయూరాత్రినుండియు నస్మాన్ రాజపుత్రునెడల నుపేక్షాభావముఁ జూపుచు వచ్చెను. అఁ డిప్పుడుకొన్ని సన్యాసవాక్యములతో రాజపుత్రుని సాగనంపెను.

కొంచెము విచారకరమైన హృదయముతో జగత్సింహుఁడచటినుండి మరలెను. ప్రధానమంత్రినిజూచి పిదప సయేమాభవనమునకుఁ బోయి ద్వారపాలకునిచే నామె కీకీతిగ సమాచారమంపెను. “నవాబు కాలధర్మము నొందినపిదప మరల నిన్నుఁ జూచు నదృష్టముగాకు లభింపలేదు. నేనిప్పుడు పాట్నాకుఁ బోవ సిద్ధముగ నున్నాఁడను. నీదర్శనభాగ్యము మరల నాకెన్నటికోగాని కలుగదు. అందుచే నొక్కసారి నిన్నుఁజూచి నీకడ ననుజ్ఞఁగొని యేగవలయునని యత్యాతురతతో నున్నాఁడను”

ద్వారపాలకుఁడు తిరిగివచ్చి యిట్లుచెప్పెను.

“రాజోత్తమా ! మాప్రభుతనయ యిట్లు నీతో జెప్పమనినది.

ఇప్పుడు మిమ్ము దర్శింపజాలఁను. ఇట్లన్నందులకు తమింపుడు.”

రాజపుత్రుఁడు మఱింత చిన్నపుచ్చుకొనియెను. ఆతని నివాసమునకుఁ బోవ బయలుదేరి కొటగుమ్మముకడకు వచ్చెను. అక్కడ నస్మాన్ ఖాను తనకొఱకు నిరీక్షించుచుండెను. జగత్సింహుఁ డాతనికి మరల వందనముచేసి బయలుదేరెను. అస్మాఖాన్ కూడ వచ్చుచుండెను. రాజపుత్రుఁ డిట్లనియెను,

“ సేనాధినాయకా ! నావలన నీకేదై నవని గావలసియుండెనేని నెఱింగింపుము. నీమనోరథము నత్యానందముతో నెఱవేర్చెదను.”

“నీతో రహస్యముగ నొకవిషయము మాటలాడవలసియున్నది. ఇందఱునడుమ నీతో నది చెప్ప వలనుపడదు. వారిని ముందునకు సాగి పొమ్మనుము. నాతోఁ గూడ రమ్ము”

జగత్సింహుఁ డించుకేని సందియమొందక తన పరివారమును పొమ్మని యాజ్ఞయొసఁగి తానస్మానుతోఁ గూడఁ జనియెను. అస్తా నాతనిగుఱ్ఱము నధరోహించెను. ఇరువురును కొంతదూర మేగిరి. అస్మాన్ సాంద్రమయినసాలారణ్యమును బ్రవేశించెను. రాజపుత్రుఁడు నాతనితోఁగూడ నేగెను. అట శిథిలమైన భవనమొకటి యున్నది. బహుశా పూర్వకాలమున నెవఁడో రాజద్రోహి యాయరణ్యముననుండి యుండవచ్చును. అస్మాన్ గుఱ్ఱము నొకసాలవృక్షమునకుగట్టి లోని కిఁ బోయెను. ఆమధ్యమున నొక విశాలమైన పెరడున్నది. అందొక ప్రక్కను శవమును పాతుకొయ్యి యొకటి త్రవ్వబడియుండెను. అది కొత్తగ త్రవ్వబడినది. కాని శవముమాత్రమచటలేదు. రెండవ ప్రక్కను చితియొకటి పేర్చియుండెను. అక్కడను మృతక శేబరము లేదు.

జగత్సింహుఁడు లోపలఁ బ్రవేశించి యిట్లనియెను.

“ ఇవియేమి ? ఎందుకొఱకు ?”

“ ఇవి నాయాజ్ఞానుసారము సిద్ధపఱుపఁబడినవి. ఈదినముననేను మృతిఁజెందితి నేని నన్ను అదిగో ఆసమాధిలోఁ బాతిపెట్టింపుము. ఎవ్వరును గ్రహింపఁజాలరు. నీవుమగఁగించితివేని బ్రాహ్మణులచేనీయుత్తర క్రియలు చేయించెదను. ఎవ్వరును తెలిసికొనఁజాలరు.”

“ నీమాటలు నాకర్థము కాలేదు.”

“నేనుపఠానుడను. మాహృదయముల నగ్నిప్రజ్వరిల్లనేనిమాకు న్యామూన్యాయములుండవు. ఈప్రపంచమున నయేషా యొక్క ప్రేమకు

కొండుస్థానములుండరాదు. అందుచేపనయిరువురియం దెవ్వవరై న నొక రిప్పు డంతమొంది తీరవలయును.”

రాజపుత్త్రిఁడు సర్వమును గ్రహించి యిట్లనియెను.

“ అయిన నీయుద్దేశమేమి ? ”

“ నీవును నాయుధపాణివి. నాతోరణ మొనర్చుము. నాప్రాణ ములను గైకొని నీవు సుఖముగ నుండుము. లేదా, నీప్రాణముల నిట నర్పించి నాకు మార్గమును జూపుము.”

ఇట్లు చెప్పించు బ్రతుక్తురమునకైన నవకాశమియకుండ నాతఁ డొజనుండి ఖడ్గమును బెట్టికి రాజపుత్త్రినిపైకురికెను. తనను కాపాడు కొనుటకై రాజపుత్త్రిన కతిశీఘ్రముగఁ గత్తిని దీయవలసివచ్చెను అస్మాన్ ఖా ననేకపర్యాయములు రాజపుత్త్రిని ప్రాణములదీయ ప్రయత్నించెను. కాని, జగత్సింహుఁ డొక్కదెబ్బయినినను తనశత్రువుపై విసరలేదు. ఆతనిదెబ్బ తగులకుండ మాత్రము కాపాడుకొనుచుండెను. ఆయుధవిద్యయం దిరువురును బరిపూర్ణులే. జయూపజయములు లేకుండ నిరువురును సమానముగ చాలసేపు పోరాడిరి. కాని, పఠానుఁ డొనరించినగాయములచే రాజపుత్త్రినిశరీరము రక్తములో మునిగియుండెను. పఠానునిశరీరమున నొక్కగాయమైన లేదు. రాజపుత్త్రిఁ డాతనిని ముట్టుకొననైనలేదు. తాను రక్తవిహీనుఁడనై పోవుచున్నాననియు నిట్టియసమానయుద్ధమున నీకఁ దనకు మరణము తప్పదనియు రాజపుత్త్రిఁడు నిశ్చయించుకొనియెను. ఇట్లనియెను.

“ చాలు—విడువుము—నేనోడింపఁబడితి నని యొప్పుకొను చున్నాఁడను.”

అస్మానుఖాన్ నవ్వుచు నిట్లుత్తరమిచ్చెను.

హా ! రాజపుత్త్రిఁడు మరణమునకు భయపడునని నేన్నెఁడును విని యెఱుంగను—రణమొనర్చుము—రణమొనర్చుము—నేను నిన్ను

సహరించెదను—నిన్ను క్షమింపను—నీవుజీవించియుంటివా? అయేమా యెన్నడును నాయయేమాకాదు?”

“నాకయేమాపై వలపులేదు”

“లేదు. నీవు ప్రేమించుటలేదు కాని,యయేమా నీయెడ ననురాగమై యున్నది—యుద్ధమొనర్చుము—క్షమాపణలేదు—” అనిఖడ్గ కాంతులు మోచుచుండఁ ద్రిప్పుచుఁ జెప్పెను.

రాజపుత్రిఁడు తన మాయుధమును దూరముగ వేసరివైచి యిట్లు చెప్పెను.

“నేను రణమొనర్చును, నాదురదృష్టదినములలో నీవు నాకుఁ జాలసహాయ మొనర్చితివి, అందుచే నేను నీతో యుద్ధమును జేయను.”

కోపావేశపరపశుఁడై యస్మానుఖానురాజపుత్రిని వక్షస్థలమున నొక్కతెన్నుఁ దన్ని యిట్లనియెను.

“మరణమునకు భయపడినవీరులతో నేనిట్లే యుద్ధమొనర్చెదను”

రాజపుత్రిని యోర్పంతయు నశించిపోయెను. పాటవయించిన యాయుధము నతిశీఘ్రముగనందుకొని నక్కకఱచిన సింగంపు గొదమ వలె ముందునకు లంఘించి పఠానుని దాఁకెను. మహాదృఢతమైన యాతని తాకుడును పఠానుఁడు సహింపలేకపోయెను. రణరంగమున నిలువునఁ బడిపోయెను. రాకుమారుఁ డాతనివక్షముపైఁ గూర్చుండి యాతని చేతనున్న కత్తిని బెఱికికొని యాతనికంఠస్థలమునబెట్టి యిట్లనియెను.

“ఇప్పుడేమ నెదవు ? సీరణవాంఛ తృప్తినొందెనా ?”

“నేను బ్రతికియుండగఁ గాదు”

“నీప్రాణము : ప్పడ నాశనమొందింపఁగలను.”

“అట్లునేయుము. లేకున్న నీప్రాణశత్రువు జీవించియుండును”

“బ్రతికియుండనిమ్ము. రాజపుత్రిఁడందులకు భయపడఁడు. నేను నిన్ను వధించియుండును. కాని నీవు నాప్రాణమును గాపాడితివి. అందుచే నీప్రాణములను నేను కాపాడుచున్నాఁడను.”

రాజపుత్తుడొక్కఁడసామనునిచేతులును, గాళ్ళనుగట్టి, యొక్కటొక్కటిగ నాతని యాయుధముల నన్నిటిని దీసిపాటవైచి, యాతని నిరాయుధునిగాఁ జేసెను. పిదప నాతని బంధవిముక్తునిఁజేసి యిట్లనియెను.

“నీవునెమ్మదిగ నీయంటికిఁబొమ్ము. నీవుయవనుడవైయుండియు రాజపుత్తుని వక్షస్థలమునుదన్నితివి. అందుచే నీకీదురవస్థఁ జేయవలసి వచ్చినది. లేకున్న రాజపుత్తు లెప్పుడును దమకు పేరొనర్చినవారియెడఁ గృతఘ్నులై ప్రవర్తించరు.”

అస్మానుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమియకుండ సశ్వారోహణము జేసి దుర్గమువంకఁ బరుగెత్తెను.

రాజపుత్తుడు తన వస్త్రమును నూతిలోఁ దడిపి శరీరమంతయు కడిగికొనియెను. ఆతఁడుగుట్టమునధిరోహించి కశ్యపమును బుచ్చుకొనెను. ఆకశ్యపమునకు నాకులు లతలు చుట్టఁబడి యున్నవి. దానిని దీసివేయ శిరోజములతోఁ గట్టఁబడిన యుత్తర మొకటి కనఁబడియెను. దానిపై నీవిధముగ లిఖింపఁబడి యుండెను.

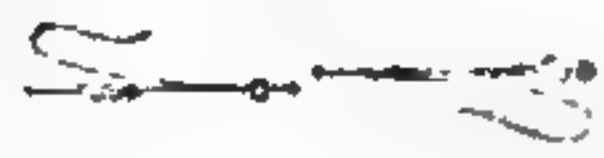
“అయ్యా! రెండు దినములవఱకు నీయుత్తరమును విప్పకుము. విప్పితివేని దీని యుద్దేశము కొన సాగనేరదు.”

రాజపుత్తుఁ డొక్కించుక మాలోచించి లేఖరి యభిప్రాయము సంగీకరించెను. విప్పలేదు. దానిని తాయెతులో భద్రపఱచెను. గుట్టము నొక్కఁడెబ్బకొట్టి నివాసమునకై మరలెను.

ఇంటికిఁ జేరినమూడవనాఁ డాతనికొకదూత మఱియొకయుత్తరమును దెచ్చి యిచ్చెను.

దానినిగూర్చి తరువాతి ప్రకరణమున ముచ్చటించుకొందము.

పం దొమ్మి ద ప ప్రి క రణ ము.

అయేషాయు తరము.

అయేషాయు తరము వ్రాసెను గూర్చుండెను. ఆయే ముఖలక్షణము, తదేకధ్యానమును, గంభీరమును, సూచించుచుండెను. ఆమెవ్రాసెను బోవు ను తరము జగత్సింహాసక. చిన్న కాగితము నొకదానిని గైకొని వ్రాసెను దొడంగెను. మొదట “ప్రాణాధికప్రియా” అని వ్రాసి వెంటనే దానిని తుడుపువెట్టెను. మరల “రాజకుమారా!” అని వ్రాసెనుచుండ నేతముల బాష్పము లుదయించి కపోలములవెంటఁ బ్రవహించి యా కాగితముపైఁ బడియెను. అయేషా దానిని చించిపాటవైచి మఱియొక కొత్త కాగితమును గైకొని వ్రాసెనుచుండెను. ఎన్నియో పంక్తులు వ్రాసెను. దానిపై కూడ నతఁ బాష్పములు స్రవించెను. ఆమె దానిని కూడ పాటవైచెను. మూడవసారి కన్నీళ్ళచే మరక పడకుండ నుత్తరమును బూర్తి చేసెను. వ్రాసిన దానిని చదువ నారంభించెను. అశ్రువు లామెను చదువనీయలేదు. అక్షరములు కనబడలేదు. అతి కష్టముమీఁద నెట్లోచదివి యుత్తరమును మడచి దూతకిచ్చెను. ఆతఁడు రాజపుత్రుని సైన్యము విడిసియున్న ప్రదేశము వంకకుఁబోయెను. అయేషా యొక్క తెయు శయ్యపైఁబడి యేడ్చుచుండెను.

జగత్సింగు తరమును విప్పి యిట్లు చదివెను.

“రాజకుమారా ! నామనోధైర్యమునందు నాకు నమ్మకమున్నది. ఆవిషయమున నాకేమేని భయముండి నిన్నుఁ జూడరాకపోలేదు. అయేషాకు తాలిమి తక్కువయని. యెన్నఁడును దలంపకుము. ఆయుధదేశము నాకుఁ జాలబాధాకరము. అస్మాన్ ఖాను నాతని హృదయమునఁ గోర్చి పురి రగుల్కొల్పినాడని నీవెఱుంగుదువు. మరలనాతని హృదయమునకు బాధకలుగఁజేయవలసివచ్చుననెడియుద్దేశముతో నేను

నిన్నుఁ జూడరా లేదు. నీదర్శనమును నిరాకరించినందులకు నీవన్యథా తలంపవని యనుకొనెదను. నాకష్టసుఖములన్నియుభగవంతునిపైవైచితి. నీసమక్షమున నేను నీకనుజ్ఞ నొసంగయుంటినేని నావిచారమునంతయు సులభముగా భరింపఁగలిగియుందును. నేను నీదర్శనముఁ జేయలేకపోవుటచే, తాతితో నిర్మింపఁబడినస్త్రినై పోయితిని.

అయిన నిప్పు డీయుత్తరమెందులకని యడుగవచ్చును. నా దొక్కప్రార్థనమున్నది. సోదరీప్రేమతోఁగంటెనన్యథా నిన్ను నేనుప్రేమించియుంటిని నీకుఁ దెలిసెనేని దానినిమఱచిపోమ్ము. ఈజీవితమున నేనా విషయమును గూర్చి యేమియుఁ దెలుపకుండుటకై మొదటనిశ్చయముఁ జేసికొంటిని. కాని భగవంతుఁ డన్యథాయొనర్చినాఁడు. అయిన నిక దానిని జ్ఞప్తియందుంచు నకుము.

నిన్ను ప్రేమించునంతటిభాగ్యమునకై నేను నోచిపుట్టలేదు. నేడేని నీకీయవలసియుండెనో దాని నీకర్పించివైచితిని. దానికి బహులుగ నేనేమియుఁ గోరను. నీహృదయమును బడయఁగలుగుదుననునాశ లేక పోయినను నాప్రేమబలమున నిర్వీచారముగ గాలముఁ గడుపఁగలను. ఇప్పు డావిషయముగు ప్రస్తావనమంతయు ననావశ్యకము.

నేను నిన్ను దురవస్థలోఁ జూచితిని. నీకదృష్టదిండుములు సంస్కృతమైనప్పు డయేషాకుఁ దెలియపఱపుము, కాని యట్లచేయ నీకిష్టము లేకపోయెనేని చేయకుము. ఎప్పుడైన నీహృదయమునకు కష్టము కలిగెనేని యప్పుడయేషాజ్ఞప్తియందునా

నీకీయుత్తరము వ్రాసినందులకిప్పుడుగాని ముందుగాని లోకులు నన్నునిందింపవచ్చును. నేను నిర్దోషురాలను. లోకులాడుకొను దానిని గూర్చి నీ వంతగాపాటిసేయనక్కఱలేదు. నీకెప్పుడైన నిష్టముకలిగెనేని నాకుత్తరమువ్రాయుము.

నీవిప్పుడు వెడలిపోవుచున్నాఁడవు. ప్రస్తుత మీప్రదేశమును విడిచి యేగుచున్నాఁడవు. పఠానులు శాంతస్వభావులు కారు. అందుచే

నీదేశమునను మరల నీవు రావలసియుండును. కాని నీవిక నెప్పుడును నన్నుఁ జూడఁజోవకుము. నేనా విషయమును చాలదూరము యోచన చేసి యట్లు నిశ్చయించితిని. స్త్రీలహృదయమునందు విశేషముగ నమ్మకముంపరాదు. దానిని వశ్యముఁ జేసికొనుట స్వభావసిద్ధముగఁ జాలకష్టము.

నిన్నికనొక్కచూఱుమాత్రము చూడవలయునని నాకభిలాష కలదు. ఈదేశమున నీకుఁ బరిణయముగు నేని యప్పుడావిషయమునునాకె టింగింపుము. నేను స్వయముగ నీవివాహమున కరుదెంచెదను. నీయర్థాంగిగానున్న యానాకీశిరోమణి నిమిత్తము కొన్ని భూషణములను దాచియుంచితిని ఆసమయమును నేనెఱుంగఁగలిగితినేని నాహస్తము లతో నాయలంకారముల నామెగాత్రమున కలంకరించెదను.

ఇంకొక్కమనవి. అయేషా లోకాంతరమున కేగెనని నీకు సమాచారము వచ్చినప్పుడు నీవొక్కచూ టిక్కడకురమ్ము. నీపేరువ్రాసి పెట్టెలోనుంపబడినవేవి నీకగపడునో వానినినీవు నాకొకంగీకరింపుము ప్రేమాస్పదుడగు నాతండివలన నేను తనయనైనను కొంతద్రవ్యము పడసియున్నదానను. అది స్వల్పముగ గాన్పించినను, బీదదేశములోఁ జాలగొప్పగ పరిగణింపఁబడును. అబ్బీరు రాజపుత్రవంశజుల కది గ్రహింపఁదగనిదైనను దాని నీవు స్వాధీనము చేసికొనవలయునని నా ప్రార్థన.

దానపత్రము నీవాపెట్టెయందే కాంచఁగలవు

ఇక వ్రాయుట కేమియున్నది ? ఇంకను నెంతయో వ్రాయవలయు నాకభిలాషకలదు. కాని, దానివలన లాభమేమి ? భగవంతుడు నీకెప్పుడును సౌఖ్యమొనగూర్చుఁగాక ! అయేషా విషయమై నీకెప్పుడును నసౌఖ్యమొనగూర్చుండుఁగాక !”

ఉత్తరముఁ జదువుకొని జగత్సింహుఁ డేడువదొడంగెను. ఆ యుత్తరమును జేతఁబట్టుకొని చాలనే పటునిటు పచారుసేయుచుండెను. పిదప నాతఁడు శీఘ్రముగ నొక కాగితమును గైకొని యీదిగువయంశములను వ్రాసి దానిని మాతకిచ్చి పంపెను.

“ అయేషా ! నీవు నాకీలోకమునందంతకు బ్రకాశసీయురాలవు ప్రపంచమును గష్టములలోఁ ద్రోయుచుండెట్ల భగవద్దైత్యము కాఁబోలు ! నీయుత్తరమునందలి యేయంశమునకును నేను బ్రత్యుత్తరమీఁ జాలను—నీయుత్తరముచే నే నవశుఁడనైపోతిని. నిన్ను నేనెప్పుడును ప్రియతమయగు సోదరివలెఁ జూచుకొనుచుందునని మాత్రమే దీనివలన నీవెఱుంగవలయును.

దూత యాయుత్తరమును గైకొనిపోయి యయేషాకిచ్చెను.

ఇరువదియవప్రకరణము.

ఆరిపోవుచున్న దీపము.

అయేషాకడ సెలవుఁగైకొని యాష్మానీతోఁ గూడ తిలోత్తమ వెడలిపోయినపిమ్మట నామె యెటనున్నదోయెవ్వరును జెప్పలేదు. తిలోత్తమ యాష్మానీ, అభిరామస్వామి, విమలలనుగూర్చిన, సమాచారము లేవ్వ దెలియుటలేదు. సంధికార్యములు సమాప్తమయినపిదప మొగయులును, బఠానులును, గూడ వీరేంద్రసింహుని దారుణవధనుగూర్చి యాత్రనికుటుంబమునకుసంఘటిల్లినదురనిష్ఠంగూర్చియుఁ జాలపరితపించిరి. జాలినొందిరి. ఆతనిభార్యను తనయను వెదకించి తీసికొనివచ్చి గరమందరమున మరల వారిని నిలుపవలయునని నిశ్చయించిరి. తదనుసరణముగ నస్మానును క్వాజాయిసాయును మానసింఘుఁడు మొదలగువారును

జాలశ్రద్ధచేసి వారిని వెదకించిరి. కాని, యయేమాకడనుండి యామ్మానీతో వెడలుటతప్ప తిలోత్తమ సమాచారముల నెవ్వరును నెఱుంగజాలరైరి. మానసింహుడు తనప్రియత్నము లన్నియు విఫలములయిపోవఁదగుఁ దనకు సమ్మకమైనవాని నొకనిని గరమందరమున నుంచి యాతని కిట్లాజ్ఞాపించెను

“వీరేంద్రసింహునిభార్యను, తనయను వెదకింపుము. వారిని నీవు కనుగొంటివేని గరమందరమును వారికొప్పగించి నాకడకురమ్మత్ర నీకు బహుమ్మానముగ నే నొక జాగీరు నిచ్చెదను.”

ఈవిధముగ గరమందరవ్యవహారము నంతనునెఱవేర్చి మాన సింహుడు పాట్నాకుఁ బోవ సిద్ధపడియెను.

కటుఖాను చచ్చిపోవుచుఁ జెప్పినవాక్యములు జగత్సింహుని హృదయమున కేమేనిమార్పును గలిగించెనో లేదో చెప్పలేము. ఆ యువిదలను గనుగొనుటకై యాతఁడు మనుష్యులను బంపుటలోఁ గాని ద్రవ్యమును వెచ్చించుటలోఁగాని యేమియు లోటుచేయలేదను మాట మాత్రము వాస్తవము. కాని, యీప్రయత్నములు చేయవలయునను నుద్దేశ మాతనికి గతమునంతను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుటవలనఁ గలిగెనో మానసింహుడు మొదలగువారిని బ్రేరేపించిన యుద్దేశములే యితనిని బ్రేరేపించుటవలనఁ గలిగెనో, పూర్వపుత్రేమంతయు మనసున మరల నుద్భవించుటవలనఁ గలిగెనో, మరము చెప్పలేము. కారణమేదియయినఁ గానిమ్ము. ఆతనిప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలములైపోయినవి.

మానసింహుని సేనలన్నియు నచటనుండి బయలుదేరు ప్రయ త్నముతోనున్నవి. తేపటిదినమున వారు బయలుదేరిపోయెదరు. ఈదిన ముననే గుఱ్ఱముకల్లెమునకుఁ గట్టఁబడిన యుత్తరముఁ జదువవలసిన సమ యము, రెండుదినములును గడచిపోయినవి. అత్యాతురముతో జగ త్సింహుడు త్తరమును విప్పి యీదిగువయంతములను జదివెను.

“ నీవు సదుద్దేశము గలవాడవై పాపమునకు భయపడెద వేని,
బ్రాహ్మణనిశాపమునకు నీవు భీతిఁజెందెదవేని, నీయుత్తరమునందలి
విషముములను జదివినతత్క్షణమే నీవొంటరిగ నిట్లుకు రావలసినది.
ఇంతేసంగతులు.”

“ ఒక బ్రాహ్మణుడు”

రాజపుత్రిఁ డాశ్చర్యపడియెను. ఒకమా రిట్లు యోచించెను.
“ ఇదిశత్రువులమోసకృత్యమయియుండవచ్చును. నేనువెళ్ళవచ్చునా?”
మరల నిట్లుతలంచెను. “ ఈయుత్తరము స్వచ్ఛమయిన దేవనాగరాక్షర
ములతో వ్రాసఁబడియున్నది. ” తుదకిది తప్పక బ్రాహ్మణనియొద్ద
నుండియే వచ్చియుండునని నిశ్చయించెను.

తక్కిన యన్నిటికంటె బ్రాహ్మణశాప మనిన రాజపుత్రిల
కెక్కుపభయము. అందుచే నాతఁడు వెళ్ళుటకేనిశ్చయించుకొనియెను.
తనపరివాగముతో నాతఁ డిట్లుచెప్పెను.

“ మీరు బయలుదేరులోపు నేను—మిమ్ములఁ గలిసికొనకుండి
నను, నాసిమిత్తము కనిపెట్టుకుని యుండవలదు. మీరు ముందుపోయి
నను నిబ్బందిలేదు. బరద్వాసుకడఁగాని, రాజమహాలునందుగాని, మిమ్ము
గలిసికొనెదను”

ఇట్లు వారికిఁ జెప్పి యొక్కడును సాలారణ్యమువైపునకుఁ
జనియెను. మునుపటిపతెనే శిథిల మైయున్న యాభవనద్వారముకడ
కుఁ బోయి యశ్వము నొక. సాలవృక్షమునకుఁ గట్టి చుట్టును జూచెను
ఎవ్వరును గనఁబడలేదు. పదప నాతఁడు లోపలికేగెను. అక్కడ నొక
ప్రక్క సమాధికై త్రవ్వఁబడినగోరియు నొకప్రక్క శవదహనమునకై
యేర్పఱుపఁబడినచితియు నుండెను. అవి యిదివఱకు తాను చూచినవి
యే. ఆచితిపై నొక బ్రాహ్మణుడు గూర్చుండియుండెను. అతఁడు తల
వాల్చుకొని యేడ్చుచుండెను.

“ అయ్యో ! నన్నిక్కడకు రావలయునని కోరినది నీవేనా ? ”

బ్రాహ్మణుడు తలపైకెత్తెను. రాకుమారుడు డాతని జూచెను. ఆతడు డభిరామస్వామి.

ఆశ్చర్యసంతోషవిరోధము లొక్కువృద్ధి రాజపుత్రిని హృదయమునావరించెను. బ్రాహ్మణున కాతడు వినయపూర్వకముగ వందన మొనర్చి యాతురత నిట్లడిగెను.

“ మిమ్ము జూడవలయునని నేనెన్ని ప్రయత్నముః నొనర్చితినో యిప్పుడెంతనిచెప్పుదును ? మీరెందుల కిక్కడనున్నారు ? ”

అభిరామస్వామిసేత్రములు తుడుచుకొని యిట్లనియెను.

“ | పస్తుతమునేనిక్కడనేయున్నాడను ”

ఆతడామాట వినియు విననితోడనే ప్రశ్నపై | పశ్నవైచి యడుగనారంభించెను.

“ నన్నిక్కడఁ జూడఁగోరినదెందులకు ? మీరు విచారించుచున్నారెందులకు ? ”

“ నిన్నిటకురమ్మగుటకును, నాకన్నీళ్ళకును, నొక్కటేకారణము. తిలోత్తమ మరణశయ్యపై నున్నది ”

రాజపుత్రిఁడు మెల్లగఁ జేమానుకొని క్రిందఁ గూర్చుండెను. ఆతని యాతురహృదయమున కన్నియు జ్ఞప్తికివచ్చెను, చాలకష్టపడియెను, దేవాలయమునందలి ప్రథమావలోకనము, — శైలేశ్వరసన్నిధానమున నొనర్చినశపథము — ఆశ్చంగారభవనమునఁ బ్రథమసమావేశసమయమున గాఢానురాగముచేనైన బాష్పోదయము — గాఢాంధకారమయమగునారాత్రిసంభవించినదురవస్థ — ఆమూర్ఖావస్థయందలి తిలోత్తమవదనము — యవనాంతఃపురగుహయందలి యామెకష్టము — చెఱసాలయందు తాను చూపిననిర్దయ — తుదకీమరణశయ్యపై నుచ్చావసనిశ్వాసనిర్గమనము — అన్నియు జ్ఞప్తికివచ్చెను ఆతనిహృదయ

మున కివి తుపానువేగమున వచ్చితట్టెను. పూర్వపుటగ్ని పదిరెట్లభివృద్ధి జెంది యాతనిహృదయమును దహించుచుండెను.

ఆతఁడు చాలసేపు మాటలాడకుండ నూరకుండెను. అభిరామ స్వామి యిట్లు చెప్పుచుండెను.

“అనాఁడు, విమల తననాథునిఁ జంపినందులకయి పగతీర్పు కొనినదిమొదలు నేను నాతనయను నాతనయతనయనుదీసికొని యిట్లు రహస్యముగనొకచోనుండక యాదేశమునాదేశము తిరుగుచున్నాఁడను. మహమ్మదీయుల భయముచేసిట్లుచరింపవలసివచ్చినది, అనాఁటినుండియు తిలోత్తమ వ్యాధిపీడితురాలై యున్నది. వ్యాధికారణమును నీవు బాగుగ నెఱుంగుదువు.”

రాజపుత్రినిహృదయమున శూలము గుచ్చినట్లయ్యెను.

“అప్పటినుండి ను నామెననేకప్రదేశముల యందుంచితిని. అనేక విధముల వైద్యమొనర్చితిని. నాయావనమునుండియు నేను రోగ లక్షణశాస్త్రమును బాగుగ చదువుకొన్నాఁడను. అనేక వ్యాధులకు వైద్యమును జేసితిని. ఎవ్వరునెఱుంగని యనేకౌషధముల నేనెఱుగుదును. కాని హృదయమున బాగుగ వ్రేళ్ళుపాటియున్నవిచారముచే బాధ పడుచుండురోగి కేవలైద్యుఁడు వైద్యముఁ జేయఁగలఁడు? ఈప్రదేశము రహస్యముగ నిర్బంధనియెంచి ఈభవనమునం దొకరహస్యస్థానమున నొకవారముదినములనుండి నివసించియున్నారము. అద్భుతవశమున నిన్నిటఁగనుఁగొని నీయశ్వము కల్పేమున కుత్తరమును గట్టితిని. ఆమె వ్యాధిని నేనుగుదుర్పలేకపోయినచో నవసానకాలమున నామెకు శాంతి గలుగుటకై, నిన్నొక్కమా రామకడకుఁ గొనిరావలయునని నే నెప్పుడును తలంచుచుండెడివాఁడను. ఇందుకోరికే నీకు నే నీయత్తరము వ్రాసితిని. అప్పటి కమె జీవితవిషయమున నాకుఁగల యాశాలతలన్నియుఁ దెగిపోలేదు. ఇక రెండుదినములలోపల కొంచెము గుణము

గాన్పించదేనియామెకప్పుకమరణించానని యప్పుడనుకొన్నాడను అందు
మూలముననే యీయుతరమును రెండుదినములు గడచినపిమ్మటచదువ
వలయునని వ్రాసియుంటిని ఇప్పుడవసానము తటస్థించినది. ఆమె
బ్రతుకు నను నాశ లేదు అయ్యో! ఆదీపము కడసారి ప్రకాశమును
జూపుచున్నది.”

ఆతఁడు మరల నేడ్చెను. జగత్సింగుకూడ నేడ్చుచుండెను.

“ నీయంతట నీవాకస్మికముగ తిలోత్తనుయెదుటకు రాకుము
మిక్కిలి కృశించియున్నయామె హృదయమొక్కమాటుగ నీయత్యధి
కానందమును భరింపజాలదు. నీవైక్కమాటు వచ్చిచూడవలయునని
వర్తమానమంపితినియు, నీవు రానున్నావనియు నామెతోఁ జెప్పి
యున్నాడను. ఇప్పుడు నేనేగి నీరాక నెఱింగించెనను. నీవామెను పిదపఁ
జూడవచ్చును.

ఇట్లుచెప్పుచు నాతఁ డాశిధిలభవనమునందలి లోపలిభాగము
నకుఁజనియెను. పిదప కొన్నినిమిషముల కాతఁడు మరలవచ్చి “ రమ్మ”
అనియెను.

రాకుమారుఁ డాతనితోఁగూడ లోనికింజనియెను. ఆగదియంత
యు, నిశ్శబ్దముగనుండెను. అందొకప్రాతమంచముపైఁ జాలకృశించినను
నింకను మనోహరముగనున్న తిలోత్తమ పండుకొనియుండెను. పూర్వ
లావణ్యముయొక్క యస్పష్టకాంతులింకను నామె నావరించియుండెను.
సూర్యోదయాత్పూర్వ మాకసమున నించించుకకాంతులఁ బ్రసరింపఁ
జేయుచున స్తమింపనున్న మనోహరనక్షత్రంబుఁబోలెనామెయట బరుండి
యుండెను. ప్రక్కనొక యనాథస్త్రీ కూర్చుండి తనహస్తముచే నామె
శరీరముపై మెల్లఁగ రాచుచుండెను. ఆమెశరీరమున నలంకారములు
లేవు. ఆమె యేకాకినియు మలినదేహయునగు వితంతువు. మొట్ట
మొదట నామెనురాజపుత్రుఁడనవాలుప్పలైకపోయెను. ఎట్టులాన

వాలు పట్టగలడు ? ఆతడు చూచునప్పటి కామెనిరంతరయావనవతి ఇప్పుడో వృద్ధాంగన.

రాజపుత్రుడు లోపలికేగి తిలోత్తమశయ్యకడనిలువబడునప్పటి కామెనే క్రిములు మూతవడియుండెను. అభిరామస్వామి యామెను పిలిచి యిట్లు చెప్పెను.

“తిలోత్తమా ! కుమారజగత్సింహుడు వచ్చినాడు.”

ఆమెకునులుపిప్పి జగత్సింహునిజూచెను. ఆవీక్షణము కోమలముగ నుండెను. అందుఁ దిరస్కారసూచకము లేశమైనను లేదు. ఆతని జూచియుజూచుటలో నామెనేక్రిములు క్రిందకువాలెను. క్రిమక్రిమ ముగఁ సశ్శువులు కపోలములవెంటఁ గాల్వలుగట్టసాగెను. ఆతఁ డింక నేమియు సహింపలేకపోయెను. లజ్జయును గంభీరభావమును తొలగి పోయినవి ఆమెసాదములపైబడి బాష్పధారలచే నామెకుసుమగాత్ర మంతయుఁ దడుపుచుండెను.

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

స్వప్నపర్యవసాన మసత్యబోధకము.

తండ్రిలేని నిరాధారురాలగుబాలికవ్యాధిపీడితయైవంచముపట్టి యుండెను. జగత్సింహుఁ డామెప్రక్కనున్నాడు. పగలుగడచినది. రాత్రి గడచినది. మరలఁ బలు వచ్చినది మరల గడచిపోయినది. మరల రాత్రియేతెంచినది. రాజపుత్రరత్న మామెప్రక్కనే కూర్చుండియుండి యామె కుపచారములు సేయుచుండెను. ఆమె కుపచారముసేయుటలో గతభర్తృకయగు నాయువిదకుఁడటచుగ సాహాయ్యముసేయుచుండెను. తిలోత్తమ తనముఖమువంకఁ జూచునా ? పూర్వమువలె మందహాసాలంకృతమై యామెవదనము మాధుర్యమును వెలిగొలుపుచుండునా?

అని యాతఁ డామె వదనమును బలుమాటలు చూచుచుఁ గూర్చుండియుండెను.

సై నికపటకుటీరము లెటులున్నవి? సైనికు లెటనున్నారు? వారా ప్రదేశమును విడిచి పోయి యిప్పుడు పాట్నాలో నున్నాను జగత్సింహుని స్వపరివార మెచటనుండెను? వారు దారుకేశ్వరనదీతీరమున. తన ప్రభునిరాకను నిరీక్షించుచున్నారు. ప్రభు వెక్కడనున్నాఁడు? నిర్దయాత్మకములగు మధ్యాహ్నసూర్యుని వేడియగుకిరణములచే వాడి, కృశించి పోవసిద్ధముగనున్న శిరీషకుసుమమునకు నేత్రహానికరములగు బాష్పోదకములచే మరల జీవము పోయుచున్నాఁడు

ఆమృదుకుసుమము మరల బ్రతికినది. మోహమొక్కటిమేయీ ప్రపంచమున సర్వకార్యనిర్వాహక మైనమాత్రము. మోహజ్వరమును గుమర్చువైద్యుఁడు మన్మథుఁ డొక్కఁడే. ఆతఁడు దప్ప నావ్యాధిని గుమర్చువారలెవరు?

మంచితైలమును గొత్తగఁ పోయుటచేఁ గ్రమక్రమముగఁబ్రకాశించుదీపమువలె, గ్రీష్మర్షభానుకిరణములచే వాడిపోయి తొలకరివాస చినుకులచే మరల నేఘజెంది చిగిర్చెడితీగవలె జగత్సింగుని, సహవాసముచే తిలొత్తమ యారోగ్యము నొందుచుండెను

ఆమె శయ్యపైఁగూర్చుండుటకు శక్తిగలిగెను. నడుమనడుమ విమల యావలికేగినప్పు డామె తనహృదయము నాతనికడ విప్పి యేమేమియో చెప్పుచుండెను. ఎన్నివిషయములో చెప్పినది. హృదయముననున్న యనేకములగు తప్పయినయభిప్రాయముల నన్నిటినిదెల్పినది. ఆమె మనసున నుభయించి నాశనమైన యాశలన్నియు నెఱింగించినది. నిద్రించుచున్నప్పుడు మెలఁకువగనున్నప్పు డామె కనినస్వప్నకథల నన్నిటిని నుడివినది. వ్యాధిపీడితయై స్పృహ లేకుండ పడియున్నప్పుడు తనకొకనాడువచ్చిన యీకిందిస్వప్నము నాతనికిఁ జెప్పెను.

వసంతకాలమున సంకురములు మొదలగువానిచేఁ జక్కఁగనలంకరింపఁబడియున్న యొక పర్వతముపై నామెయు రాజపుత్రుఁడును నాటలాడుకొనుచుండిరి. ఆమెపువ్వులనేరి దండలుగాఁగూర్చెను. ఆమె రెండుదంకలనుగ్రుచ్చి యందొకటి తనకంఠమున నలంకరించుకొని రెండవది జగత్సింహుని కంఠమునపైచెను. రాజపుత్రుని నిశితఖడ్గమునకుఁ దగిలి యాతనిహారము తెగిపోయెను. “నేనిక నేహారమును నీకంఠమున నలంకరింపను. నీహారములకు సంకెలలదగిల్చి కట్టివై చెదను” అని తిలోత్తమయనియెను. పిదప నామెపూలతో సంకెలలజేసెను. ఆమెయాసంకెలలం దగుల్పు నాతనికడకేగెను. ఆతఁడు కొంచెము వెనుకకరిగెను. తిలోత్తమ యాతనిబట్టుకొనుటకయి శీఘ్రముగనడచెను. ఆతఁడింకను దూరమరిగెను. తిలోత్తమ పరుగెత్తెను. జగత్సింహుఁడు వేగముగాఁ బర్వతమునెక్క నారంభించెను. అక్కడ చిన్న కాలువ యొకటి యుండెను. జగత్సింహుఁడు గాసినిదాఁటెను. తిలోత్తమస్త్రీయగుటచే దాటలేకపోయెను. ఆకాలువ యెటసన్నముగానుండునో యక్కడనుండి దాటవలెనని యామె యాప్రక్కగాఁబోయెను. వెళ్ళినకొలది నాయేలు సన్నమగుటకుబదులు వెడల్పుయ్యెను. క్రమక్రమముగ నది యొక చిన్న నదియయ్యెను. తుదకది పెద్దనదియయ్యెను. ఇక జగత్సింహుఁడగఁ పడలేదు. ఆనది గట్టెత్తుగనుండెను. భయంకరములై మెరకపల్లములచే నమానముగాలేకుండఁబోయెను. ఇక నడచుటకు సాధ్యముగాదు. ఇంతలో తిలోత్తమనిలుచుండియిండినగట్టుమహాధ్వనిచే యుచుఁగూలి, నదిలోఁబడిపోయెను. క్రిందనొక భయంకరమయిన సుడిగుండమున్నది. తిలోత్తమయటనుండి యెగిరి పర్వతము నెక్కఁబోయెను. కాని, తిలోత్తమ బిగ్గఱఁగ నెడ్వసారంభించెను. ఆకస్మికముగ భయంకరస్వరూపుఁ డగు కటుల్ ఖాను సమాదించుండి వచ్చి యామె కడ్డముగ నిలిచెను. తక్షణమే యాపూలదండ యినుపసంకెలగ మాటిపోయెను. ఆమె హస్తమున నున్న

పూలసంకెల యదృశ్యమై యామె పాదముల కినువసంకెల యయ్యెను. ఆకస్మికముగ నామె శరీరము నిలువఁబడిపోయెను. కటుల్ ఖాను మెడఁ బట్టుకొని యామె నాప్రవాహమధ్యమునఁ బడవై చెను.—

తిలోత్తమనేత్రము బాష్పావృతము లగుచుండ “రాకుమారా! కల వట్టికలకాదు. నీకొఱకుఁ గూర్చిన యాపూలసంకెల నాపాదముల కినువసంకెలయై నిజమును ఋజువు చేసెను—నీకంతమున నేనలంకరించిన యాపూలహారము నీవు కత్తితో ముక్కలుచేసితివి.”

రాజపుత్రునకు నవ్వువచ్చెను. ఆతఁడు తన కత్తి నందుకొని యామెపాదములకడనుంచి యిట్లనెను.

“తిలోత్తమా! ఇదిగో! నాఖడ్గమును నీకిచ్చివై చితిని. ఇకనొక్క మాఱు పుష్పహారమును నాకంతమున నలంకరింపుము. ఈహస్తము లతో నీకత్తిని రెండుముక్కలు చేసివైచెదను.”

తిలోత్తమ యూరకుండెను. రాజపుత్రుఁడు

“తిలోత్తమా! పరిహాసముకాదు. ” అనియెను.

ఆమె సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొనియెను.

ఆసాయంకాల మభిరామస్వామి యింకొక గదియందుఁగూర్చుండి ప్రవీణప్రకాశసాహాయ్యమున వాతనుండుగ్రంథము నొకదానిని చదువు కోనుచుండెను. రాజపుత్రుఁ డటకువచ్చి యతివినయమున నిట్లనియెను.

అయ్యా! నాదొక్కస్థానము. తిలోత్తమకిప్పుడు ప్రయాణ శ్రమను సహింపఁదగినంతశక్తి కలిగినది. ఇక నీశిథిలభవనమున నుండి కష్టమనుభవించుటెందులకు? తే పశుభదినముగావేని, గరమందరమునకు గొసరమ్ము. నీకిష్టముగలదేని తిలోత్తమ నబ్బీరు రాజపుత్రవంశము నకుఁ గోడలిగఁజేసి నాకు సౌఖ్య మొనగూర్చుము.

పుస్తకముచటబెట్టి తేచి మభిరామస్వామి యాతనినిగొఱిలించు కొని పరవశుడైపోయెను. ఆ పవిత్రగ్రంథమును కాలితోఁ ద్రొక్కు చుండెను.

రాజపుత్రిఁ డభిరామస్వామికడ కరుదెంచుచున్నప్పు డేదియో యూహించి విమలయు, నాష్మానీయు, నాతనివెనుక వచ్చిరి. వెలుపల నుండి యంతయు వినిరి. రాజపుత్రి డివ్వలకు వచ్చి విమలను జూచెను. ఆమె విధమంతయు నాకస్మికముగ మారియుండెను. ఆమె యదేపనిగ నవ్వుచుండెను. ఆష్మానీని జుట్టుపట్టుకొని కొట్టుచుండెను. ఆదెబ్బలను లక్ష్యమునకుక ఆష్మానీ విమలయొద్ద నాట్యము నేర్చుకొనుచుండెను. రాజపుత్రిఁడు మెల్లగ నటనుగడి జారిపోయెను.

ఇరువదిరెండవప్రకరణము.

పుష్పము వికసించినది. అభిరామస్వామి గరమంగరమున కేగి జగత్స్నిహునకును దిలోత్తమకును బరిణయ మతివైభవముతో జరపు చుండెను.

జగత్స్నిహుఁడు తనపరిణయమునకు జహనబాదునుండి మిత్రి లను, బరిచయులను, నాహస్యముచేసిగప్పించెను. దిలోత్తమతండ్రి బంధు మిత్రులుకూడ నరుదెంచి నూ మహాత్మ్యవము నతివైభవముగఁ గావించిరి.

జగత్స్నిహుఁ డయేషాకుఁగూడ సమాచార మంపెను. ఆమె సహోదరునితోడను, బరివారముతోడను, నా మహాత్మ్యమున కేతెంచెను.

ఆమె మహమ్మదీయ యవిదయయ్యు జగత్స్నిహునియందును, దిలోత్తమయందును దనకుగల ప్రేమాతిరేకమునఁ బరిచారికలతోఁ గూడ దుగ్ధాభ్యంతర మందిరద్వారమున కరుదెంచెను. విచారనాగర

నిమగ్నయగు నయేషా యట్టి యుత్సవమున కట్టి మహోలాసమును జూడరాజులదని చదువరులలోచింపవచ్చును. కాని, యట్టిదికాదు. అయేషా యులాసభరితవయిన హృదయముతో శరద్రాకాచంద్రాకిరణ ప్రకాశమున సంపూర్ణవికసితమై నిర్మలహృదయముపై దేలియాడుచు చూపలుల నానందపరవశులం జేయు కుసుమరాజంబుపోలిక నందఱి నానందింపజేయుచున్నది. ఆమె వందహాసకాంతులఁ జటను బ్రకాశింపజేయుచున్నది.

వివాహకార్యములు పూర్తియగునప్పటికి రాత్రి రెండుజాములైనది. అయేషా తనపరివారముతోఁగూడ మరలిపోవఁ బ్రయాణమయ్యెను. హాసమొనర్చుచు నామె విమలకడ సెలవుగైకొనియెను. అయేషాహృదయము విమల యేమియు నెఱుంగదు. ఆమె యిట్లనియెను.

“ అయేషా ! నీవివాహమునకు మరల మమ్ముఁ బిలువవలెను జూమీ ! మేము తప్పక వచ్చెదము.”

విమలను విడిచి యామె తిలోత్తమకడకు వచ్చి యామె నొక యేకాంతభవనమునకుఁ గొంపోయెను. ఆమెచేయిపట్టుకొనియిట్లనియెను.

“ సోదరీ ! నేనిప్పుడు వెళ్ళిపోయెదను. భగవంతుఁడు నీకు చాల కాలముసుఖమొనర్చుగాక ! ఇదియే నామహాపూర్వకమైన ప్రార్థనము.”

“ మరల నిన్నేంతకాలమునకుఁ జూతును.”

“ అయ్యో ! మరల నీన్నఁజూచు నాశ నాకెక్కడిది ?”

“ తిలోత్తమ విచారము నొందెను. ఇరువురు నూరకుండిరి.

“ మనము మరలఁజూచికొనినను జూచికొనకున్నను నయేషాను నీవు మఱచిపోయెదవా ?”

తిలోత్తమ నవ్వుచు నిట్లనియెను.

“ అయేషాను నేను మఱచినచో రాకుమారుఁడు నన్ను మన్నింపనా ?”

“ నీమాటలు నాకు సంతోషమునిచ్చుటలేదు. రాకుమారునికడ నీవెప్పుడును నాపేరుతలపెట్టకుము. అట్లు చేయనని నాకు వాగ్దత్త మొనర్చుము ” అని కఠినముగాఁ జెప్పెను.

అయేషా యొక్క భావిసౌఖ్యము భార్యముగ తననిమిత్తమే నాశనముచేయఁబడెనని జగత్సింహుఁడు విచారించుచున్నవాడనియు, నామెపేరు తలపెట్టినంతమాత్రముననాతని విచారమతిశయిలుచుండు ననియు సయేషాగ్రహించెను.

తిలోత్తమ యట్లు శపథమొనర్చెను. అయేషాయుట్లనెను.

“ అయినను నన్నుమాత్రము మీరు మఱచిపోవలదు. జ్ఞప్తి కొఱకు నేనొనంగిన వస్తువులను బరిత్యజింపకుము ”

పిదపనామె పరిచారికనుబిలిచి యాజ్ఞయొసంగెను. ఆమె యలంకారములుండిన దంతపుపెట్టెను దీసికొనివచ్చెను. అయేషా పరిచారికను బంపి, యామెమృదుహస్తములతోఁదిలోత్తమనలంకరింపనారంభించెను.

తిలోత్తమకూడ నొక భాగ్యవంతుని తనయయే. అయినను నాయలంకారనిర్మాణకుశలతయు నారత్నప్రాశతయు గాంచి చాల నాశ్చర్యపడియెను. అయేషా తనతండ్రిచేనీయఁబడిన సాత్తుచేఁదిలోత్తమనలంకరించుటకయి యాయాభూషణములన్నియుఁ జేయించియుంచెను. తిలోత్తమ యాభూషణముల నెంతయో శ్లాఘించెను. అయేషా యుట్లనియెను.

“ సోదరీ ! వీలినంతగా శ్లాఘింపకుము. నేడేరత్నముచే నీ హృదయాలంకార మొనర్చుకొంటివోదానితోఁ బోల్చినప్పు డిదిముచ్చి బంగారమునుగాదు.”

ఇట్లుఁజెప్పునప్పటి కామెనేత్రములఁ బాష్పోదయమయ్యెను. తిలోత్తమ యేమియునెఱుంగదు.

అలంకరించుట పూర్తియయినతోడనేయయేషాతిలోత్తమరెండు చేతులనుబట్టుకొని యామెముఖముపై దృష్టిసారించి తనలో నిట్లను

కొనెను. “నేనెవని బ్రేమించితివో యారాకు మారుడీని వ్రాపటమనోహరముఖమండలమునో నెప్పుడును సుఖమునందు చుండుఁగాక! నాప్రాణావసానసమయమునఁగూడ భగవంతునిగూర్చి రాజపుత్రుడే బాలికతో సుఖమొందునట్లనుగ్రహింపుమని నేనొక్కప్రార్థనమే యొనర్చెదను.”

తిలోత్తమా! నీ మనోహరుడేవేని వ్యాపార తత్పరుడై యుండును. ఆతనికడ సెలవుఁగయి కొనుటకయి కాలహరణమొనర్పను. భగవంతుడు నీకు దీప్తాయువౌనంగునుగాక! ఈయలంకారములనుధరింపుము. మఱియునా—నీయలంకార రాజమును సేహృదయమున నలంకరించుకొనుము.”

నీయలంకార రాజమనునప్పటి కామె గడ్గదకంఠమయ్యెను. ఆమె నేత్రములు బాష్పపూరితములయి యుండె నని తిలోత్తమ చూచెను. తిలోత్తమహృదయము కఱఁగి, అయ్యో నీవు నఃఖించుచున్నావేమి అని యడిగెను.

తక్షణమ బాష్పోదకపూరిత నేత్రద్వారములు తెఱవఁబడెను. అయేషా యేమియుఁజెప్పలేదు. ఒక్కక్షణికమైన నటనుండలేదు. అతిశీఘ్రముగ నీవలకువచ్చి పల్లకీయైక్కెను.

ఆమె యింటికివచ్చునది కింకను రాత్రీయున్నది. ఆమె దుస్తులను మార్చుకొనెను. తన భవనమున గవాక్షమునఁ గూర్చుండి యుండెను. అగవాక్షమువెంట చల్లనిమంగమలయానిలము వచ్చుచుండెను. ఆకాశము మినుకుమినుకుమనుచున్న నక్షత్రములతో నామె యిప్పుడే మార్చివైచిన దుస్తులకంటె కొంచెము నీలమై మనోహరముగ నుండెను. మలయానిలముచే నెండుటాకులు మరమరధ్వనులు సేయుచుండెను. దుర్గము యొక్క భాగమున గుడ్డగూబ కిచుమని ధ్వనిచేయుచుండెను. కోటగోటక్రింది నమేషాగది ప్రక్కను నిర్మలపారిపూరితమై మాకాశచ్ఛాయను బ్రతిఫలింపజేయుచు గందక మొకటియుండెను.

అయేషా గవాక్షమున నాలోచనానిమగ్నయై కూర్చుండియుండి యామె తన వేలినుండి యుంగరమునొకదానిని దీసెను. అం దలంక రింపబడిన రత్నము విషనివాసమైనవజ్రము. ఆమె యిట్లు యోచించెను

“ ఈరత్నము నఱగదీసి మ్రింగి నా కెన్నటికి నిశ్చ దాహములే కుండఁ జేసికొనఁగలను.”

ఆమె మరల నిటుయోచించెను.

“ భగవంతుఁ డీప్రపంచమున నన్నిందులకే సృజించెనా ? నే నీమాత్రము కష్టమును సహింపలేక పోతినేని స్త్రీనై యేలజన్మింప వలయు ? ఇది వినెనేని జగత్స్పృహఁ దేమనితలంచును ?”

ఆమె మరల యుంగరమును బెట్టికొనియెను. ఆమె మరల నేదియోయోచించి దానిని మరలదీసెను.

“ ఈమనోవికారమునడచుట స్త్రీలకసాధ్యము. దీనిని దీసిపాట వై చెదను.”

ఇట్లు చెప్పుచు నాయుంగరమును గండకములోఁ బాటవైచెను.

సమాప్తము.

మా యా వి

అపరాధపరిశోధకనవల

ఈ యింద్రజిత్తునిమాయలు—ఈకుంభకర్ణునిబుద్ధి లేనిపశుబలము—
ఈరాక్షసాసురుని యొడలెఱుంగని మమకారము—ఈతాటకయంతు
లేని దానవలీల—ఈచుప్పగతి చూపోపని దుస్వభావము—ఈమృ
త్యుదేవత యెడతెగనివీరవిహారము—మనమెన్నడును గనివినియెఱుం
గము. ఇది శ్రీమద్రామాయణము కాకపోయినను—అరిందముడగు
రాముడిందున్నాడు! దేవేంద్రయోగీంద్రులున్నారు! ఈరామచం
ద్రునిచే దుష్టరాక్షసకులము నిర్మూలమైపోయినది—దుష్టరాక్షసకృత్య
ములు పేరులేకు డబోయినవి—రాక్షసమాయ మాయమైపోయినది.
ఈమాయావీయపరాధపరిశోధకనవల; క్యాలికోబైండువో, జిత్రపట
శోభితమై వెలువడినది. పోస్ట్‌జికాక దీనివెల చందాదారులకు
రు 1-0-0. ఇతరులకు రు 1-12-0.

మనోరమ

(మాయావితగువాతకథ.)

ఇరువురు మనోరమలు—ఇరువురును మనోరమలే—కాని,
యిందొకతె మనోహరిణి—మఱియొకతె మహామారిణి—ఒకచోట
మధురమగ్ధమందహాసము—మఱియొకచోట భయంకరక్షయవికృ
తాట్టహాసము—ఒకటిమానవలీల—ఇంకొకటిదానవలీల—అమృతము
కొఱకు దేవదానవయుద్ధము జరిగినది—హాలాహలముపుట్టినది—ఆకో

లాహలములో — ఆధూమానలజ్వాలలలో — అనేక మారణశోకములు జరిగిపోయినవి. ఆకాలకూటజ్వాల మనోరమకాదు. అది నారీ పిశాచియగు జమీలియా — జమీలియాకూడ హుతమైపోయినది. అన్యతము లభించినది. తుట్టతుదకు దేవేంద్రునికే విజయముకలిగినది. ఇదిమాయావికి తరువాతికథ. చిత్రపటశోభితమై క్యాలికోబైండుతో వెలయు దీనివెలచందాదారులకు రు. 1-0-0. ఇతరులకు రు. 1-12-0.

(మనోరమ తరువాతకథ.)

మాయావిని

ఇది మాయావి మనోరమ అను నపరాధపరిశోధక నవల. ఈ పసంహారరూపముగ శ్రీసాంచకడి దేవుచే బంగళాభాషకు న్రా యబడిన దానికాంధీకరణము. నారీపిశాచియగు జమీలియా భ యంకరసంఘటనము లింతత్యక్భతముగ న్న్యాయబడినవి. అపరాధపరి శోధకులలో నసాధారణ మేధాశాలియగు దేవేంద్రనాథులకున జమీలియాకును జరిగిన భయవిస్మయవిలాస సంభాషణము చదివి తీరవలయును. ఇది చిన్నదియైనను నీమాదిరి నవలలలో నిది మేలు బంటియని చెప్పుట యతిశయోక్తి కాదు.

వెల చందాదారులకు రు. 0-8-0, ఇతరులకు రు. 0-12-0.

వలయు వారు :—

ఆ ధర్మప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము,

రాజమహేంద్రవరము.